MARIN IONIȚĂ

EUREZATORII

CAPUL LUI DECEBAL

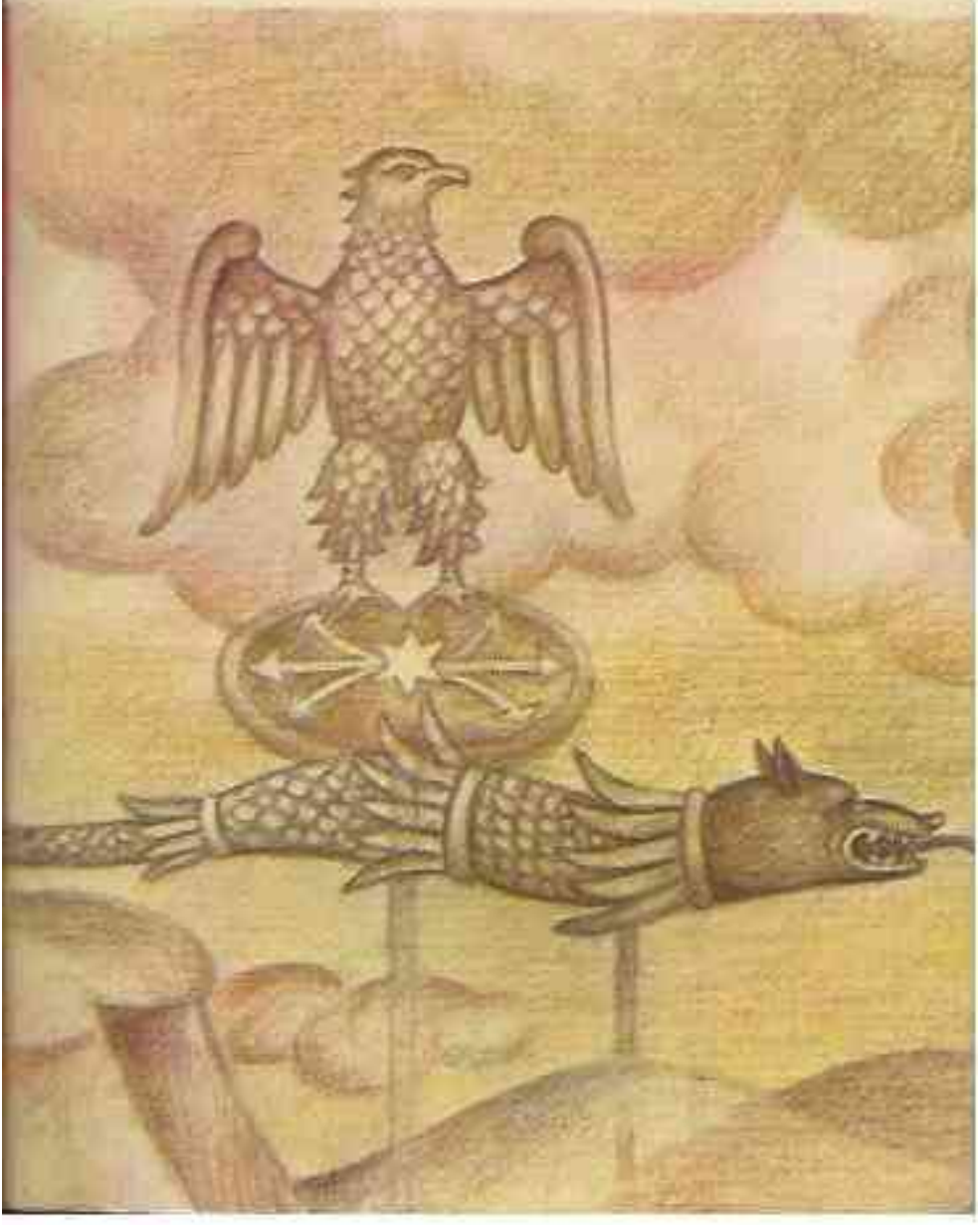

Coperta de DUMITRU VERDEȘ

MARIN IONIŢĂ

CAPUL LUI DECEBAL

ROMAN

EDITURA ALBATROS
BUCUREŞTI ● 1985

I

Pe o rădăcină de zid stă încovoiat, cu barba pe genunchi, un oștean înfășurat în mantia aruncată pe umeri. La cîțiva pași alți doi luptători cu lănci în mîna dreaptă, cu scuturi în cealaltă mînă. De-abia se țin pe picioare. Deși sînt vlăguiți, simt nevoia să vorbească. De teamă. De urît. Se agață de vorbe, se sprijină și se reazemă în ele.

Dar proptelele acestea încropite din cuvinte sînt atît de fragile și atît de iluzorii, încît se topesc și se risipesc, uneori chiar mai înainte de a le fi rostit gîndul pînă la capăt. Atunci te trezești dezechilibrat, te înclini într-o parte sau în cealaltă, gata să aluneci, să te răstorni. Cîte o dată chiar ajungi pe jos, în coate, în genunchi, pe o rînă. Și atunci iar cauți o cîrjă de vorbe în care să te ridici, de care să te agăți.

— Nu trebuie să lăsăm pe nimeni să ajungă pînă la El.

Era ceva de mult știut, chiar de asta este pus ostașul de pază ca să nu lase pe nimeni nici măcar să se apropie. Dar soldatului i se repetă mereu și mereu, așa făcuse și centurionul aseară și ei îi luaseră vorbele din gură : „Nu trebuie să lăsăm pe nimeni să se apropie, răspundem cu viața". Nu se apropia nimeni, nu se întîmpla nimic. Știau prea bine ce au de făcut, dar trebuie să spui ceva, mereu să spui cîte ceva, altfel cum te-ai mai putea ține pe picioare cînd îți cad grele pleoapele și îți simți pînă și oasele moi ? Ce altceva ți-ar putea veni în minte, dintre toate vorbele pe care le știi, cînd faci de strajă la miezul nopții și ce altceva te-ar putea ține mai bine treaz decît

gîndul că nu trebuie să laşi pe nimeni să se apropie de omul pe care îl ai în pază ?

— Nu trebuie să lăsăm pe nimeni...

Şi al doilea soldat nu-şi mai duse gîndul pînă la capăt, dar o luă de la început : „să nu lăsăm, să nu lăsăm". Totuşi, simţea că se clatină, pe toţi zeii, trebuie să te reazimi de ceva, să te sprijini în ceva. Cît de amăgitor este toiagul pe care ţi-l faci din cuvinte, parcă ar fi, parcă n-ar fi...

Mereu şi mereu aceleaşi vorbe : de unde să iei altele ? De la o vreme ele nu mai spun nimic, nu mai au nici un înţeles, se rostesc de la sine şi tot aşa se destramă. Cînd părea că nu mai este nimic de făcut unul dintre soldaţi, putu în sfîrşit, să articuleze altceva :

— Singur...

Celălalt ostaş ar fi vrut să întrebe despre cine sau despre ce este vorba. Dar se simţea atît de vlăguit că nici nu mai încercă să-şi deslipească vorbele una de alta. Pînă la urmă chiar uită să mai pună întrebarea. Poate că şi tovarăşul său, dacă nu s-ar fi înclinat într-o parte, ar fi gata să cadă, aşa că tot zise :

— Soldaţii care au rămas vii...

Era într-adevăr ceva nou, care îi făcu pe amîndoi să se scuture ca de frig.

— Soldaţii care au rămas vii se îngrămădesc unii în alţii, ca să nu se simtă singuri.

— Cînd nu sînt puşi să stea de veghe...

— Noi doi sîntem cei mai destoinici. Cei mai curajoşi. Cei mai de încredere.

— Şi ne-au pus de pază să nu lăsăm pe nimeni...

— Tocmai de aceea ne-au pus chiar pe noi...

Nu mai trecu mult şi se treziră rezemaţi unul de altul, cap în cap, ca doi berbeci vlăguiţi.

Vînturătoarea de vorbe se porni din nou, veche şi neunsă.

— Cei mai destoinici şi mai de încredere...

— Să nu ajungă nimeni pînă la el...

Şi iar prinse unul din ei un crîmpei de idee :

— Soldaţii morţi nu au nevoie să se îngrămădească. Ei sînt de mult prăvăliţi unii peste alţii.

Se legănau împreună, rezemaţi unul de altul, spate în spate.

— Morții cu morții, viii cu viii, își făcu așa, deodată, curaj, unul dintre ei.

— Morții cu viii, viii cu morții, pe legea mea, totul nu e decît harababură pe aici.

— Morții cu morții viii cu viii, ar fi trebuit să se desprindă viii de morți.

— Dar sînt atîția morți că nu ai cum să te scapi de ei și cei vii sînt atît de vlăguiți, că trebuie să închidă și ei puțin ochii în noaptea asta.

— În afară de noi, care trebuie să-l veghem, să nu ajungă nimeni pînă la El.

— Dar de ce nu pune și El capul jos, că om e și El, de n-o fi zeu. N-a închis ochii de atîtea nopți...

— Treaba lui. De aia este El ce este, să nu dea seama nimănui de ce face.

— Decît senatului din Roma...

— Hei, senatul... Iar Roma e atît de departe... Și în nici un caz nu ar interesa-o de ce stă treaz. Poate că Roma chiar crede că El nu doarme niciodată. Pe vremea lui Augustus scriau toți poeții că principele stă veșnic treaz pentru fericirea Cetății Eterne.

— Tu ești un om citit... Eu nu mi-am stricat niciodată ochii cu așa ceva.

— Un motiv în plus ca să-i ții deschiși, de ce îți cad pleoapele peste ei ?

— A fost doar așa, un moment de slăbiciune.

— Să nu se mai repete, prietene. Nu știu dacă viața lui depinde de acest lucru. Dar viața noastră, în mod sigur. Dacă ne găsește cineva adormiți, ne vom odihni într-una din grămezile acelea de morți.

Se înfiorară amîndoi. Și se treziră de-a binelea. Erau atît de trezi că simțeau cenușa cum îi înglodește sub pleoape. Și fumul care îi făcea să lăcrimeze.

Se pomeniră că tac din nou. Că au terminat toate vorbele. Că nu mai au ce să spună. Că nu mai au de ce să se agațe, de ce să se rezeme.

Dar nu se poate să stai treaz, să te ții în viață fără să te sprijini pe ceva. Și ei nu aveau la îndemînă decît niște sărmane cuvinte.

— Să nu ajungă nimeni pînă la el...

— Cu prețul vieții noastre...

Parcă mai auzise, într-adevăr, cuvintele acestea, dar cine știe unde, cine știe cînd ?

— Nenorocită victorie...

— Tu ai spus asta ?

— Credeam că ai spus-o tu.

— Am auzit foarte bine : „nenorocită victorie".

— Putea s-o spună oricare dintre noi. Nici nu s-ar fi putut închipui una mai nenorocită.

— Să cucerești o cetate în care nu poți să pui foc la nici o casă pentru că totul se afla în flăcări la sosirea ta.

— În care să nu găsești nici un om viu.

— Numai soldați plini de răni care și-au dat viața cu arma în mînă.

— Nici podoabe, nici vin, nici femei.

— Nici măcar o picătură de apă.

— Am alergat și eu cu buzele uscate spre cazanul acela mare din mijlocul cetății. Era gol.

— Poate că a fost plin cu otravă din care ei au băut ca să nu cadă vii în mîinile noastre.

— Sau poate a fost cu apă și apa s-a terminat...

— Bine că, deocamdată, noi sîntem vii și nevătămați.

După toate vorbele acestea parcă se mai scuturaseră de amorțeală. Erau foarte hotărîți să vegheze ca să nu se apropie nimeni de omul pe care îl aveau în pază. Și erau chiar convinși că nimeni nu poate să ajungă pînă la El.

Dar nu văzu nici unul cum se crapă pămîntul ca să facă loc la lumina lunii unui bărbat tînăr călare pe un cal cu corn în frunte.

*

— „Nenorocită victorie", rosti cu voce tare omul acela care sta ghemuit pe o rădăcină de zid a cetății ruinate.

Dar de fapt cum își închipuise el ceasul acesta ca bucurie a celui care a învins ? Își dădu seama că nu și-l închipuise în nici un fel. Adică nu se gîndise deloc la plăcerea din momentul acela. Gîndul lui era cum să facă să învingă. Cum să conducă lupta. Cum să cucerească țara. Și, bineînțeles, cetatea aceasta, care era inima ei. Știuse

că n-are să dea voie soldaților să jefuiască. Să dea foc la case, să siluiască femei. Iar pe rege îl voia viu.

Dar cînd au căzut ultimele ziduri, nu a găsit decît o cetate moartă.

Se bătuseră pînă la ultima clipă. Și păreau fără de număr.

Știa că nu a învins definitiv. Și aceasta nu pentru că mai era un colț de țară de cucerit, nu pentru că niște grupuri răzlețe de daci se mai băteau cu înverșunare, mai ales prin munți. Victoria va fi de partea lui și nimeni nu i-o mai poate lua din mînă. Era mai sigur decît oricînd de aceasta. Dar totodată simte teama că acest popor nu va putea fi învins pe deplin. În ce stă tăria lui, cînd nu mai are oaste și arme, cetăți și rege, libertatea și neatîrnarea ?

Se înghesuie atîtea și atîtea întrebări care s-au îngrămădit de-a lungul secolelor și au rămas fără răspuns : De ce imperiul roman și-a întins hotarele pînă pe țărmul oceanului cel fără de sfîrșit și pînă dincolo de Rin și pînă în încețoșatele insule britanice și pînă pe celălalt mal al mării de la Cartagina în Egipt și pînă în înfierbîntatele deșerturi asiatice — lăsînd în ființă Dacia aceasta care este atît de aproape și despre care se spune că este atît de bogată în grîne, în vite, în aur și argint ? De ce Cezar, cel mai mare general pe care l-au avut romanii, s-a pornit să cucerească mai întîi Galia ? De ce ambițiosul Octavian nu a îndrăznit să treacă Danubiul, ba chiar pusese la cale o înrudire cu unul din regii dacilor, căruia să i-o dea, nici mai mult nici mai puțin, pe sora sa în căsătorie, iar el să aducă la Roma, ca mamă a copiilor săi, pe fiica acestuia, un lucru cu adevărat nemaipomenit ? Stă scris că generalul roman Marcus Licinius Crassus a cucerit regatele regilor daci Dapyx și Zyraxes. Stă scris că împăratul Domițian i-a învins pe daci în mai multe bătălii și le-a cucerit țara. Dar de ce și-a întors legiunile și l-a recunoscut pe Decebal ca rege al dacilor, punînd chiar cu mîna lui coroana pe capul solului acestuia, fratele său Diegis ? Ce fel de cuceritor este împăratul dacă se obligă să plătească regelui „învins" mari sume de bani anual, să-i trimită arme și mașini de război, meșteri și ingineri ca să-și întărească cetățile și să construiască altele noi ?

Sînt multe seminții în lumea aceasta care se ridică de pe vetrele lor să dea năvală peste popoarele așezate. Sînt multe seminții care știu să se bată, să dea foc, să alunge, să jefuiască, să cotropească pămînt, dar nici unii nu știu să pună stăpînire pe ce au cucerit, cum fac romanii. Cînd pun ei piciorul pe un pămînt nou, acolo rămîn. Colonizează, construiesc castre și drumuri, valuri de pămînt și cetăți, teatre, temple și terme, prind rădăcini. Tot imperiul roman a fost cucerit cu sabia și construit cu dalta și cu mistria. Soldatul roman este și zidar, comandantul fiind și arhitect. Asta o știe bine Ulpiu Traian, o viață întreagă și-a petrecut-o printre ostași.

Și tocmai de aceea nu poate să înțeleagă de ce oștile romane, care au pătruns în Dacia și au cîștigat bătălie după bătălie, s-au întors victorioase, ba chiar au fost primite cu triumf la Roma, dar Dacia a rămas, de fapt, necucerită și neînvinsă ?

Așezat pe un colț de zid care a mai rămas din Cetatea Sarmizegetusei, Ulpiu Traian vrea să afle în noaptea aceasta ce se ascunde dincolo de ce este scris, de ce se cunoaște, de ce a vrut cineva să se știe, de ce a avut interes sau nu a avut interes să ajungă la urechile oamenilor. Se spun atîtea lucruri care se bat cap în cap. Chiar martorii întîmplărilor, chiar cei care le-au făcut, nu le povestesc cu toții la fel. Ba se întîmplă ca același om să infirme ceea ce a spus chiar el mai înainte. Iar împăratul, în acest moment al clarificărilor, vrea să meargă pînă la rădăcina adevărului, dezgolind faptele de tot ce s-a așternut peste ele. Ca să știe ce are de făcut mîine și în zilele următoare.

* * *

Stă scris că tînărul și ambițiosul rege Alexandru Macedon, în primul său an de domnie, cel mai înflăcărat și cel mai nerăbdător de mărire dintre toți, a trecut Istrul, i-a pus pe fugă pe geți, a dărîmat din temelii o cetate, a încărcat prada și a făcut cale întoarsă. Nu trebuie să fii neapărat Alexandru cel Mare ca să-ți iei măsuri de a nu avea primejdii din această parte a lumii, fie făcîndu-ți

din daci un popor aliat și prieten, fie cucerindu-le țara ca să-ți lași în ea o armată de nădejde. Chiar așa a făcut Alexandru mai tîrziu : a ras din temelii cetățile care i s-au împotrivit, a cruțat și ocrotit pe cele care i s-au supus. De ce i-a lăsat pe daci necuceriți și doar întărîtați, el care avea să cucerească tot restul lumii cunoscute la vremea aceea ? Știa doar bine că numai cu cîțiva ani mai înainte tatăl său, Filip al II-lea, a avut mari necazuri tocmai din această parte. Iar greșeala tînărului rege, dacă greșeală a fost, va fi plătită atunci cînd îl trimite peste fluviu pe generalul Zopyrion, guvernator al Traciei, a cărui armată este zdrobită și chiar el cade pe pămîntul pe care a vrut să-l cucerească.

Toate acestea vrea să le afle Ulpiu Traian.

* * *

— Acolo se întîmplă ceva care pe mine mă pune pe gînduri, spune unul dintre soldați. Ceva de neînțeles. Nu văd pe nimeni și nu văd nimic, dar aș putea să jur că un nu știu cine, un nu știu ce, a ajuns pînă la el.

— Liniștește-te, datoria noastră este să-l apărăm de ce se vede și de ce se aude, de orice făptură de pe pămînt.

— Să-l cerceteze oare un zeu, pentru care lumina ochilor noștri este oarbă și urechile noastre rămîn surde ?

— Nu știu, de unde să știu, dar parcă împăratul chiar ar sta de vorbă cu cineva.

— Ești un soldat mai înțelept decît mine, tu ai citit cîte ceva, ai adunat cîte ceva de prin cărți, spune, bănuiești măcar ce se petrece cu împăratul nostru în noaptea aceasta ?

— Părintele nostru Eneas a coborît în lumea lui Hades ca să stea de vorbă cu umbrele strămoșilor. La fel a făcut iscusitul Ulise, iar Orfeu a trecut Stixul ca să-și caute iubita pierdută pentru vecie.

— Pe Jupiter tunătorul, crezi că împăratul încearcă și el ?...

— Nu cred nimic, treaba mea este să stau de veghe, treaz și cu toate simțurile la pîndă !

*

Calul avea, într-adevăr, un corn în frunte. O minte sănătoasă și așezată nu poate să accepte așa ceva. Soldatul roman trebuie să fie un bărbat cu mintea sănătoasă și așezată. Tot ce se află dincolo de ce se poate explica, e născocire sau închipuire care se potrivește minților primitive ale barbarilor din nordul încețoșat sau ale celor care lenevesc și visează sub soarele fierbinte al Orientului. Iar el străbătuse drumul lung de la soldat la împărat tocmai pentru că avea cea mai așezată și mai sănătoasă minte. Au trecut pe lîngă el atîtea ispite dar nu a lăsat-o pe nici una să-l tulbure. Nici o pornire țîșnită din adînc nu-l putuse clinti. Rămînea străin în fața măgulirilor, nu l-a încovoiat nici o durere, victoriile și înfrîngerile au trecut peste el ca valurile mării peste o stîncă puternică.

Totuși, calul acesta avea un corn în frunte. Poate că îi trebuise cornul din frunte ca să străpungă cu el hotarul dintre lumea de dincolo și lumea de aici. Ca să-și facă loc prin coaja pămîntului, în cazul că lumea cealaltă s-ar fi aflat undeva, în adînc, sub tălpile oamenilor și sub rădăcinile ierbii. Oricum, calul și călărețul răsăriseră chiar așa, ca din iarbă.

„Adevărul stă în lumina ochilor și în buricul degetelor noastre", îl învăța o dată unul din dascălii săi. Ce nu vezi și ce nu poți pipăi, nu există. Ulpiu Traian vede un cal cu corn. Totul era atît de tulbure în noaptea asta și atît de neînțeles iar el, împăratul, avea atîta nevoie de limpezire.

Apăruse ca o umbră. Fruntea palidă ca de ceară, fața pămîntie, buzele vinete, ochii adînciți în orbite și parcă stinși.

Încetul cu încetul se învioră. I se îmbujorau obrajii, i se aprindea lumina în ochi, buzele îi deveniseră trandafirii. Un bărbat tînăr, de-abia trecut de 30 de ani. Și frumos ca un zeu. Calul se însufleți se și el, fremăta sub călăreț, mușca zăbala și scurma cu copita în pămînt. Așa cum fac mulți cai nu numai de regi și de împărați. Doar că acesta avea un corn în frunte.

Nu înțelege de ce i s-au aninat privirile tocmai de cornul acela din fruntea calului. Face un efort să se smulgă

din această vrajă. Important este că în fața lui se afla Alexandru cel care a cucerit Misia, Lidia, Caria, Lycia, Pisidia, Frigia, Gordionul, Cappadocia, l-a învins chiar pe marele rege Darius al III-lea la Issos, în poarta Siriei, unde i-a căzut în mînă tabăra și familia regală, a cucerit Tirul și Gaza și i s-au supus Sidonul și Egiptul, a luat Palestina și Siria, a mai învins încă o dată la Gaugamela, a ocupat Babilonul și Susa, Persepolisul și Ecbatana, Bactria, Media, Partia și Hircania și a cîștigat în lupta cu regele indian Poros...

Același Alexandru care, înainte de toate, a trecut Istrul. Ca să se smulgă din fascinația cornului din fruntea calului și ca să fie limpede ce are de întrebat și cum trebuie să întrebe, Ulpiu Traian caută să-și rememoreze tot ce știe în legătură cu această expediție.

Stă scris că : „Alexandru hotărî să-i atace pe geți pentru că geții erau gata să curme orice încercare de debarcare". O spune chiar Ptolemeu, fiul lui Lagos, viitor rege și întemeietor de dinastie în Egipt. Dar ce să înțelegi de aici. Cum să te hotărăști să ataci pe cineva tocmai pentru că nu te lasă să debarci ? Iar Ptolemeu nu era un fanfaron. Și nu era un necunoscător al faptelor. Ca unul dintre cei mai apropiați generali ai tînărului rege, nu putea să fie străin de intențiile acestuia și de felul cum își motiva el hotărîrile.

Cu toate că era obosit, lui Ulpiu Traian îi veni să zîmbească. Pui în mișcare o întreagă armată, te așezi cu fală în fruntea ei și faci atîta drum numai ca să afli dacă poporul acela spre care te-ai îndreptat te lasă sau nu te lasă să debarci...

Dar stă scris că mai întîi și întîi tînărul rege, de-abia urcat pe tron, aflase că tribalii aveau de gînd să se răscoale. Cum tribalii erau o semințe tracică neadusă la supunere încă de pe vremea lui Filip al II-lea, acesta ar fi un motiv.

Dar fluviul de ce l-a trecut ? Ce se ascunde sub acele cuvinte ale cronicarului care s-a aflat la fața locului și în mijlocul evenimentelor ? De altfel, văzînd că se încurcă în propriile-i cuvinte, Ptolemeu adăugă : „Iar în al doilea

rînd pentru că îi venise poftă să ajungă pe celălalt mal !" Ceea ce, de fapt, nu lămureşte nimic. Cel puţin pentru Ulpiu Traian, care în noaptea aceasta vrea să ajungă pînă la rădăcina adevărului.

*

— Cine eşti tu, întrebă tînărul rege, stînd falnic pe cal, cu o mînă în şold şi cu capul plecat puţin pe umărul stîng.

— Ulpiu Traian, împăratul romanilor !

— Nu mai mă mir de nimic. Dacă am întîlnit un filozof care să locuiască într-un butoi, de ce n-aş găsi şi un împărat care să stea ghemuit pe un colţ de zid în ruină ? Aş vrea să te întreb dacă pot să fac ceva pentru tine. Dar Diogene cinicul mi-a spus că tot ce pot să fac pentru el, eu, Alexandru, care cucerisem atîtea cetăţi, era să mă dau la o parte din dreptul soarelui. Şi a rămas mai departe în butoiul acela hodorogit. Tu nu poţi să-mi ceri aşa ceva la miezul nopţii... Dar ia spune-mi, pe unde este imperiul ăsta al vostru, că încă n-am auzit de el...

— Cetatea de pe cele şapte coline exista de peste 400 de ani cînd te-ai născut tu. Poate că la data aceea nici nu se vorbea în lume despre o ţară cu numele de Macedonia.

— Dar se vorbeşte acum şi mie asta îmi este de ajuns, pentru că eu i-am dus pe macedoneni pînă la marginile lumii... De la o vreme, mă caută tot felul de prinţi şi de regi să-i iau sub ocrotirea mea şi eu mi-am făcut un obicei, să nu cuceresc cu sabia nici o cetate şi nici o ţară care mi se supune de bună voie.

Tînărul rege îşi ridică fruntea cu semeţie şi de-abia atunci văzu ruinele cetăţii care mai fumega încă, ostaşii care se odihneau după multe zile de luptă şi morţii care încă nu fuseseră ridicaţi.

— Pe toţi zeii, aici e vorba de o bătălie ! zise macedoneanul, strunind frîul şi punînd mîna pe mînerul spadei.

— Bătălia aceasta s-a şi isprăvit !

— Şi tu eşti învingătorul, sau cel învins ?

— Tocmai asta aş vrea să ştiu...

— Şi ai vrut să afli de la mine ?

— Am înaintat în țara aceasta pas cu pas, unde toți s-au bătut pentru fiecare palmă de pămînt. Le-am luat cetățile, nu mai au cu ce să lupte, n-au mai rămas decît cîteva grupuri răzlețe și cîteva căpetenii.

— Și ce-ți mai trebuie ca să fii învingător ?

— Nimic altceva decît să recunoască și ei victoria. Să se considere învinși și să se convingă de acest lucru.

— Ca să spun drept, nici mie nu mi-a fost indiferent dacă sînt sau nu sînt recunoscut ca învingător și stăpîn. Ba chiar îmi făcea plăcere să fiu adulat, să mi se închine întreaga curte a lui Darius, toți marii lui dregători, iar regina să mă numească fiul său. Curtea regelui pe care l-ai bătut nu ți se ploconește ? Căpeteniile regatului nu îngenunche la picioarele tale și nu îți sărută poalele ? Prințesele nu-ți oferă grația lor ? Nu ți se așternt covoare în drum și nu ți se presară flori pe unde treci ?

— Ei să se ploconească, să îngenuncheze, să sărute poalele, să presare flori în cale ?

— Fii aspru și neîndurător cu cei îndărătnici, recunoaște meritele în luptă a celor care s-au bătut cu vitejie pentru regele lor, fă-le cinstea să-i iei în slujba ta, taie capetele care nu se pleacă, răsplătește supunerea și devotamentul, nu e prea greu, doar îl faci de dragul lor, pedepsește-i, așa de ochii lumii, pe cei care și-au trădat sau și-au ucis regele, asta face impresie în rîndurile poporului.

— Dar de unde să-i iau ? Nu numai căpeteniile, dar și soldații de rînd se bat pînă cad uciși. Iar cei care nu reușesc acest lucru, nu așteaptă nici ca să li se recunoască vitejia, nici să fie răsplătiți, nici să intre în serviciul meu. Cu ultimele puteri își înfig pumnalul în piept sau sorb otravă. Ar fi în stare să piară cu toții decît să strige măcar unul singur și măcar o singură dată : „Trăiască împăratul învingător, glorie lui !“

— Dar ce fel de oameni sînt ei, unde ne aflăm ? întrebă tînărul rege care văzuse cea mai mare parte a lumii dar încă nu întîlnise așa ceva.

— Ei se cred nemuritori. Ne aflăm pe pămîntul Daciei.

Ulpiu Traian văzu cum regele cade pe gînduri și se întunecă. Și, ca să nu-i lase timp să se închidă în el, îi spuse:

— Şi tu ţi-ai îndreptat oastea spre această ţară. Ba ai trecut şi fluviul. Cum a fost ?

— Cronica expediţiei a fost ţinută de Eumenes din Cardia şi Diodotos din Eritrea...

— Dar eu aş vrea să ştiu chiar de la tine ce a rămas nespus, ce a rămas nescris.

Tînărul rege se aprinse. Necunoscutul acesta, fie el chiar un mare general, fie chiar un împărat, mergea cu îndrăzneala prea departe. Vru să smucească frîul şi să-şi înfigă pintenii în coastele calului. Dar nu se putea mişca.

— Ce înseamnă asta ?

— Înseamnă că trebuie să spui adevărul.

— Şi dacă nu vreau să mai spun nimic ?

— Te ţin aşa, înţepenit, pînă te hotărăşti să vorbeşti.

Alexandru încercă să se smulgă din această stare dar nu-şi putea clinti nici măcar un muşchi.

— Ai tu atîta putere ?

— Am răbdare cu tine, să te convingi singur.

— Eşti oare un zeu ?

— Zeii nu prea mai obişnuiesc să coboare din Olimp.

— Un biet om ?

— Nici atît măcar. Nu sînt decît un general care şi-a condus oastea la victorie şi un împărat care s-a obligat faţă de poporul său să cucerească această ţară. Şi care vrea să-şi ducă misiunea pînă la capăt.

— Dar asta e treaba ta, de ce mă amesteci pe mine ?

— Îţi repet, nu pleci de aici pînă nu aflu de la tine de ce ai pornit asupra Daciei şi de ce nu ai supus această ţară ?

Tînărul rege căută încă o dată să se urnească din loc. Numai buzele putea să şi le mişte.

— Poţi să începi, te ascult.

— Cum am ajuns eu la dacii care se cred nemuritori ? Este o poveste foarte lungă... Este, de fapt, toată povestea vieţii mele din momentul cînd am deschis ochii asupra lumii şi pînă am trecut Istrul. Întreaga mea copilărie şi prima tinereţe au fost stăpînite de dorinţa de a afla dacă este posibilă nemurirea, unde se află, cine o deţine, cine poate să o dea, cum se poate cuceri, cum se poate păstra.

*

Cred că nu a existat pe lume un alt băiat care să-şi iubească şi să-şi urască, în acelaşi timp, tatăl, cum am făcut eu. Eram beat de admiraţie şi ros de invidie cînd îl vedeam că porneşte în fruntea oştirii sau cînd se întorcea de la bătălie. Cînd chema generalii la sfat, cînd primea solii, cînd se aşeza în capul mesei, la ospeţe, cînd sta pe tron alături de mama mea, o femeie tulburător de frumoasă, cînd se retrăgea în iatacul ei. El nu mă privea decît ca pe un copil şi asta mă scotea din sărite. Ba chiar cînd a început să mă privească puţin mai altfel, tot nu s-a schimbat situaţia în bine. Dimpotrivă...

Îmi aduc aminte de o întîmplare, care a fost, de fapt, prima noastră ciocnire. Se întorcea dintr-o luptă obosit şi plin de praf, poate chiar rănit. Dar învingător, ca de obicei. Sunau trîmbiţele şi băteau tobele, s-a deschis larg poarta cea mare a cetăţii, lumea îl aclama de pe creasta zidurilor şi de-a lungul drumului. A intrat triumfal în cetate, şi pînă seara, în urma lui, s-au scurs convoaiele de sclavi şi carele de pradă.

Îi ieşisem înainte, la scara palatului, împreună cu regina şi dregătorii. El a descălecat, m-a luat pe umeri, m-a ridicat de subsuori şi m-a aşezat în locul său, pe spinarea calului. Toată lumea a izbucnit în urale. Era un fel de investitură, un semn că eu îl voi urma la cîrma ţării şi că el are încredere în mine. Numai că eu, în loc să mă las pătruns de solemnitatea clipei, nu mă arătam deloc mulţumit şi nu stam deloc cuminte.

— Ce e cu tine ? m-a întrebat el, stăpînindu-se şi zîmbind.

— Nu-mi convine să mă sui în spinarea unui cal obosit.

— Dar calul ăsta m-a purtat din victorie în victorie.

— Tocmai de aceea... Eu vreau altul.

— Este cel mai bun cal din cîţi se află în această parte a lumii.

— Pentru mine vreau unul care să-l întreacă.

Regele m-a ridicat din nou de subsuori şi m-a lăsat cu picioarele pe pămînt. Se cam întunecase. A încercat, totuşi, să zîmbească. Dar mie mi s-a părut că, de fapt, rînjeşte strepezit.

— N-ai vrea unul cu coarne ? mi-a zis cam în bătaie de joc.

— De ce nu ? Măcar cu un singur corn. Dar în frunte.

A trecut un an, învățasem filozofia și alte științe cu cei mai mari dascăli aduși din Elada, printre care și vestitul Aristotel, dar, mai ales, mă pregăteam cu o ambiție nemaipomenită în arta armelor.

Într-o zi domoală de toamnă, regele se întorcea, tot așa, în fruntea oastei, de la o bătălie pe care o cîștigase. Trîmbițe și tobe, ca de obicei, lume care aclama de pe metereze și înșiruită de-a lungul drumului, convoaie de sclavi și de care încărcate cu pradă, noi, la scara palatului.

A descălecat, a venit la mine, și-a pus mîinile pe umerii mei.

— Acuma, că te-ai făcut băiat mare, poți să înțelegi cîte ceva. Am mai cucerit o țară.

Nu am rostit nici un cuvînt. Simțeam că amețesc și că încep să tremur.

— Ce e cu tine ? Nu te bucuri ? Doar tu ai s-o stăpînești ! Tot ce cuceresc, va fi al tău !

— Dacă tu cucerești toată lumea, mie ce-mi mai rămîne ?

A rîs și m-a bătut cu palma între omoplați.

— Lumea este încă foarte largă, mai rămîne destul de cucerit.

La ospățul de seară am văzut cum generalii îi laudă faptele de vitejie, cum dregătorii îi elogiază înțelepciunea, cum prinți din alte țări îi aduc omagii, cum poeții îi închină ode. N-am mai putut să mai rabd, am fugit din sală și m-am ascuns în cel mai îndepărtat și întunecat ungher al palatului, unde am început să plîng și să bat cu pumnii în pereți. Acolo m-a găsit regina. S-a apropiat de mine și mi-a pus mîna pe creștet. Ți-am spus că era o femeie nespus de frumoasă. Și avea, pe atunci, o voce care părea plină de taine.

— Ce s-a întîmplat, copilul meu ?

— Nu s-a întîmplat nimic. Tocmai asta e, că nu se mai întîmplă nimic altceva, am spus eu printre sughițuri, cu fruntea lipită de zid și continuînd să bat cu pumnii în pereți.

— Ce să se întîmple ? m-a întrebat cu glas de zeiță.
— Nu știu, dar ar trebui să se întîmple ceva.
— Un viitor rege trebuie să știe să se stăpînească.
— Pînă cînd ? Pînă la bătrînețe ?

În clipa aceea mi-am dat seama de un lucru foarte ciudat. Desigur că tot ce cucerea regele avea să-mi rămînă mie. Dar moștenirea aceasta îmi revenea în viitor. Iar eu aveam impresia că de fapt el mă fură în prezent. Că tot ce aduce, chipurile, în folosul meu, este răpit din ce mi se cuvine mie. Ca și cum întreaga lume era a mea și el tăia din ea cîte o bucată, spunînd : „Asta e pentru tine, băiete !" Nu puteam să nu fiu mîndru pentru victoriile lui. Dar era un motiv să-l urăsc și mai mult.

Deodată m-am trezit că strig :

— Aș vrea să nu mai fie !

După care am fost cutremurat de cuvintele mele și am căzut în genunchi.

Regina s-a aplecat asupra mea și m-a mîngîiat din nou pe creștet. M-am smuls îngrozit de sub mîna ei.

— N-ai auzit ce-am spus ?

— Liniștește-te, nu ne aude nimeni.

Eram copleșit de rușine și cuprins de revoltă împotriva propriei mele persoane. Cum putusem să rostesc o asemenea ticăloșie ? Ce bine ar fi fost să se deschidă pămîntul sub picioarele mele și să mă înghită de viu !

— Nu ne aude nimeni, a repetat mama.

— Am dorit moartea tatălui meu...

— Nu te mai frămînta. E timpul să-ți spun. Tatăl tău e un zeu !

Nu am avut nici o îndoială că spune adevărul. Mama mea era pentru mine o adevărată vrăjitoare, care îmi strecura cuvintele de-a dreptul în suflet. Pe atunci nu-i treceam vorbele prin judecata mea, nu le atingeam cu întrebările mele.

Mai întîi m-a cuprins o bucurie fără margini, la gîndul că dorința mea nesăbuită nu poate să-l atingă în nici un fel pe rege ; doar zeii, cine nu știa, erau nemuritori. Apoi o spaimă foarte mare și adîncă : Dacă este un zeu și dacă este nemuritor, și regina chiar așa a spus, și vorbele mamei nu le pun la îndoială, înseamnă că are destul timp să cucerească lumea, că are destul timp să mă lase sărac...

Şi mă trezii că strig, parcă fără voia mea :

— Este adevărat ?

— Da, copile, un zeu îţi este părinte !

Nu mai era nimic de aşteptat. Nu mai era nimic de sperat. Mă cuprindea disperarea.

De ce să nu fiu eu fiul unui rege obişnuit ? De ce să nu fiu eu fiul unui rege muritor de rînd ? O, zei, de ce aţi făcut să fiu eu fiul regelui Filip ?

Ne căutau oamenii regelui. Mama mi-a şters ochii şi mi-a şoptit.

— Să nu uiţi nici o clipă că eşti fiu de zeu. Şi să nu ai îndoieli. Îţi jur că aşa este !

Ne-am reîntors în sală. Regele se cam cherchelise. M-a luat lîngă el. Un poet tocmai îi cînta din lăută că va rămîne în amintirea oamenilor pînă la sfîrşitul lumii. Ba chiar îl punea în rînd cu stăpînii Olimpului.

— Să calci pe urmele mele, băiete. Şi să ţii bine în mîini acest sceptru.

Tocmai asta era, că nu voiam să calc pe urmele nimănui. Chiar dacă era vorba de un rege viteaz şi de un zeu fără moarte.

— Nu că mă laud, dar eu am făcut cîte ceva în viaţa asta, se cam umflă regele în pene.

— Ba te lauzi, îl înfruntai, spre mirarea tuturor.

— Hei, cum aşa, vru el să ştie.

— Eşti curajos şi eşti viteaz şi cîştigi toate bătăliile, pentru că eşti zeu şi pentru că eşti nemuritor. Ce mare lucru să dobori la pămînt nişte duşmani, dacă eşti nemuritor şi dacă ai puteri de zeu ?

— Ce spui tu, băiete ? Toţi regii Macedoniei, de la Amyntas I la Amyntas al III-lea, toţi strămoşii mei din dinastia Argeazilor au fost aleşi de căpeteniile ţării şi aprobaţi de adunarea armatei. Nici unul nu a coborît pe tron din înălţimea Olimpului. Au fost cu toţii sănătoşi la trup şi la minte şi s-a stins fiecare cînd i-a venit rîndul, ca orice om, fie de boală, fie de bătrîneţe, fie de luptă, aşa cum s-a întîmplat cu fratele meu mai mare, de la care am moştenit coroana.

— Ba aşa este, dar nu vrei să recunoşti.

— Nu te lua după un cîntăreț flecar. El așa își cîștigă pîinea. și ține să mănînce o pîine cît mai bună. Să nu te miri, dacă îl auzi că și cîinele meu este nemuritor. Și motanul mamei tale. Ba și măgărițele care sînt mulse pentru baia reginei.

Dar poetul acesta nu era unul de rînd. Își frînase lira pe genunchi și spuse cu demnitate.

— Eu, rege, nu cînt pentru o coajă de pîine. Eu spun adevărul. Nici un om nu este nemuritor prin trupul lui, dar poate să intre în eternitate prin faptele pe care le săvîrșește. Tu ai făcut destule fapte mari care să-ți dea dreptul să intri în eternitate. Iar dacă vrei să faci și una mîrșavă, pune să mă ucidă !

— Umpleți-i punga cu aur, porunci regele și dați-l pe ușă afară !

*

Peste cîteva zile trebuia să ieșim împreună la vînătoare. Calul pe care-l-am adus avea un corn în frunte.

— Nu te-ai lăsat ! a zis regele.

— Și nici n-am să mă las.

— Mă bucură că ești ambițios.

— Îți place, nu-ți place, calul meu are un corn în frunte !

— Da, treaba este bine meșteșugită. Însă nu era nevoie. Ai un armăsar foarte bun.

Toată ziua am vrut să i-o iau înainte. Ba, o dată, chiar am reușit să țîșnesc pe lîngă el și să prind, din goană, un iepure de ceafă.

— Puteai să-ți frîngi gîtul ! m-a certat regele.

— Eu nu sînt decît un muritor de rînd.

— Dar te așteaptă coroana unui regat.

— În schimb tu o ai.

— Eu mi-am cam pus-o singur pe cap. Mai era o mulțime de pretendenți, a trebuit să fac gol în jurul meu, dacă altul s-ar fi arătat mai iute și mai viclean în toate astea, peste trupul meu ar crește acum iarba și nimeni n-ar mai pomeni de mine. Am plătit prea scump această coroană ca s-o țin numai de podoabă.

— Mie îmi vine de-a gata, nu am de ce să mă grăbesc, ce e al meu e pus de o parte...

— Lasă prostiile. Un viitor rege n-are voie să-şi pună capul în primejdie. Pentru nici un fel de iepure, adăugă el cu subînţeles.

— Am stat numai cu ochii pe tine. Cît eşti de zeu şi cît eşti de nemuritor, nu faci nici un lucru care să fie primejdios chiar pentru un om care este trecător pe lumea asta. Care dintre noi este mai curajos ?

— Asta vrei să dovedeşti ? Ţine minte, băiete, curajul nu înseamnă nesăbuinţă. Numai proştii şi nebunii sînt lipsiţi de măsura lucrurilor. Orice om normal trebuie să fie curajos doar cînd este nevoie. Cu atît mai mult un rege. El nu a venit pe lume ca să cadă de pe cal pentru o coadă de iepure. În ceea ce mă priveşte, nu sînt deloc un zeu şi nu sînt deloc nemuritor. Bun, rău, mulţumeşte-te cu mine aşa cum sînt. Alt tată nu ai de unde să iei !

Ca să spun drept, aş fi fost foarte dezamăgit să fie cum spunea el. Cred că chiar fără mărturisirea reginei şi chiar fără jurămîntul ei, l-aş fi făcut pe tatăl meu un zeu, aşa cum aş fi putut. Poate că toţi băieţii încearcă acest lucru la o anumită vîrstă.

Da, m-am străduit cît am putut ca să fac din tatăl meu un zeu. Ce n-aş fi dat să cadă puţin de pe cal. Să văd dacă se ţine cu mîinile de şale. Dacă se vaită. Dacă înjură. L-aş fi simţit mai aproape de mine. Poate că nu l-aş fi iertat de tot că nu este zeu. Poate că nu mi-aş fi iertat de tot că n-am reuşit. Dar, lucru sigur, l-aş fi iubit mai mult.

*

În ceea ce mă priveşte, regina m-a crescut în credinţa că sînt semizeu. Cred că nu poate să fie nenorocire mai mare decît aceea de a nu fi nici pămîntean şi nici zeu în întregime. Aş fi vrut să ştiu ce este în mine etern şi ce este trecător, ce este în mine profan şi ce este sacru. Exemplul lui Ahile nu putea să-mi fie de prea mult folos. El era fiul unei zeiţe şi al unui rege pămîntean. Eu eram fiul unei regine pămîntene cu un zeu. Cînd s-a născut Ahile, mama lui, zeiţa Tetis, l-a luat de un călcîi şi l-a

vîrît în apele Stixului. Mama mea, regina Olimpia, nu a făcut nimic de felul ăsta, nici nu avea cum, era o femeie ca toate celelalte în această privință. Ea lăsa să se creadă că tatăl meu, zeul, a avut el grijă să nu lase lucrurile la voia întîmplării. Numai că nu știam în ce măsură a reușit. Mi-am luat, nu o dată, tot trupul la cercetat. Mă durea oriunde mă ciupeam. Mă dureau oasele unde mă loveam. Simțeam frigul, foamea, setea, oboseala. Am vrut chiar să-mi deschid o venă. Dar a fost destul să-mi crestez pielea. Sînge roșu, ca oricare. L-am iscodit pe învățătorul meu, pe strălucitul înțelept Aristotel, în privința nemuririi. De cîte ori se ivea prilejul. Și dacă nu se ivea prilejul, îl cream eu. „În privința zeilor nu trebuie să mai aibă loc nici o discuție." „Dar pămîntenii?" „Se știe că dincolo de fluviul Istru există niște oameni, pe numele lor geți sau daci, care se cred nemuritori." Și asta era tot.

Ce n-aș fi dat să cred și eu că sînt nemuritor ! Sau că sînt muritor. Să nu am nici o îndoială.

Ahile avea un călcîi vulnerabil. Aș fi vrut să știu și eu care este locul de pe trupul meu unde pot să fiu ucis. Sau care este locul de pe trupul meu pe unde nu poate să mă ajungă moartea. Să știu locul acesta și să-l las descoperit. Să-l las neapărat. Să-și îndrepte dușmanii loviturile acolo, astfel ca restul trupului meu să nu fie pus în primejdie. Și, nefiind silit să mă apăr, să pot să dau lovitură după lovitură celor cu care mă lupt și să-i dobor pînă la unul.

De aici și îndrăzneala mea nebunească. Atunci cînd m-am aruncat în spinarea unui cal sălbatic, care dăduse de pămînt atîția încercați călăreți, a fost numai și numai ca să aflu cît sînt și cît nu sînt muritor sau nemuritor. N-am aflat nimic. Mînzocul sălbatic n-a mai avut chef să se zbenguie și mi s-a supus cu blîndețe.

*

Regele și-a pus în cap să facă din mine un moștenitor foarte înțelept și foarte luminat. A adus tot ce se putea aduce din Elada, eram înconjurat de învățați, nu mai puteam să fac un pas fără ei, să respir fără ei, să gîndesc

fără ei. La început jocul acesta îmi plăcea. Nu numai că aflam atîtea lucruri pe care nu le știam, dar și pentru că puteam să pun fel de fel de întrebări, iscodindu-i în fel și chip. Dar se întîmplau două lucruri. Mai întîi că regina nu putea să mai mă prindă liber, ca să mă mîngîie, să stea de vorbă cu mine, să susțină că noi, macedonenii, sîntem la urma urmei încă niște barbari, că nici civilizația Eladei nu este cine știe ce, că adevărata înălțare a omului vine de undeva, din Egipt. În al doilea rînd, nu mai știam aproape nimic din ce se petrece în afară de palat, nu aveam nici un fel de legături cu oastea și nu-mi mai vedeam decît foarte rar calul cel cu corn în frunte.

Într-o zi eram în sala tronului cu învățații mei, care ținuseră să adune toată curtea regală ca să admire progresele pe care le-am făcut. N-a existat întrebare la care să nu răspund. Apoi am început să-i înghesui eu cu tot felul de întrebări. Dregătorii și sfetnicii, care se amestecaseră și ei în discuție, chiar nu mai știau cum să iasă din încurcătură, ba unii s-au făcut de-a dreptul de rîs. Nu l-am cruțat nici pe un mare preot, favorit al mamei, spre hazul și plăcerea tuturor. Regele era foarte bucuros de această întîmplare, pe cînd regina îl sfredelea cu pumnalele ochilor.

Învățați au fost răsplătiți regește și au primit poruncă să continue cu rîvnă sporită. Am cerut să vorbesc. S-a făcut tăcere. Erau toți numai urechi. Eu nu puteam să spun decît lucruri nemaipomenite și nimeni nu voia să piardă prilejul.

— Fiul nostru are o dorință ? Nimic din ce se poate nu-ți va fi refuzat.

— Regele poate orice.

— Nu chiar. De pildă, dacă mi-ai cere luna de pe cer, ți-aș spune că nu am cum să ți-o aduc.

— Dacă mi-aș dori luna de pe cer, nu ți-aș cere decît să-mi dai îngăduința să mă duc singur după ea.

— Prea bine. Să auzim acum ce ni se cere.

— Să trimiți oamenii aceștia la casele lor. Atîta lucru poți să faci pentru mine. Nu mai am ce învăța de la ei.

— Bine, fătul meu. Dacă așa vrei tu, îi schimbăm. Căutăm și aducem alții.

M-a chemat la ea regina. Se îmbrăcase în niște veșminte ciudate, așa cum nu se purtau pe la noi. Nu ne mai văzusem de multă vreme între patru ochi. În talere de argint ardeau pe îndelete plante aromate. Nu știu de unde venea o muzică dulce și ciudată. Și nu știu de unde cădea pe ea un snop de raze, ba pe mîini, ba pe gură, ba pe ochi, ba pe frunte, pentru că tot restul camerei era învăluit în umbră. Mă simțeam tulburat. M-a luat de mînă și m-a dus la un trepied pe care mi-a cerut să mă așez. Ea stătea în fața mea, în picioare, ușor aplecată spre mine, în veșmintele acelea ciudate, cu miros de parfumuri necunoscute. Diadema ei de aur, lăsată pe frunte, avea deasupra ochilor o piatră cum nu mai văzusem. Din nestemata aceasta pornea ceva ca un fel de privire, nepămînteană. Și-a pus mîna cu inele multe pe creștetul meu.

— Regele ne ține departe unul de altul.

— Dreptul regelui nu trebuie pus la îndoială, am încercat a mă împotrivi.

— Dar l-ai înfruntat chiar în sala tronului.

— În față... Cînd cineva își vorbește de rău regele pe la colțuri, se face vinovat...

— Locul în care ne aflăm este regatul mamei tale. Atîta libertate am putu să-mi păstrez și eu. Regele nu intră pe ușa aceea. Și nici un alt bărbat.

A turnat ceva într-o cupă, după care a băut jumătate. Cealaltă jumătate era pentru mine. Nu mai gustasem niciodată ceva asemănător. Poate că așa arăta ambrozia pentru zei.

— Regele te ține departe de mine și te ține departe de coroană.

— O coroană am să găsesc eu să-mi pun pe cap, în altă parte a lumii.

— Zeii au hotărît ca sub coroana Macedoniei să cucerești lumea toată.

— Nu pot eu să aștept pînă atunci. Dacă Filip este un zeu...

— Filip nu e zeu.

— Dar tu ai spus...

— Filip este tot atît de muritor ca oricare om zămislit de un bărbat şi o femeie.

— Nu mai înţeleg nimic.

— Fiul meu, e timpul să afli. Tatăl tău este cel mai mare şi mai puternic dintre toţi zeii care au fost cunoscuţi vreodată.

— Zeus ?

Mi-a pus degetele pe buze.

— Silt... Nu trebuie să-i rostim numele !

Filip nu era decît un pămîntean. Filip nu era părintele meu. Filip poate să moară. De bătrîneţe. De boală. Dintr-o întîmplare. Să lase coroana din mînă. Şi totuşi, niciodată nu l-am simţit atît de aproape. Am prins-o pe regină de mînă şi am strîns-o sălbatic.

— De ce l-ai înşelat ?

Şi-a trecut palma mîinii libere peste obrazul meu.

— Nu l-am înşelat cu ştiinţă. Zeul a hotărît aşa. El m-a adormit. Totul s-a petrecut în vis. Nu l-am văzut decît dimineaţa, cînd se îndrepta spre uşă. Ca să nu fie recunoscut, luase chip de şarpe.

*

Regele chemase pentru a doua zi dregătorii, sfetnicii, generalii, prinţii din provincii şi mult popor, care şi începuse să se adune pe cîmpul din faţa cetăţii. Simţeam cu toţii că se pune la cale ceva cu totul deosebit, dar nimeni nu ştia ce anume.

A trimis după mine.

— Aş vrea să-ţi spun un lucru foarte important.

— Te ascult.

— Ce-ai zice să ieşim puţin la plimbare...

Ştiam că nu pentru asta mă chemase.

— Călări, am întrebat.

— De ce nu ?

Mergeam la pas, cal lîngă cal, de-a lungul unui pîrîu, pe sub o dumbravă de măslini.

— În palat toate zidurile au urechi.

— Asta înseamnă că ceea ce am să aud acum nu trebuie să mai afle nimeni.

— Doar pînă mîine. Cînd au să afle toţi din gura mea.

— Te ascult, regele meu.

— Îți vorbesc așa, simplu. Cum vorbeau strămoșii noștri la stînă. Și am să fac și eu cu tine și cu regatul meu ce făcea fiecare cioban cu fiul și cu turma sa cînd sosea timpul... Vreau să te iau părtaș la conducerea țării cît sînt încă în viață.

— De ce faci asta ?

— De ce o făceau păstorii de pe munte ? La ei nu trebuie să aștepte fiul pînă cînd crăpa ăl bătrîn. Sau să-i dea brînci. Trudeau amîndoi, cot la cot, și, pe măsură ce bătrînul scădea în putere, îi lua locul cel tînăr. Așa că, de mîine, ne împărțim coroana.

— Nu primesc !

— De ce ? O vrei pe toată ?

— Fiecare lucru la timpul lui.

— Dar chiar a sosit timpul acela.

— Ești un om încă în puterea vîrstei și un rege viteaz și înțelept. Dacă am împărți coroana, s-ar crede că te lasă puterile.

— O dată și o dată tot trebuie să se întîmple.

— Pînă atunci am să te sprijin cît pot. Rămîi pe tron iar eu am să-ți fiu cel mai devotat supus.

— Nu trebuie să-ți ascund că mulți rîvnesc această coroană. Dacă, de pildă, aș cădea într-o bătălie sau dacă și-ar înfige cineva pumnalul în mine la o petrecere, coroana ar putea să încapă pe alte mîini. Iar pe tine treaba asta te-ar costa viața, pentru că cine ar ajunge pe tron ar avea grijă să facă mai întîi curățenie în jurul lui. De pe acum umblă vorbe că n-ai fi chiar fiul meu, deci n-ai avea dreptul la moștenire. Pentru asta aș vrea să te asociez de pe acum. Tu ești singurul care trebuie să se urce pe tronul meu !

— Nu-ți face griji. Nu las eu pe nimeni altcineva să se cațere pînă acolo.

— Așa te vreau. Semeni din ce în ce mai mult cu mine. Os din os, sînge din sîngele meu.

— Dar ce e cu zvonurile care umblă ?

— Poate că cineva are interes să te îndepărteze de moștenirea care ți se cuvine. Oamenii mei au auzit vorbe de felul ăsta. Dar încă nu le-am poruncit să-mi spună de unde au pornit.

M-am simțit deodată vinovat. Și am simțit încă o dată că-mi este foarte drag omul acesta.

— Regina mi-a spus și mie că sînt fiul unui zeu.

Am înghețat după rostirea ultimului cuvînt. Ce-am făcut ? Mi-am pierdut mințile ? Mi-am vîndut mama ?... Regele știa acum unde s-au scornit vorbele acelea. Așa ceva se plătește cu capul. Poate că tocmai asta a urmărit bătrînul, să mă tragă de limbă...

— Sărmana ! zise regele cu tristețe. Ea chiar crede asta.

— Și este ceva adevărat ?

— Da, într-o dimineață oamenii fugăreau un șarpe prin palat. Se distrau aruncînd după el cu ce le cădea în mînă. Pînă cînd un grăjdar i-a prins capul sub călcîi. Pe urmă l-a jupuit și i-a întins pielea pe un băț. Poți s-o vezi și acum înfiptă acolo, la streașină, cum s-a scorojit și a năpîrlit și cum aú ciuruit-o moliile.

— Dar regina ?...

— Mama ta, trebuie să-ți spun, trăiește mai mult în vis și în închipuire. A căzut de mult în ispita unor mistere strecurate încoace de pe undeva din Egipt. Iar frunzele, petalele, florile și rădăcinile arse în talere o țin din ameteală în ameteală...

*

Am plecat de acasă. Rătăceam pe drumuri cu un nume de împrumut și necunoscut de nimeni.

Am intrat cu simbrie la un om care făcea cărăușie cu catîrii. Stăpînul meu era un muntean tăcut și întunecat, nu l-am auzit strigînd niciodată, chiar cînd se înfuria nu făcea altceva decît să scrîșnească din dinți și să-și strîngă pumnii. Își bătea animalele pe înfundate și mă bătea și pe mine, dar avea grijă să ne asigure hrana, și mie și lor, pe săturate. Mi-a fost dat să aud atîtea lucruri noaptea, în jurul focurilor, și la popasurile de la fîntîni, atîtea și atîtea lucruri despre care habar nu aveam. Nu făceam altceva decît să ascult, iar faptul că eram catîrgiul unui om care își ținea mereu fălcile încleștate, nu dădea de bănuit nimănui. Numai o dată era să mă dau de gol, cînd un stăpîn de cămile a vorbit foarte urît despre regină. Nu puteam

să sar la bătaie, dar am trecut pe lîngă el, ca din întîmplare, m-am împiedicat cu dinadinsul de picioarele lui, l-am acuzat că mi-a pus piedică și i-am înmuiat oasele, să mă țină minte pînă la adînci bătrîneți.

Habar n-aveam ce transportă stăpînul meu pe spinarea catîrilor săi. Nici despre el nu știam nimic. Și eram mulțumit că nici mie nu mi se puneau întrebări.

În apropierea unui oraș am fost atacați de o ceată de hoți, ziua, chiar la drumul mare. Erau mai mulți ca noi și nu s-au așteptat să le opunem rezistență, ceea ce ne-a prins bine, fiindcă i-am luat prin surprindere și pe nepregătite. De altfel nici nu prea știau să se bată, am pus vreo doi la pămînt, iar ceilalți au luat-o la fugă.

Stăpînul, care se alesese cu capul crăpat din încăierare, de-abia a mai rezistat pînă în cetate, unde a povestit ce s-a întîmplat, lăudîndu-mă că nu l-am părăsit, că m-am bătut pentru el și lucrurile lui, lăsîndu-mi moștenire mica sa caravană.

Pînă seara s-a și sfîrșit. Așa că iată-l pe Alexandru, fiul regelui, stăpîn de catîri. Din șase baloți de pînză, trei i-am vîndut și unul l-am dăruit mai marelui cetății. Mi s-a îngăduit să-l înmormîntez pe fostul meu stăpîn chiar în cimitirul principal al orașului. Toată lumea mă lăuda și toate ușile îmi erau deschise. Cel mai de seamă negustor din cetate m-a rugat să rămîn cu el. Era bogat în caravane, ba chiar și în corăbii, îmbătrînise, nu avea decît o singură fată și ar fi dorit să-și lase averea pe mîini bune.

Îți povestesc toate astea ca să-ți dai seama că nimeni nu avea habar că sub această înfățișare se ascunde fiul regelui Filip al Macedoniei, că nici oamenii Oracolului nu puteau, nu aveau cum să bănuiască așa ceva. Am dăruit marelui preot al templului catîrul pe care-l păstrasem și un balot de pînză. Apoi m-am amestecat printre ceilalți pelerini, care își așteptau rîndul.

- În vremea asta am făcut de toate ca să-mi cîștig bucata de pîine și să fac rost și de cei doi bănuți care trebuiau dați obol pentru profeție : am adăpat cămile și catîri, am cărat surcele pentru foc, ba chiar am dus un olog în cîrcă.

Știam cum merge treaba : spălați, unși cu ulei și îmbrăcați în niște cămăși lungi, date de oamenii de la templu,

toate la fel, ca să nu se deosebească prin nimic unul de altul, cei care voiau să afle cîte ceva din tainele destinului treceau în şir prin faţa unei preotese aşezată pe un fel de jilţ de piatră, săpat în stîncă. Nu trebuia să te opreşti, ci numai să asculţi din mers ce ţi se spune. Fecioara ţinea ochii închişi, poate că era chiar oarbă, dar îşi întindea mîinile în faţă, cu palmele desfăcute spre tine, de parcă ar fi vrut să pipăie aerul. Alături stătea un preot bătrîn, care repeta întotdeauna cuvintele ei, ca să-ţi fie mai pe înţeles.

Mă aflam în convoiul de după-amiază.

Cînd am ajuns în dreptul preotesei, ea, care pînă atunci păruse aproape adormită, a început să dea semne de nelinişte, ba chiar să tremure, de parcă era zguduită de friguri. Şi, lucru cu totul neobişnuit, s-a ridicat din jilţ.

— Eu nu pot să văd decît soarta oamenilor de rînd, a rostit cît se poate de limpede...

— Oracolul nu poate să ghicească şi nu poate să dea sfaturi decît pentru pămînteni, a repetat preotul. Zeii şi semizeii sînt mai presus de puterea mea...

Trecusem prin faţa oracolului. Mi s-a luat cămaşa dată de templu, m-am vîrît în straiele mele de băiat care mînă catîri şi m-am trezit amestecat în lumea pestriţă. Eram de-a dreptul buimac.

8

Regele se lăuda cu mine de cîte ori avea prilejul şi spunea că este mîndru şi mulţumit că lasă în urma lui un regat cum nu s-a mai văzut pînă atunci, dar, mai ales, că lasă la cîrma ţării un moştenitor care îi va da o strălucire şi mai mare.

Dar şi-a luat încă o soţie. Meda sau Medopa, adusă curînd după cucerirea Traciei, fiică de rege şi ea, care s-a grăbit să-l bucure cu un copil, încă un fiu, pe care l-au numit, de asemenea, Alexandru. Filip era foarte mîndru de acest nou vlăstar al mădularelor sale bătrîne. Îşi petrecea mult timp cu el, lăsînd uneori la o parte treburi care nu aşteptau amînare. Îl aducea în sala tronului, îl ţinea pe genunchi, chiar cînd lua hotărîri foarte importante şi-i punea şi coroana pe cap, aşa, în joacă. În rest, spunea tot

așa, ca mai înainte, că este mîndru și mulțumit că lasă în urma lui un regat cum nu s-a mai văzut pînă atunci, dar, mai ales, că lasă la cîrma țării un moștenitor care îi va da o strălucire și mai mare !

*

Ardeau ierburi în talere de argint. Mama era o femeie încă tînără și nespus de frumoasă. Cît umblasem eu încoace și încolo, prin lume, nu văzusem o alta care să se apropie cît de cît de frumusețea ei.

— Mă ocolești, Alexandre !

— Nu e adevărat... Te știam cu ale tale... Am și eu o mulțime de treburi...

M-a luat de mînă și m-a așezat pe trepied. Și a rămas în picioare, în fața mea, înfășurată în veșmintele acelea ciudate care nu erau de pe la noi. A turnat într-o cupă pe care a băut-o pe jumătate. Jumătatea cealaltă am golit-o eu. Era o băutură dulce, răcoroasă și parfumată. Poate un elixir.

— Ce face frățiorul tău ?

— Gungurește. Dar a început să rupă primele cuvinte și învață să meargă.

— Și care au fost primele lui cuvinte ?

— Tata, mama... Ca orice copil.

— Dar primii lui pași încotro s-au îndreptat ?

— A, da, primii pași... Îmi aduc aminte... Regele se afla pe tron și copilul se juca pe jos, la picioarele lui. Filip a bătut din palme : „Hai sus, hai la mine" ! Pruncul a început să rîdă și da să se ridice, dar cădea în fund, ca un boboc de rață.

Filip și-a întins mîinile spre el, băiatul s-a încleștat de degetele lui, s-a înălțat pe picioare și s-a apropiat de rege, care l-a ridicat pe genunchi.

— Deci, primii lui pași au fost făcuți spre tron.

Venea de undeva, de nu știu unde, o muzică dulce și ciudată. Venea de undeva, de nu știu unde, o lumină difuză care pogora pe fruntea mamei, pe ochii ei, pe gît, pe mîini...

— Spune, e frumoasă femeia aceea ?

— Destul de frumoasă.

— Mai frumoasă decît mine ?

— Pe toţi zeii, cine poate să te întrecă pe tine ? Dacă ar şti Afrodita că exişti pe lume, nu şi-ar mai găsi liniştea în Olimp.

— Crezi, într-adevăr, că mai sînt încă o femeie frumoasă ?

— Mai frumoasă nu se mai poate.

— Sigur, tu mă vezi cu ochi de copil. Pentru nici un copil nu există pe lume o femeie mai frumoasă decît mama lui.

Umple din nou cupa, după care, de data aceasta, beau mai întîi eu, lăsîndu-i jumătatea cealaltă.

— Am auzit că băieţelul îşi pune şi coroana pe cap.

— E prea grea pentru capul lui...

*

Stăteam în cameră la mine întins pe pat, cu mîinile sub ceafă. Îmi vîjîia capul. Şi nu ştiu cum de mi-am reamintit oracolul de care şi uitasem. Poate pentru că regina ţinuse să mă convingă din nou că sînt fiu de zeu...

Mă apropiam de preoteasă avînd pe trupul gol numai cămaşa aceea din păr de capră pe care o primeşte fiecare înainte de a pune piciorul pe pragul oracolului. Lucru cu totul neobişnuit, preoteasa s-a ridicat în picioare şi a spus că ea nu poate să vadă decît soarta omului de rînd, ceea ce a repetat şi bătrînul preot care stătea alături. Apoi a adăugat că, dacă un zeu sau un semizeu se strecoară printre pămînteni ca să-şi ispitească destinul, oracolul nu are putere să le îndeplinească această dorinţă. De ce se întîmplau toate acestea ? Şi de ce se întîmplau tocmai în prezenţa mea ? De ce mie nu mi s-a spus nimic, nici despre trecut, nici despre viitor ? Nu cumva ? Asta ar însemna că regina are dreptate. Că sînt cu adevărat un fiu de zeu. Mărturisesc că începusem să mă obişnuiesc cu acest gînd. Ba chiar că-mi convenea.

Dacă trebuie să fiu neapărat fiul unui zeu, zeul acela trebuie să fie Filip. Chiar dacă n-ar fi să mă urc niciodată pe tron. Chiar dacă n-ar fi nu-mi pun niciodată coroana pe cap. Mai bine să fie mama mea o femeie cu mintea rătăcită, care scorneşte întîmplări ce nu puteau să fie aievea.

Fie ce-o fi. Poate că avea să cheme garda. Poate că avea să scoată sabia. Dreptul lui. Cunosc interdicția. Pragul acesta nu trebuie să-l treacă alt bărbat în afară de el. Cine îndrăznea, plătea cu capul.

Speram să-mi rămînă capul pe umeri. Chiar așa, înfierbîntat cum este, poate să mai fie bun la ceva.

Credeam că-l găsesc aici. Nu era.

Femeia își alăpta copilul. Dacă ar fi intrat o gîză, i-ar fi simțit prezența. Pe mine nu mă vedea. Nu vrea să mă vadă.

Își mută pruncul la celălalt sîn.

Sînul la care a supt el mai înainte rămăsese descoperit.

Parcă n-ar fi nimeni acolo. Parcă n-ar fi nimeni de care să se ferească. Parcă n-ar fi nimeni de care să se tulbure.

Putusem să jur că nu exista pe lume o femeie atît de frumoasă ca mama mea, regina. De fapt, pe cea de a doua soție a tatălui meu nu o zărisem decît de cîteva ori și nu o privisem niciodată cu luare aminte.

Acum îmi dau seama de diferența dintre ele. Regina era de o frumusețe făcută. Cea mai mare parte a timpului și-o petrecea cu așa ceva, de la baia în lapte cald de măgăriță și pînă la alifiile aduse tocmai din țara Faraonilor. Femeia din fața mea părea a nu se sinchisi de propria ei frumusețe. Ea era frumoasă pentru că așa era. Ca o poiană cu flori, ca un pîrîu limpede. Ca un golf de mare, ca cerul de deasupra. Nu făcea nimic pentru asta. Exista și atît.

Își luă copilul de la piept și îl așază alături, ca să-i schimbe scutecele.

Nu chema pe nimeni să facă treaba asta. Singură îl alăpta, singură îl spăla, singură îl primenea. De copilul acesta nu s-au atins alte mîini în afară de mîinile mamei lui și de mîinile regelui.

„Îl căutam pe tatăl meu !"

Ar putea să-mi răspundă că regele nu este acolo. Că regelui nu i-ar face plăcere acest lucru. Că îmi cere să părăsesc imediat locuința ei. Să mă întrebe cum de am îndrăznit. Să mă amenințe cu ceva în vreun fel. Nimic din toate acestea. Parcă nici n-aș exista.

Lasă copilul gol pe scutecele albe.

El gungurește, cu mîinile și cu picioarele pe sus. Mama îl dezmiardă, șoptindu-i cuvinte într-o limbă pe care eu n-o cunoșteam.

O femeie din miazănoapte. Se spunea că este de viță nobilă. Altceva nu se mai știa despre ea.

— De ce te-ai însoțit cu regele ?

E atît de tînără. La fel de tînără ca mine.

— Regele m-a cerut, îmi răspunde de data aceasta, dar fără să mă privească.

— Puteai să-ți găsești un băiat pe măsura ta, acolo, pe la voi, o provoc, cu o voce destul de iritată.

— Puteam, zice ea, fără nici o umbră de reproș sau de nemulțumire.

N-am cum să-i descriu ochii. Nici albaștri, nici verzi, nici cenușii, nici căprui. Cîte ceva din toate culorile, cîte ceva din toate nuanțele. Nu m-a privit decît o singură dată. Poate preț de o singură clipă. Dar am simțit cum mă pierd pe mine. Am simțit că nu mai sînt acolo. Că nu mai sînt în nici o parte, că nu mai sînt în nici un fel.

Își dezmiardă și își dădăcește copilul. Și el se răsfață.

Fratele meu, Alexandru. Celălalt Alexandru. Încă un fiu al regelui.

Și femeia aceasta din miazănoapte aplecată asupra lui. I se zărește trupul zvelt prin veșmîntul alb și străveziu. Trupul pe care nu avea voie să-l vadă decît un singur bărbat. Sau, dacă îndrăznește și altul, trebuie să știe dinainte că asta se plătește cu o viață de om.

Nu trebuie să am decît cele mai curate sentimente. Din moment ce este soția regelui și mama fratelui meu, este într-un fel și mama mea.

La urma urmei puteam să fiu eu acest al doilea Alexandru, fiu al regelui Filip al II-lea. Să stea el acolo, pe prag, cu o mînă în șold, lîngă mînerul sabiei și să mă

privească cum mă răsfăţ, cum gunguresc, cum mă dezmiardă femeia. Şi să nu-mi mai tulbure nimeni mintea, cum că cel mai mare dintre zei, în chip de şarpe...

Ameţesc. Mă clatin. Mă rezem de tocul uşii.

Şi, nu ştiu pentru cît timp, cad într-un fel de somn. Intru pe o poartă de vis. Eu sînt copilul alăptat la sînul femeii aceleia din miazănoapte. Chiar simt în cerul gurii gustul de lapte cald. Îmi întindeam mînuţele şi mîngîiam sînul alb. Şi ce dacă nu sînt decît al doilea fiu al regelui Filip al II-lea ? Şi ce dacă am să mor într-o zi, ca orice pămîntean ?

Îmi revin. Femeia se pare că nu a observat slăbiciunea mea.

— Se spune că dincolo de Istru există nişte oameni care se cred nemuritori, am repetat apăsînd pe fiecare cuvînt.

— Da, aşa cred ei.

— Şi este adevărat ?

Tace din nou. Îşi dezmiardă copilul. Cu vorbe de neînţeles pentru mine.

În locuinţa ei nu sînt arse plante de nici un fel. Dacă miroase a ceva, este mirosul pădurii de pin şi a livezilor de măslini, a pajiştilor înflorite care înconjoară cetatea. Şi mirosul de trup proaspăt de copil. Prin fereastra deschisă se revarsă lumina bogată a soarelui.

Numai prin unghere a mai rămas cîte o părere de umbră. Puţină şi firavă, dar care parcă stă la pîndă.

II

Eram aşteptat de învăţătorul meu. Un postulat al lui Euclid. Nu are nevoie să fie demonstrat. Este aşa, pentru că „aşa este". Dar acum avem de a face cu altceva. „Suma catetelor la patrat este egală cu patratul ipotenuzei." Eu sînt gata să iau de bun şi acest enunţ. Numai că bătrînul meu dascăl ţine să-mi explice şi de ce. Ca apoi să-i explic şi eu lui. El mie, eu lui, eu lui, el mie...

Nu puteam să fiu deloc atent. Gîndurile mele zburau în altă parte.

O femeie din miazănoapte. Străină printre noi. Nimic nu o tulbură, nimic nu o îngrijorează, de nimic nu se teme.

Regina nu are pace și în mod sigur pune ceva la cale. Toată lumea este convinsă că, după dispariția regelui, femeia aceasta și copilul ei se vor afla în primejdie de moarte. Iar zilele regelui, ca zilele oricărui pămîntean, sînt și ele numărate.

De unde atîta seninătate ? De unde atîta siguranță de sine ? Nu cumva femeia aceasta din miazănoapte știe ceva mai mult decît noi ? Nu cumva se crede nemuritoare ? Își crede nemuritor copilul pe care l-a adus pe lume ?

Ce n-aș da să aflu...

*

Mă duc să-mi iau calul. Să mă arunc în spinarea lui, să ies din cetate și să-i las frîul liber ca să alerge încotro o vedea cu ochii. Poate așa o să-mi răcoresc capul acesta plin de fierbințeală.

În curtea palatului, regele, cu calul meu de dîrlog. Mi se urcă tot sîngele la cap și mă trezesc cu mîna încleștată pe mînerul spadei. Regele nu purta asupra lui nici un fel de armă în clipa aceea...

Se știa porunca mea că nu are voie nimeni să încalece pe calul meu în afară de mine. Că dacă va îndrăzni cineva, unde îi stau picioarele acolo îi va sta și capul. Dar dorința regelui stă deasupra tuturor poruncilor. El este singurul om din regat care poate să calce, fără pedeapsă, oricare poruncă, chiar și pe cele pe care le-a dat cu coroana pe cap, așezat pe tron și cu sceptrul în mînă. Pe de altă parte regele nu se urcase pe calul meu. De fapt el nu făcea altceva decît să meargă la pas cu calul de dîrlog. Iar în spinarea calului se afla al doilea fiu al regelui Filip al II-lea, mogîldeața aceea de copil care se vedea bine că se bucură nespus de mult de această întîmplare. Bineînțeles că el nu avea cum să știe de porunca mea. Și se afla acolo din voința regelui, care cu o mînă ținea calul de dîrlog iar cu mîna cealaltă îl sprijinea pe omulețul de o șchioapă.

— Eu, își aduce aminte regele, am învățat să călăresc înainte de a învăța să merg pe picioare. Și așa a fost cu tot neamul nostru de munteni. De-abia se nășteau copii și erau puși în desagi, pe spinarea măgarilor.

Ca să pot să-l aud trebuie să mă ţin după el. Regele mergea înainte cu calul de dîrlog, sprijinind cu cealaltă mînă pe al doilea fiu al său. Eu veneam în urmă, cu mîna pe mînerul spadei.

— Am încercat cu alţi cai. Dar plîngea ca în gură de şarpe şi nu puteam să-l desprind de mine. Cînd a văzut calul tău, parcă ar fi vrut să zboare înspre el.

Nu cred în semne. Sau poate că trebuie să cred ?

După ce mai facem un ocol, regele dă drumul calului, îşi ridică fiul de subsiori.

Şi-l aşază pe ceafă şi aleargă uşor şi săltat prin curte, făcînd pe calul. Să fi dat regele în mintea copiilor ?

— Hop... hop... hop... Aşa te duceam şi pe tine cînd erai copil... Numai că nu prea aveam timp, pe vremea aceea trebuia să port mai multe războaie...

Calul se îndrepta încet spre grajd. Mă aşteptasem să vină la mine. Să necheze cînd mă simte, ca de fiecare dată. Nimic din toate astea.

Mă iau după el cu mîna încleştată pe mînerul spadei. Trebuie să-l înjunghii. Pînă acum nu îngăduise să fie încălecat de nimeni. Dacă acum lăsase pe altcineva în spinarea lui, înseamnă că nu ne mai aparţinem unul altuia. Oricum, eu nu mă mai pot sui în spinarea lui după ce a fost profanat şi încă de un ţînc de copil de-abia scos din scutece şi de-abia ridicat în picioare.

— Într-o zi, băiete, îmi spune regele, ai să te afli la cîrma unei ţări. Un rege are cîteodată motive să nu fie mulţumit de ţara lui. Ce-ai să faci atunci, te apuci s-o tai în bucăţele ? Dar dacă o tai, n-ai ce să mai cîrmuieşti...

*

Mă aflu din nou la regină. Fumul de ierburi este mai dulce şi mai aromat decît oricînd. Mai dulce şi mai aromată băutura din cupă.

Da, am văzut-o foarte de aproape pe femeia aceea. Şi povestesc. Da, l-am văzut foarte de aproape pe copilul acela. Şi povestesc. Da, regele îl suise în spinarea calului meu cu un corn în frunte. Şi povestesc.

Şi nu mai ştiu ce povestesc.

Apare de undeva și preotul acela cu ochi de tăciune, venit din țara faraonilor. Apoi și alți bărbați. Pe care eu de-abia îi zăresc prin pîclele de fum. Și de-abia îi aud. Un fel de amețeală plăcută, așa, ca o ațipire dulce, pune stăpînire pe mine.

Ce spun ei ? Că voi fi regele lor ? Lasă-i să spună. Nici un rău în asta. E un lucru de la sine înțeles. Chiar regele o spune, de cîte ori are prilejul, că e mîndru să aibă un asemenea moștenitor. Chiar el a ținut să mă asocieze coroanei, încă de pe acum.

Ce mai fac ei ? Îmi jură credință ? N-au decît. Așa se și cuvine. Regina toarnă din nou în cupă. Da, desigur că le dau dezlegarea. Nici nu știu pentru ce. Poate ca să se retragă și să mă lase singur cu regina. Chiar eram culcat pe pat. Și regina se aplecase asupra mea.

— Te întreb încă o dată, este cu voința ta ?

— Este !

Cred că ei au plecat. Ori s-au tras în pereți, ca niște umbre.

Și mama își pune mîna pe fruntea mea.

— Să nu uiți că ești fiul celui mai mare dintre zei. Dar asta nu mai are nici o importanță.

Eu nu mai sînt decît un copil care se joacă despuiat pe un scutec alb. Simt în cerul gurii gustul laptelui cald. Sau pofta, pofta mea de lapte cald. Și se apleacă asupra mea femeia aceea din miazănoapte, cu sînul dezgolit. Și undeva, dincolo de fluviu, oamenii se cred nemuritori.

II

Banchetul era cel mai mare și cel mai strălucit din cîte a văzut vreodată palatul. Și nu pentru că ar fi cîștigat regele vreun război. Nu pentru că ar fi supus vreun imperiu. Nu pentru că ar fi intrat pe poarta cetății convoaie de prizonieri și care încărcate cu pradă.

Al doilea fiu al regelui Filip al II-lea mergea în picioare și putea să vorbească.

Cîntau.

Băteau tobele.

Sărbătoare din hotar în hotar.

Tatăl meu mai mîndru decît oricînd.
Golesc cu toţii cupă după cupă.
În sănătatea lui Alexandru.
Ştiu eu bine care Alexandru.
Beau şi eu tot, aşa, cupă după cupă.
Şi din nou, poetul acela cu lira.
Filip este nemuritor, cîntă el.
Oracolul mi-a prorocit că sînt fiu de zeu.
N-aş vrea să fiu copilul unui zeu mare care să se strecoare pe sub uşă în chip de şarpe.
Zeul acela trebuie să fie Filip.
Ţine pe genunchi un copil.
Fratele meu.
Mama lui venise de undeva din miazănoapte.
Dincolo de Istru se află nişte oameni care se cred nemuritori.
Ce n-aş da să aflu.
Cum să fac să ştiu ?
Tatăl meu este mai fericit decît oricînd.
Mai fericit decît poate să fie un pămîntean.
Numai un zeu ar putea să arate atît de senin.
El ştie că este nemuritor.
El ştie, dar de ce îmi ascunde ?
Se învîrte totul cu mine şi îmi las capul pe masă.
Vreau din tot sufletul ca el să fie zeul care m-a zămislit.
Şi chiar cred că el este.
Vreau o dovadă.
Ca să nu mai am niciodată nici o îndoială.
Sînge.
Rostesc acest cuvînt cu ochii închişi.
Dar de-abia îl pronunţ în gînd că şi aud un murmur de uimire, ca mugetul unui val de mare, care se sparge de ţărm.
Un tînăr a ţîşnit pe masă cu pumnalul plin de sînge.
— Eu sînt cel care l-a ucis pe regele Filip al II-lea !
Trupul regelui cade moale de pe scaun, cu veşmintele pline de sînge.
Trebuie să mărturisesc că am fost şi speriat şi uluit. Nu atît de ce se întîmplase. Spaima şi uluiala mea veneau

de acolo că o dorință pe care nici măcar nu o rostisem se și împlinise. În clipa următoare mi-am dat seama că stăpînesc o putere pe care nu a avut-o nici un muritor. Că, de aici înainte, nimic nu-mi mai poate sta în cale. Că de acum înainte toată lumea se află la picioarele mele. Totul este să doresc și să vreau.

— Trăiască Alexandru, izbucnește deodată din sute de piepturi.

— Trăiască Alexandru, trăiască Alexandru !

Care Alexandru ?

Dacă toată lumea striga pentru unul singur, de ce apar două tabere ? De ce scot săbiile unii împotriva altora ? De ce se îndreaptă unii cu armele spre mine ? De ce se strîng alții în jurul meu, ca să mă apere sau ca să-i apăr ?

Am sărit și eu pe masă. Poate că era aceea pe care se aflase puțin mai înainte tînărul purtat acum pe umeri, ținînd deasupra pumnalul însîngerat. Oricum, acolo sub masă, se află trupul regelui mort.

Am poruncit să se facă tăcere.

Și s-a făcut.

Arătam ca un adevărat zeu, cu ochii aprinși și gata să lovească cu fulgere și cu trăsnete.

— Filip a fost cel mai mare rege al Macedoniei, am spus eu încet, dar în așa fel ca să-i zguduie pe toți. Filip va fi înmormîntat cu cele mai mari onoruri din cîte s-au făcut vreodată !

Am văzut cum mama mea se face palidă și se reazimă neputincioasă de un perete. Am văzut cum însoțitorul său, preotul venit din țara faraonilor, încearcă să se strecoare spre ieșire.

— Conduceți pe regină în pavilionul ei să se liniștească. Și aveți grijă de însoțitorii săi...

Cerui să fie adus tînărul care mai ținea pumnalul în mînă. Stătea nătînd în fața mea și zîmbea într-un anumit fel. Cred că era unul dintre cei care îmi juraseră credință cînd mă aflam la regină. Îmi amintesc vag că îl văzusem acolo.

Ar fi trebuit să aibă loc o cercetare. Să fie o judecată. De ce a făcut ce a făcut. Cine l-a îndemnat. Cine l-a spri-

jinit. Cu cine a fost înțeles. Cine mai face parte din conjurație. Ce au urmărit complotiștii.

Am ridicat sabia și l-am izbit atît de puternic în umărul stîng, că l-am despicat pînă la brîu.

Acesta a fost primul meu nod gordian.

Lumea a început din nou să strige.

— Trăiască Alexandru !

Dar care Alexandru ?

Fratele meu, al doilea fiu al răposatului rege Filip al II-lea, nu mai era acolo.

Nu mai era nici mama lui.

Am trimis după ei.

— Oriunde în afară de palat ei se află în primejdie. Să fie aduși cu orice preț ca să-i pun sub ocrotirea mea. Numai aici, lîngă mine, se pot afla în siguranță...

*

Mă veghea un tînăr pe care parcă îl cunoșteam, parcă nu-l cunoșteam. Îl mai văzusem undeva, fără îndoială. Dar totul era încețoșat, se clătina și se destrăma și se aduna ca să se risipească din nou. Iar mintea mea tulbure nu putea să fixeze imaginile acelea nestatornice, parcă toată lumea intrase într-o învălmășeală din care nu se mai putea înțelege nimic.

Mi-am ridicat capul cu greu de pe căpătîi. Tînărul care aștepta lîngă mine, chiar puțin aplecat asupra mea, nu era altul decît cel pe care îl despicasem cu sabia. Și-l mai văzusem, de bună seamă undeva, înainte de această întîmplare. Da, acolo, în palatul reginei, în fumul dulce și aromat de ierburi exotice, cînd mai multe umbre de bărbați s-au desprins de prin colțuri ca să-mi jure credință ca unui viteaz rege. Și mintea mea încă nu se limpezește și privirea mea este încă tulbure și eu îl văd cînd întreg, cînd despicat. Omul se apucase să spună ceva și eu îi auzeam destul de bine glasul, dar nu mă dumiram cum poate el să rostească vorbele acelea cu o jumătate de gură la cîțiva pași de cealaltă jumătate de gură. Și el vorbea mereu și mîinile lui se ridicau să mă implore. Iar printre cele două jumătăți ale lui treceau o mulțime de întîmplări de ale

mele. Treceam chiar eu călare pe calul Bucefal, cel care despica timpul cu cornul său din frunte. Trecea printre cele două jumătăți șchiopătînd umbra regelui Filip cu o rană adîncă în coapsă. Dușmanii fugeau, care încotro, cuprinși de groază de parcă ar vedea un spectru. Iar prietenii rămîneau înmărmuriți. Toți îl crezuseră pe rege mort. Regele trăia. Și mergea schiopătînd și înjura de zor : „o să rămîn slut pe toată viața" și iar înjura. „Nu trebuie să te rușinezi de o rană care-ți amintește de bărbăția ta la fiecare pas", îl încurajez eu.

Așadar regele nu a fost ucis. Dar cum această întîmplare fără început și fără sfîrșit se înțepenise între cele două jumătăți ale omului care își înfipsese pumnalul în trupul tatălui meu și pe care eu îl despicasem cu spada, încerc s-o urnesc de acolo și, pentru că dorința mea nu este de ajuns, caut o suliță, o lance, o săgeată, dar nu am nimic la îndemînă. Însă cele două jumătăți se îndepărtează singure, cu un pas, una de alta și încep să curgă alte crîmpeie de întîmplări.

Nu eram decît un băiat atunci cînd l-am însoțit pe tatăl meu în țara regelui scit Atheas, care domnea peste o semințe stabilită dincoace de gurile Istrului. Întrebați de acesta ce căutăm în hotarul său, regele Filip îi spune că a venit cu oaste ca să-l apere de toți vecinii care rîvnesc la acest pămînt și să-i asigure tronul prin forța sa, cu singura condiție să fie lăsat moștenitor. „Nu am nevoie de ajutorul vostru, răspunse fălos regele, am destule forțe să mă apăr de orice dușman și să găsesc în jurul meu destui oameni capabili să-mi moștenească tronul !"

Dar Filip al II-lea nu obișnuia să se întoarcă acasă decît după o bătălie în care a învins.

În timpul întoarcerii prin ținutul tribalilor se produse o mare învălmășeală și avu loc o luptă scurtă și sîngeroasă. Calul regelui fu răpus sub stăpînul său, iar Filip căzu alături rănit. Alergai cel dintîi să-l ajut pe regele întins pe pămînt, îl apărai cu scutul meu, ca să nu mai fie lovit de dușmanii care se înverșunau să-l prindă și îmi pun viața în primejdie ca să-l salvez, doborînd și alungînd mulți atacatori.

Cele două jumătăți se apropie una de alta, ca doi stîlpi de poartă care s-ar uni ca să oprească orice trecere pe

acolo. Și omul care se întruchipează este Pausanias, din garda personală a regelui.

— Am venit la tine, Alexandre, să mă ajuți !

M-am stăpînit cu greu să nu-l întreb cum de aș putea să-l ajut după ce îl despicasem cu sabia pînă la brîu.

— Dar ce s-a întîmplat, îl întreb în șoaptă, ca să nu mă trădeze glasul.

— La nunta tatălui tău cu Cleopatra, același Attalos, unchiul tinerei mirese care te-a jignit pe tine, a îndemnat oamenii săi să mă batjocorească.

Încă o soție a tatălui meu. Avea o mulțime, aduse din semințiile illirilor și tracilor, din îndepărtatele ținuturi ale Asiei. Și o puzderie de copii de la nevestele sale. Printre care Alexandru Arhidaios cel puțin la minte. Dar eu nu luam nimic în seamă. Pe mine nu mă interesa decît femeia aceea tînără și tăcută din miazănoapte și pruncul său Alexandru, celălalt Alexandru al regelui Filip.

— Deci am fost insultați amîndoi la nunta tatălui meu cu Cleopatra, nepoata lui Attalos.

— O, Alexandre, batjocura la care am fost supus eu era cu totul alta...

Și iar se desprinseră cele două jumătăți ale acelui bărbat, tînăr și iar se îngrămădiră întîmplările trecute ca oile prin strungă.

Ospăț și nuntă regească. Toți mesenii cam întrecuseră măsura la băutură. Nici Filip nu s-a lăsat mai prejos.

Dintr-un cap de masă generalul Attalos se ruga zeilor, ca pîntecul proaspetei mirese să rodească un fiu legitim pentru tronul Macedoniei.

— Dar ce eu sînt un bastard, nemernicule ?

Regele îmi porunci să părăsesc adunarea, dar în loc să-l ascult, am aruncat o cupă cu vine în obrazul generalului.

— Am spus că te fac să simți mînia mea, nenorocitule !

Marele Filip al II-lea se ridică crunt de pe scaun și o porni spre mine. Dar, îmbătat de prea mult vin și vlăguit de prea multă iubire și de furie, picioarele nu-l mai ascultă. Se clatină, se împleticește și cade într-o rînă.

— Priviți cine vă amăgea să ducă oamenii din Europa în Asia, tocmai ăsta care s-a împiedicat doar trecînd dintr-un pat în altul ! spun în batjocură...

Mai văd apoi cum o duc pe mama mea, Olimpia, în Epir, unde se afla pe tron fratele ei, cum ajung la curtea regelui ilir, dar nu mă opresc acolo, cum colind pe drumuri sub un nume de împrumut și, necunoscut de nimeni, cum devin catîrgiu de caravană și cum ajung la oracolul care îmi tulbură și mai mult mintea.

— Dar ce ți-au făcut ? îl întreb pe Pausanias după ce jumătățile s-au alăturat din nou.

— Nu sînt cuvinte care să poată înfățișa această rușine. Destul că ar trebui să mor, dar nu pot pînă nu mă răzbun.

— Și cine te oprește ?

— Regele. Nu numai că n-a vrut să mă asculte, dar pe Attalos l-a înălțat în rang și l-a pus în fruntea unei armate foarte puternice. Iar pe mine a căutat să mă cumpere cu doi talanți ca să-mi înghit umilința.

Filip al II-lea nu fusese ucis. Iar eu nu-l despicasem cu sabia pe Pausanias. Întîmplarea aceasta nu a fost decît un vis urît. Un adevărat coșmar. De fapt regele căzuse beat sub masă și atîta tot. Amețiți de vin, oamenii deveniseră foarte zgomotoși, poate a fost și o încăierare, dar eu eram zgîlțîit de friguri.

— Ura mea față de Attalos s-a îndreptat îndoită împotriva regelui. Ce să fac ?

Îmi veniră în minte niște versuri din *Medeea* lui Euripide. Și le rostii fără patos :

„Voi pedepsi pe cel care dă în căsătorie, pe cel care se căsătorește și pe mireasă".

Nu știu ce a înțeles Pausanias din toate acestea. I se potriveau atît de puțin. Mai degrabă ele erau pentru mine.

Cînd am ieșit din curte am văzut la o fereastră pe tînăra soție din miazănoapte a tatălui meu. Își legăna încet pruncul pe brațe și îi cînta în șoaptă. Nu o tulbura nici un fel de întîmplări de parcă ar fi avut legămînt cu veșnicia.

Se spune că undeva, departe, dincolo de Istru, ar trăi niște oameni care se cred nemuritori.

Și mă prinde așa, deodată, un dor nebun de nemurire...

*

Filip al II-lea a căzut lîngă propria sa statuie, pe care o pusese în amfiteatru, în rînd cu cele ale zeilor, stră-

puns de pumnalul lui Pausanias. În prima zi cînd am pus mîna pe putere, l-am pedepsit cu moartea pe ucigaş. Dar regina i-a pus o cunună pe cap cînd el încă mai atîrna de ştreangul spînzurătorii, dînd astfel apă la moară celor care răspîndeau zvonul că regele şi-ar fi găsit sfîrşitul în urma unui complot în care eram şi noi vîrîţi, mama mea şi cu mine. În loc să-şi pună doliu, regina văduvă a pornit o adevărată vînătoare de fiară dezlănţuită asupra celorlalte soţii ale lui Filip. Nu cruţa pe nimeni iar cruzimea ei a întrecut orice măsură cînd l-a ars de viu, pe o tavă de aramă, pe cea mai fragedă odraslă a fostului rege, pruncul Cleopatrei, tînăra femeie care se dovedise cu adevărat rodnică.

După cealaltă nevastă, mama celuilalt Alexandru, care pornise spre miazănoapte, am trimis mai multe pîlcuri de călăreţi, convins că trebuie s-o aduc la curte ca s-o pun sub ocrotire. Poate că în sinea mea mă temeam să-l ştiu pe celălalt Alexandru departe de mine. Poate ca nu voiam decît să-i supraveghez creşterea şi educaţia ca un frate mai mare, care îi ţine orfanului şi loc de părinte. Dar nu a fost găsită nicăieri. Se povesteşte că un pîlc de călăreţi a ajuns-o din urmă pe marginea unei prăpastii, în care s-a aruncat cu copilul în braţe, ca să nu cadă în captivitate, necunoscînd intenţiile mele. Am făcut chiar eu cercetări la faţa locului, cu oamenii cei mai de nădejde, dar nu am dat de nici un semn, de nici o urmă. Şi s-au găsit destui care să jure că au văzut-o cum plutea peste rîpă. După cum alţii puteau de asemenea să depună mărturie că au zărit-o tot aşa, plutind peste codri, peste văi, peste dealuri, peste munţi, peste ape.

Poate că a ajuns acolo, pe tărîmul oamenilor care se cred nemuritori.

De atunci n-am mai avut linişte. Parcă o parte din mine plecase cu femeia aceea, purtată pe braţele ei. Mă visam cîteodată plutind peste stînci, peste prăpăstii, peste piscuri, peste valuri în căutarea celuilalt.

Şi am ştiut că nu-mi voi putea găsi astîmpăr pînă nu mă întregesc cu cealaltă parte a mea. Pe care am căutat-o în toată lumea. Şi pentru care am întemeiat peste şapte-

zeci de cetăți, doar-doar i-ar place să se așeze într-una din ele ca să ne găism. Și planurile mele, cunoscute de prietenii mei, erau cucerirea nordului Africii, Arabiei, Italiei și Siciliei. Dar ce nu cunoșteau ei era că voiam să mai trec odată Istrul. Fie chiar ca un simplu drumeț, cu toiagul împodobit cu ramuri înflorite de măslin...

*

Nimic nu se potrivea și nu putea să fie de folos. Poate că Alexandru pornise spre Istru așa, să afle de ce se cred dacii nemuritori și cum ar putea să se adape și el din această nemurire. Sau pornise pe urmele acelui copil al femeii din miazănoapte pe care Filip al II-lea îl iubea atît de mult. Pe cînd el, Ulpiu Traian, venise cu niște scopuri mult mai precise și anume ca să spele rușinea pe care o aruncase asupra imperiului Domițian cel care încheiase o pace înjositoare pentru romani, plătind chiar tribut lui Decebal, venise să cucerească această țară, s-o transforme în provincie romană, să ducă sclavi, grîu și aur la Roma.

Dar cealaltă întrebare este de ce nu a cucerit tînărul rege Dacia, de ce nu a pus stăpînire pe ea ?

Împăratul romanilor își pipăie obrazul cu palma. Îi crescuse barba. Nori zdrențuiți pe cerul fără culoare, de parcă o femeie buimacă și-ar fi lepădat, din mers, pe nisip cîte ceva din veșmintele ei, în timp ce se apropia de mare, ca să se arunce în valuri. Regele stă călare pe calul său cu corn în frunte și pare o figurină turnată în plumb sau plămădită din argilă. Cel mai mare conducător de oști al tuturor timpurilor. Care a cucerit toate țările în hotarele cărora a bătut.

Mai puțin țara de pe malul stîng al Istrului...

*

Grîu cît poți să cuprinzi cu privirile. Cu spicul cît vrabia. Înalt de se pierde în el călărețul cu cal cu tot.

O adevărată ameteală. O adevărată beție.

Visaseră să calce sub tălpi și sub copitele cailor marmora unor vestite cetăți, să aibă la picioare comori de

aur și argint. Dar grîu, atîta grîu, nu-și putuseră închipui. În momentul acela pentru foștii țărani din Munții Macedoniei nu existau pe lume comori mai de preț. Frecau spicele în palmă, ronțăiau grăunțele dulcegi și de-abia se țineau să nu-și vîre boabe în sacii de merinde, ba chiar pe mînecă și în sîn.

— Al vostru e! le făgădui tînărul rege cu dărnicie.

Tot ce le mai trebuia era să captureze niște localnici și să pună biciul pe ei ca să secere grîul, să-l bată, să-l dea la vînt și să-l încarce în care. Aceasta este puterea, să-i faci pe alții să muncească pentru tine. Și tot ostașul tînărului rege se simțea astăzi foarte puternic.

Nici țipenie de om. Numai grîu și iar grîu. Ostașii își croiau drum despicînd lanul cu sulițele. Dar nu este ușor să înaintezi printr-o astfel de pădure. Începuse și o adiere de vînt. Marea de grîu se legăna în valuri. Lovite unele de altele, spicele, foile și paiele de grîu scoteau niște sunete cu totul ciudate. La început puteai să nici nu le iei în seamă, dar cu timpul ți se părea că începi să-ți pierzi mințile. Și nici o margine nicăieri. Nici o poiană, nici un luminiș. Și mirosul acesta, de grîu și de pămînt răscopt. Despici cu lancea lanul de grîu dar subțirea-cărare pe care o faci se astupă la loc. Picioarele sînt grele, brațele au amorțit, gîtul se îndoaie sub capul cu coif. Însă ostașii regelui nu au voie să obosească. Nu au voie să se plîngă. Ostașii regelui trebuie să meargă mereu înainte.

Cît vor fi mers oare? Lanul de grîu se închide în urma lor. Parcă ar umbla pe fundul unei ape. O apă fără maluri. Dar le crapă buzele de uscăciune. Pînă și limba se usucă în gură. Ici-colo cîte un soldat cade în genunchi.

Așa nu se mai poate. Însă nimeni nu știe cum se poate altfel. Ostașii viteji și faimoșii conducători de oști, care au luptat în atîtea și atîtea războaie, habar nu au cum se poate înainta printr-un lan de grîu. Cu atît mai puțin flăcăii aceia care pînă mai ieri au mînat caprele pe munte.

Tînărul rege porunci să se aducă prăjinile de cort. Să fie culcate la pămînt și să fie legate cu funii. Și ostașii să se înhame la ele. Și, într-adevăr, aceste tîrîșuri, care lovesc la rădăcina grîului, doboară firele înalte. Și ca niște pîrtii tăiate în omăt, se croiesc drumuri în marea de grîu.

Ostașii din față sînt istoviți după cîțiva pași. Și alții le iau locul ca să tîrască după ei prăjinile de cort transformare în tăvăluguri. Desigur că s-ar putea face o treabă mai bună cu caii. Dar caii trebuie păstrați odihniți. Cît de cît odihniți. În caz de atac e nevoie de ei.

*

Mai pe seară făcură tabără. Adică ridicară corturile pe un strat gros de grîu, culcat la pămînt, în mijlocul pădurii nesfîrșite a spicelor de aur.

Ostașii puși de strajă simțeau cum ametesc privind legănarea valurilor galbene care se pierdeau în depărtare. Nici un acoperiș de casă. Nici un fum de vatră. Nici urmă de om din partea locului.

În cortul său regele ținea sfat cu căpeteniile oștirii. Toți erau de părere că băștinașii au fugit de frică.

— Faima ta, rege, merge înaintea armatei tale...

— Nu îndrăznește nimeni să dea piept cu ostașii tăi...

— Oricît am înainta de mult în țara asta, n-o să vedem nici picior de localnic...

Se simțeau îmbărbătați și deveneau voioși de parcă ar fi cîștigat o mare bătălie.

— Dar grîul cine-l seceră ? Cine-l treieră ? Cine-l vîntură ? Cine îl încarcă ? întrebă regele.

La așa ceva nu se gîndiseră încă. Se aflau cu toții puși în încurcătură. Desigur că treaba aceasta s-ar fi putut face și cu ostași. Dar nu i-ai scos de prin văile lor, nu i-ai pus să-și lase toiagul de păzit caprele, plugul și sapa, nu le-ai făgăduit că-i duci să cucerească lumea, ca să ajungă să secere grîu, să treiere, să vînture și să-l încarce în care într-o țară străină, unde ei n-ar trebui să facă altceva decît să dea porunci, ca niște adevărați stăpîni.

— Degeaba cucerim noi pămînt, dacă pămîntul nu are oameni pe el, cugetă regele.

— O să cucerim noi și oameni, se sumeți Parmenion. Scotocim țara asta pînă în toate colțurile ei. Îi scoatem chiar dacă s-au ascunse în scorburile copacilor. Chiar din gaură de șarpe. Au să fugă de noi cît au să fugă, dar pînă la urmă tot îi încolțim.

— Pînă la urmă o să vedem noi cine fuge mai repede...

Vocea aceasta le era necunoscută. Se priviră unii pe alţii. Cine a spus aşa ceva ?

În uşa cortului stătea un pui de om, cu o cămaşă lungă şi albă, cu iţari albi strînşi pe pulpe, cu picioarele desculţe, cu capul descoperit, cu flori de fîn în păr. Toţi cei de faţă traseră săbiile din teacă, chiar şi regele.

— De ce vă speriaţi ? zîmbi băiatul. După cum vedeţi, eu am venit cu mîinile goale.

— Ce vrei ? se răsti la el după clipele de nedumerire, Ptolemeu, fiul lui Lagos, un tînăr şi viteaz general.

— Cine este regele vostru, întrebă cel care venise pe neaşteptate, cu acelaşi zîmbet pe buze, de parcă n-ar fi fost vorba decît de un simplu joc.

— Tu cine crezi ? vru să ştie Alexandru.

— Dacă-ţi ridici oastea fără zăbavă, îţi dăm voie să te întorci acasă fără sminteală. Pentru vîrsta ta necoaptă sîntem îngăduitori şi te lăsăm nepedepsit.

Asta era prea de tot. Tînărul rege simţi cum i se urcă sîngele în cap. Dar se stăpîni şi încercă să se poarte cu mărinimie.

— Băiatul acesta are un noroc nebun dacă a reuşit să pătrundă în tabăra noastră şi să se strecoare teafăr pînă la intrarea cortului meu.

— Deci tu eşti Alexandru... Nu ştiu, rege, dacă se poate numi chiar un noroc nebun... Dar ceea ce ai început tu este, într-adevăr, o nebunie...

— Cum îndrăzneşti, strigă Philotas, fiul lui Parmenion, ridicîndu-şi spada ca să-l despice pe străin pînă la brîu. Dar Alexandru porunci ca deocamdată să i se cruţe viaţa. Băiatul continua să surîdă, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Ţi-ai dat seama, rege, că nu ţi-ar fi de nici un folos. După cum văd eu, eşti, totuşi, un băiat isteţ.

Alexandru făcu din nou eforturi să se stăpînească.

— Mi-e milă de tinereţea ta, zise el cu blîndeţe. Nu eşti decît un copil sălbatic şi necunoscător, nimeni din lumea oamenilor mari n-ar îndrăzni să-mi vorbească aşa,

nici chiar marele Demostene, cel mai strălucit orator din cîți a avut Atena și cel mai înverșunat dușman al regelui Filip al II-lea. Dar pe tine te iert. Te las liber să te joci călare pe un băț, legat cu sfoară în loc de frîu și, dacă vrei, cu o spadă de lemn la șold.

— În schimb tu ești un rege pus pe joacă...

— Să terminăm odată cu el, își ceru permisiunea să-i reteze capul dintr-o singură lovitură cel mai viteaz general din cîți se aflau sub pînza cortului.

Dar un rege mare și curajos poate să asculte orice, mai ales cînd cel care vorbește nu are nici o scăpare. Așa că îi face semn băiatului să continue.

— Da... ai început cel mai primejdios joc... Și pentru tine și pentru alții... Jocul de-a războaiele, de-a puterea, de-a gloria, de-a moartea.

Încremeniră. Nici un copil din lume n-ar fi putut să gîndească și să spună așa ceva. Și totuși, buzele băiatului rostiseră aceste cuvinte.

Și, chiar așa, ca într-un joc, parcă anume ca să nu se lase mai prejos, tînărul rege își înfipse un picior în față și își ridică fruntea. Coiful cu creastă înaltă, pieptarul și el aurit, pulpanele, cataramele, pintenii, toate acestea răsfrîngînd soarele care intrase o dată cu băiatul pe ușa cortului, îi dădeau o înfățișare măreață.

— Eu sînt fiul unui zeu...

Oamenii din cortul regal îl înconjurară pe băiat cu săbiile ridicate, dar el vorbea fără frică, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Doar nu credeți că mă pot vătăma niște cuvinte, îi certă Alexandru. Vorbește, băiete ! Cît îți mai stă capul pe umeri, poți să spui ce vrei.

— Ar mai fi cîte ceva de spus. Dar n-am să-ți mai spun decît atît : că ai început să cucerești lumea cu o țară care cu greu poate fi supusă.

— Ești prea mic și prea sărman ca să-mi pun mintea cu tine. După cum țara asta este prea mică și prea sărmană ca să-mi măsor puterea cu ea. Avem niște auxiliari, oameni de corvoadă pe care îi folosim la treburi mărunte, ce nu se cad a fi făcute de un ostaș. Ne cară bagajele în spate și pe cap, mînă turmele de vite după

noi, transportă soldaţii bolnavi şi răniţi.... Ei îi vor mîna pe ai voştri, cu bîtele şi cu bicele, acolo unde trebuie...

Băiatul desculţ şi cu flori de fîn în păr îl privi şi el un timp în tăcere pe tînărul rege care se silea să aibă o privire de vultur şi un trup cît mai semeţ sub plăcile de metal.

— A mai fost pe aici un rege, şi mai ţanţoş, şi mai sigur pe el, Darius, celălalt Darius al Persiei, fiul lui Histaspes... Şi-a scos ghearele, şi-a arătat colţii, a răgit ca un leu şi s-a întors cu coada între picioare...

— Să-şi plătească vorbele cu capul, ceru comandantul Nicanor. Dar regele se făcu că nu-l aude.

— Îţi las viaţa ! Şi te las să pleci ! Ca să vezi cu ochii tăi cît de mare este puterea lui Alexandru. Dacă ţi-aş reteza capul acum ai trece în lumea umbrelor fără a şti că te afli în faţa viitorului stăpîn al lumii. Dacă mai apuci să-mi intri viu în mînă, ai să cazi în genunchi şi ai să recunoşti că am avut dreptate şi ai să te rogi să-ţi las capul pe umeri şi poate am să mă îndur de tine, nu de alta dar ca să mai povesteşti şi altora cum stau lucrurile.

— O, rege, pe cît eşti de convins, pe atît greşeşti. Află că eu nu mă tem de moarte aşa cum te temi tu.

Asta era prea de tot. Regele îşi pierdu stăpînirea de sine. Ochii lui se aprinseră şi începură să scapere de furie.

Dar băiatul sări în spinarea unui căluţ, care parcă răsărise din pămînt, fără frîu, fără căpăstru, fără potcoave, fără nimic.

— Puneţi mîna pe el, strigă regele, ieşind din cort, cu spada trasă.

Ostaşii se repeziră cu suliţele înainte, alţii se aruncară pe cai. Dar pe băiat îl înghiţise marea de grîu. Cît vezi cu ochii, numai grîu. Care se aplecă uşor, ba ici, ba colo, să înnebuneşti şi mai multe nu, doar vîntul care adie, nici urmă de om, nici urmă de cal.

*

Noaptea de vară a trecut repede. Le cerusem să mă lase singur. Cînd am ieşit în zori, în uşa cortului am făcut semn să sune trompetele. Căpeteniile oştirii m-au în-

conjurat pe dată. Fiecare mă întreba din privire ce am hotărît.

Mi-am găsit un loc cît de cît potrivit şi am strunit calul ca să-şi încordeze gîtul şi să străpungă zarea cu cornul său ascuţit.

— Ostaşi ai Macedoniei...

— Întoarce-te acasă, rege !

În faţa mea, băiatul acela desculţ şi cu capul gol, pe căluţul lui fără frîu.

— Întoarce-te rege, pînă nu e prea tîrziu...

Nu mai avusei cînd să strig „pune-ţi mîna pe el", pentru că se mistui în lanul de grîu.

Soldaţii erau toţi cu ochii pe mine. Aveau încredere în regele lor. Credeau în destinul lui. Erau convinşi că din clipa aceasta ei au început să cucerească lumea.

Numai unul şi unul. Tineri. Sănătoşi. Frumoşi.

Închid pentru o clipă pleoapele.

Şi văd drumurile lumii presărate cu oase.

Băiatul acela a reuşit să-mi strecoare un gînd negru.

Pun să sune trîmbiţele.

Se înalţă stindardurile.

Ostaşii mei ştiu să se caţere pe munţi, să treacă prin ape, să străbată pustiuri, să se strecoare prin păduri, să umble prin smîrcuri şi prin mlaştini, să dărîme ziduri şi porţi de cetate, dar n-au avut de unde să înveţe cum se poate ieşi dintr-un lan de grîu.

Trebuie să se întîmple ceva.

În clipa aceasta.

În clipa următoare.

„Întoarce-te, rege, pînă nu e prea tîrziu..."

Arde grîul.

În jurul nostru, sub picioarele noastre.

Cu pălălaie mare şi cu fum gros.

— Stingeţi focul !

„Stingeţi focul, stingeţi focul, stingeţi focul"... Soldaţii încearcă să-l înăbuşe cu scuturile. Dar stratul de grîu culcat este prea gros. Şi s-a aprins din toate părţile deodată. Ne arde pămîntul sub picioare, se caţără flăcările pe noi, ne orbesc scînteile. Caii nechează şi sar în două picioare, îşi aruncă din spinare călăreţii şi aleargă

înnebuniți, luînd oameni în piept și călcîndu-i în copite. Și fiecare ostaș nu mai are decît grija lui, să nu se aprindă sau să se stingă, nimeni nu mai înțelege nimic, nimeni nu mai aude și nu mai ascultă de nimeni. Și ne dau roată niște țărani de la munca cîmpului, fără scuturi, fără coifuri, călări pe niște cai mărunți, fără frîu, fără nimic. Și zboară săgețile peste capetele noastre și se înfig la picioarele noastre lăncile și sulițele. Le-ar fi atît de ușor să ne doboare, să termine cu noi, nu-mi dau seama ce urmăresc, de ce nu ne ucid.

Sînt purtat ca pe ape.

Nici nu știu cînd am ajuns la malul fluviului.

N-au vrut să le pătăm grîul cu sîngele nostru ?

Ne voiau pe toți înecați în Istru ?

Bărcile goale, trase la mal.

Mii de bărci.

Ne aruncăm în ele.

Tot malul fluviului se umple de oameni călări, cu arcuri mari, cu sulițe și lănci ascuțite.

Nu făceau altceva decît să ne privească.

Neclintiți, ca niște copaci în care nu bate vîntul.

*

Pe celălalt mal al Istrului ostașii mei mă urmară de-a valma. Plin de funingine și de cenușă îmi țineam în frîu calul cu corn în frunte, care avea părul ars pe picioare și pe sub burtă. Scribii își fac datoria : „Alexandru cel Mare și Viteaz a trecut Istrul și a înaintat cu oastea sa pînă în inima țării, de unde a hotărît să se întoarcă din drum, ca semn de mărinimie față de dacii care au cerut supunere, îndurare și ocrotire, împreună cu toate căpeteniile lor."

*

— Ți-am dat un sfat, rege, n-ai vrut să-l asculți !

Băiatul acela, care răsare ca din pămînt.

— Iar acum te întrebi și nu pricepi de ce te-am lăsat în viață. Să-ți spun de ce... Dacă ucizi un rege, se înscăunează altul în locul lui și se ridică din nou asupra noas-

tră, ca să spele ruşinea şi să se răzbune. Pe cînd un rege care a văzut cum stau lucrurile pe aici, mai ales dacă are minte multă, o să stea acasă la el sau o să-şi caute norocul în altă parte...

II

Norii. Poate negri, poate plumburii. Nu se văd. Ştii că sînt acolo tocmai pentru că nu se vede nimic deasupra capului. Poate să fi trecut de mult de miezul nopţii. Roata stelelor se învîrte tăcută pe osia ei. Roata lumii.

Nişte nori ca o apă stătută. Ca o mlaştină a cerului. Nici o tresărire, nici o unduire, nici un val.

Tot mai fumegă ruinele cetăţii. Cei doi soldaţi care stau de strajă la liniştea Împăratului, tac şi ascultă. S-au terminat de mult vorbele pe care le aveau de spus. Sau poate că au obosit să le tot repete. De fapt tot ce-şi mai doresc ei este să se facă odată ziuă. Dar noaptea parcă s-ar fi oprit în loc.

Împăratul romanilor nu s-a urnit de pe rădăcina aceea de zid. Se ghemuie tot mai mult. Şi murmură, cine ştie ce murmură. Nu e cîntec, nu e descîntec. Nu e bocet. Parcă ar chema pe cineva, dar atît de încet ca şi cum i-ar fi teamă că se destramă şi se risipesc umbrele.

De data aceasta două făpturi încropite din abur. Un băiat cu părul blond, cu buzele subţiri, cu zîmbetul tăios. Iar celălalt este chiar Caius Iulius Cezar, cel care şi-a lăsat numele să-l poarte toţi împăraţii romani, ca pe cea mai nobilă poreclă din cîte au existat vreodată.

*

Într-o vilă din Apollonia tînărul Caius Octavianus joacă cu înţeleptul Regulus, un bărbat născut liber, pe jumătate roman, pe jumătate grec, dar care s-a adăpat la toate izvoarele bătrînei Atene. Învăţătorul a devenit tăcut şi posac şi nu-şi ridică ochii de pe tabla cu pătrăţele ale jocului numit latrunculi. Tînărul îşi ţine şi el pleoapele coborîte, de parcă ar vrea să-şi ascundă pupilele gălbui. Pe buzele lui subţiri stăruie un zîmbet tăios,

iar prin deschizătura îngustă a pleoapelor îi fulgeră din cînd în cînd privirea ca o lamă de pumnal.

— Ieri mai erai încă un copil. Şi azi ?

— La 20 de ani Alexandru a devenit rege al Macedoniei. La 21 a început cucerirea lumii.

— Alexandru era fiul regelui Filip.

— Care a căzut înjunghiat...

— Fiecare cu soarta lui...

— Eu sînt orfan de tată... Alexandru îi avea şi pe regele Filip şi pe zeul Iupiter-Ammon... Eu nu mi-l aduc aminte pe tatăl meu, pe care l-a uitat toată lumea, pentru că nu a strîns, sărmanul, şi nu a lăsat nici un pic de faimă în urma lui. Iar mama mea s-a recăsătorit cu un bărbat şi mai şters, atît de şters că aproape nici nu se vede şi nici nu se simte...

Îşi ridică fruntea şi privirea lui, lăsată slobodă, parcă ar cutreiera lumea pînă la marginea ei.

— Daţi-mi de tată un rege Filip...

Înţeleptul îl aştepta să se aşeze.

— Nu mi-l dă nimeni... Şi dacă nu mi-l dă...

— Dacă nu ţi-l dă ?

— Trebuie să-mi fac singur rost de unul...

— Nu cumva ţi-ai şi aruncat plasa ?

Tînărul nu răspunse. Începu să culce cu muchia palmei piesele de fildeş pe tabla cu pătrăţele şi să le mături dintr-un colţ în altul.

— Nici nu ţi-au dat bine tuleele şi, aici, în colţul acesta neştiut de nimeni, urzeşti ca un bătrîn păianjen o pînză în care să se prindă primele capete ale Romei.

— M-au trimis să stau aici. Şi dacă nu am altceva de făcut, ce să fac, mă gîndesc şi eu la cîte ceva.

— Dar gîndurile tale sînt atît de neobişnuite că mă ia cu frig, ţi-am mai spus...

— Cu gînduri mărunte nu ajungi departe.

— Dar de ajuns, tot ajungi undeva.

— Te poticneşti şi te împiedici în ele, şovăi şi te clatini la orice pas.

— Te clatini — te clatini, însă rămîi în picioare. Pe cînd cu gînduri nebune ca ale tale, poţi să-ţi pierzi capul.

— Depinde pe unde ţi le strecori şi cum ştii să le mînuieşti... Dar ce faci, nu vrei să mai jucăm ?

— Alexandru la vîrsta ta nu-şi pierdea timpul cu latrunculi.

— Ştiu. El călărea pe un cal cu corn în frunte... Mie mi-e frică de cai.

— Şi se pregătea să treacă Istrul, în ţara geţilor.

— Şi nu s-a ales cu mare lucru din asta. Poate că drumul spre cîrma lumii trece prin altă parte !

*

— Brutus este cel care i-a văzut pe oamenii lui Burebista, zice Cezar. Dar tace. De parcă ar avea fălcile încleştate. De parcă s-ar teme de ceva. Poate se teme că am să-l întreb de înţelegerea dintre Pompeius şi regele dac.

Ce au tîrguit ei acolo ? Hotarele noastre ? Capul meu ?

Capul lui Cezar... Ce n-ar fi dat Pompeius să-l vadă la picioarele lui... Pompeius Magnus... Pe toţi zeii, m-am dat înapoi cu groază cînd Teodot mi-a adus capul lui la Alexandria... I-am luat sigiliul şi am început să plîng... Funeraliile lui s-au bucurat de cele mai mari onoruri... Şi chiar cu mîna mea am pus foc rugului său, ca semn că mă închin în faţa memoriei lui. Tuturor tovarăşilor şi prietenilor lui Pompeius, care rătăciseră prin Egipt şi fuseseră prinşi de rege, le-am făcut bine şi am căutat să-i scot de acolo. Iar prietenilor mei din Roma le-am scris că cea mai mare şi mai plăcută folosinţă a biruinţei este, pentru mine, să salvez neîncetat pe concetăţenii care au luptat împotriva mea. Chiar după biruinţa de la Pharsalus, pe mulţi pompeieni i-am iertat. Printre ei şi pe Brutus. Cînd l-am zărit, după biruinţă, am dat poruncă, sub ameninţarea cu moartea, să nu se atingă nimeni de el, să nu-i vatăme nici măcar un fir de păr, iar cînd a fost adus viu la mine am simţit o nespusă bucurie.

Brutus. El i-a primit pe oamenii lui Burebista, i-a ascultat, i-a cercetat, i-a iscodit, a dus tratative cu ei înainte de a fi înfăţişaţi lui Pompeius.

Nu am putut să scot nici o vorbă de la el în privinţa aceasta. Ca şi cum buzele i-ar fi fost pecetluite de puterea unui jurămînt.

Ce n-aş fi dat să fiu atunci în tabăra lui Pompeius... Oamenii lui Burebista... Cum vorbeau, cum umblau, cum

se așezau, cum mîncau, cum beau ?... Ce rang aveau și ce împuterniciri ? Ce puteau spune despre poporul lor și despre rege ?

Brutus știe cîte ceva. Știe multe lucruri. Și dacă nu aflu nimic de la el, nu am de unde. Tot ce s-a putut descoperi este că tălmaci și călăuză le-a fost trimișilor lui Burebista grecul Acornion.

*

Adie un vînt călduț de început de primăvară, dar tînărul acesta cu buze subțiri și cu privirea tăioasă stă ghemuit în veșminte groase pe o piatră de pe țărm. Alături, în picioare, se află, ca din întîmplare, acolo, fostul său dascăl, bătrînul Regulus, pe jumătate roman, pe jumătate altceva : el se dă urmaș al lui Aristotel, la urma urmei și un filozof trebuie să aibă moștenitori, mai buni, mai răi, după cum au hotărît zeițele destinului.

— S-ar zice că ai cam început să-ți pierzi răbdarea. Și așa ceva nu poate să treacă neobservat, chiar dacă ar fi nătîngi cei o mie de ochi care te privesc.

— Și crezi că au și transmis această observație ?

— Nu. De data aceasta am avut eu grijă...

— Cum ai făcut ?

— Cum se face. Le-am dat cu praf... în ochi. Adică i-am făcut să fie încredințați că văd altceva.

— Aș putea să aflu și eu ce ?

— Tu ești ultimul care o află... E vorba de o mare iubire... Ai căzut în mrejele ei și nu mai poți să te vindeci, de aici neliniștea, melancolia, nerăbdarea și multe altele.

— Într-adevăr, faci mai mulți taleri decît un șarlatan de prezicător.

Bătrînul dascăl se apropie și mai mult și se aplecă asupra tînărului așezat pe piatră.

— Și acum, între noi, ce se întîmplă în căpșorul acesta ?

— Ai spus că știi totul.

— Dar aș vrea să aflu de la tine. Sau, mai exact, aș vrea să te fac să asculți.

— Trece timpul. Îmbătrînesc.

— Dar nu ai împlinit încă 19 ani.

— Şi s-ar putea să mai treacă încă 19 în care să nu se întîmple cine ştie ce.

— Iar povestea lui Alexandru, care a ajuns rege la 20 de ani şi la 21 a început cucerirea lumii ?

— Cunoşti altă poveste mai frumoasă ?

— Îl ai la îndemînă pe Cezar. El a ajuns în vîrful puterii cu mult mai tîrziu.

— Dar la vîrsta mea îl urmăreau haitele lui Sylla, pentru că dictatorul se hotărîse să-l ucidă.

— Pe tine, Octavianus, nu te paşte nici o primejdie de felul acesta, aşa că ai o şansă în plus. Cezar te ocroteşte.

— Despre asta s-ar mai putea vorbi...

— Dar să ne întoarcem mai la începuturi : la vîrsta ta Cezar a căzut în mîinile piraţilor, care au cerut o răscumpărare de 20 de talanţi. Cezar mai întîi a rîs, zicîndu-le că nu ştiu pe cine au pus mîna şi le-a făgăduit 50 de talanţi, dar şi că, dacă scapă, îi spînzură pe toţi. Şi, timp de 38 de zile s-a jucat şi şi-a făcut exerciţiile fizice împreună cu ei, fără nici o teamă de aceşti piraţi foarte sîngeroşi. Îi spuneau măscărici, dar după ce s-a răscumpărat, a pornit din Milet cu cîteva corăbii, i-a învins şi i-a spînzurat la Pergam.

— Nici măcar să fiu răpit de hoţii mărilor nu am noroc, spuse tînărul, Burebista este prea aproape ca să mai îndrăznească piraţii. Pînă una alta nu-mi rămîne să fac altceva decît acel lucru pentru care am fost trimis aici, adică să-mi petrec timpul studiind.

— Da, întăreşte bătrînul dascăl, cu voce destul de ridicată de parcă ar fi vrut să mai audă şi altcineva, ai fost trimis la învăţătură în Apollonia, pentru ca să-ţi dezvolţi deosebitele tale însuşiri prin studiul ştiinţelor ce se potrivesc unui tînăr de talia ta. Şi apoi, ca pentru sine : Alt praf în ochii ce stau deschişi pe tine.

— Un tînăr de talia mea... În tinereţea lor Cezar şi Cicero au învăţat la Rhodos cu vestitul Molon, fiul lui Cicero se află la studii la Atena şi, împreună cu el, alţi zeci de tineri romani... Iar eu am fost trimis la Apollonia, cu acelaşi bătrîn dascăl pe care l-am avut peste tot...

— Cel puțin nu e cazul să-l disprețuiești, face și el tot ce poate...

— Toți fac tot ce se poate... Un biet orfan, și sărac pe deasupra, ar trebui să se mulțumească cu orice...

— Să nu-i mînii pe zei... Faci parte din familia lui Cezar.

— Ca rudă săracă și îndepărtată...

— Mama ta, Octavianus, femeia care te-a adus pe lume, nobila Atia, este fiica Iuliei, sora cea mică a lui Cezar. Cum divinul nu are urmași direcți, s-ar putea ca într-o zi să-l moștenești.

— Divinul Cezar mai are și alți nepoți, poate și mai apropiați, de-ar fi să-i numesc numai pe Lucius Panarius și Quintus Pedius și ar fi de ajuns. Dar și pînă la ei mai este... Toată Roma știe că Cezar a fost multă vreme prietenul Serviliei, mama lui Brutus. Pe acesta l-a iertat de multe ori, chiar atunci cînd ar fi meritat să-i taie capul pentru că luptase împotriva lui alături de Pompeius, pe viață și pe moarte. Se spune că a dat poruncă să fie ucis în bătălie oricine se împotrivește cu arma în mînă, în afară de Brutus, pe care, cu alt prilej, l-ar fi numit chiar fiul său. Pe nimeni altul nu-l cinstește și nu-l respectă mai mult și nu-l ține mai aproape de inima sa. Dacă nu se întîmplă nimic, nimeni altul nu va moșteni pe Cezar în afară de Brutus.

— Cezar te ocrotește, din voia lui te afli aici.

— Ca să fiu departe de Roma și dat uitării. Exilat fără vină și fără judecată.

— Între patru ochi, ai mei și ai tăi, putem să ne mărturisim că ești aici ca să fii cît mai aproape de Dacia lui Burebista, ca pînă la sosirea lui Cezar să afli cît mai multe lucruri despre regele de dincolo de Danubiu, despre conducătorii lui de oaste, drumurile, pădurile, grînele, avuțiile, poporul, armata, puterea și tăria.

— Mă tem, bunul meu dascăl, că nu știu mai multe decît știe toată Roma încă de multă vreme. Încă de la Herodot se cunoaște că geții sînt cei mai viteji și cei mai drepți dintre traci și se cred nemuritori. Tot de la învățatul din Halicarnas aflăm despre neamul tracilor că este cel mai numeros din lume, după al inzilor, că, dacă ar

avea un singur cîrmuitor sau dacă tracii s-ar înțelege între ei, acest neam ar fi nebiruit și cu mult mai puternic decît toate neamurile. Pînă la fluviu, Tracia a fost supusă, încă de pe vremea lui Filip al II-lea. Dar dincolo de fluviu, dacii sau geții și-au unit toate triburile sub Burebista, cel dintîi și cel mai mare dintre regii Traciei.

— Iar ție ți-e teamă, Octavianus...

*

— Ave, Cezar !

Antonius îl scosese din casă pentru sărbătoarea Lupercaliilor. S-ar fi putut spune că toată Roma a ieșit în stradă. Și nu numai popor de rînd. Tot ce avea cetatea-regină mai nobil și mai ales. Nu lipseau nici frumoasele matroane din cele mai vestite familii.

— Ave, Cezar !

— Pentru tine, doar pentru tine, toată suflarea Romei a venit să-ți aducă omagii !

Mergînd pe de lături, cu privirea ca de cățel care se gudură, cu zîmbetul numai admirație, Cornelius Balbus nu-și mai încape în piele de atîta fericire și de atîta mîndrie.

— Au venit și din provincii, unii așteaptă de aseară.

— Ești un lingușitor, Balbus, toți aceștia s-au adunat aici pentru tinerii nobili și maigistrați care umblă goi prin oraș în această zi, lovindu-i cu bicele lor de curele pe cei întîlniți în cale. Un trup gol, vînjos și frumos, desfată privirea mai mult decît un dictator bătrîn înfășurat în veșminte de triumf, iar atingerea lor poartă noroc. Și acum divinizarea nu poate să vină decît după moarte, dacă este cazul ar putea lua omagiile tale drept o neagră prevestire.

— Ave, Cezar, muritorii te salută !

— Pe tine te aclamă, numele tău este pe buzele lor, iar tu ești singurul bărbat din cîți a avut Roma care merită să fie divinizat din timpul vieții.

— Dar de ce strigă așa și de ce strigă atît, prieteni ?

— Tu ai făcut din ei stăpînii lumii, îi răspunde consulul Marcus Antoniu.

Cezar dă la o parte un ostaş frumos şi bleg care se ţinea pe margine, intră în mulţime, întinde mîna, îl apucă de piept pe un bărbat între două vîrste, care se arătase mai înfocat decît ceilalţi, şi-l trage spre el. Toată lumea amuţeşte, aşa ceva nu s-a mai văzut.

— Cam murdar şi cam zdrenţăros acest stăpîn al lumii, spune Cezar către cei care-l înconjoară, fără să-l slăbească pe omul înhăţat.

— Nu-l lua în seamă, intervine Cornelius Balbus, trebuie să fie unul dintre cei care dau totul pe băutură şi pierde la jocurile de noroc.

— Rău a ajuns lumea, prieteni, dacă a încăput pe mîna unor stăpîni gata să dea totul pe băutură sau să piardă totul la jocurile de noroc.

Între timp bărbatul scos din grămadă îşi revine din uluială. Are şi el mîndria lui şi, îndemnat de privirile celorlalţi, care aveau şi ei mîndria lor, cutează să spună :

— Toată lumea ştie că te-ai umplut de glorie, Cezar, dar, ca cetăţeni ai Romei, sîntem egali şi la fel de liberi.

— Egali, se poate, dar nu la fel de liberi !

Mulţimea murmură nemulţumită şi în ochii ei se aprinde ameninţarea.

— Este periculos să-i întăriţi, îi şopteşte Balbus la ureche, în timp ce Antonius face semn soldaţilor, aduşi fără încuviinţarea dictatorului, să se strîngă în jurul său cu mîna pe arme.

Cezar ridică mîna în semn că vrea să fie ascultat şi se face din nou linişte.

— Cum să fim la fel de liberi ? Pot să umblu eu peste tot ca tine, pot să trag un pui de somn pe poduri, sau afară, pe iarbă, pot să bat tavernele ?

— Nu poţi ! este de părere cetăţeanul egal şi liber, după ce se scarpină în cap dus pe gînduri.

— Pot eu să bat zarurile în umbra coloanelor sau a statuilor ?

— Nici asta nu se poate.

— Te cheamă pe tine cineva la senat ? Îţi vin ţie veşti din toate colţurile lumii ? Te trezeşte pe tine noaptea cineva din somn ? Ai tu grijă de hotarele noastre, de oaste, de drumuri ?

— Nu, Cezar !

— Şi atunci care dintre noi este mai liber ?

— Eu sînt mai liber... Dar de ce m-ai înşfăcat ca un vultur în gheare ?

— Nici vorbă de aşa ceva, am vrut să te aduc mai aproape, să ne cunoaştem mai bine. Apoi către mulţimea care mai stă încă în cumpănă.

— Este cineva mai puţin liber decît mine, cetăţeni ai Romei ?

— Nuuuu, izbucneşte din sute de piepturi.

— Vrea cineva să-şi schimbe locul cu mine, prieteni ?

— Nuuuu !

Se găsi şi un orator de ocazie care se urcă pe nu se ştie ce.

— Te vom apăra pînă la moarte, Cezar ! Cu viaţa noastră !

— Ave, Cezar !

S-ar fi părut că toată mulţimea aceea este gata să pornească oriunde şi oriîncotro, ca să ocrotească cu trupul şi cu viaţa ei trupul şi viaţa lui Cezar.

— Îi auzi ? se gudură Balbus.

— Ave, Cezar !

Dar el îşi plecă fruntea grea de neguri.

— Triste cuvinte, prieteni... Mi-aţi adus aminte că tot omul este muritor la Roma...

— Vom fi alături de tine pînă la sfîrşitul bătrîneţilor tale fericite.

— Asta e, că dacă nu mori mai devreme, te sfîrşeşti de bătrîneţe. Orice ai face, tot acolo ajungi.

— Ave, Cezar ! Cetăţenii Romei îţi sînt recunoscători şi nu te vor uita.

— Chiar asta am vrut să vă întreb, de ce îmi strigaţi pe unde trec şi pe unde mă vedeţi şi de atîtea ori pe sub ferestrele mele, de nu mai am un pic de linişte ?

— Nu se poate să fii şi celebru şi să ai şi linişte, zice Balbus, şi este foarte fericit că a avut ocazia să spună ceva atît de important.

— Ce v-am făcut eu să mă tulburaţi atît, întreabă Cezar, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

— Ai curățat marea de pirați, își amintește cineva.

— Asta a fost demult, se apără Cezar.

— Ai pus stăpînire pe toată Galia și ai pus piciorul în Britania, insula de dincolo de marginea lumii...

— Dar le-am trecut prin foc și sabie... se întunecă Cezar.

— Ai învins la Pharsalus și la Munda.

— Numai la Munda au fost uciși treizeci de mii de oameni... se întunecă Cezar și mai mult.

Cel care vorbise păru cam dezamăgit.

— Ți se pare prea puțin, strigă Cezar la el.

— Pentru numele tău s-ar fi cuvenit de zece ori pe atît.

— Treizeci de mii de romani la Munda. Și alte mii de romani uciși la Pharsalus. Și capul lui Pompei, unul dintre cei mai aleși romani. Și capul fiului său...

— Dacă nu învingeai, războiul civil s-ar fi prelungit și ar fi căzut mult mai mulți romani. Iar dacă nu ar fi fost capetele lor, capul tău ar fi căzut în țărînă.

— Iar voi ați striga acum „Ave, Pompeius !"

Mulțimea devine mai tăcută, dar e un Balbus pe acolo și are el grijă să n-o lase căzută pe gînduri.

— Ai supus atîta pămînt încît să aducă în grînarul public în fiecare an optzeci de mii de baniță atice și treizeci de mii de măsuri de untdelemn.

— Ai cucerit Egiptul, reia cineva din mulțime, și ai intrat în Roma cu cel mai măreț trofeu din cîte s-au văzut vreodată.

— Dar Cleopatra lipsea, glumi unul ascuns în spatele altora, strigînd destul de tare ca să audă cît mai multă lume.

— Cineva trebuia să rămînă pe tronul Ptolemeilor, zîmbește Cezar. Nu știu cine ar fi făcut-o mai bine în folosul poporului roman și, pînă acum, nu am de ce mă plînge.

— Nici noi, rîd bărbații din popor, care nu aveau vreo îndoială că sînt chiar stăpînii lumii, deci mai presus de frumoasa regină ce domnea din voia și cu îngăduința lor în țara de pe Nil.

— Cu Burebista ce gînduri ai, Cezar ?

Făcu un semn nedefinit cu mîna. Fiecare putea să creadă ce vrea.

*

Tînărul Octavianus ieşise din nou pe ţărm şi se aşezase pe aceeaşi piatră, înfăşurat în aceleaşi veşminte groase de iarnă. Vremea nu se schimbase, dar el se vedea înconjurat de trei părţi de un orizont în care se grămădiseră nori grei şi negri, ca nişte munţi sau ca nişte cetăţi ciudate, cu zidurile pînă la cer. Bătrînul dascăl se apropie cu paşi mărunţi şi rămase aplecat, cu mîinile petrecute una peste alta şi vîrîte în cutele largi ale veşmîntului.

— Aduci vreo veste ?

— Bine ar fi fost să nu ţi-o aduc. Nu mai eşti decît unul dintre moştenitorii lui Cezar şi poate că nici atît...

— Cum poate că nici atît ? Unul dintre ei trebuie să fiu şi eu, dacă sînt mai mulţi.

— Unul dintre ei, se poate...

— Hei, nu-ţi face sînge rău... Ştii cum e cu moştenitorii... Unul mai renunţă, unuia i se întîmplă ceva între timp. Cîţi sîntem ?

— Mulţi...

— Trei ? Cinci ? Zece ? Cît de mulţi ?

— Cine poate să-i numere ?

— Ascultă. Cred că cineva şi-a pierdut minţile.

— Nu eu sînt acela. Şi sper să nu ţi le pierzi nici tu cînd o să afli pînă la capăt despre ce este vorba.

— Haide, vorbeşte odată !

— Se spune că Cezar şi-a făcut testamentul. Şi în testamentul acesta îşi lasă averea poporului roman... De unde să ştiu cîţi inşi numără poporul ăsta al nostru, care se înmulţeşte ca omizile ?

Tînărul Octavianus zîmbi.

— Şi te temi că n-ai să-ţi mai primeşti plata pentru educaţia mea... Nu-ţi fie frică, bătrîne, dacă mi-ai dat educaţia de care am nevoie, mori ca un om bogat. Dacă nu, crăpăm amîndoi. Este şi aceasta o mîngîiere...

Din trei sferturi ale orizontului se ridicau nori negri și grei, ca niște munți, ca niște cetăți ciudate la hotarele cu țara dacilor. Dar spre Roma rămîne un colț de cer gol de tot, care trebuie umplut cu ceva.

*

Mergea încet, singur și îngîndurat pe străzile Romei. Îmbrăcat ca un om de rînd.

Fruntea înaltă, despărțită în două de o dungă groasă ca de un deget, care pornea chiar de la rădăcina nasului și se ridica preț de un lat de palmă, oprindu-se într-un loc unde întîlnea două brazde adînci ce mergeau de la o tîmplă la cealaltă tîmplă. Sprîncenele destul de bogate, dar fără să fie stufoase. Ochii de culoare indefinită, negri, verzi, dar și cu reflexe de azuriu. Nasul destul de mare, ușor încovoiat pe la mijloc, cu un șănțuleț săpat în vîrf, deasupra peretelui care despărțea cele două nări. Buzele cărnoase, ușor răsfirate. Bărbia puternică, împinsă înainte.

Putea să treacă un om de rînd în fața oricui, dar nu în ochii lui Scaevola, care îl privea ca pe un zeu coborît pe pămînt. Și care, de data aceasta, era atît de singur.

Cezar se oprește lîngă o statuie, chipul lui în marmoră, cu o coroană de flori veștede pe capul pleșuv pe care cineva a pus-o acolo fie în glumă, fie în bătaie de joc, fie ca să stîrnească mînia dușmanilor. Însă nimeni nu mai lua așa ceva în seamă, trecuse vremea cînd tribunii vînau coroanele de pe statui și oamenii dictatorului îi vînau pe ei ca să-i arunce în temniță.

Se rezemă de statuie cu mîna îndoită din cot și privește la cei doi plebei așezați pe jos, care sînt stăpîniți de patima jocului de zaruri. Se vede treaba că unul dintre ei a pierdut totul dar încă nu se hotărăște să renunțe.

— Pe a zecea parte din moștenirea mea de la Cezar !

— Dar cîte zeci are moștenirea ta ? Le-ai pierdut pe toate pînă acum.

— Da, dar după ce cucerește Dacia, primim neapărat un supliment.

— Să aibă cine vrea răbdare pînă atunci, mie să-mi dai ce mi se cuvine chiar acum.

— Așteaptă să crape bătrînul guzgan.

— Nici un guzgan, eu am cîștigat cinstit.

Se încaieră de-a binelea, își cară la pumni, se trag de păr, se zgîrie pe față, pînă cînd cel dator își ridică ochii spre statuie, gata să arunce în ea cu niște cuvinte grele. Dar dă cu privirea de Cezar în carne și oase. Ceea ce se întîmplă și cu prietenul său. Se fîstîcesc pentru un moment. Însă tulburarea lor nu ține prea mult.

— Ave, Cezar !

— Ce mai fac stăpînii lumii ? se interesează omul sprijinit de statuia lui.

— Își omoară și ei timpul cum pot, zice cel cu buza crăpată.

— Și e greu să-ți omori timpul ?

— Nu e greu, dar idiotul ăsta joacă pe datorie și nu vrea să plătească.

— Pe toți zeii, aștept ceva, dar încă n-a picat nimic.

Cezar aruncă o monedă.

— Nu e frumos ce faceți, toată lumea e cu ochii pe voi. Nu sînteți voi stăpînii lumii ?

Cezar zîmbește ironic. Dar tînărul Scaevola își dă seama cîtă tristețe se află dincolo de ceea ce se vede.

Jucătorul care a prins talantul din zbor îl încearcă în dinți.

— Cezar nu umblă cu bani falsificați, zîmbi dictatorul.

— Ai multe din astea, Cezar ?

— Se mai găsește...

— Păstrează-le. Nu le mai arunca la toți neghiobii...

— Nu-ți face griji. Se vor strînge foarte multe dacă Senatul aprobă să pornim spre Dacia.

— Dar noi unde sîntem ? Senatul trebuie să țină seama de voința poporului.

— Voi sînteți stăpînii lumii, îi încurajează, în zeflemea, Cezar.

— Iar dacă se împotrivește, facem noi senatul să ne cunoască.

— Nu joci puțin cu noi, Cezar ? Măcar o dată să arunci zarurile !

— Zarurile mele au fost aruncate, prieteni... zice dictatorul și se îndepărtează.

— Ave, Cezar... Dacia te așteaptă.

Din partea cealaltă se apropie cineva furişat.

— Să te fereşti de idele lui Marte.

— Nu mă speria, omule. Aşteaptă să mă întorc din război.

— Ţine minte, să te fereşti de idele lui Martie.

— Ţine tu minte, zevzecule, destinul meu este să merg în Dacia şi nici zeii nu mă pot opri din drum dacă soarta a hotărît aşa.

— Îţi vom pune coroana, Cezar, ca să te baţi cu Burebista de la rege la rege, spune unul dintre cei doi jucători de zaruri.

— Jurăm ! se bate celălalt cu pumnul în piept.

*

Bătrînul dascăl îşi găseşte elevul aşezat pe aceeaşi piatră de pe ţărm.

— Dacă ai şti ce am să-ţi spun, ai sări ca ars de acolo. Eu am dat ordin să fie caii gata de drum.

— Lasă asta... Mai bine să-ţi povestesc ce am visat...

— Nu e timp de poveşti. Cînd ai să auzi ce am să-ţi spun, ţi se va tăia răsuflarea.

— Dar era un vis atît de frumos...

— Copil... Tot copil ai rămas... Ia nu te mai copilări...

— Hei, ce mai vis...

— Cassius pune ceva la cale.

— Întotdeauna Cassius pune ceva la cale.

— De data aceasta l-a amestecat şi pe Brutus. Se pare că se urzeşte un complot împotriva lui Cezar.

— Asta e treaba lui Brutus.

— Cum, chiar dacă ai şti că e adevărat, tu ai sta cu mîinile în sîn ?

— Cezar are în mînă toată armata, îl înconjoară comandanţi de talia lui Marcus Antonius, ce pot eu să fac mai mult ?

— Viaţa lui se află în pericol.

— Viaţa lui s-a aflat întotdeauna în pericol. Dar dacă a scăpat cînd îl vînau centurionii lui Sylla şi el nu avea

nici un soldat şi era atît de tînăr, ce i se poate întîmpla acum ? Cezar este atît de mare şi de puternic şi de glorios...

— Cînd Brutus se porneşte să facă ceva...

— Brutus e ca şi fiul lui. Se iubesc şi se respectă. În nimeni Cezar nu are mai multă încredere. Cum o să mă amestec eu între ei ? Şi de ce ? Ca să-i învrăjbesc ? Cezar ştie ce face. Şi Brutus la fel.

— Şi tu ?

— Eu îmi văd de treburile mele. Rătăcit şi uitat aici la marginea lumii... Dar mai bine să-ţi povestesc visul meu. Se făcea că sînt împăratul romanilor...

*

Cezar se culcase, ca de obicei, lîngă soţia sa şi, tot ca de obicei, îşi petrecuse o parte din noapte cu gîndul la Burebista. De la o vreme încoace orice ar fi făcut şi oriunde s-ar fi aflat, nu se putea desprinde de acest gînd. Toate celelalte fapte şi întîmplări, oricît de importante şi de grave ar fi fost şi oricît de nerăbdătoare, erau privite numai în treacăt, strunite şi conduse de mîntuială sau lăsate să curgă pe dedesubt şi să-şi croiască drum de la sine. Unii spuneau că umblă şi trăieşte ca într-un fel de vis, uita, deseori, să se aşeze la masă, iar nopţile şi le petrecea mai mult cu ochii deschişi.

În noaptea asta se apucă să strîngă, să pitrocească, să strecoare şi să limpezească, încă o dată — pentru a cîta oară ? — toate cunoştinţele pe care le avea despre daci şi toate ştirile începînd de la bătrînul Herodot şi pînă la ultima veste de la iscoadele sale. Şi mereu rămînea ceva neclarificat şi de neînţeles, mereu îi scăpa ceva printre degete.

Pînă la urmă căzu într-un fel de somn în care totul se amesteca, se destrăma şi se ghemuia de parcă ar fi intrat într-un nor fără margini.

Şi deodată i se păru că din rostogolirea şi învălmăşeala aceea cenuşie şi tulbure se adună ceva luminos şi strălucitor. Cezar deschide ochii şi se ridică în capul oaselor. Luna plină, mare şi rotundă, parcă se desprin-

sese din locul său de pe cer, ca să vină foarte aproape, chiar în dreptul ferestrei.

Fața Calpurniei era foarte palidă, ca a femeilor lehuze sau a celor care au stat mai multe nopți de veghe la căpătîiul unui bolnav. Dar Cezar nu observă decît în treacăt acest lucru. El trebuia să lămurească cum stau lucrurile cu poporul de dincolo de Danubiu și cu regele lor.

Puse capul pe pernă și închise ochii. Și i se păru că se scufundă din nou în coca aceea fără formă și fără margini care dospea în neștire. Și că trece foarte multă vreme pînă să se adune din nou un vălătuc de lumină care parcă avea o formă de om. Dar era tot luna, care nu s-a clintit de acolo, de la locul ei, din fereastră, atît de strălucitoare că te amețește.

Fața palidă a Calpurniei și părul ei revărsat pe pernă. Soția lui Cezar plîngea și gemea prin somn. Poate că ar fi fost bine s-o trezească, s-o întrebe ce-a visat. Dar, pînă una alta, trebuia să-și lămurească gîndurile în privința lui Burebista.

Și iarăși aluatul acela imens care se frămînta singur și fără nici o lege. Și din nou se strînse, nu se știe cum, un vălătuc de lumină, care se învîrteji pînă luă chip de om. Și omul acela era un uriaș care cutreiera lumea cu pași gigantici. Și Cezar crezu că știe cine este și îl strigă pe nume. Și pentru că celălalt nu se opri să-l ia în seamă, fugi să-i iasă înainte și strigă din toate puterile : „Stai, Burebista !" Uriașul îl privi o clipă și își căută de drum. Cezar aduse repede șaisprezece legiuni și zece mii de călăreți ca să-i taie calea. Dar legiunile și cohortele nu păreau decît niște grămăjoare de frunze la picioarele titanului, care, cu un singur pas, puse piciorul dincolo de ele. Cezar ocoli, alergă și apăru din nou în fața lui. „Stai, Burebista !" Și cum acela nu vru să se oprească, aruncă sulița spre el.

Dar atunci se întîmplă ceva nemaivăzut, un vuiet, un trăsnet, o surpare. Cezar coborîse din pat, și se îndrepta, mergînd în neștire, spre luna aceea mare și rotundă, nemaipomenit de strălucitoare, care venise atît de aproape de fereastră.

Calpurnia își încleștă mîinile în umerii lui ca să-l oprească și strigă după ajutoare. Veniră sclavii cu făclii,

îl ridicară pe sus și îl așezară în pat, ținîndu-l de cap, de mîini și de picioare.

Și se zbătu multă vreme, cu ochii mari ațintiți la lună, smulgîndu-se cîte puțin din strînsoarea lor, dar ei erau mulți și aveau poruncă să nu-i dea drumul.

Apoi înțepeni deodată cu fălcile încleștate, cu ochii fixați asupra lunii, cu buzele strînse și vinete.

Calpurnia făcu semn sclavilor să închidă ferestrele și ușile și să se retragă.

Trupul lui Cezar deveni moale și omul adormi.

Și se trezi spre ziuă.

— Ce s-a întîmplat ? își întrebă el soția, care plîngea pe marginea patului.

Dar femeia era atît de slăbită și de istovită că nu putu să-i răspundă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el a doua oară.

— Tu nu știi, Cezar ? Tu nu știi nimic ?

El își puse mîna pe frunte ca să-și aducă aminte.

— Am visat ceva, nici eu nu știu ce, parcă se înmuiase pămîntul și devenise un fel de noroi cleios și s-a ivit un fel de abur de lumină și, cînd m-am trezit bătea luna în fereastră, iar tu aveai o față foarte palidă, gemeai și plîngeai în somn... Dar spune-mi, ce s-a întîmplat ? Spune-mi tot, să nu-mi ascunzi nimic.

— Mă tem pentru tine, Cezar... Nici eu nu știu cum a început, tot ce știu este că se făcea că ești înjunghiat și eu te duc pe brațe, plîngînd și cer ajutor...

— Un vis... Un vis urît și atîta tot...

— În vis era să mori în brațele mele cînd m-am trezit din somn. Chiar în clipa aceea s-au deschis ferestrele, parcă izbite de un vînt cum nu s-a mai văzut, iar ușile s-au izbit toate de perete.

— A fost cutremur sau a fost furtună...

— Nici cutremur, nici furtună, oamenii care stăteau de veghe povestesc că nu se clătina nici o frunză în copaci, numai ferestrele și ușile de la casa lui Cezar au sărit deodată din zăvoare. Iar soclul de marmoră pe care ți l-a dăruit senatul a crăpat și s-a risipit în așchii, de parcă un ciocan uriaș ar fi izbit în inima lui...

— Ai să auzi acum, Iulia, lucruri pe care încă nu le-a auzit ureche de om, pentru că pînă în clipa aceasta le-am ținut ascunse în tainița minții mele. Vino lîngă mine, Iulia, nu mai tremura și încearcă să mă asculți fără să mă întrerupi.

— Mă tem pentru tine, Cezar. Luna aceasta este de vină, prea bate în încăperea noastră și tu prea stai cu ochii mari ațintiți asupra ei, noaptea trecută ne-a luat la amîndoi mințile.

— Ce vreau să-ți spun eu acum, Iulia, nu este un vis, sînt gîndurile mele, dorința, voința și hotărîrea mea...

— Să tragem obloanele peste ferestre, Cezar, luna e de vină.

— Lasă luna, Iulia, și lasă ferestrele, ai să auzi lucruri pe care încă nu le-a auzit nimeni.

— Mă tem pentru tine, Cezar...

— Soția lui Cezar n-are de ce să se teamă cît timp Cezar o ocrotește. Vino aproape, Iulia, stai lîngă mine.

— Dar pe Cezar ?... Pe Cezar cine îl ocrotește ?

— Lasă plînsul, Iulia, și stai lîngă mine, cum poți să spui asemenea cuvinte ?

— Ne-am pierdut cu toții mințile, luna e de vină, eu sînt Calpurnia.

— Soția mea Iulia... Mama mea Iulia... Fiica mea Iulia... Sora mea Iulia... Străbuna mea, care a dat naștere gintei mele, Iulia.

— Eu sînt Calpurnia... Mama ta, Aurelia... Iar străbuna cu care te mîndrești se numea Lavinia... Numai luna e de vină, Cezar...

— Stai lîngă mine, Iulia, și mă ascultă. Ție nu trebuie să-ți ascund nimic.

— Ai avut o fiică ce purta acest nume, dar ea a murit pe cînd îi năștea un fiu lui Pompeius. Ai avut o mătușă cu acest nume, soția lui Marcus, dar și ea a murit, știi bine, ai rostit o vestită cuvîntare la moartea ei. Ai o nepoată cu acest nume, fiica sorei tale mai mici, dar de care nu ai fost niciodată mulțumit și ai ținut-o tot timpul departe de tine...

— De ce vreau să pornesc spre Dacia, ai vrea tu, Iulia, să știi...

— Stai acasă, Cezar. Dincolo de pragul casei noastre te pîndește primejdia. Ai primit destule semne rele.

— Am să pornesc spre Dacia, Iulia, nimic nu mă poate opri.

— N-au să te lase, Cezar, știu bine că n-au să te lase... Sau tu nu știi ce se pregătește ?

— Știu prea bine, unii vor să mă asmută asupra Daciei ca să-mi pierd pe acolo capul, alții, dimpotrivă, vor să mă trimită dincolo de Danubiu ca să mă întorc și mai puternic și să înflorească faima și avutul lor sub umbra puterii mele. Sînt destui și din cei care vor să mă țină pe loc pentru a mă avea sub ochi și pentru a mă avea la îndemînă.

— Sînt prea mulți și prea îndîrjiți. Se vor uni, Cezar, se vor uni împotriva ta.

— Sînt prea dezbinați și prea deosebiți și au interese prea felurite ca să aibă încredere unii în alții. Apoi mai e senatul. Poporul.

— Nu uita că în senat se află Cicero...

— Cicero nu mai este împotriva mea, ba chiar el a propus să mi se voteze onoruri. Apoi lui i-ar prinde mai bine să mă știe cît mai departe de Roma. Și, în sfîrșit, dacă ar vorbi în senat împotriva planurilor mele, știu și eu să vorbesc. Și pot să fiu la fel de convingător. Am învățat la același dascăl, în plus el nu are la ambele mîini decît zece degete goale, pe cînd eu am sub mînă cîteva zeci de legiuni.

— Mă tem pentru tine, Cezar.

— Părinți ai Romei, am să spun, părinți ai Romei, dincolo de Dunăre Burebista a strîns o oaste de 200 000 de oameni pe care ar putea s-o îndrepte în oricare parte, chiar spre porțile Romei. Să nu-și închipuie cineva că acest lucru nu este cu putință. Aduceți-vă aminte de un neam rătăcitor, despirns din trunchiul celtic, strămutat pe malul din dreapta al Istrului, s-a tot războit cu dacii ca să le cucerească pămîntul, pînă cînd aceștia din urmă, sub conducerea regelui Burebista, le-au șters seminția de pe fața pămîntului, de a rămas teritoriul lor, care făcea

parte din Iliria, un loc de păşunat pentru turmele neamurilor vecine.

— Rămîi acasă, Cezar...

— Părinţi ai Romei, le voi spune senatorilor, la fel au plătit şi tauriscii, un alt neam celtic, care călca hotarele Daciei şi rîvnea la stăpînirea ei. Şi nu ar fi fost mult să-i spulbere şi pe scordisci, dar aceştia au avut mintea să se lege prin jurămînt că n-au să mai bată în hotarul Daciei.

— Rămîi acasă, Cezar...

— Părinţi ai Romei, am să le spun, regelui care a supus toate cetăţile Pontului Euxin, de la Olbia pînă la Apollonia, nu-i lipseşte nici îndrăzneala şi nici forţa să se arunce asupra Romei.

— Grecii au venit de peste mări să-şi întemeieze cetăţile pe pămîntul geţilor aşa că Burebista n-a făcut altceva decît să-şi reîntregească ţara. Dar cele şapte coline ale Romei nu au fost niciodată ale geţilor, aşa că Burebista n-are ce căuta aici, rămîi acasă, Cezar...

— Cele şapte coline n-au fost niciodată nici ale punilor, dar Hannibal a trecut Alpii... şi tot omul din Roma striga îngrozit : „Hannibal ante portas".

— Pentru că înainte de asta romanii nu mai ştiau să spună altceva decît că „trebuie distrusă Cartagina". Dar tu ştii prea bine — nu e aşa ? — că Burebista n-are de gînd să ajungă la Roma. De ce vrei să arunci praf în ochii senatorilor ?

— Părinţi ai Romei, am să le spun, în toată lumea cunoscută nouă nu se mai află decît o singură putere mare : Dacia ! Putem noi îngădui să mai fie cineva pe lume care să se măsoare cu poporul roman ?

— Tu cauţi altceva, rămîi acasă, Cezar.

*

Cezar umbla cu paşi măsuraţi de parcă s-ar fi aflat în faţa senatului. Calpurnia începuse din nou să plîngă.

— Am să le spun că în Dacia este mult grîu. Şi este, într-adevăr, mult grîu acolo, iar Roma are întotdeauna nevoie de mai multă pîine... Am să le spun că se găsesc

munți de aur. Nu se găsesc munți de aur, dar Roma este prea lacomă ca să mai stea pe gînduri. Am să le spun că acolo se află cel mai mănos pămînt din lume și chiar așa este și Roma nu se dă niciodată la o parte cînd e vorba de pămînt străin...

— Ai grijă de tine, Cezar... Ai ajuns cel mai puternic bărbat al Romei, și niciodată puterea Romei n-a avut strălucirea pe care i-ai dat-o tu. Apără strălucirea Romei și stăpînirea poporului roman, apără-te pe tine. Nu pleca, Cezar. Adu-ți aminte că și tu ești muritor...

— Mereu îmi aduc aminte și din ce în ce mai mult... Dar dacii se cred nemuritori...

— Lasă-i să se creadă cum vor, ce ne pasă nouă ?

— De ce se cred ei nemuritori ?

— Doar nu ai de gînd să le smulgi această credință, ar fi o nebunie.

— Vreau să știu cum fac ei de se cred nemuritori.

— Pentru asta poți să trimiți niște oameni acolo, soli, iscoade, înțelepți, preoți, orice.

— Am încercat. Nu iese nimic. Nu spun pentru că nu au ce să spună. Este un mister care nu se poate rosti.

— Și vrei să pornești chiar un război pentru așa ceva ?

— Trebuie să văd cu ochii mei ce-i face să se creadă nemuritori.

— Ai spus că este un mister care nu se poate rosti.

— Dar pe care vreau să-l dezleg.

— Cu sabia...

— Cu ce pot...

— Alexandru a tăiat nodul gordian dintr-o singură lovitură de spadă, dar n-a aflat cum era el făcut.

— Aici este vorba despre cu totul altceva. Vreau să văd cum se cred ei nemuritori cînd se află în fața morții.

— Poporul roman este sătul de războaie, Cezar. Încă nu s-a zvîntat sîngele pe care l-a vărsat peste tot, pentru ambiții de glorie și ambiții de putere ale unora sau altora. Sylla, Pompeius, Cezar... Și tu vrei să-l faci să-și mai dea încă un tribut de sînge, numai pentru ca Cezar să dezlege o taină ?

— Destinul meu, Iulia, o știi bine, este să-i aduc poporului roman ce nu i-a adus încă nimeni.

— Dar asta ai făcut...

— Eroare... Romanii au mai mult grîu, mai mult aur, mai mulți sclavi, mai multe provincii, mai multe petreceri. Dar ce folos dacă viața lor este la fel de scurtă, la fel de trecătoare ? „Adu-ți aminte că vei muri." Iată cuvintele pe care le aude tot timpul cetățeanul Romei sau pe care și le spune singur. Și de aici se trag multe nenorociri... Pofta și nesațul de faimă, de avere, de putere. Așa ajungem să ne îndîrjim și să ne facem loc în viața asta scurtă ca să tragem din ea mai multe foloase cît trăim și să rămînă ceva după noi dacă tot este să pierim. Ne batem pentru glorie și pentru putere, îi înlăturăm pe cei care ne stau în cale și pe cei care ar putea să ne umbrească, punem să ni se cioplească statui, organizăm triumfuri, ca să fim aclamați, ne lăsăm lingușiți, avem ambiția să așezăm lumea după planurile noastre. Pînă și cei mai de jos oameni din rîndurile plebei vor ceva, cît mai mult, în viața aceasta scurtă ; petreceri, lupte de gladiatori, tulburări și răzmeriță...

— Așa a fost de cînd lumea, Cezar, de ce îți faci tu griji ?

— Nu știu dacă a fost așa de cînd lumea, dar știu că eu, Cezar, nu am putut să schimb nimic în privința asta. Și mai știu că dincolo de Danubiu se află un popor de oameni care se cred nemuritori. Iată ce mă atrage să trec fluviul...

•

Trecînd prin forum, bătrînul Regulus, trimis de Octavianus de la Apollonia să afle ce se mai pune la cale prin cetate, se opri lîngă un grup care vorbea, de bună seamă, despre daci.

„...Sînt deștepți, instruiți, în aproape toate ramurile filozofiei ; căci Zamolxis este un maestru priceput în acest domeniu. El i-a învățat etica, i-a instruit în științele fizicii, făcîndu-l să trăiască conform legilor naturii ; i-a învățat logica, dîndu-le un exemplu practic, i-a învățat să petreacă viața în fapte bune ; demonstrîndu-le teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a arătat mersul planetelor și toate secretele, cum crește și scade orbita lunii și cu cît globul de aur al soarelui întrece globul pămîntesc, le-a

spus sub ce nume și sub ce semne cele trei sute patruzeci și șase de stele trec în drumul lor cel repede de la răsărit pînă la apus spre a se apropia sau depărta de polul ceresc."

Bătrînul Regulus cunoștea această descriere pe care o adusese la cunoștința lui Octavianus, dar tot mai trase cu urechea, poate află ceva nou.

„Vezi ce mare plăcere au niște oameni viteji să se îndeletnicească cu doctrinele filozofice, cînd mai au puțintel timp după luptă. Putem vedea pe unul cercetînd poziția cerului, pe altul însușirile ierburilor și ale fructelor, pe acesta studiind creșterea, descreșterea și strălucirea lunii, pe celălalt calculînd eclipsele soarelui și cum, prin rotația cerului, astrele care se grăbesc să atingă regiunea orientală sînt duse înapoi spre regiunea occidentală, odihnindu-se apoi după o regulă prestabilită."

Erau lucruri cunoscute de bătrînul dascăl, dar nu regretă că le-a mai ascultat încă o dată. Era foarte bine de știut că niște oameni de vază ai Romei vorbesc în forum despre daci în acest fel. Și nu strica să știi anume și cine a vorbit.

*

— Rămîi acasă Cezar, am avut un vis îngrozitor.

Dar Brutus, celălalt Brutus, Decimus Brutus, poreclit Albinus, se prinde ca un copil de mîna dictatorului și încearcă să-l conducă spre ieșire.

— Senatorii te așteaptă, Cezar.

— Mergi și le spune că vor fi chemați altădată.

— Asta nu pot s-o fac, Cezar. Și nu pot s-o fac pentru că nu vreau să văd cum vor lua în derîdere șovăiala ta. Mergi singur și le spune să se ducă acasă și să aștepte pînă Calpurnia va avea vise mai bune. Poate că în prezența ta pismașii nu vor îndrăzni să spună că aceasta înseamnă sclavie și tiranie.

*

Parcă niciodată nu a fost adunată atîta lume.

— Ave, Cezar, muritorii te salută !

În mulțime prezicătorul care îi spusese să se ferească de ziua a cincisprezecea din luna martie.

— Ave, Cezar...

— Idele lui Martie au şi venit, îl ia în derîdere dictatorul.

— Da, au venit, dar n-au trecut...

Artemidor din Cnydos, care aflase ce pune la cale Brutus şi prietenii săi, îşi face loc cu greu prin mulţime, ajunge în apropierea celui aclamat şi, văzînd că acesta dă tăbliţele pe care le primeşte sclavilor săi, ca să i le păstreze pentru a le citi mai tîrziu, îi înmînă cărticica şi se roagă : „Pe aceasta, Cezar, citeşte-o singur şi repede. Sînt scrise aici fapte mari care te interesează." Cezar ţine în mînă tăbliţele cerate ale lui Artemidor şi încearcă să le citească, dar este împiedicat de cei din jur.

Cînd intră în Senat toţi cei care aşteptau se ridică în picioare ca să salute, iar cei din jurul lui Brutus îi înconjoară scaunul. Ceilalţi îşi alătură rugăminţile lor celor ale lui Tillius Cimber, care cere să fie chemat din exil fratele său. Aşa cum era înţelegerea, Tillius, apucîndu-i cu amîndouă mîinile toga de la gît, o trage în jos...

— Dar asta este silnicie ! strigă Cezar.

De îndată un pumnal se înfige în gîtul său.

— Nelegiuitule Casca, ce faci ?

Cezar smulge pumnalul care l-a lovit. Lovitura nu este nici mortală, nici grea. Cezar se ridică de pe scaun. Înmărmurirea şi groaza au pus stăpînire pe toţi cîţi se află acolo. Toate privirile conjuraţilor se aţinteau asupra lui Marcus Brutus, aşteptînd de la el să hotărască. Dar Marcus Brutus devenise palid ca un cadavru şi înlemnise şi el.

— Ce faci ? îl scutură Cassius.

Marcus Brutus parcă se trezeşte dintr-un vis.

— De ce eşti tocmai tu acela, Cezar ? murmură el cu buzele vinete şi îşi trage pumnalul din teacă.

— Şi tu, fiul meu Brutus ?

Cezar aruncă la picioare pumnalul însîngerat pe care şi-l scosese din rană şi încrucişează braţele pe piept.

Marcus Brutus vede în faţă pe Brutus cel Bătrîn, străbunul său, cel care a pus capăt şirului de regi, părintele republicii.

— Dacă trebuie, mai mori încă o dată...

La aceste cuvinte conjuraţii prind curaj şi lovesc cu îndîrjire. Dar Cezar nu cade. Clătinîndu-se pe picioare se apropie de Brutus ca pentru a se sprijini de el sau, poate, a-l îmbrăţişa.

— Fiul meu...

*

Cortegiul funerar care se îndrepta spre Cîmpul lui Marte, se oprise în for. Antonius ridică pentru a arăta mulţimii toga plină de sînge a celui ucis, străpuns de 23 de lovituri de pumnale. Vorbeşte despre un testament, pe care nu-l dă la iveală şi, în mod ciudat, nimeni nu-i cere să-l arate. Prin acel testament, spune Antonius, Caius Octavianus, nepotul lui Cezar, a fost adoptat de acesta şi lăsat moştenitor al averii sale. Dar nu a fost uitat nici poporul : Cezar a lăsat fiecărui cetăţean al Romei cîte 300 de sesterţi, pe care va trebui să-i plătească nepotul şi fiul său adoptiv, Caius Octavianus. Şi nimeni nu se gîndeşte dacă scrie chiar aşa, cînd ai de primit 300 de sesterţi nu mai stai pe gînduri.

Antonius vorbeşte despre meritele şi onorurile lui Cezar, care a fost ucis în clipa cînd se hotărîse să crească şi mai mult puterea, strălucirea şi bogăţia Romei, necruţîndu-se pe sine. Furia mulţimii nu mai cunoaşte margini. Chiar acolo, pe loc, în mijlocul Forumului, se dă foc catafalcului. Fiecare vrea să ia parte la înălţarea rugului. Se distruge tot ce se află în jur, care poate să ardă, mese, bănci, scaune, piedestale. Şi cînd nu se găseşte lemn, oamenii se dezbracă şi aruncă în foc hainele de pe ei, podoabe, alimente, bani.

Deşi zgîlţîit de friguri, cînd aude că trupul lui Cezar arde în For, tînărul Cinna se ridică din pat, cere să fie îmbrăcat şi porneşte într-acolo, ca o umbră, pentru a aduce un ultim omagiu celui pe care i-a venerat mai presus decît pe zei. Cineva din mulţime văzîndu-l, îi spune numele altuia, care nu-l cunoştea pe Cinna. Iar acela altuia şi îndată se răspîndeşte în mulţime zvonul că omul acesta este unul din cei care l-au ucis pe Cezar, deoarece

printre complotişti se afla, într-adevăr, şi unul care se numea Cinna. Crezînd că el e complotistul, se aruncă asupra lui şi-l sfîşie pe loc.

*

Adunaţi într-un templu, conjuraţii încă nu şi-au revenit după cele întîmplate.

— Dacă fapta noastră n-ar fi fost pe placul zeilor, ei ne-ar fi împiedicat s-o facem, spune Cassius ca să le dea curaj.

— Antonius şi Lepidus aţîţă oamenii împotriva noastră, spuse unul dintre fraţii Casca, cel care lovise mai întîi.

Palid, cu buzele strînse, cu fruntea plecată, nemişcat ca o statuie, Marcus Brutus nu scoate nici un cuvînt.

— Antonius şi Lepidus strîng oaste şi o pun pe picior de război, spune Tillius Cimber.

— Dacă nu ne mişcăm şi noi, vor veni să ne ia de aici ca din oală, se îngrijorează Decimus.

— Nu vă temeţi, spuse Cassius, am şi eu o oaste în apropiere, iar Marcus Brutus mai este încă pretorul urbei.

— Trebuie să-i supraveghem îndeaproape pe Antonius, pe Lepidus, pe Calpurnius Piso, socrul lui Cezar şi chiar pe Dolabella, propune Decimus.

— Nu uitaţi de Caius Octavianus.

— El nu e decît un băiat, care nu a împlinit încă 19 ani, se află tocmai la Apollonia şi Antonius l-a îndatorat să plătească cîte 300 de sesterţi fiecărui cetăţean al Romei, fără să-i pună la îndemînă nimic din averea mortului, intervine Casca cel mic.

— În tînărul acesta se află mai mulţi Cezari, spune Cassius. Şi, dacă vreţi să aflaţi, nici pînă acum n-a stat cu degetul în gură. Iscoadele mele au dat în Dacia de iscoadele lui. Şi cel puţin una dintre aceste iscoade ale lui s-a strecurat pe sub pielea unui fost rege de trib care se află chiar în apropierea lui Burebista.

Marcus Brutus tace, de parcă n-ar auzi şi n-ar vedea nimic.

Dar Cassius nu mai poate să rabde.

— Ce ai de gînd să faci ?

— Ce aveam eu de făcut, s-a împlinit.

— Ba nu. Cezarienii au început să ridice capul şi chiar să ne atace pe faţă, se pregăteşte armata, veteranii lui Cezar se pun în mişcare, plebea cere să fie pedepsiţi ucigaşii.

— Şi ce vreţi de la mine ?

— Trebuie să ducem treaba pînă la capăt.

— Mi-aţi cerut să-l ucidem pe Cezar. Cezar este mort.

— Greşeşti, Marcus Brutus, speranţele care s-au pus în tine au fost să salvezi republica.

— Am salvat-o.

— Pentru moment da, dar acum nu e de ajuns.

— De aici înainte este treaba poporului. Pînă acum el nu putea să hotărască din pricina lui Cezar, care ţinea toată puterea în mîna lui. Cezar nu mai este. Poporul să hotărască.

— Ar fi minunat, Brutus, dar iată că pentru popor hotărăsc Antonius, Lepidus, Octavianus şi mai ştiu eu cine. Trebuie să luăm puterea în mînă, Brutus, altfel totul a fost în zadar.

— Să luăm puterea în mînă cu forţa ?

— Cu forţa, dacă altfel nu se poate.

— Nu l-am înlăturat, prieteni, pe Cezar ca să-i iau locul, o ştiţi bine. Dacă ar fi aşa, înseamnă că l-am ucis din grabă şi din nerăbdare, pentru că, după cum se spune, eram fiul şi moştenitorul său.

— În cazul acesta au să pună mîna cu forţa pe putere alţii, care nu au nici pe departe meritele lui Cezar.

— Dacă poporul îngăduie acest lucru, înseamnă că nu merită mai mult...

*

— M-am visat din nou împărat al romanilor, îi spune tînărul Octavianus dascălului său care de-abia a sosit, istovit şi plin de praf.

— Cezar a fost ucis, spune bătrînul gîfîind. În Senat lîngă statuia căzută a lui Pompeius, sub 23 de lovituri de

pumnale. Printre ucigaşi se află Brutus şi Cassius. Găseşti că poate să existe ceva mai grav pentru Roma ?

— Nimic altceva decît să se îndrepte dacii spre porţile ei !

*

Peste toate veştile cumplite din ultima vreme bate un vînt încă subţire, dar care se strecoară în multe urechi: „Vin dacii !"

*

— Antonius, omul cel mai apropiat de Cezar, cunoaşte planurile şi era la curent cu toată pregătirea de luptă împotriva dacilor.

— Mai este şi Marcus Brutus, omul care a dus tratative cu trimişii lui Burebista, singurul care ar putea să înnoade firul de acolo de unde a fost rupt. Trebuie să împarţi puterea cu Brutus.

*

Cicero propune în Senat amnistia.

Senatul hotărăşte următoarele : Conjuraţii nu sînt vinovaţi şi nu pot fi urmăriţi şi pedepsiţi pentru fapta lor, iar Cezar nu a fost tiran şi din tot ce a hotărît el nu se schimbă nimic. Ba i se va ridica şi un monument în locul unde fusese ars, cu inscripţia „Părintele patriei". Marcus Antonius rămîne mai departe consul, însă trebuie să conducă împreună cu un consîliu format din fruntaşii senatului. Marcus Brutus şi Cassius îşi păstrează funcţiile de pretori, iar Decimus Brutus primeşte Galia. În semn de garanţie, Atonius şi Lepidus îşi trimit copiii în casele complotiştilor, iar la cină, Antonius are invitat pe Cassius şi Lepidus pe Marcus Brutus.

Într-o casă de pe ţărm, din Apollonia, se strecoară un bărbat sosit de la drum lung. Îl primeşte chiar din vestibul un tînăr care nu a împlinit încă 19 ani.

— Ave, Octavianus, Burebista nu mai poartă coroana regatului dac.

— Ai văzut cu ochii tăi cînd a căzut ?

— Asta nu. Acest lucru nu cred că l-a văzut nimeni. Oricum nici un dac nu ar putea să creadă că regele lor poate să fie străpuns cu pumnalele. Nimeni nu acceptă la ei o asemenea posibilitate.

— Atunci ce m-ar putea face pe mine să cred că Burebista nu se mai află pe tronul său ?

— Regatul dacilor s-a şi împărţit în altele cinci, mai mititele, cunosc şi numele noilor regi şi cetăţile lor de scaun. Iar despre Burebista nimeni nu ştie ce s-a întîmplat, trupul nu i-a fost găsit, se crede că a coborît precum Zamolxes în adîncurile pămîntului, de unde va răsări peste un timp.

— Deocamdată nici o vorbă despre dispariţia lui Burebista. Adună cîţi mai mulţi oameni care să răspîndească pe toate drumurile Romei şi în cetate zvonul că vin dacii. Să fie chiar martori care să poată jura că i-au văzut peste tot.

Caius Octavianus, care nu împlinise încă 19 ani, stă pe o piatră pe ţărmul apei, înfăşurat în veşminte groase de iarnă. Pentru prima dată pe buzele lui subţiri licăre un zîmbet, oare şi el pare reflexul unei raze de lumină pe o lamă de cuţit. Pentru prima dată nu se mai simte ameninţat de norii de la hotarele Daciei, care îl înconjoară pe trei laturi ale orizontului.

Peste cîteva clipe se va îmbarca pentru Brundisium. Drumul spre cîrma Romei începe. Se ridică de pe piatră şi porni spre corabie.

Oamenii de pe corabie nu prea îl iau în seamă. Nimeni nu le-a spus că vor ridica ancora pentru un viitor împărat. Ca orice roman, erau încă zguduiţi de ultimele întîmplări. Ca şi cum veştile năucitoare de la Roma n-ar fi fost de ajuns, mai apăruse şi o cometă pe cer, despre care se spunea că anunţă sfîrşitul lumii. Tînărul văzu cît sînt de înspăimîntaţi corăbierii şi nu-i fu greu să-şi dea seama că acesta nu este un caz izolat. Căpitanul nu-i ascunse că cel puţin locuitorii de pe ţărm sînt aproape paralizaţi la gîndul catastrofei care se apropie, iar în interior, după ştiinţa sa, lucrurile stăteau şi mai rău. Dar el era în primul rînd un adevărat om de mare pe care pu-

teau să-l înghită de mult valurile, s-a obișnuit cu acest gînd, așa că nu mai are nici o importanță cînd o să se întîmple, obligația sa este să-și facă datoria pînă în ultima clipă. Îndeplinindu-și datoria față de cel ce a închiriat o corabie, el întrebă dacă oaspetele său are de dat vreo poruncă înainte de a porni la drum.

— Să fie cometa Cezar, spuse tînărul pe un ton cît se poate de categoric.

Căpitanul era foarte nedumerit, dar cel care a dat porunca îl ajută să înțeleagă.

— Cometa aceasta a apărut pe cer la moartea lui Cezar, în semn că zeii îl cinstesc mai presus de oricare muritor. Și nu vestește sfîrșitul lumii ci, dimpotrivă, că începe un nou timp de înflorire și strălucire pentru Roma.

— Se prea poate, dar aceasta nu este o poruncă pentru un comandant de corabie. Dacă vrei să dai un nume și o explicație cometei aceleia, adresează-te altcuiva, eu unul nu știu cine se ocupă de așa ceva.

Era un bărbat dintr-o bucată și nu-i păsa de ifosele unui tinerel, chiar dacă plătește destul de bine.

— Ba da, trebuie să-i convingi pe oameni în vreun fel. Dacă nu-i trezești, putem să ajungem pe fundul apei.

— Eu îmi conving oamenii cu vorbe bune, cu înjurături și cu ghionți. Dacă oaspetele nostru are interes să-l ducem mai repede, să păstrăm mai bine taina sau să-l apărăm de pirați, el trebuie să umble în pungă după niște sesterți sau după niște talanți în plus. Povestea cometelor nu ne interesează decît cînd stăm pe mal și nu avem ce face.

— Cezar i-a spînzurat pe pirații care s-au obrăznicit față de el.

— Noi nu sîntem pirați, iar tu nu ești Cezar. Dacă îți face plăcere, putem să spunem că Cezar strălucește pe cer în chip de cometă, dar cu amenințările nu reușești nimic, sîntem oameni liberi și ne cîștigăm cinstit pîinea, prin muncă.

— Cînd întîlnești un om ca acesta n-ai decît să-l distrugi sau să ți-l faci prieten, zise bătrînul dascăl. Cred că ai putea să-i încredințezi comanda unei flote.

— Poate că nu duc pe punte decît niște actori, dar asta nu mă privește pe mine, zise comandantul după care plecă să dea comenzile care se impuneau.

— Te supără ? întrebă înțeleptul văzînd că ucenicul său a căzut pe gînduri.

— De ce ? Poate într-o zi am să cer o oglindă, am să mă interesez dacă este impresionat poporul de ce mi se întîmplă, am să-mi iau rămas bun de la cei apropiați și să le spun : „Dacă v-a plăcut comedia, aplaudați !"

— Îmi pare rău că nu voi fi printre cei care aplaudă. Pe mine luntrașul mă va fi trecut de mult pe celălalt mal al Stixului...

Corabia se desprinde ușor de țărm. Caius Octavianus se simte ușurat și eliberat cu fiecare vîslă ce-l face să se îndepărteze de norii aceia imenși, îngrămădiți acolo ca niște munți, care, tot timpul cît a stat în Apollonia, îl amenințaseră să se surpe peste el. Și cum privea așa în orizontul îndepărtat, vedea acolo, pe hotar, undeva între cer și pămînt, un călăreț în straie albe, pe un cal alb...

Bătrînul dascăl, pentru că avea ochii mai obosiți sau poate că învățătura și înțelepciunea lui îl împiedică să vadă năluci, nu luă în seamă acest lucru, mai ales că avea de pus o întrebare foarte importantă pentru el.

— Și acum, cînd din Cezar n-a rămas decît o cometă ce se îndepărtează pe noi iar Burebista nu se mai află la cîrma Daciei, cînd te pui în fruntea oștilor să treci Dunubiul ?

Nu primi nici un răspuns. Tînărul cel care nu împlinise încă 19 ani se ghemuise în el, își încleștase fălcile și tremura din toate mărunțaiele.

— Sper că nu ai moștenit și boala lui Cezar...

— Nu... E altceva... Cu totul altceva...

— Dacă vrei, ne întoarcem, trebuie să fie vreun medic în cetate, sau trimitem să aducă unul...

— Pentru nimic în lume.

— Aici, lîngă hotarul Daciei, ți-ai putea regăsi sănătatea mai de grabă decît la Roma. Medicii lor sînt vestiți în toată lumea, ei vindecă mai întîi beteșugurile sufletului și pe urmă pe cele ale trupului.

Tînărul își încleștase fălcile și se făcuse ghem, apăsînt cu genunchii în pîntece, dar făcu semne să se continue călătoria. Ca să-i abată luarea aminte în altă parte, dascălul îi zise :

— Unii prieteni ai lui Cezar, mai ales dintre cei care îl divinizau, ar fi vrut să-l oprească din drumul său spre Dacia de teamă că ar putea să fie învins de Burebista și astfel să-și piardă din glorie și măreție. Iar unii dintre dușmani, dintre cei mai răi, voiau și ei să-l țină pe loc, cu orice preț, tot de teamă, dar de data aceasta pentru că faima și puterea lui ar fi crescut nemăsurat după cucerirea țării de dincolo de Istru... Pe tine în care tabără să te așez ?

— Eu am fost la Apollonia, o știi bine, departe de toate aceste întîmplări.

— Dar cu sufletul, cu simțirea ta, alături de care ai mers ?

Octavianus se îndoi și mai mult peste genunchii pe care îi ținea strînși în încolăcirea brațelor. Din mantia neagră nu i se mai vedea decît obrazul alb, la fel de alb ca marmora statuilor. Speriat de-a binelea bătrînul dascăl îi spuse :

— Dar tu chiar ai nevoie de îngrijiri, și încă fără nici o întîrziere.

Urmașul lui Cezar se ridică și se rezemă de catarg și arătă cu mîna spre corăbieri.

— Fă-i să priceapă că ne grăbim. Să afle că ori îi îngrop în aur, ori îi arunc în valuri.

Drumul spre cîrma lumii începuse...

III

Un om încovoiat pe o rădăcină de zid în ruină, în miez de noapte. La un semn al lui se ivește un general roman în toată splendoarea sa. Privește nedumerit în jur, încearcă să recunoască locul în care se află. Fum, cenușă, ruine. Caută un punct de reper ca oricare om rătăcit. Nu-l găsește. Îl vede pe omul ghemuit pe zid cu genunchi la gură, se apropie de el.

— Ești un ostaș roman ?

— Da, răspunde acesta obosit.

— Din ce legiune, din ce cohortă, din ce manipul, din care centurie ?

— Nu fac parte din nici una, dar mă aflu peste toate.

— Omule, nu cumva ți-ai pierdut mințile ?

— Încă nu și tocmai aceasta fac, încerc să mi le păstrez...

Generalul vrea să se îndepărteze dar își dă seama că de fapt, bate pasul pe loc.

— Dacă ești un zeu de ce ai luat această înfățișare?

— Crassus, știi bine că zeilor nu le place să fie cercetați.

— Ești Marte, zeul războiului, cum de nu mi-am dat seama ?

— Ce te face să crezi ?

— Oricine ar putea să vadă că de-abia ai ieșit din luptă. În jurul tău nu este decît prăpăd... Nu știu unde mă aflu, dar știu că sînt în puterea ta... Ți-am adus toate jertfele cuvenite înainte de a porni la bătălie... Cu ce m-am făcut vinovat față de tine ?

— Față de mine nu te-ai făcut vinovat cu nimic... Eu nu sînt Marte și nici un alt zeu.

— De ce îți place să te joci cu un sărman muritor ? Poate ești chiar Iupiter, aruncătorul de trăsnete.

— Văd că așa nu o scoatem la capăt... De fapt n-are nici o importanță cine sînt eu. Important este ce faci tu...

— Au fost destui care să spună, în stînga și în dreapta, că am pus la cale ceva inutil.

— Eu aș vrea să văd cum s-au desfășurat lucrurile, pas cu pas, să se petreacă totul sub ochii mei.

— Adică vrei să mă însoțești...

— Voi fi mereu în preajma ta !

— Să mă ajuți sau să-mi pui piedici ?

— Să privesc, atîta tot. Să fiu martor la întreaga bătălie.

— Dar bătălia mea avut loc demult.

— Ai s-o mai dai încă o dată. Exact așa cum a fost, fără să ascunzi sau să ocolești ceva.

— Iată un lucru care nici zeilor nu le stă în putință.

— În clipa următoare ai să și uiți că această bătălie a avut loc și ai să iei totul de la cap, așa cum a fost, convins că se întîmplă în prezent și pentru întîia oară.

*

Guvernator al provinciei Macedonia, Marcus Licinius Crassus se pune în fruntea legiunilor sale.

— Încotro, generale ?

— Spre Roma !

— Dar Roma se află în spatele tău. Tu te îndrepți exact în partea cealaltă.

— Nici un drum spre Roma nu mai poate să treacă decît prin Dacia.

— Nu ți-e teamă să spui în gura mare acest lucru ?

— De cine să mă tem ?

— Știi cu cine stai de vorbă ?

— Cu gîndul meu. Iar gîndurile mele cele mai ascunse, nimeni nu poate să le afle.

— Și ești convins că drumul tău spre Roma nu poate să treacă decît prin Dacia ?

— Roma este mare și se poate ajunge în ea oricum. Dar ca să ajungi cît mai aproape de cîrma ei trebuie să faci un mic ocol prin țara dacilor.

— Tu, Marcus Licinius Crassus, te afli foarte aproape de cîrma Romei, ai fost consul, guvernezi acum o provincie.

— Cred că nu mi-ar sta chiar rău să fiu eu cîrmaciul.

— Pentru asta ar trebui să-i dai un brînci lui Octavianus Augustus.

— Gînd al meu de taină, nimeni să nu te bănuiască.

— Am să fac tot ce pot...

— De ce Octavianus și nu eu ?

— El este nepotul lui Cezar...

— Cezar n-ar fi fost nimic fără Galia. Și în Galia n-ar fi ajuns fără ajutorul tatălui meu, se știe că era dator vîndut, se țineau creditorii după el, poate că l-ar fi vîrît și în închisoare. Tatăl meu nu a fost numai cel mai bogat aristocrat din Roma, Cezar și Pompei nu ar fi putut să-l dea

la o parte, însă el ar fi putut-o face cu oricare dintre ei, deci era cel mai puternic. În primul triumvirat el ţinea cumpăna dreaptă între Cezar şi Pompei. S-au înţeles să fie în toate egali, dar îl recunoşteau pe tatăl meu ca fiind deasupra lor. Şi, mai înainte de toate acestea, cine a salvat Roma de răscoala sclavilor, după ce Spartacus înfrînsese armatele ? Ar mai fi existat Cezar, cu toată gloria lui şi ar mai fi ajuns Augustus împărat dacă sclavii lui Spartacus ar fi nimicit vechea noastră aşezare a tuturor lucrurilor ? Şi dacă tatăl meu nu cădea ca un erou în luptă cu parţii, altfel ar fi arătat azi Cetatea eternă.

— Totuşi, Octavianus Augustus este nepotul marelui Cezar.

— A cîta spiţă ? Bunica lui a fost, ce e drept, sora mai mică a lui Cezar, dar el nu este decît un bastard... Pe cînd eu am venit pe lume chiar din coapsa lui Crassus, care, cum spuneam, nu a fost cu nimic mai prejos decît Cezar, ba chiar dimpotrivă.

— Octavianus s-a dovedit, totuşi, un bun conducător de oşti...

— Un fricos. În timpul primei bătălii a fugit în cort şi s-a vîrît sub pat.

— Dar a cîştigat la Philippi şi la Actium.

— Au cîştigat alţii pentru el.

— Sub conducerea lui...

— A năimit, a plătit, a corupt, a înşelat, a vîndut, şi-a trădat prietenii, nu s-a dat în lături de la nimic dar s-a pus întotdeauna la adăpost, aşa şi-a făcut el loc în vîrful piramidei.

— Poate îl judeci prea aspru...

— Să lăsăm faptele să vorbească, gînd al meu de taină... Pornise împotriva lui Antonius în numele republicii, dar s-a înţeles cu el şi cu Lepidus la Bononia, ca să înăbuşe republica. Şi a semnat cu mîna lui lista de proscrişi unde se aflau cei mai buni prieteni care l-au ajutat şi care aveau încredere în el. Cu învoirea lui a fost decapitat Cicero, pe care îl numise cea mai luminată minte a timpului. Cu învoirea lui, capul retezat al celui proscris a fost pus pe tribuna din senat, între cele două braţe desprinse şi ele

cu sabia de trup. Așa a ajuns el să pună mîna pe putere, asasinîndu-și binefăcătorii și intrînd în cîrdășie cu dușmanii patriei și ai libertății...

— În vremea consulatului lui Marcellus și Arruntius, cînd senatul și poporul i-au cerut să ia puterea absolută, el nu a consimțit. N-a refuzat să primească greaua povară de a supraveghea aprovizionarea cu alimente a Romei într-o perioadă de mare foamete și, datorită cheltuielilor făcute din averea lui, a scăpat poporul de spaimă și de primejdii. Cînd acesta a vrut să-l răsplătească cu titlul de consul pe viață, el n-a primit.

— Acestea sînt înscenări pentru mulțimea de gură cască !

— Înseamnă că este un actor bun.

— Dar cînd eu voi avea Dacia la picioare, lui nu-i va mai rămîne decît să joace rolul unuia care se aruncă cu pieptul în vîrful spadei.

*

Marcus Licinius Crassus simți deodată că este cineva pe aproape care îi ascultă gîndurile. Se zburli pielea pe el și tot trupul i se scăldă în sudoare rece, ca la unul care a fost prins pe neașteptate în timpul unei fapte nelegiuite. Lucrurile pe care le tăinuia sau le punea el la cale nu trebuia să le știe nici vîntul și nici pămîntul dar iată că există cineva care lua cunoștință de ele. În tot imperiul roman zidurile au urechi, și frunzele copacilor pot să asculte, Octavianus Augustus află tot ce se șoptește, mai ales cînd este vorba de pretori, de comandanți de oști, de senatori, de consuli și de consulari, de prieteni și de toți ceilalți. Dar Marcus Licinius Crassus nici nu-și dezlipise buzele și nu avea în jur nimic după care s-ar putea ascunde cineva, pentru că se preumbla pe un țărm pustiu de care se spărgeau valurile urlînd sălbatic.

„N-are cum să afle, își făcu el curaj. La urma urmei, de unde spaima aceasta ? Mă aflu în fruntea celei mai mari armate pe care o are Roma. Dacă Principele vrea capul meu, n-are decît să vină după el. Numai să-i dea mîna !“

Şi totuşi, nu se putea linişti. Ceva îi scăpă printre degete. Ce mai născocise dictatorul ca să poată să pătrundă în gîndul oamenilor? Sau era numai aşa, o simplă părere ? Oare chiar atît de mult pusese stăpînire Augustus pe destinul oamenilor pe care îi numea în diferite funcţii, de consul, de senator sau de guvernator încît aceştia se temeau şi de gîndurile lor cele mai ascunse ? Dacă este aşa, am ajuns mai rău decît sclavii. „Însă eu unul m-am născut liber şi liber am să rămîn, cu orice preţ... Cu preţul capului meu... Sau al capului său... Dar mai bine al său..." Cu toate că ţărmul era pustiu şi valurile continuau să urle şi să bubuie, gîndul acesta din urmă, atît de îndrăzneţ, îl încremeni de spaimă şi aşteptă să fie lovit de mînia Cezarului. Nu se întîmplă nimic şi făcu cîţiva paşi ca să se convingă dacă îl mai ascultă picioarele. Îl mai ascultau, deci capul nu i-a fost desprins de trup. De unde, atunci impresia aceasta ciudată că-i sînt gîndurile cunoscute ?

— Nu te opri ! auzi un glas.

Şi văzu, aşa ca prin aburi, un om care sta ghemuit pe o rădăcină de zid în ruină.

— Să nu-mi ascunzi nimic, vreau să ştiu totul, întocmai cum s-a petrecut...

— Şi dacă nu se mai întîmplă nimic ? Dacă eu nu mai vreau să se mai întîmple nimic şi mă opresc aici ?

— Nu se mai poate. Trebuia să te opreşti atunci cînd ai şovăit prima oară. Acum toate acestea fac parte din trecut.

*

Marcus Licinius Crassus îşi aşează tabăra chiar la hotarul Daciei. Deşi nu avea de stat mult aici şi nu-l ameninţa nici o primejdie, puse să se sape şanţuri de jur împrejur şi să se ridice întărituri.

— Să-l prindeţi şi să-l aduceţi imediat la mine, dădu el poruncă atunci cînd i se vesti că vine cineva dinspre Roma.

Şi, nu peste multă vreme, în cortul său îşi făcu apariţia un bărbat între două vîrste, plin de praful drumului şi roşu de mînie.

— Ce înseamnă asta, rosti el în loc de salut. Oamenii tăi m-au luat cu ei, eu care sînt trimisul Senatului.

— Deocamdată fii bine venit, Oppius Cotta !

— Să fie pedepsiţi pe loc !

— Aşa ceva nu se poate, tot ce au făcut a fost din porunca mea. —

— Dar aceasta este o ofensă adusă Senatului şi nu poate să fie trecută cu vederea nici măcar în numele vechii noastre prietenii.

— Oamenii mei te-au însoţit ca să te apere, şi atîta tot. Drumurile pe aici nu sînt de loc sigure, mai ales pentru un reprezentant al Senatului.

— Dar aveam oamenii mei de pază...

— Ai mei sînt cu mult mai de nădejde şi cunosc ţinutul.

— Asta nu înseamnă să mă aduci cu forţa la tine...

— Te-am ajutat să nu te rătăceşti... Sau aveai alt drum ? Senatul te-a trimis în altă parte ?

— Cu tine nu pot să mă cert... Am fost prieteni o viaţă întreagă.

— Hei, prieteniile romanilor de azi... Dar dacă nu ai de mers în altă parte, eşti oaspetele meu... Scutură praful de pe tine, omule. Spală-te, schimbă-te şi vino la masă.

*

Mîncau în cort, numai ei doi. Oppius Cotta povesti, cu o bună-voie cam forţată, ce se petrece la Roma, dar se trezi că nu prea mai are ce să spună.

— Poate că eşti cam obosit de pe drum, încercă să-l ocrotească guvernatorul.

— Tu ar trebui să arăţi mai obosit decît mine, după atîtea lupte...

— Se pare că Senatul nu prea este mulţumit de mine. Şi nici principele.

— A ţinut cam mult povestea asta... Ţi-au trebuit doi ani ca să-i dai înapoi cît au înaintat ei în două săptămîni...

— Dar pînă la urmă tot i-am spulberat pe bastarni şi l-am silit pe Dapyx să treacă fluviul.

— Adevărat. Însă s-ar putea, tot atît de bine, ca el singur să se fi hotărît să se întoarcă acasă. Acolo el are de arat şi de semănat şi nici nu prea este în obiceiul dacilor să-şi lărgească hotarele prin războaie.

„Dezbină şi stăpîneşte". Dar jocul de faţă nu fusese pus la cale de Marcus Licinius Crassus. Se trezise prins în el fără de voie, sau din voia altora. Tocmai cînd se gîndea cum ar face să ajungă în Dacia, se pomenise cu dacii că veneau peste el.

„Divide et impera". Regele dac Roles, care stăpînea pe malul drept al Danubiului, acolo unde fluviu făcea un cot mare pornind spre miazănoapte, fusese atras de romani. Aliat al Principatului şi prieten al lui Octavianus Augustus, fu socotit vîndut şi vînzător de către Dicomes, regele dac din cîmpie. Învrăjbiţi, cei doi vecini, de acelaşi neam, erau gata să sară unul asupra altuia. Dar nici romanii, care îl îndemnau şi îl sprijineau, nici regele Roles nu îndrăzneau să treacă apa şi făceau tot ce se putea ca să-l atragă pe Dicomes pe malul drept, unde să-l nimicească. Îşi strecurau oameni noaptea cu bărcile negre pe celălalt ţărm să dea foc la case şi la sute, să pîrjolească recoltele şi să ucidă oameni fără alegere, ca nişte tîlhari nelegiuiţi.

Iar Marcus Licinus Crassus nu se credea decît un bun conducător de oşti şi un bun guvernator de provincie şi ce avea de spus spunea cu arma în mînă. Nu socotea că este de demnitatea lui să tragă tot felul de sfori şi să se amestece în treburile acestea.

Dicomes nu putea să rabde prea mult sîcîielile şi hărţuielile de la hotar, să stea mereu la pîndă ca să-i prindă şi să-i înece în fluviu pe tîlharii care apăreau ba într-o parte, ba în alta, puneau foc şi chiar ucideau oameni. Ca să-i înveţe minte pe cei care nu-i dădeau pace şi să îndepărteze primejdia, se înţelese cu seminţia germanică a bastarnilor şi îşi trecu oastea peste Danubiu, unde era aşteptat. Şi unde totul era pregătit să fie prins ca într-un cleşte şi zdrobit pentru totdeauna.

Undeva, în cetatea de pe cele șapte coline, cineva țesea o pînză de păianjen, în care de data aceasta trebuia să cadă un rege dac.

Dar în loc să fie nimicit, așa cum fusese pus la cale, Dicomes trece ca fulgerul peste ținuturile moesilor, tribalilor, dasdunilor și denteleților care se aflau sub stăpînirea romanilor.

Lovitura aceasta năprasnică făcuse să se rupă pînza aici, pe malul Danubiului, și să tremure pe toată întinderea ei, iar păianjenul, în loc să iasă la atac, se retrăgea într-un ungher și mai întunecos. Guvernatorul Macedoniei primi poruncă să oprească înaintarea dacilor și a bastarnilor, să le spulbere oștile, iar capul lui Dicomes să fie trimis la Roma cu trup sau fără trup. Generalul își puse imediat armata pe picior de război, dar porni la luptă cam fără tragere de inimă. Gîndul lui era ca deocamdată să-l lase pe regele dac să-și facă de cap, pînă îi bagă în sperieți pe cei de la Roma. Ca să se știe acolo că el, Marcus Licinius Crassus, nu a învins un regișor oarecare ce a dat năvală cu o mînă de oaste de adunătură, ci pe unul care punea Principatul în primejdie ! Dar pînă la urmă se pomeni că povestea aceasta se prelungește prea mult. Parcă era chiar un joc, în care ursul este mereu păcălit de vulpe. De cîte ori credea că l-a încolțit fără nici o scăpare pe regele dac, acesta dispărea din calea lui ca prin minune, ca să se ivească undeva în spate sau în flancuri, unde ataca scurt și unde se făcea iarăși nevăzut. L-a tot căutat și l-a tot vînat între Danubiu și Munții Haemus și pînă la apa Strymonului, dar totul era în zadar, Dicomes apărea numai cînd voia și unde voia el și numai atîta cît dorea, fără să poată fi oprit sau urmărit. Marcus Licinius Crassus devenise nervos, nu-și mai găsea liniștea și stăpînirea de sine, se temea să nu-i fie luată comanda, sau, și mai rău, să fie prins în cursă și învins de daci. De la o vreme avea tot mai mult impresia că, de fapt, el este cel urmărit, hărțuit și alergat de colo pînă colo, ca un șoarece care se află între labele pisicii. Ca într-un vis urît, care nu se mai termină.

Și toate acestea pînă într-o zi cînd băgă de seamă că nu-l mai lovește nimeni, nici din față, nici din coaste,

nici nu-i cade în spate. Nu-i venea să creadă, dar regele dac trecuse fluviul ca să se aşeze la el în ţară.

Generalul trimise veşti la Roma despre o mare victorie, în urma unei lupte crîncene. Însă nu primi nici un fel de laude, nici un fel de răsplată. Dimpotrivă, peste toate acestea se aşternu tăcerea.

*

— N-am să-ţi ascund, spuse Oppius Cotta, împăratul se gîndea să te recheme la Roma şi să trimită pe altcineva. Norocul tău că mai ai prieteni pe acolo... Măcar unul tot ţi-a mai rămas.

— Şi acela eşti tu, îi răspunse Crassus nu fără o urmă de ironie în glas.

— Rămîne să te convingi... În orice caz el a trebuit să se ostenească pînă peste puteri. Toţi te acuzau, iar lui îi lipseau argumentele ca să te susţină.

— Dar cînd a avut dovada cea mare ? După ce Dicomes a fost zdrobit şi aruncat peste fluviu, prietenul acela al meu de ce nu a convins Roma să-mi fie recunoscătoare?

— Tot îi lipseau argumentele.

— Ce ar fi vrut mai mult, decît...

— Spui că a fost o mare bătălie. Cîţi ostaşi daci au fost ucişi ?

— Aproape toţi. Cine a stat să-i numere ?

— Şi cîţi sclavi ai trimis la Roma ?

— De unde să trimit sclavi dacă au fost ucişi ? N-ai auzit cum sînt ei ? Cînd nu mai au încotro, îşi vîră sabia în piept ca să nu se lase prinşi.

— Ţi s-a cerut un cap pentru Roma.

— Capul lui Dicomes... Nu s-a putut.

— Un cap pentru Roma. Unul singur...

— Al meu ?

— Asta ar fi convins pe toată lumea... Cînd capul tatălui tău Licinius Crassus a fost trimis de parţi, cu gura umplută de aur topit, nimeni n-a mai avut la Roma îndoilei că el a înfruntat moartea ca un viteaz pentru strălucirea Cetăţii eterne.

Fără să vrea, guvernatorul Macedoniei îşi duse palma la ceafă, de parcă ar fi simţit o funie prin apropiere.

— Dar a trecut asta, zise oaspetele. Prietenul acela care s-a bătut pentru tine crede că un cap ca al tău mai poate să fie de folos Romei, stînd chiar acolo unde se află, pe umerii lui.

— Şi ce vrea de la mine prietenul acela al meu pentru toate acestea ?

— Mai nimic. Adică un lucru cît se poate de simplu: Să ai încredere în el.

— Nimic mai greu în zilele noastre decît să ai încredere în cineva. Pompeius a avut încredere în Cezar, Cezar în Brutus, Cicero şi Octavianus şi fiecăruia dintre ei i s-a luat capul drept garanţie.

— Cum vrei... Eu am venit la tine cu braţele deschise şi cu inima la fel.

— Am înţeles că ai venit din partea Senatului să mă controlezi, sau să mă urmăreşti pas cu pas.

— Mai rău : din partea lui Augustus. Trimis al Senatului sînt numai aşa, de formă...

— Augustus mă suspectează ?

— Pe cine nu suspectează el ?

— Şi pînă unde merg împuternicirile tale ?

— De ochii lumii, împuternicirile mele sînt cele pe care le dă în mod obişnuit Senatul, să-i informez pe părinţii Romei despre toate mişcările şi intenţiile tale... Bineînţeles... Bineînţeles în cea mai mare taină, fără ca tu să bănuieşti că mă aflu aici pentru altceva decît ca să te sprijin cu tot ce ai nevoie...

— Hei, bine, n-ai decît să mă spijini cît vrei...

— Stai, că n-am terminat. Augustus mi-a dat mînă liberă...

— Dar asta e foarte bine.

— Mi-a dat mînă liberă dar m-a şi ameninţat că plătesc cu viaţa dacă fac o greşeală.

— Şi care ar fi greşeala aceea prea mare ?

— Trebuie să nu te las să faci vreun pas greşit.

— Şi cum ai putea să mă împiedici ?

— În modul cel mai obişnuit, să-ţi înfig un pumnal în coaste.

— Şi cine poate să ştie dacă atunci cînd ridic piciorul va fi sau nu va fi un pas greşit ?

— Nu-ţi face griji. Grija asta o am eu.

— O, zei, aţi mai văzut vreodată doi prieteni atît de strîns legaţi unul de altul ?

*

Marcus Licinius Crassus şi Oppius Cotta ieşiră din cort şi merseră la întărituri. La cîţiva paşi de aici începea pămîntul Daciei. Generalul stătu un timp cu spatele la prietenul său, apoi se răsuci încet, foarte încet spre el.

— Dacă nu am încă un pumnal între coaste, înseamnă că acest pas pe care l-am făcut este pe placul Romei.

— Mi-ai adus aminte, este de datoria mea, ca reprezentant al Senatului, să aflu de ce după aşa-zisa zdrobire a lui Dapyx, nu te-ai întors cu oastea în Macedonia ?

— În timp ce ne dădea o mînă de ajutor împotriva lui Dapyx, regele Roles, aliatul poporului roman, a primit veşti de acasă că un alt rege dac, vrînd să-l pedepsească pentru aceasta, a dat năvală în ţara lui. Roles vrea să se răzbune şi este de datoria noastră să-l ajutăm. Senatul are ceva împotrivă ?

— Senatul nu ştie nimic de treaba asta şi poţi să fi acuzat oricînd că angajezi poporul roman într-un război pentru care nu ai dezlegare de la Roma.

— Înseamnă că ai sosit tocmai la timp ca să mă opreşti să fac un pas greşit. Mîine în zori ridic oastea şi mă întorc în Macedonia. Dar adevărul este că eu am înştiinţat Senatul şi am crezut că şi el încuviinţează ce pun eu la cale din moment ce nu-mi dă poruncă să fac altfel.

— Nici o înştiinţare de acest fel nu a ajuns la Senat din partea ta.

— Cineva mi le-a oprit... Dar cine avea interes să o facă ?

— Acela nu putea fi decît Augustus...

— Augustus nu doreşte să-l ajut pe Roles, pe care l-a numit chiar prietenul său ?

— Dacă lucrurile ies bine, o să vadă el la urmă ce are de spus. Iar dacă ies rău, vina trebuie să cadă asupra ta. Roles însă a fost înştiinţat, în taină, că împăratul îl sprijină şi îl încurajează. Vecinii săi nu ştiu şi nu trebuie să ştie nimic de această înţelegere.

— Şi capul meu cum îl pun deasupra primejdiei ?

— De ce să-ţi ascund... Nu ar fi primul cap care ar cădea pentru ca să sporească gloria Cezarului sau pentru ca ea să nu fie ştirbită.

— Eu unul, mă înapoiez în Macedonia.

— Ar fi un pas greşit...

— În cazul acesta nu mă arunc asupra dacilor decît cu poruncă.

— Ar fi al doilea pas greşit...

— Cu un prieten ca tine, care îmi clacă pe urme, nu pot să fac decît un singur pas greşit. Şi nici pe acela. În orice caz, ai tu grijă să nu ajung să-l fac pe la doilea.

— Asta dacă nu greşesc şi eu. Oameni sîntem...

— Dacă Augustus vrea să pornesc asupra Daciei, să dea poruncă...

— N-o s-o facă. Este prea prudent pentru asta. Se teme de daci mai mult ca de orice pe lume. Dacă n-ar fi aşa, nu s-ar afla în tratative cu regele dac Cotiso. Ştii ce i-a propus chiar Cezarul ? Să şi-l facă ginere. Adică i-a făgăduit de soţie pe fiica sa Iulia, care are numai cîţiva anişori. Şi, ca şi cum n-ar fi de ajuns, vrea să şi-l facă în acelaşi timp şi socru, adică să se însoare el cu fiica lui Cotiso. Nu e curată nebunie ?

— Ştii de cine mă tem eu mai mult? De tine !

— Asta nu schimbă cu nimic situaţia.

— De ce-mi spui mie toate cîte mi le-ai spus ? Ca să mă tragi de limbă ? Să mă auzi că spun ceva rău despre Principe şi să mă vinzi ?... Altfel cum de nu te-ai teme să te vînd eu, auzindu-te ce spui despre el ?

— Prostii... Noi doi avem de făcut lucruri mult mai mari decît să ne vindem capetele pe te miri ce.

— Eu nu vreau decît să mă întorc în Macedonia...

— Lasă poveştile de adormit copii. Tu nu vrei decît să ajungi la Roma.... Pe singurul drum care duce acolo, prin Dacia...

Marcus Licinius Crassus îşi şterge fruntea îmbrobonită de sudoare. Îşi duce din nou palma protectoare pe ceafă. Îşi pipăie vertebrele.

— După cum vezi, de mine nu ai cum să te ascunzi, continuă cu voce netulburată Oppius Cotta.

— De fapt, ce urmăreşti ?

— Sînt în căutarea unui om pentru cîrma Romei.

— Şi de ce n-ai fi tu acela ?

— Ca să spun drept, gustul puterii mă ispiteşte şi pe mine. Dar ştiu că o coroană atîrnă prea greu, mai bine s-o poarte altcineva şi eu să stau în umbra lui... Te-am ales pe tine...

— Dar dacă eu nu vreau ?

— Nu mai ai încotro. Primul pas l-ai şi făcut. Dacă dai acum înapoi ţi se va cere socoteală pentru că nu l-ai nimicit pe Dicomes şi vei fi de asemenea învinuit că ai pornit cu oaste împotriva unei ţări străine, fără aprobarea Senatului. Iată două motive pentru care ţi s-ar putea tăia capul. Iar de prietenul tău n-ai cum să te descotoroşeşti, căci vei avea nevoie de prezenţa mea în orice clipă.

*

Regele Roles veni în tabăra guvernatorului. Primise de curînd ajutor din partea Romei, cîteva care cu arme, scuturi şi coifuri.

— „Divide et impera", zise Oppius Cotta.

— Cine este el şi ce spune, vru să ştie regele.

— Este trimisul Senatului, prietenul şi sfătuitorul meu şi a spus cîteva cuvinte de salut.

— Nu cunosc aceste cuvinte.

— Este o formulă mai nouă care îi face deosebită plăcere lui Augustus.

Roles se lăudă că oastea lui este gata de luptă, mai puternică şi mai temută decît oricînd. Dar, deocamdată, nu poate s-o scoată peste hotare. O parte din supuşii săi, aţîţaţi de vecini, sînt gata să se răscoale şi să ceară capul regelui pentru legăturile lui cu romanii. Aşa că nu cere decît să fie înţeles...

— Cu noi sau împotriva noastră ? tună Crassus.

— V-am spus că sînt unii, şi nu prea puţini, care vor să se răscoale...

— Lasă asta pe seama noastră...

— Dar eu am devenit prieten al romanilor, tocmai pentru ca romanii să nu intre în ţara mea... Eu am văzut cît de mare este puterea voastră şi am crezut că e mai

bine să vă fiu aliat decît să mă împotrivesc vouă... Am crezut că numai așa pot să-mi păstrez libertatea.

— Și chiar așa este. Roma își ajută prietenii și nu și-i lasă la nevoie, intervine Cotta. Singur spuneai că ai primit ajutor în arme chiar zilele acestea, după știința mea și cîteva pungi de sestreți, iar armata pe care o vezi nu se află aici decît ca să te ajute să rămîi la cîrmă și să-i pedepsești pe dușmanii care ți-au călcat hotarele.

— Dar dacă intrați în țara mea, totul este pierdut...

— Ce vorbe sînt astea ? Noi nu venim decît ca prieteni. Ar trebui să te bucuri și fiecare supus al tău să se bucure de această cinste pe care i-o face Roma.

— Am sperat ca prin alianța cu Augustus să rămîn liber pe tronul meu.

— Dacă te lăsăm singur, poporul tău te va răsturna cu toată armata pe care o ai, în timp ce regii daci din vecini ți-ar trece hotarele. Dacă ții prea puțin la coroana și la capul tău, te privește, dar Roma ține mai mult la ele, pentru că ți-a dat arme și ți-a dat bani și nu vrea ca toate acestea să ajungă în mîna dușmanilor și să fie folosite împotriva ei. Îți place sau nu-ți place, vei rămîne rege al acestei țări. Am venit aici să te ajutăm și să te protejăm !

*

Oștirile se puseră în mișcare, cohortă după cohortă, care mai de care mai semeață. Sătui de hărțuială cu detașamentele de năluci ale lui Dicomes, soldații romani de-abia așteptau să dea piept cu o armată dușmană sau să ia cu asalt vreo cetate întărită. Se dusese vestea că este rost de pradă bogată și aceasta îi însuflețea mai mult decît orice.

Trecură întîi prin țara lui Roles. Dar, deși regele acesta se bucura de prietenia Romei și a lui Augustus în persoană, poporul său nu numai că nu-i primea cu bucurie pe noii sosiți, ba chiar îi priveau cu ură și vrăjmășie.

— Ai zice că sînt niște cîini care mîrîie de pe margine și își arată colții, gata să sară asupra ursului și să-l sfîșie, constată guvernatorul.

Lăsară oaste în cetăţile lui Roles, ca să menţină liniştea pînă la întoarcerea regelui. Dar ştiau cu toţii foarte bine că, dacă apucă să pună piciorul undeva, ostaşii Romei nu se mai urnesc de acolo decît alungaţi cu forţa. Şi ştiau tot atît de bine că Roles nu va avea niciodată atîta forţă încît să-i dea afară pe romanii aşezaţi în cetăţile sale..

Ajunseră în curînd la hotarul din cealaltă parte. Erau cu toţii dezamăgiţi că ţara pe care o străbătuseră şi o aveau sub protecţie se dovedise atît de mică.

— Printr-un regat ca acesta treci cu un singur cal, zise generalul.

— Da, nu ai cînd să-l schimbi, ba nici nu apuci să te aşezi bine în spinarea lui, îl completă prietenul său, reprezentantul Senatului.

— Hei, unde este vremea lui Burebista...

— Nu ofta după vremea aceea, Crassus. Că dacă ar mai trăi Burebista sau unul pe măsura lui, n-ai mai fi ajuns să pui tu piciorul în Dacia.

— Trei regate numai aici, între gurile Danubiului şi mare. ... Trei regi pe o fîşie de pămînt...

— „Divide et impera"...

— Şi cînd te gîndeşti că lui Cezar, stăpînul lumii, nu i s-a îngăduit să pună pe cap o coroană de rege...

— Să nu ne plîngem. Aceasta a netezit calea Principatului. Şi poate în curînd vom încorona chiar un Imperator.

— Octavian abia aşteptă.

— Te prefer pe tine, Crassus. Şi în treaba asta sper că am şi eu un cuvînt de spus. De altfel poate eşti chiar mai aproape de coapsa lui Cezar decît acest nepot incert. Se ştie că Tertulla, scumpa ta mamă, nu l-a refuzat pe prietenul tatălui tău...

*

Marcus Licinius Crassus se ridică cît putu mai mult pe spinarea calului.

— Ce vezi dincolo de regatul în care intrăm acum ? întrebă în glumă Cotta.

— Văd regatul lui Zyraxes, cel de al treilea rege dac de pe malul drept al Dunării, răspunse generalul cît se

poate de serios, ca și cum privirea lui ar fi putut să atingă celălalt hotar.

— Și ce vezi în regatul acela ?

— Niște cetăți...

— Și ce mai vezi ?

— Cam atît.

— Dar pe noi nu ne vezi pe acolo ?

— Regele acesta nu ne-a făcut vreun rău, nici nouă, nici prietenilor noștri. Ca și Dapyx, dealtfel, în țara căruia ne pregătim să intrăm.

— Cu atît mai rău pentru el. Că doar n-ai să te întorci din drum lăsînd ceva nesupus în această parte a Daciei.

— Asta așa este, dar ne-ar trebui ceva de care să ne legăm.

— Mai uită-te încă o dată, poate găsești.

— Nu văd nimic.

— Nu se poate. Stindardele pe care le-a pierdut Caius Antonius Hybrida, unchiul lui Marcus Antonius, pe cînd era el guvernator de Macedonia și a fost bătut măr chiar prin locurile acestea...

— Dar nimeni nu știe unde sînt ascunse stindardele acelea.

— Ce să facem, n-avem decît să scotocim peste tot.

— Ce să facem, n-avem decît să scotocim peste tot. Doar nu vrei să treci Danubiul, în regatul lui Dicomes, care ți-a dat atîta de furcă chiar pe malul drept al fluviului.

Regele Roles căzu bolnav de pe cal chiar acolo, la hotarul cu Dapyx și își ceru voie să se întoarcă în cetatea sa de scaun. Marcus Licinius îl dezlegă de alte obligații și-i ură însănătoșire grabnică. Iar Oppius Cotta mărturisi că-i pare nespus de rău și, ca semn de prietenie, îi dă să-l îngrijească chiar pe medicul său personal, un libert foarte priceput, care și-a făcut mîna la o școală de gladiatori, unde avea grijă de acei oameni ce trebuiau să moară sănătoși și frumoși, neapărat sănătoși și frumoși : stăpînii Romei și ai lumii nu ar fi primit în arenă un luptător fără vlagă și fără farmec. După cum tot el trebuia să-i cîrpească și să-i pună pe picioare pe gladiatorii supraviețuitori, plini de răni. Iar cînd își dădea seama că bietul băiat

n-ar mai putea fi adus în formă, nu-l mai lasă să se chinuie...

— Vezi în aceasta un semn, îl întrebă guvernatorul cînd rămaseră singuri.

— Boala lui e boală cu leac... Medicul meu ştie ce are de făcut... Iar dacă ar fi să căutăm semne, ele ne spun că nu trebuie să ai niciodată încredere într-un dac atunci cînd porneşti război împotriva dacilor.

*

Generalul făcu semn să sune trompetele. Una după alta legiunile se puseră în mişcare pe cohorte, manipule şi centurii. Cavaleria venea la urmă. Caii păşeau şi ei nerăbdători, îşi încordau gîtul, fornăiau pe nări şi muşcau zăbala.

Licinius Crassus refuză calul.

— Să mi-l aduceţi după ce-i voi învinge, ca să-i urmăresc în galop, acum să mergem împotriva duşmanului.

— Parcă am mai auzit cuvintele acestea, îşi spuse zîmbind prietenului său.

— Cu atît mai bine, poate le ţii minte.

Şi porni, într-adevăr, pe jos. Dar nu putu să înceapă atacul, pentru că oastea regelui dac nu se afla nicăieri ca să aştepte să fie lovită. Dimpotrivă, răsăreau ca din pămînt pîlcuri de călăreţi care trăgeau cu arcurile, aruncau cu suliţele sau se repezeau cu săbiile şi dispăreau în cîteva clipite. Iar de la o vreme începu să ardă totul în faţa oştilor romane. Grîul, iarba, parcă chiar pămîntul însuşi. Se tîrau printr-un pustiu negru şi dogoritor, oamenii şi caii sufereau de foame, de sete, de somn, de oboseală. De jur împrejur sate cu oameni care îşi vedeau de treburile lor de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Se zăreau livezi fîneţe, lanţuri, poiene înflorite, fîntîni cu cumpănă, rîuri cu apă limpede, dar încotro se îndreptau ei numai cenuşă, fum, funingine, fîntîni astupate şi rîuri cu apă în care au fost strivite buruieni otrăvitoare. Şi ostaşii daci care apăreau prin perdeaua de fum, ca să-şi arunce săgeţile şi suliţele, după care se făceau nevăzuţi.

Nici nu mai ştiau de cînd rătăcesc aşa fără să ajungă nicăieri.

— Cred că deşertul de nisip pe care l-a străbătut Alexandru cel Mare este un fleac faţă de cel de cenuşă prin care trecem noi, zise guvernatorul.

— Dar îl trecem, generale ? Îl trecem sau batem pasul pe loc ? îl întrebă Oppius Cotta.

— Poate ai să-mi dai un sfat? Ce spune reprezentantul Senatului de treaba asta ?

— Senatul este acum foarte departe de noi, iar noi trebuie să vedem cum am face să nu ne lăsăm oasele pe aici.

— Priviţi, apă ! strigă cineva.

Într-adevăr, nu prea departe de acolo trecea un rîu printre maluri verzi, cu iarbă mătăsoasă. Generalul dădu poruncă să nu se facă îmbulzeală. Dar caii nu puteau fi stăpîniţi, începură să galopeze spre apă cu călăreţii în spinare, sau fără ei, cînd aceştia nu se mai puteau ţine. Deşi păstrau rîndurile, pedestraşii începură şi ei să alerge. După atîta vreme aveau, într-adevăr, sub picioare pămînt reavăn şi iarbă proaspătă. Iar apa era chiar bună de băut, pentru că rîul venea din munte, rece şi limpede.

— Nu a fost nici o cursă, se miră Crassus.

— Să nu ne grăbim, ceva-ceva au pus ei la cale !

— Acum ce să facem ? Încotro să pornim ?

— Tu eşti comandantul...

Se ivi ca din pămînt un călăreţ alb pe un cal alb.

— Cine este căpetenia voastră ?

— El este, se grăbi trimisul senatului. Marcus Licinius Crassus, fiul lui Marcus Licinius Crassus, cel care s-a aflat în triumvirat cu Pompeius Magnus şi cu Caius Iulius Cezar...

— Prea multe vorbe, îl întrerupse călăreţul în alb.

— De ce întrebi ? Vrei să te lupţi cu el şi să cîştige cine învinge ?

— Dacă mă lupt cu el, cine v-ar mai conduce ?

— Poate că s-ar mai găsi, dar spune ce ai de spus.

— Vă pot arăta drumul de întoarcere. Pînă la apusul soarelui aţi fi dincolo de hotar.

Între timp călăreţul în alb fusese înconjurat din toate părţile, se afla acum chiar în mijlocul legiunilor romane şi se părea că nu mai există nici o scăpare pentru el.

— Şi dacă nu primim ?

— Dacă nu primiţi, pămîntul va arde mereu sub picioarele voastre şi nu veţi ajunge nicăieri.

— Ba vom ajunge la regele vostru, în cetatea voastră de scaun şi chiar tu ne vei călăuzi pînă acolo.

— Eu nu primesc porunci de la străini...

— Deocamdată nu ai încotro...

— Pînă una alta dacă nu aţi băut cu toţii apă, mai aveţi prilejul să o faceţi. Este pentru ultima dată. De azi înainte nu va mai fi apă bună pentru voi.

— Ai s-o găseşti chiar tu, că nu-ţi va conveni să mori de sete.

— Mai aveţi timp să beţi apă curată, vă spun !

— Mai întîi să te dăm jos de pe cal, să te legăm frumos şi să-ţi punem un căluş în gură, ca să vorbeşti numai întrebat...

— Dacă nu ne înţelegem... Dacă este aşa, să ardă din nou totul în drumul vostru...

— Pune-ţi mîna pe el...

Zeci de soldaţi se repeziră asupra lui. Prea mulţi pentru un singur om. Se înghesuiau şi se împingeau unii în alţii. Şi cînd învălmăşeala lor se opri din porunca generalului, nici urmă de călăreţul alb şi nici de calul său.

— Iată-l ! strigă cineva.

Călăreţul în alb pe calul său alb se afla pe malul celălalt al rîului, netulburat şi neclintit, ca o statuie.

Încă unul... Şi încă unul...

Pe pajiştea verde, smălţată cu flori şi pînă departe în zare, oameni pe cai şi cu armele în mînă.

Marcus Liciniu Crassus dădu poruncă de desfăşurare a atacului şi puse să sune trîmbiţele.

În soarele amiezii rîul sclipea ca o piele de şarpe, bătînd în verzui, în albastru, în auriu, în roşcat. Dar cine mai avea timp să observe acest curcubeu ?

Din cîţiva paşi vor fi cu toţii pe malul celălalt. Unde nu mai trebuie să calce prin cenuşă şi să privească prin pîcle de fum.

— Arde...

Luase foc rîul. Ardea cu vîlvătăi mari şi învîrtejite. Undeva mai la deal, nişte oameni scoteau cu găleţile din

gropi un fel de apă neagră care, aruncată în rîu, plutea pe deasupra în toate culorile curcubeului. Pînă i se dădea foc. Iar atunci curgea la vale, un adevărat rîu de flăcări din mal în mal.

*

— Trebuie să ajungem undeva, nu se poate să nu ajungem undeva, zise comandantul cu buzele crăpate pînă la sînge.

— Cînd te-ai înălțat în spinarea calului, acolo, pe hotar, spuneai că vezi niște cetăți.

— Poate că chiar le vedeam, dar unde sînt ?

— Asta e treaba ta, să le găsești, i-o reteză trimisul Senatului.

— Dar de ce nu mai dăm o dată de vreo margine a acestei țări, pe care o știm atît de mică ?

— Ți-ai închipuit cumva că drumul spre Roma este o simplă plimbare ?

— Cred că am intrat pe un drum care nu duce nicăieri.

— Iar eu cred că mi-am greșit omul. Încep să mă conving că nu se poate ajunge prea departe cu unul ca tine.

— Dacă vrei să ne despărțim, nu am nimic împotrivă.

— Să-ți fie clar, prietene, zice Oppius Cotta, eu mai pot să mă descurc, dar pentru tine altă cale nu există decît să-ți lași ciolanele pe aici sau să supui țara aceasta. Nimeni nu ți-ar ierta că ai bîjbîit cu atîtea legiuni și atîta vreme nu se știe pe unde și te-ai întors cu mîna goală. Nici Augustus, nici Senatul, nici poporul roman și nici măcar soldații tăi...

*

Mergeau tîrșindu-și piciorele prin pustiul de cenușă. Deodată Oppius Cotta se opri și încremeni pe loc, cu ochii mari de mirare sau de spaimă.

— Ce ai văzut acolo ?

Buzele celui care reprezenta Senatul roman se mișcară cu greu, dar el nu putu să rostească nici un cuvînt

— Vezi și tu ce văd și eu ? îl întrebă Crassus.

Cotta îngăimă ceva din care nu se putea înțelege mai nimic.

Se mai găsi puțină apă care i se strecură printre buze.

— Cred că nici eu nu mai ajung pînă la capătul drumului, șopti el cînd își mai reveni. Am început să am vedenii.

— Ți-a spus ceva ?

— Nimic... S-a uitat un timp la mine, parcă pentru a mă cunoaște, apoi a dispărut.

— Atunci de ce te temi ?

— Și lui Brutus i s-a arătat o vedenie înaintea ultimei bătălii de la Philippi. Iar a doua zi Brutus era mort. Ucigașul lui Cezar își lua răsplata.

— Tu pe cine ai ucis, Oppius Cotta ?

— De ce mă întrebi ?

— Pentru că, dacă n-ai ucis pe nimeni, n-ai de ce să te temi.

— Dar vedenia era aici.

— Este o nălucă bună... Nu ne face nici un rău...

— Ai văzut-o și tu ?

— Am stat de vorbă. Și mi-a făgăduit...

— Cine este ?

— Un împărat roman.

— O, Crassus, ai început să-ți pierzi și tu mințile... Roma a avut regi, consuli, senatori, dictatori, tirani, mimi, tot ce vrei, chiar și un principe, chiar și un Augustus, dar nu chiar un împărat !

— Este un împărat din viitor... Cel puțin așa pretinde...

— Vreun zeu căruia îi arde de glumă...

— Nu cred... Dar mai bine lămurește-te cu el. Iată că a venit din nou.

Plutea prin apropiere, printre perdele de fum și de cenușă, o grămăjoară de nor în care se putea ghici o rădăcină de zid în ruină cu un om ghemuit acolo.

— Tu ești împăratul acela ? își făcu Oppius Cotta curaj.

— Am o înțelegere cu el, se auzi o voce din nor, am o înțelegere cu el, să-l însoțesc pas cu pas.

— Dar poate știi că și eu am o înțelegere cu el : să nu facă nimic fără încuviințarea mea...

— Noi doi ne-am înţeles mai înainte de a te ivi tu pe această scenă.

— Dar tu ce-i oferi ? Eu îl ajut să ajungă la cîrma Romei. Tu ?

— De fapt, el nu mai are nevoie de nimic...

— Eşti un zeu, te-am prins. Numai un zeu ca Apollo poate să cunoască destinul oamenilor... Nu vrei să faci o înţelegere şi cu mine ?... Poţi să-mi ceri orice dacă îmi ajuţi să pun coroana pe capul unui împărat care să asculte numai şi numai de mine. Primeşti ?

*

Grămăjoara aceea de nor se pierduse printre trîmbele de fum şi Cotta rămase fără răspuns.

— Nu te mînia, îl sfătui Crassus, se ţine pe aici pe aproape, mai ai prilejul să-i vorbeşti. Vrea să ştie totul despre mine, cine sînt, ce fac, ce gîndesc...

— Despre mine nu?

— Tu nu veniseşi atunci...

— Bine. Atunci îmi iau misiunea să-i spun totul despre tine de cîte ori vrea să se intereseze. Tu şi aşa o să fii cam ocupat cu conducerea luptei, iar, pe de altă parte, ar trebui să ai învoirea mea pentru orice cuvînt pe care i-l adresezi.

— Mi-ai luat o greutate de pe umeri. Dar, ca să spun drept, mă cam împrietenisem cu fantoma asta.

*

Oppius Cotta de-abia îşi mai tîrăşte picioarele prin cenuşă. Mai are, totuşi, putere să-l fixeze pe general, cu ochii lui ;

— Unde te-am găsit eu pe tine, Crassus ?

— Uite aici, în pustiul ăsta vînăt...

— Cine mi te-a scos în cale...

— Ne blestemăm cu toţii zilele...

— Am ce mi se cuvine. Cred că nimeni nu a făcut vreodată o afacere mai proastă. În loc să te vînd lui Augustus, te-am cumpărat pentru mine. Şi cu ce mă aleg ?

Nici pielea nu poate să-ţi mai fie bună de ceva cît a fost de tăbăcită prin cenuşă.

— Ai devenit cinic, Oppius Cotta.

— Ce n-aş da să fiu mai cinic decît Diogene, dar să am un butoi ca al lui ? Dacă se poate, plin cu apă...

— O să ai de toate, puţină răbdare !

— O groapă sub cenuşă este bună şi aia... Dar nu ştiu dacă tu eşti în stare măcar de atîta lucru.

— Ai să vezi tu ce poate Marcus Licinius Crassus ! strigă generalul.

Şi aşa, prin fum, prin ceaţă, prin cenuşa ridicată de vînt, le apăru în cale o mică cetăţuie.

— Roma ta, Marcus Licinius Crassus, spune în bătaie de joc Oppius Cotta. Nu ai decît s-o cucereşti şi eu îţi pun coroana pe cap.

Legiunile se opriră fără poruncă. În sfîrşit, aveau în faţă o cetate pe care să o cucerească. Aruncară cîteva sulite ca să se convingă. Nu era vorba de nici o amăgire.

Cetatea. Sta în faţa lor, neclintită ca piatra din care au zidit-o oamenii ei. Acolo, înăuntru, trebuie să fie apă. Apă, mîncare, vin, aur, argint, femei... Şi cîteva palme de loc fără cenuşă, pe care să poţi să-ţi aşezi oasele.

Mai erau încă mulţi, mai erau încă foarte mulţi soldaţi, cu toate că tot pustiul acela de cenuşă fusese presărat cu trupuri care visau mări de apă bună de băut. Se făcu numărătoarea pe centurii, pe manipule, pe cohorte, pe legiuni, dar numai generalul făcu scăderea, soldaţii nu ştiau cîţi dintre ei s-au pierdut, cîţi au rămas. Oricum mai erau încă foarte mulţi ca să nu-i poată încape o cetăţuie ca aceasta. Nu-i nimic, se încurajau soldaţii, au să mai cadă şi în luptă, sperînd fiecare să se întîmple numai cu alţii acest lucru.

Comandantul era dezamăgit şi contrariat.

— Pentru atîta lucru am făcut eu atîta drum ?

— O, Crassus, tu nu cunoşti povestea cu peştişorul de aur...

— N-avem timp de poveşti, Oppius Cotta.

— Aceasta este foarte scurtă. Un prăpădit de pescar care n-avea deloc noroc, prinde şi el, în sfîrşit, o fiţă de

peşte, pe care, înfuriat, vrea s-o arunce în lac, dar fiind de peşte, neştiind ce intenţii are pescarul acela fără multă minte, se jură, de frică, să-i îndeplinească trei dorinţe şi chiar se ţine de cuvînt şi omul nostru ajunge puternic şi bogat. Aşa că n-ai decît să-ţi arunci undiţa şi să te gîndeşti la trei dorinţe.

— Una ar fi să scap de gura ta afurisită.

— Iar celelalte două ţi le suflu eu la ureche: aurul Daciei şi cîrma Romei...

Crassus îl lăsă pe trimisul Senatului cu povestea sa şi începu să dea porunci pentru pregătirea asaltului.

— Pe toţi zeii, sări Oppius Cotta, dar asta nu se poate.

— Eu sînt aici comandantul, se supără proconsulul şi ne-am înţeles să nu te mai amesteci în poruncile mele.

— Dar, pe capul lui Iupiter tunătorul, nu vezi în ce hal eşti ? Nici un pic de măreţie şi de strălucire. Aşa crezi că se poate cuceri o cetate ?

Luă totul asupra sa, adică ceru să se ridice un cort şi să se deschidă cufărul generalului, îl dezbrăcă pînă la piele, îl frecă cu şomoioage de pînză, pînă îl scoase din cenuşă, îi alese cele mai frumoase veşminte şi cele mai strălucitoare cataramе şi paftale, îl îmbrăcă de sus pînă jos cu multă grijă, îi puse pe cap coiful aurit şi-l privi plin de admiraţie.

— Aşa da...

— Te pricepi destul de bine...

— Oooo, dar eu l-am îmbrăcat pe Agamemnon şi pe Ahile, pe Menelau şi pe Ulise, pe Creon şi pe Oreste...

— Ce tot spui acolo ?

— Nu ştiai că la Roma am grijă de saltimbanci, de mimi şi de actori ? Dacă Mecena a pus mîna pe poeţi, am luat şi eu ce a mai rămas. Că trebuia să mă arăt şi eu cu ceva în faţa Cezarului şi să mă fălesc şi eu în ochii poporului. Şi-i ajut în multe feluri, chiar să se şi îmbrace înainte de a intra în scenă, cu toate că nu prea am foloase de pe urma lor.

Tot vorbind îşi făcea de lucru cu fel de fel de pomezi din fel de fel de borcănaşe.

Cînd Marcus Licinius Crassus apăru în faţa cetăţuii cu trupul drept, cu capul semeţ, cu ochii de vultur, la un mic semn al lui Cotta toată oştirea porni să-l aclame.

— Dă-i drumul, generale, lumea este a ta !

— Dar cu ei ce facem, întrebă comandantul arătînd dintr-o sprînceană spre soldaţi. Sînt atît de negri de fum şi funingine încît nici mamele lor n-ar putea să-i recunoască.

— Ei n-au nici o importanţă.

— Dar sînt soldaţii Romei...

— Ei, bine, dacii din cetate n-au decît să creadă că Roma a trimis asupra lor nişte soldaţi care au fost prinşi în Africa de mici copii, cînd erau sălbatici şi mîncau oameni, obicei de care nu s-au desprins... Dar hai odată, peste cîteva ceasuri asfinţeşte soarele şi nu am chef să dorm pe afară...

*

Şi cum Crassus, îmbătat parcă de propria-i strălucire, mai vrea să admire acest moment, Cotta ia stindardul cel mare din mîinile stegarului, înaintează cu el şi înfige prăjina cu vulturul roman chiar în faţa porţilor.

— Treaba este pe jumătate făcută.

De la o vreme guvernatorul nu poate să-şi mai dea seama cînd reprezentantul Senatului vorbeşte serios şi cînd ia totul în zeflemea.

La porunca lui Crassus sînt puse în poziţie de bătaie balistele şi aruncătoarele de săgeţi care au putut fi aduse, în bucăţi, pe spinarea măgarilor şi a catîrilor, prin deşertul de cenuşă. S-a putut încropi din scînduri şi din bîrne chiar şi o turlă de atac, mai înaltă decît zidurile cetăţuii. Scările de lemn, cîngile, funiile cu cîrlige la cap şi berbecii cu capul de aramă, sînt aduse şi ele în primele rînduri. Într-adevăr, Crassus nu era un general de paie. Cînd văzu şi mulţimea de soldaţi întărîtată, gata să se arunce în luptă şi să nimicească tot ce-i stă în cale îşi dădu seama că în mai puţin de un ceas ar dispărea definitiv cetăţuia aceea cu tot ce are în ea. Fu cel mai bun moment ca prietenul său să-i spună :

— Roma nu dă nici doi bani pe un general care se întoarce cu oastea decimată, dar fără sclavi, fără aur, fără argint, fără grîu, fără pradă...

Crassus rămase un timp cu capul plecat sub povara gîndurilor, apoi își ridică fruntea cu semeție :

— Bine. De dragul tău îi iert. Le dau voie să deschidă porțile.

— Hei, deschideți porțile !..

Oppius Cotta păși înainte și strigase din toate puterile aceste cuvinte, dar nu se întîmplă nimic. Începu să tușească și să strănute.

— Afurisita asta de cenușă mi-a înfundat gîtlejul. Îmi scîrțîie glasul ca o ușă de cocioabă. Să mai încerc o dată ?

— Încearcă, încearcă ! Balistele și catapultatele sînt pregătite și glasul lor n-o să scîrțîie... Cît ai bate din palme punem cetatea la pămînt.

— Lasă-i să deschidă... Hei... Cu ce să încep ?

— Cu ce altceva decît să le spunem cine sîntem și ce vrem de la ei ?

— Marcus Licinius Crassus, proconsul roman, se află în fața porții. Proconsul roman, guvernatorul Macedoniei...

— Și ce dacă, se auzi un glas de pe zid în limba dacă.

— Nu-mi traduci ? se răsti Crassus la Cotta, care rămăsese consternat.

— A spus că le pare bine de cunoștință, sau așa ceva, limba acestor barbari nu este întotdeauna de înțeles, iar mie îmi sînt și urechile înfundate cu cenușă... Să mai încercăm :

— Marcus Licinius Crassus, proconsul roman, guvernator al provinciei Macedonia. Deschideți porțile...

— Sîntem prea săraci ca să putem primi un asemenea oaspete ! se auzi aceeași voce de undeva de pe zid...

— Nu-i nimic, generalul se mulțumește cu cît aveți...

— Cu cît adică ? întrebă aceeași voce.

— Să nu-i amăgim ! interveni Crassus.

— Generalul mai este și un om foarte cinstit, nu vrea să vă mintă. Se mulțumește cu avutul vostru. Mult-puțin, cît este. În schimb, nu se va atinge de viața voastră. Și, ca să aveți cu ce trăi, să nu muriți de foame, vă luăm cu noi la Roma...

— Dar cu ce i-am greșit noi generalului de vrea să ne pedepsească ?

— Generalul vă asigură că nu vă consideră vinovați cu nimic.

— Dacă este așa, n-are decît să-și caute de drum...

— Asta și face. Din păcate, acesta este singurul drum pentru el care duce la Roma și el trebuie să ajungă neapărat acolo.

— Dacă face cale întoarsă poate că îl lăsăm să plece fără nici o sminteală.

— Ce vrea să spună, întrebă Crassus nerăbdător.

— Că ne dă voie să ne întoarcem fără să ne facă nimic...

— Să ne înapoiem ? E nebun ?

— Barbar, generale !

— Am obținut cu greu comanda acestei armate...

— Generalul s-a dat peste cap, reluă trimisul Senatului, poate pentru cei din cetate, poate pentru umbra aceea care plutea într-o scamă de nor.

— Și am făcut atîtea cheltuieli...

— A vîrît o întreagă avere în afacerea asta, cine îl plătește ?

— Dacă generalul este sărac, noi sîntem și mai săraci, se auzi aceeași voce de pe zid.

— Generalul e putred de bogat, îi răspunse Cotta. Tot atît de bogat ca și tatăl său, celălalt Crassus, dacă ați auzit de el.

— Pe Crassus acela l-au prins parții și i-au turnat aur topit pe gît, ca să-i potolească pofta de jaf.

— Aceasta este altă poveste, răspunde Oppius Cotta.

— Da, altă poveste, dar noi nu i-am putea umple lui Crassus gura decît cu pămînt. Așa că, dacă a pornit după aur, să-l caute în altă parte.

— Ce spune ? întrebă generalul care își auzise numele.

— Spune că încă nu s-au decis.

— Mă doare gîtul se plînge generalul prietenului său, mă doare gîtul de cînd stau cu capul dat pe spate ca să privesc spre creasta zidului ăsta nenorocit.

Și cît vrea el să pară de impozant, și cît de bine îl dichisise omul care la Roma avea de a face cu actori, generalul părea foarte mîc și foarte neînsemnat în fața cetății.

— Nu e întotdeauna ușor să ții un cap pe umeri, zice trimisul Senatului.

— Și soarele ăsta...

— Soarele bate dinspre ei.

— Da, dar îmi scoate mie ochii...

— Ține-i închiși.

— Și ce autoritate mai are un general dacă duce tratative cu ochii închiși?

— Autoritatea lui stă în arme.

— Nu mai pot să aștept! zice Crassus frecîndu-și ceafa cu palma.

— Deschideți porțile, generalul și-a pierdut răbdarea!

Crassus se scutură, parcă ar vrea să se lepede de ceva.

— Voi ați vrut-o!

— Dacă nu se poate altfel, ne vom apăra!

— Să vă apărați?... Dar nu vedeți că am atîția ostași încît dacă ar împinge numai cu un singur deget, n-ar mai rămîne piatră pe piatră din zidurile voastre?

— Poate ții să treci peste trupurile lor...

— Ce zice?

— Spune că nu deschid, dar că ar mai fi un mijloc să ajungi în cetate.

— Așa a spus?

— Da, zice să faci o stivă de trupuri de jur-împrejurul cetății...

— Să sune trîmbițele! dă poruncă generalul.

— Sunați asaltul! repetă trimisul Senatului.

*

Cetatea era atît de mică pe dinăuntru încît de-abia ar fi putut să încapă în ea două centurii. Dar nu se înghesuia nimeni să-și caute loc. Fum, flăcări, jar, spuză, cenușă, zgură, scrum, funingine, ruine. Soldații romani își făcuseră datoria. Chiar așa, istoviți de drum, însetați și flămînzi, plini de funingine, veneau mereu spre ziduri, izbeau în ele și încercau să le urce. Nu mai puteau ține nici lancea, nici scutul, li se muiaseră mîinile și picioarele, dar trompetele sunau mereu și ei se izbeau de ziduri și

se cățărau pe ele fără să ia prea bine seama la ce fac, de parcă erau pe jumătate beți sau pe jumătate adormiți. Și veneau mereu, unii după alții, unii în alții, ca furnicile acelea pornite în șiruri lungi, pe care nimic nu le mai poate opri sau întoarce din cale.

Și s-au surpat zidurile sub ei și au căzut porțile ca într-un vis, unde nimic nu se explică și nimeni nu încearcă să înțeleagă de ce așa și nu altfel.

— În privința soldaților, ai cu ce să te lauzi, generale... Dar ce te faci cu restul ? Cînd intri în Roma trebuie să arunci cîte ceva în gîtlejul dihaniei aceleia mereu flămînde... Nici aur, nici argint, nici grîne, nici vinuri, nici pietre scumpe, nici regele, nici regina, nici bărbați, nici femei... Numai ziduri în ruină și oameni morți... Au luptat pînă în ultima clipă, iar supraviețuitori, dacă au fost, și-au pus singuri capăt zilelor... Drumul spre putere nu se netezește așa...

Uluit, Crassus se întoarse printre morți și se aplecă asupra lor, vrînd parcă să afle ceva de la ei. Și poate că chiar află, pentru că începu să alerge și să strige după cei care se îndepărtau.

— Oppius, vino înapoi... Vino să vezi ceva... Vino să vezi ceva de neînchipuit...

Într-adevăr, oricît căutară, printre toți morții aceia nu se afla nici un copil.

— Asta înseamnă că i-au ascuns undeva înainte de sosirea noastră.

În ochii lui Crassus începu să fluture un pic de speranță. Nu era totul pierdut. Iar Cotta o luă chiar înaintea gîndului său.

— Și unde au ascuns copiii, au ascuns grîul, vinul, comorile și vitele...

Porniră spre niște dealuri golașe care se zăreau nu prea departe de acolo.

O vale nu prea adîncă plină de pietre albe. Dar, lucru și mai ciudat, în pereții albi ai muntelui se deschidea o gură de peșteră. Crassus și Cotta se așezară în genunchi să caute urme.

— Pe aici au trecut niște oi... Sau niște capre... Tu auzi ceva ?

— Un fel de vuiet ca atunci cînd pui urechea la gura cochiliei unui melc mare...

— Ieşiţi afară, îşi strigă porunca generalul în gura de peşteră. Ieşiţi de bună voie pînă nu venim să vă scoatem de urechi... Primul care iese primeşte o pungă de dinari şi este lăsat liber, să stăpînească în cetate sau să meargă unde vrea...

Oppius Cotta nu se lăsă mai pe jos şi strigă şi el aceleaşi lucruri, mai înflorindu-le, mai punînd cîte ceva de la el, în gura de peşteră. Dar nu primi nici un răspuns.

— Dacă nu ieşiţi de bună voie, vă zidim de vii ! ţipă Crassus.

— Grozavă idee, se entuziasmează trimisul Romei şi începe să strige acest luçru în gura de peşteră.

— Vă zidim de vii, vă zidim de vii... vă zidim de vii, îl îngînă ecoul...

Oppius continuă să strige cu şi mai mult zel în gura de peşteră.

— Vă zidim de vii...

— Adună pietre, porunci generalul. Îi voi zidi chiar cu mîna mea.

Dar nu este prea uşor să cari bolovani, nişte bolovani de piatră cu muchiile ascuţite. După un timp reprezentantul Senatului se apropie de general cu şalele frînte.

— Chiar ai de gînd să faci treaba asta ?

— Dar ce-ai crezut ?

— Am crezut numai că vrei să-i sperii...

— Nu-i vezi cît sînt de încăpăţînaţi ? Dacă nu vor, lasă-i să nu vrea. Cum au să se mai roage de mine cînd au să vadă că se înăbuşă fără nici o gură de aer ! Şi s-ar putea ca atunci să nu mai vreau eu să-i ascult.

— Să nu faci una ca asta... Atîta ţi-a rămas... Dacă mor şi ei, cum au murit cei din cetate, soarta ta este pecetluită.

— Totuna, dacă nu ies de acolo.

— Nişte copii, ţi-am spus... Speriaţi, morţi de frică... Sau poate că nu mai există nimeni acolo... Poate că au ieşit pe altă parte...

— Pe unde să iasă ? Am trimis toţi soldaţii să scotocească munţii palmă cu palmă, să astupe toate răsuflătorile astea de bursuci sau să pîndească la gura lor.

— Poate că ai dreptate !

— Piatră ! porunci scurt, Crassus fără să mai aştepte soldaţii care să facă acest lucru.

— Hai, ieşiţi de acolo că vă zidim de vii, mai încercă încă o dată omul venit să-l supravegheze pe guvernator, dar fără nici un rezultat.

— Piatră ! ceru Crassus parcă scos din minţi.

Şi începură să se înalţe într-adevăr, zidul în gura de peşteră...

*

Ultimele rînduri de bolovani. Lui Crassus îi sîngerează palmele. Ochii i s-au adîncit în fundul găocilor. Coiful îi stă strîmb pe cap. Picioarele se îndoiesc sub el şi trupul pare gata a se surpa cînd într-o parte, cînd în alta. Dar zideşte din ce în ce mai înverşunat.

...„Hei, puişorilor, vă aud eu cum începeţi să piuiţi... Şi cum o să vreţi să-mi ciuguliţi din palmă... Nu vă grăbiţi ?... Nici eu nu mă grăbesc... Ştiu că sînteţi acolo, dincolo de zid... Vă simt respiraţia... Vă simt bătăile inimii... Soarta a făcut să depindem unii de alţii... Eu nu sînt nimic fără voi... Voi, dacă nu ne înţelegem, nişte morţi frumoşi într-un fund de peşteră... Trebuie să ajungem la o înţelegere... Dacă ne înţelegem, vă duc la Roma... Roma, cetatea eternă... De o mie de ori mai bine sclavi la Roma decît ziditi în peşteră... Decît să se cațere păianjenii pe voi şi să vă umble pe sub veşminte... Decît să vă scoată liliecii ochi şi să vă sugă vampirii sîngele... Ce mai aşteptaţi ?... Ce mai aşteptaţi ?“...

Restul expediţiei nu-l mai interesa pe Ulpiu Traian. Sta scris că Marcus Licinius Crassus, după ce a cucerit regatele dacice ale lui Dapyx şi Zyraxes, după ce a zidit gura unei peşteri în care erau ascunşi copiii ce nu voiau să cadă în mîna cuceritorilor, după ce a distrus cîteva cetăţi, a venit la Roma unde şi-a celebrat triumful. După care a intrat uşor şi definitiv în eclipsa lui Augustus şi nu s-a mai vorbit despre el. Drumul lui spre glorie şi spre putere, visul lui tăinuit de a ajunge stăpînul Romei, toate acestea luaseră sfîrşit încă de cînd l-au scos soldaţii din fundul acelei văi întunecate...

IV

Păşeşte cu picioarele goale peste dărîmături. Trupul i se leagănă în mers. Are o pînză prinsă în jurul gîtului, care îi cade pînă în călcîie, înfăşurîndu-i trupul în cute largi şi mototolite. Merge cu paşi cam nesiguri. Un ochi care rîde, un ochi care lăcrimează. O coroană strîmbă pe cap, din frunze de laur poleite. Şi poartă pe braţe şi sprijină de bolta pîntecului ceva înfăşurat în pînză, care ar părea un copil în scutece, dacă nu s-ar vedea bine că atîrnă cu mult mai greu.

— Cred că ştii bine cine am fost...

— Mai bine n-ai mai fi fost...

— Pentru Roma... Pentru restul romanilor... Dar tu ar trebui să-mi fii recunoscător ! Cine ai fi fost fără mine ? Un ostaş acolo, şi nimic mai mult.

— Cînd Marcus Cocceius Nerva m-a înfiat...

— ...Şi ce dacă erai la data aceea proconsul în Germania Superioară ? Nu tot eu am creat provincia aceasta, după înăbuşirea răscoalei guvernatorului Antonius Saturninus ?

— Da, am fost numit proconsul acolo cu aprobarea tuturor senatorilor.

— Şi pe senatori cine i-a aprobat ? Cine i-a numit ? Putea să ridice măcar un deget vreunul dintre ei fără voia mea ?

— Ar fi plătit cu capul aşa ceva.

— Unii chiar au plătit-o. Dar mi-a scăpat printre degete cel mai puţin bănuit dintre ei, Nerva acela, tatăl tău adoptiv. Dar el, se pare, n-a lăsat să-i scape prilejul...

— După moartea ta, a fost, într-adevăr, proclamat împărat.

— După ce am fost ucis... Dar poate că el n-a avut nici un amestec...

— Nu cred, eu oricum eram departe de Roma...

— Deci Marcus Cocceius Nerva... Cine ar fi crezut ?... Nu bea, nu-i plăceau femeile, nu iubea nici puterea, nu căuta onoruri, nu alerga după glorie, nu strîngea avere... Marcus Cocceius Nerva, Împăratul romanilor...

— Împăratul romanilor sînt eu, spuse omul de pe zid, fără nici un pic de mîndrie, ba chiar cu tristeţe în glas.

— Așa ?... I-ai făcut vînt de pe tron ?...

— S-a stins de moarte bună...

— De multă vreme împărații Romei, nu mai mor de moarte bună.

— M-a desemnat succesor la tron, dar nu a fost numai voința lui, senatul, armata, poporul, toată lumea mi-a cerut acest lucru.

— Ca să speli Roma de rușine, cu sabia în mînă.

— Chiar așa s-a spus, că aș fi singurul bărbat în stare să spele rușinea aruncată asupra Romei.

— Numai că va fi foarte greu, Ulpiu Traian. Ar trebui să începi cu Roma. Iar grajdurile lui Augias nu erau nimic pe lîngă cetatea de pe cele șapte coline...

— Ai avut tu grijă de asta...

— Eu ? Mă acuzați cu toții pe mine, dar ce am făcut eu mai rău decît că nu am cucerit Dacia ? Nici Augustus n-a cucerit-o, dar nu i-a adus nimeni nici o vină...

— Niciodată Roma nu s-a simțit atît de apăsată...

— Desigur, Nero a ușurat-o cînd i-a dat foc de-a ars mai bine de jumătate... Sylla a ușurat-o de cîteva sute de capete dintre cele mai răsărite. Cezar și Pompeius i-au luat destul sînge, Antonius și Octavianus la fel... Dar toată lumea a uitat toate acestea... Nimeni nu mai vede decît rușinea pe care am aruncat-o eu asupra Romei.

Se așază pe o piatră potrivindu-și cu grijă pe genunchi și pe coapse acel ceva pe care îl ținuse pe brațe înfășurat în pînză. Și începe să mormăie sau să îngîne un fel de cîntec dacă nu cumva este un bocet mocnit. Un ochi parcă îi rîde, un ochi parcă îi plînge. Și coroana cojită de poleială, care îi stă strîmbă pe cap. N-ai putea să spui dacă este un spectacol vesel sau unul nespus de trist.

— Nu te-am chemat ca să te judec, caută să-l liniștească omul de pe zid...

Bărbatul cu fața buhăită, cu cearcăne mari la ochi, cu gura ca de mască grecească, cu colțul buzelor ba ridicat, ba căzut, înfășurat într-o bucată de pînză cenușie, leagănă ușor pe genunchi acel ceva care ar putea și n-ar putea să fie un copil.

— El este fructul păcatului meu... Și trebuie să-l port mereu cu mine...

Şi se apleacă asupra sa. Şi nimeni nu şi-ar putea da seama dacă gungure un prunc sau scînceşte un biet bătrîn.

Dar după un timp îşi drege glasul :

— N-am fost cel mai rău dintre toţi. Este adevărat că am cam pus senatul cu botul pe labe, dar am făcut-o ca să nu-şi arate colţii şi nu eram eu primul, Sylla încercase mai de mult şi cîţi alţii după el. M-am proclamat cenzor pe viaţă, dar Augustus n-a făcut acelaşi lucru ? Au căzut şi cîteva capete în vremea mea, dar nu prin proscripţii, au avut loc procese de „crimen maiestatis" în care cei învinuiţi au putut să se apere în faţa judecăţii şi nimeni n-a fost ucis înainte de a se da sentinţa de condamnare... În afară de mine, care am fost înjunghiat ca o vită, fără să mi se dea posibilitatea să mă dezvinovăţesc.

— Poţi s-o faci acum, dacă ai dovezi !

— Te temi... Te temi pentru tine... Şi ai de ce... Tronul Romei le-a fugit multor împăraţi de sub picioare. Împăratul Claudius a fost otrăvit de Agrippina ca să-l urce pe tron pe fiul ei Nero. Care, la rîndul său, îşi ucide fratele, nepoţii, ba chiar pe propria-i mamă. În drum spre tron, Vitellius îl ucide pe Otho, celălalt pretendent, şi cade şi el străpuns pe străzile Romei, aşa cum este trimis în lumea umbrelor şi generalul Galba, care şi el ţinea să-şi pună coroana pe cap, ba chiar fusese proclamat împărat de ostaşii săi... Cu mine ştii ce s-a întîmplat... Ţi-e teamă, Ulpiu Traian... Vrei să-ţi iei măsuri de prevedere ca să nu ţi se întîmple la fel... Să afli de la mine cum de am putut ajunge să mi se înfigă pumnalele între spete... Altfel nu m-ai fi chemat din lumea umbrelor...

— De la tine, Domiţian, vreau să ştiu cum de a putut să te învingă Decebal, cum de ţi-a aruncat armata afară din Dacia şi cum de ai ajuns să-i plăteşti tribut...

— Da, chiar aşa s-a spus, încă de pe atunci, că am fost învins, că mi-a aruncat toată armata din ţară lui, că i-am plătit tribut... Cu toate că solii lui Decebal au declarat supunere chiar în Senatul de la Roma, cu toate că triumful meu a fost strălucitor şi în convoiul de captivi se aflau chiar prinţi şi prinţese, cu toate că prada a umplut tezaurul cu aur şi argint...

— De ce nu i-ai supus pe daci, Domiţian ?

— Dar unde sîntem ? Ce se întîmplă aici ?

— Ruinele pe care le vezi sînt ale Sarmizegetusei...

— A căzut cetatea lui Decebal... Ai cucerit Dacia...

Bărbatul înfăşurat în pînză se ridică de pe piatra afumată şi îşi întinde spre cel de pe rădăcina de zid mîinile, în care ţinea acel ceva pe care îl numea fructul păcatului său.

— Dezleagă-mă !

— Am distrus Sarmizegetusa, dar nu pot să-i supun pe daci... Ajută-mă !

— Eu să te ajut ?... Eu, un sclav în lanţuri, pot să-i fiu de folos celui care a intrat în Sarmizegetusa ?

— Dacă ai răbdare să-mi povesteşti pe îndelete drumul tău de ducere şi drumul tău de întoarcere...

— Povestea este lungă şi începe de departe...

— Noaptea asta nu trece peste lume pînă cînd nu aflu tot ce se poate afla...

Se aşază din nou pe o piatră afumată şi îşi potriveşte iarăşi pe genunchi acel ceva care ar fi putut să fie un copil dacă n-ar fi fost atît de greu. Şi se apleacă asupra lui, cu coroana strîmbă pe cap, cu un ochi care parcă rîde, cu un ochi care pară plînge. Şi mormăie un fel de cîntec sau un fel de bocet.

*

Ca din senin căzuse vestea că regele dac a spart încercuirea, că a spulberat legiunile romane care îi ţineau ţara ca într-un cleşte ameninţînd s-o strivească, ba chiar a trecut fluviul. Iar guvernatorul Moesiei, Oppius Sabinus, care se aruncase asupra lui cu toate forţele, ca să-l oprească, şi să-l nimicească, îşi pierduse întreaga armată şi capul o dată cu ea.

Toată lumea ştiuse că regele dac este încolţit în vizuina lui, unde vînătorii romani îl vor căsăpi fără milă. Dar iată că leul rupsese gratiile cuştii şi pornise la atac. Şi, cu toate că între Dunăre şi Tibru se aflau atîţia munţi, atîtea ape şi atîtea legiuni romane, mulţi negustori trăgeau obloanele la prăvălii şi mulţi locuitori ai cetăţii îşi aduceau aminte că au de făcut nişte călătorii mai lungi spre sud,

lăsîndu-şi deocamdată casele din Roma pe seama sclavilor. De pe vremea cînd Hannibal se aflase la cîţiva paşi de porţile cetăţii eterne nu mai fusese vîrîtă atîta spaimă în sufletul stăpînilor lumii.

Cornelius Fuscus îl asigură încă o dată pe împărat că totul este pregătit pentru drum. Şi Domiţian puse să se sune din toate trîmbiţele că porneşte fără întîrziere să facă din Dacia o provincie romană, să umple cu grîu hambarele imperiului, cu aur visteria lui şi cu sclavi noi pieţele de sclavi şi cu gladiatori noi şcolile de gladiatori, după care Roma va cunoaşte cel mai mare triumf din istoria sa şi cele mai strălucite sărbători.

*

Îl pierduse pe Caballus. Măscăriciul fusese găsit încovrigat cu genunchii la gură. Împăratul a plîns, apoi a dat poruncă să i se despice burta ca să se vadă dacă nu are cumva intestinele arse de otravă. Legile Romei nu dădeau voie să se caute în măruntaiele oamenilor. Dar Domiţian era Marele Cenzor al imperiului. Şi Marele Cenzor poate să acuze, nu să fie acuzat. Nu se găsise urme de otravă. Dar maţele măscăriciului erau atît de încurcate încît nu prevesteau nimic bun.

Împăratul îl trimise înainte pe prefectul pretorienilor, generalul Cornelius Fuscus, să aducă asupra dacilor legiunile din Panonia şi tot ce se mai putea aduna din Moesia, urmînd ca el să porneaască la cîteva zile cu celelalte oştiri. O puse la adăpost de ispite şi de clevetiri pe nepoata sa Iulia, care, ca de obicei, mai aştepta încă un copil, iar mica vestală îl scoase din încurcătură dispărînd pe neaşteptate şi fără urmă. Grija, tristeţea şi nemulţumirea lui de acum erau că rămăsese fără bufon şi nu făcuse încă rost de nici un poet care să scrie marea epopee a războiului dacic. Dar tocmai atunci se ivi din obscuritatea curţii imperiale un oarecare Commodus, care slujise la mai mulţi oameni de seamă şi chiar în armată, ajungînd pînă la gradul de centurion. Nu se ştia nimic despre originea lui, în afară de o poveste fără căpătîi, cum că o libertă cam tuciurie de pe Nil ar fi trecut prin patul primului soţ al

Agrippinei, Cnaeus Domitius Ahenobarbus, se înțelege, înainte ca aceasta să-și trimită bărbatul în lumea umbrelor, ca să ajungă împărătească la Roma. Ar fi fost deci fratele vitreg al lui Nero. Lucru puțin probabil, pentru că nu a ajuns nici să strîngă avere și onoruri și nici să fie ucis în timpul domniei împăratului poet, cîntăreț și actor. Oricum, acest Commodus, care bătuse lumea în lung și în lat, făcînd ba pe soldatul, ba pe saltimbancul și care lucra prin diferite case ca om bun la toate, era și puțin poet, era și puțin măscărici, dar, mai ales, se pricepe să organizeze niște ospețe ca nimeni altul. Avea o limbă afurisită dar foarte mult haz, se potrivea cu împăratul în multe privințe și, cum acestuia i se mai spunea și Nero cel pleșuv, se porecli singur Nero cel cotonog pentru că rămăsese cu picioarele cam strîmbe, nu se știe în ce împrejurare.

*

Commodus făcu semn purtătorilor de lectică să se oprească și se apropie de împărat cu capul descoperit. Trezit oarecum din toropeală, Domițian se întinse cu plăcere, căscă îndelung și întrebă :

— Unde sîntem ?

— La Naissus, stăpîne, în Provincia Moesia.

— Departe sau aproape de Dacia ?

— Foarte aproape și foarte departe.

— Ascultă, prietene, n-am chef, după atîta drum, să dezleg șarade.

— Dacă n-ai chef, nu te mai naște... Viața toată este o șaradă...

— Mai greu va fi cu tine să știu cînd ești măscărici, cînd ești altceva...

— Asta numai pînă te obișnuiești cu mine, că pe urmă nu mai înțelegi nimic... Dar de ce ai vrea să știi cînd sînt una, cînd sînt alta ?

— Pentru ca să știu cînd îți tai capul. Numai măscăriciului i se poate îngădui să spună orice...

— Măscăriciului și împăratului.

— Așa că atunci cînd ești altceva decît măscărici, să-ți măsori vorbele, că mi-ar pare rău să rămîn fără tine.

— Ce n-ai observat pînă acum este că eu îți sînt, de fapt, un alter ego...

— De-abia m-am trezit dintr-un somn ca vai de lume, așa că să trecem peste asta... Încă o dată, sîntem aproape sau departe de Dacia ?

— Destul de aproape ca să poți să pretinzi că ai condus lupta și destul de departe să ne luăm tălpășița în cazul că ei vor da peste cap legiunile noastre.

— Înghite-ți limba, trimit peste fluviu cele mai bune legiuni ale imperiului și pe cel mai ambițios și viteaz general.

— Oricum, puțină prudență nu strică. De altfel chiar tu ai gîndit acest plan de bătaie : să conduci războiul de dincoace de Danubiu, de pe terenul ferm al imperiului.

— Ca să am o privire cît mai largă...

— Bineînțeles că ideea este genială. În schimb generalul nu are cine știe ce aici, zice Commodus ciocănindu-se cu vîrful degetului în frunte.

— Tot ce-mi trebuie, îi explică Domițian. El n-are nevoie de cap, decît să acționeze. Să transforme în fapte ideile mele. Să le croiască drum cu sabia și să nu se abată de la ele nici cît negrul sub unghie.

— Prea bine, împărate. Dacă este așa, acesta este cel mai bun loc în care putem să ne oprim.

— Locul cel mai apropiat și cel mai îndepărtat de Dacia, îl îngînă Domițian. Dar hotărîrea îmi aparține.

— Firește. Eu n-am făcut altceva decît să pun în cuvinte gîndul tău.

— Foarte aproape și foarte departe de daci...

— Exact atît cît trebuie...

— Atunci ia tăblița și notează locul, data și ora cînd Flavius Domitianus a început cucerirea Daciei.

— Poruncă, împărate...

Cezarul coboară din lectică ținut de subsiori. I-au cam amorțit și i-au cam înțepenit picioarele și se cam leagănă ca o rață care vine de la baltă. Desigur că s-ar fi cuvenit ca în aceste clipe istorice să aibă o înfățișare mai măreață.

De pildă să joace sub el un armăsar aproape sălbatic şi... toate celelalte. Dar Commodus era plătit bine pentru serviciile sale şi poate că va avea şi ceva talent s-o aducă frumos din condei.

*

I se pregătise împăratului pentru reşedinţa lui de război un palat, ce e drept nu prea mare, dar atît de cochet şi de bogat încît nici nu şi-ar fi putut închipui să existe aşa ceva în oraşele de provincie. Aleea cu lei de piatră era aşternută cu nisip sidefiu din cochilii de scoici, în melcul fîntînii arteziene un delfin argintiu arunca apă spre bolta de azur a cerului, pe scările de marmoră albă se desfăşura un covor moale, în vestibul aerul era răcoros şi parfumat iar în atriu se afla chiar statuia lui Domiţian, un chip, e drept, ceva mai tînăr, mai armonios, mai bărbătesc decît modelul, dar cu aceeaşi cunună de lauri pe cap. Văzîndu-l că ezită, mai marii oraşului îl asigurau că se va simţi cît se poate de bine, fapt pentru care garantează chiar cu capul... Iar Commodus încerca să-l convingă, punîndu-şi şi el zălog tot capul, că ceva mai bun nu se găseşte între Roma şi Sarmizegetusa, oraşul acesta mai avînd şi avantajul că se află „foarte aproape şi foarte departe" de Dacia.

— Nu mă îndoiesc de cuvintele voastre, dar cum vă puteţi închipui voi că — în timp ce soldaţii imperiului mărşăluiesc pe drumuri străine, bătuţi de vînturi şi de ploi şi de săgeţile duşmanului — în acest timp comandantul lor suprem, conducătorul războiului, împăratul romanilor, ar putea să se răsfeţe într-un palat ? Vreau să împărtăşesc soarta soldaţilor mei şi atîta timp cît va dura cucerirea Daciei n-am să intru sub alt acoperiş decît sub o pînză de cort !

Toţi cei de faţă se arătară foarte impresionaţi de această hotărîre, în afară de Commodus, care cunoştea mai bine valoarea cuvintelor. Şi în timp ce ceilalţi stăteau încremeniţi de admiraţie, el scrise vorbele de mai sus pe tăbliţa cerată, apoi dădu în şoaptă poruncile pentru a se întinde cortul imperial, aşternut cu cîteva rînduri de covoare. În rest, aproape tot ce se putea găsi într-un palat, de la patul pentru masă pînă la patul de dormit.

Pînă una alta împăratul se urcă în lectica trasă la umbra unui platan și, așezat așa, cu picioarele încrucișate sub el, cu coroana aurită pe capul lui pleșuv, înconjurat de oamenii săi, avînd mereu pe față o privire blîndă, primi primele știri și luă primele hotărîri în legătură cu supunerea țării de dincolo de Danubiu.

— Duras nu mai este rege al Daciei, se înghesui să anunțe un bărbat din ordinul cavalerilor, atît de mîndru de această veste, de parcă chiar el ar fi aranjat să se petreacă așa lucrurile.

— A fost ucis ?

— Nu. A lăsat puterea de bună voie...

— În timp ce se bătea primul țăruș al cortului tău de război, împărate, regele dac s-a speriat atît de tare că a luat-o la fugă de pe tron, comentă Commodus.

— Scrie, scrie toate astea...

— Le-am și scris, aștept altele.

— Dar cum o să ne luptăm noi cu dacii aceștia, așa, fără rege ? se întristă împăratul. N-o să se spună că am cucerit prea ușor această țară ?

— Fără îndoială, chiar așa s-ar spune, fu Commodus de aceeași părere. Iulius Cezar n-ar fi fost atît de mare dacă n-ar fi învins pe Ariovist, Vercingetorix și pe Pharnaces, ca să nu mai spun de Pompeius Magnus.

— Și ce e de făcut ? întrebă Domițian.

Commodus aștepta să vadă cum dau cu toții din colț în colț, ca să se știe că, de fapt, el este omul cu ideile, apoi interveni.

— Nimic mai simplu, punem pe tronul lor un rege pe care apoi îl dăm jos și-i retezăm capul ca să-l trimitem la Roma.

— Un rege pus de noi...

— Un rege de paie, care, în aparență, să fie foarte viteaz.

— Asta să n-o scrii...

— Se înțelege... Eu nu sînt acel Ulise care a încercat să sufle gloria regelui său Agamemnon pentru că i-a venit ideea calului de lemn...

— Hai să vedem pe cine punem rege al dacilor cît mai este cald scaunul părăsit de Duras, le ceru Împăratul.

— Dar scaunul acela nu a rămas gol, reluă solul care a adus vestea și fusese întrerupt.

— Cum așa ?

— Văzînd furtuna ce se pregătește și se abate asupra Daciei...

— Tu erai furtuna ! îl măgulește Commodus pe împărat.

— Bătrînul rege Duras, continuă vestitorul, l-a chemat pe Decebal și i-a spus : „Ia, tu, fiule, în mîinile tale tinere, soarta acestei țări pe care eu am condus-o cum m-am priceput în anii ei de liniște. Romanii s-au pornit cu toată tăria și cu toată puterea asupra noastră.

— În frunte cu cel mai viteaz, mai curajos și mai înțelept împărat pe care l-au avut vreodată, completă Commodus, scriind în același timp pe tăbliță cerată.

— Dar cine este acest Decebal ? se interesă Cezarul.

— Un tînăr conducător de oști, cel care a spart încercuirea noastră la miazăzi, a trecut fluviul, a spulberat legiunile din Moesia, l-a înfrînt pe proconsulul Oppius Sabinus și l-a ucis în luptă. Regele Duras l-a prezentat în Sfatul țării drept foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp, dibaci în a întinde curse, priceput să folosească izbînda dar să iasă cu bine dintr-o înfrîngere.

— Asta mă bucură foarte mult. Cu cît acest Decebal va fi mai viteaz, mai iscusit și mai puternic în ceea ce se spune despre el, cu atît meritele noastre vor fi mai mari... Dar ia spuneți, este din casa regală sau avem de a face cu un soldat oarecare ajuns la putere printr-un concurs de împrejurări ? Are și acest lucru importanța lui...

— Uneori strălucirea minții face mai mult decît strălucirea originii, îndrăzni Commodus să-și dea părerea. La urma urmei Vespasian nu era decît un general al lui Neron, dar strălucea cineva mai mult decît el în tot imperiul și dincolo de hotarele lui ? Dacă nu ar fi existat o împărăție atît de mare, precum cea romană, ea ar fi trebuit să se inventeze anume pentru dinastia Flaviilor...

— Decebal, reluă cavalerul, este fiul lui Scorillo și nepotul lui Duras, dar aici, la ei, acest lucru chiar nu are nici o importanță, se alege întotdeauna rege omul care trece drept cel mai potrivit ca să facă treaba aceasta.

— Deci pe el îl cred ei cel mai potrivit...

— Un bărbat din Marele Sfat al țării, care a susținut alegerea făcută de Duras, spune despre Decebal că este un principe viteaz, foarte experimentat în arta militară și va fi un foarte mare rege.

— Că va fi un foarte mare rege, aceasta mai depinde și de noi...

— Iar marele preot al lor îl prezenta ca un tînăr care împreunează o foarte mare înțelepciune cu foarte mult spirit de prevedere : moderație, curaj, hotărîre rapidă, viclenie și pricepere militară, totul într-o astfel de perfecțiune încît Duras este gata să-i predea tronul și puterea în convingerea și în credința că este cel mai potrivit pentru ele.

— Sînt mulțumit, spuse împăratul. Sînt mulțumit de toate cîte le aflu. Pentru un rege ca Decebal merită să faci un drum de la Roma pînă aici. Iar cu el în lanțuri, în cortegiul triumfal, după cucerirea țării lui, poporul va avea de ce să mă compare cu Iuliu Cezar, care l-a adus printre captivii săi de război pe Vercingetorix.

— Nu are importanță de unde îl conduci, un război trebuie cîștigat și atîta tot... De la dacii aceștia te poți aștepta la orice, zice Commodus.

— Asta și fac, mă aștept la orice.

— Darius I al perșilor și-a luat tălpășița...

— Pe toți zeii, ce cuvinte...

— Credeam că la o masă soldățească este permis să vorbești mai pe șleau.

— Dă-i drumul...

— Alexandru Macedon a pățit-o și el...

— Nu era decît un tinerel la vremea aia.

— Înțeleptul Octavianus Augustus a pus la cale chiar o dublă căsătorie, el cu fiica unui rege dac și acela cu fata lui.

— Și ce e cu asta ?

— Este că a știut să-și apere capul și coroana pînă la adînci bătrînețe. Și dacă n-a pornit război împotriva dacilor,

cît era el de lacom de glorie şi de avere, înseamnă că nu avea sorţi de izbîndă.

— Nu înţeleg, vrei să mă sperii, sau ce ?...

— Vreau să spun că dacă tu cucereşti Dacia, eşti mai presus decît toţi aceştia.

— Cum „dacă o cuceresc" ? Ai îndoieli ?

— Acesta este rolul nebunului, să ia asupra sa îndoielile stăpînului său. Iar eu acum sînt nebunul...

*

În tabăra lui Domiţian de la marginea oraşului Naissus domneşte liniştea. Soldaţii de la întărituri stau de strajă iar ceilalţi fac exerciţii de luptă sub comanda decurionilor şi centurionilor. Este ziua în amiaza mare, iar pe împărat l-a moleşit căldura şi dormitează în capul oaselor.

O trîmbiţă în depărtare. La unul din posturile înaintate a fost oprită o ştafetă.

Nu trece mult şi Commodus îşi face apariţia în deschizătura cortului.

— Legiunile noastre trec fluviul.

Domiţian îşi toarnă singur vin. Apoi se înfige bine pe picioare, ridică un braţ şi porunceşte :

— Scrie !

Commodus scoate tăbliţa cerată şi e gata să nu scape nici un cuvînt, dar buzele Cezarului se frămîntă în gol.

— Ce să scriu ?

— Chiar asta... Că legiunile noastre trec fluviul...

— Da, dar în acest moment ar trebui o cugetare cu totul deosebită.

— Am prea multe şi nu ştiu la care să mă opresc... Alege tu ceva care îţi convine...

— O solie de la Decebal, anunţă crainicul.

— Să aştepte, porunci împăratul.

*

Sosi încă o ştafetă de la Cornelius Fuscus. Generalul îi făcea cunoscut împăratului său că legiunile romane porniseră spre inima Daciei. Domiţian dădu poruncă să se îna-

întrezc mereu, fără nici o oprire, apoi ceru să i se toarne o cupă plină. Luase de la o vreme obiceiul să nu mai bea vinul îndoit cu apă, ceea ce îl făcea să simtă mai repede acel abur plăcut care i se urca la cap.

— Să aştepte...

— Poate că am fi aflat lucruri interesante.

— Ce poate să ceară altceva de la noi Decebal decît supunerea ţării lui ? Dar eu n-am lăsat Roma şi n-am venit pînă aici numai ca să mi se supună o ţară de bunăvoie. Nimic nu mă poate opri să cuceresc Dacia prin luptă. Cu cît vom cîştiga mai multe bătălii şi cu cît ele vor fi mai grele, cu atît va creşte gloria noastră.

*

— Eşti destul de priceput, Commodus. Chiar în aceste condiţii de război mi-ai asigurat o masă bunicică.

— Mă zbat cît pot ca să mă fac folositor împăratului meu.

— Pe afară ce se mai aude ?

— Trupele noastre înaintează mereu spre Sarmizegetusa.

Stînjenit, Commodus îi spune că dacii din delegaţie au început să murmure şi să ameninţe.

— Ce să facă ? Să ameninţe ? strigă Împăratul cu faţa congestionată.

— Chiar aşa, spun că dacă nu-i primeşti imediat, ai să te rogi de ei şi n-au să mai vrea ei să stea de vorbă cu tine.

— Au spus aşa ceva şi mai au încă limba în gură ?

— Solului nu i se taie capul...

— Soli ai spus ? Solia cui ? A unei ţări care dispare, a unui rege care zboară de pe tron ? În lanţuri cu ei !

— Să nu ne pripim...

— În sfîrşit, vezi ce vor. Pe urmă îi legi bine...

Commodus revine după un timp, ridicînd braţele neputincios.

— N-am putut să scot nimic de la el...

— I-ai pus în lanțuri ?

— Nici asta n-a fost de vreun folos...

— Adu-i aici... Și să vină și pictorul... Să vadă ce dorește el de atîtea zile...

Cei nouă daci intră întunecați dar se țin drept și privesc cu semeție și într-un fel de parcă ar cere socoteală.

— În genunchi ! strigă Domițian.

— Așa ceva nici chiar regele nostru nu ne poate porunci, răspunde apăsînd pe cuvinte bărbatul care era, desigur, căpetenia soliei.

— Dar eu îi voi porunci acest lucru chiar regelui vostru și el va sta în genunchi în fața mea fără să facă mofturi...

— Vom ține minte aceste vorbe și i le vom aduce la cunoștință chiar așa cum le-am auzit.

— O să le afle și el cu mult mai înainte de a apuca să i le șoptiți voi la ureche. Dar mai întîi să auzim ce vrea regele vostru să ne spună. Vă ascult !

— Dacă îți oprești armatele, le întorci din cale, le scoți din țară fără luptă și le îndepărtezi de hotare, îți cere doar să plătești pagubele pe care le avem din cauza voastră, și numai puțin pe deasupra.

Domițian nu se putu opri să nu izbucnească în rîs. Băuse într-adevăr vinul fără apă și cam întrecuse măsura, dar asta nu era nimic pe lîngă ce-i fusese dat să audă. Ceva atît de absurd nu ascultase în viața lui... Trupele sale înaintau spre cetatea de scaun a regelui, iar solii aceștia îi cereau, nici mai mult nici mai puțin, decît să se retragă de bunăvoie, ba să mai plătească și despăgubiri.

— Și dacă nu...

— Dacă nu, te va obliga să plătești, deocamdată, cîte doi oboli de cap de cetățean al imperiului, apoi un tribut anual care va fi fixat...

— Oamenii aceștia au stat prea mult cu capul în soare, încercă o explicație Commodus cînd își reveni din uluială.

— Să fie din nou legați și ținuți în tabără pînă vine o ploaie ca să-i răcorească, porunci împăratul. După aceea mai stăm de vorbă.

*

— Sînt dîrji și încăpățînați, zise Domițian cînd rămaseră singuri, sînt dîrji și încăpățînați pentru că habar n-au cum stau lucrurile. Dacă ar fi aflat că legiunile mele au ajuns departe în țara lor, s-ar fi purtat ca niște mieluși. De ce nu le-ai spus ?

— Știau. Le-am spus și eu, însă știau. Nu-mi dau seama cum fac, dar ei știu totul. Cînd se uită la mine simt că îmi scotocesc sub osul frunții. Nimic nu le rămîne ascuns.

— Dacă nu le rămîne nimic ascuns, cum de-și pot închipui că un împărat victorios poate să se oprească înainte de a-și îngenunchia definitiv dușmanul ?

— Ei spun că nu ne-au fost dușmani, că vor să trăiască în pace cu toată lumea, că nu au nimic cu nimeni dacă nu ridică pretenții asupra lor. Ce vină au, m-au întrebat.

— Vina lor este că există. Aici și acum. La marginile imperiului meu și acum cînd acest imperiu nu prea mai are încotro să-și întindă hotarele. Cînd Roma are nevoie mai mult decît oricînd să dea de lucru legiunilor sale, pe care, de la o vreme, le plătește degeaba și de ce să mai plătești o armată dacă nu-și scoate singură banii de cheltuială și dacă nu aduce ceva foloase ? Cînd Roma are atîta nevoie să-și împrospăteze faima și să-și refacă rezervele de aur, de argint, de grîne și de sclavi...

*

Sosise ultima ștafetă cu vești cît se poate de bune. Dar Commodus îl bănuia pe general. Prea îi mergeau toate din plin, prea cîștiga toate bătăliile. Și de ce nu trimitea încă nimic din teritoriile ocupate, nici pradă, nici prizonieri ?

Îl sfătui pe împărat să-și trimită iscoade ca să vadă cum stau lucrurile. Domițian nici nu voi să audă de așa ceva.

Domițian avea, se vede treaba, o încredere fără margini în Cornelius Fuscus. De altfel chiar pentru aceasta îl alesese. Știa că Tettius Iulianus este un general mai bun. Dar Iulianus gîndea prea mult și mai avea prostul obicei să regîndească tot ce-i spuneai să facă. Cornelius Fuscus

era cel puțin tot atît de viteaz, poate chiar mai încăpățînat și mai ambițios. Dacă își vîra ceva în cap, nu se abătea cu nici o cîtime, orice i s-ar fi întîmplat. Mai era și alt motiv ca împăratul să nu trimită pe cineva să-l verifice pe comandantul armatei din Dacia : se temea în sinea lui că ar putea să afle lucruri care nu-i convin.

— Trebuie să le dau o lecție... Prea mulți au crezut despre mine că sînt un împărat molîu, că mă interesează mai mult plăcerile trupului decît strălucirea Romei. Dar iată că fac ce n-a făcut încă nimeni înaintea mea, îi învîng pe daci. Pe dacii care sînt cei mai viteji dintre traci și care se cred nemuritori.

— Și dacă sînt cu adevărat nemuritori ? întrebă într-o doară Commodus.

— Cu atît mai bine. Puțină nemurire nu ne strică nici nouă. Totul este să-i învingem. Iar învingătorul îi deposedează pe învinși de arme, de avere, de femei, de ce vrea el, chiar de nemurire, dacă este vorba de așa ceva.

— Stau și mă întreb și nu știu, ești un împărat-filozof sau un filozof-împărat...

— Port cu mine harurile pe care mi le-au dat zeii, nu pot să mă lepăd de ele, zice Domițian cu modestie.

— Că, după cum văd eu — reia Commodus — expediția aceasta împotriva dacilor pare, din ce în ce mai mult o problemă de filozofie...

— Totul este trecător pe pămînt, și poftele și ambițiile și puterea și trupurile noastre, numai faptele rămîn.

— Mă mir de ce mai ține Roma atîția filozofi cînd te are pe tine. Filozofii noștri de azi nu știu decît să trăncăne verzi și uscate. Ar trebui să cureți Roma de ei și chiar întreaga Italie, cum se curăță un stup de trîntori...

— Să terminăm mai întîi cu Dacia, pe urmă vedem noi ce mai e de făcut.

*

Mai trecu o noapte de așteptare. Nu sosise nici o veste nici din Dacia și nici de la Roma. Împăratul își rodea unghiile pe ascuns. Dar față de Commodus voia să pară netulburat.

— Înaintează ai noștri, înaintează mereu, căuta el să explice întîrzierea ștafetelor.

— În pas alergător, îl susținu Commodus.

— Pentru că veni vorba, ce mai fac solii lui Decebal ? Tot mai cred că nu s-a isprăvit cu neamul lor ?

— O țin morțiș că sînt nemuritori.

— Da ? Chiar că sînt curios să văd cît sînt ei de nemuritori. De mult îmi dă tîrcoale ispita asta...

— Solului nu i se taie capul.

— De cîte ori vrei să-ți repet că această solie nu mai reprezintă nimic și pe nimeni ? Cine ți-a spus că vreau să le tai capetele ?

— Așa am înțeles eu ultima curiozitate a împăratului meu.

— N-ai înțeles bine. Îi vom pune să se bată... Pe cel care rămîne în viață, îl luăm la Roma, pentru cea mai bună școală de gladiatori... Să-i vezi cum se omoară unul pe altul pentru această onoare... Ei, nemuritorii... I-aduci ?

— Dacă așa este porunca ?

Dar Commodus se întoarse singur, cu nedumerirea și teama zugrăvite pe față.

— Au dispărut...

— Cum așa ?

— Nu știu, n-au mai rămas decît legăturile... Nici străjeri și nici altcineva nu i-a văzut cînd și pe unde au plecat...

— Nu vor ajunge prea departe...

*

Ștafeta sosi abia după miezul nopții.

— Ave, Cezar...

Ostașul gîfîie, își trage sufletul, se clatină.

— Vorbește...

— Generalul Cornelius Fuscus...

— Ia-o de la început, prietene, să înțeleg și eu ceva.

— Dar generalul, în ultima clipă...

— Nu te grăbi, avem timp, povestește pe îndelete. Ia-o de pe malul Danubiului.

— Înaintam așa, ca pe altă lume... Nici țipenie de om...

— Nici o luptă, nimic-nimic ?...

— Nimic-nimic... Dacă a văzut așa generalul, ne-a spus să înaintăm în fugă.

— Cornelius Fuscus știe ce face...

— Și alergam noi, alergam...

— Și ei ? Dacii ?

— Nici urmă... Parcă îi înghițise pămîntul.

— Ticăloșii... Măcar o rezistență cît de cît... Măcar zece, douăzeci de mii de ostași să fi pierdut și noi pentru cucerirea unei țări...

— Așteaptă că nu s-a isprăvit, intervine Commodus.

— Dacă n-au căzut pînă acum, cînd să mai cadă ? Aceasta este pedeapsa lui Decebal... Un război fără soldați morți nici de o parte, nici de alta... O întreagă țară cucerită fără vărsare de sînge... Ce vor spune urmașii noștri ?

— Poate te vor ridica în slăvi ca pe cel mai de seamă comandant de oști. Dar trebuie să-ți iei măsuri pentru contemporanii noștri de la Roma. Ei nu te vor ierta.

— Însuși generalul Cornelius Fuscus...

— Ți-am spus, pe îndelete... Și, de unde ai rămas...

— Înaintam noi, înaintam...

— În pas alergător...

— Nu-l mai întrerupe, Commodus !

— În pas alergător, pînă am ajuns într-o vale îngustă...

— Dacii...

— Potop de săgeți, de sulițe, de lănci, de pietre...

— Așa mai zic și eu... Nu mi-ar fi plăcut să trec prin foc și sabie o țară în care nu se împotrivește nimeni...

— Nechezau caii, se aruncau în două picioare...

— Scrie, scrie, se adresează împăratul lui Commodus. Ai prilejul să zugrăvești cea mai grozavă bătălie din cîte s-au purtat vreodată.

— Dar dacii ?

— Veneau de peste tot, din păduri, de pe cîmpuri, din ape, din cer, din pămînt, din nori, din lună, din stele, n-aveai loc nici să-ți strecori privirea printre ei...

— Scrie, scrie, soldatul acesta povestește foarte frumos.

— Nu sînt pe lume cuvinte să povestești ce s-a întîmplat acolo, zice ostașul.

— Armura și calul, poruncește împăratul. Trebuie să plec fără întîrziere.

— Nu mai e nevoie, zice ștafeta. Însuși generalul...

— Lasă-l pe general, rolul lui s-a cam terminat. Acum începe rolul meu. Să se țină minte pentru vecii vecilor cine a cucerit Dacia.

— Nu te cam pripești, împărate? intervine Commodus.

— Într-adevăr, ar trebui să aștept să se facă ceva pregătiri pentru primirea mea. Dar mărturisesc că nu mai am răbdare. De altfel cred că chiar Cornelius Fuscus a luat măsuri să mă întîmpine cum se cuvine. Ca să nu mai spun că legiunea care mă va însoți încă din tabără știe ce are de făcut.

— Însuși generalul...

— Ce tot o ții cu „însuși generalul" ? Nu cumva generalul tău vrea să pretindă că victoria e doar a lui ? I s-au urcat fumurile la cap ? De fapt ce-a făcut el altceva decît să împlinească, fără abatere, poruncile mele ?

— Nu bănuiam că i-ați poruncit s-o facă și pe asta...

— Totul a fost stabilit dinainte. Pe unde să meargă, cum să atace, cum să se apere... Cum să mi-l prindă pe Decebal viu... Unde e Decebal ?

— Aici ! se aude o voce despre care cei de față nu-și dau seama de unde vine.

— Ce-a fost asta ? întreabă împăratul nedumerit.

— Nimic, îl liniștește Commodus. Cineva din tabără a strigat „aici" dar n-are nici o legătură cu întrebarea de adineauri.

— Ce e cu Decebal ?

— Sînt aici, detună aceeași voce, care parcă ar veni de sus, de jos, de prin toate părțile.

— Nu mai înțeleg nimic, zice împăratul.

— Poate că dacii aceia din solie s-au ascuns pe undeva prin tabără... Îi prindem noi pînă la unul...

— Și nenorocitul ăsta, care a amuțit...

— Cel de la Maraton a crăpat de tot, și alergase cu mult mai puțin...

— Însuși generalul... începe soldatul ca un automat.

— Iar generalul...

— A căzut în luptă... Şi marele vultur al imperiului... Şi toate stindardele...

— A înnebunit ! e de părere Commodus. Dar soldatul se ridică ţeapăn în picioare.

— Împărate ! Din armata ta n-a mai rămas nimic !

Apoi se prăbuşeşte ca o păpuşă rigidă pe covorul roşu.

*

— A întrebat cineva de Decebal ?

Nici împăratul şi nici Commodus nu apucaseră să se dezmeticească de cele întîmplate cînd în cort îşi făcu apariţia un dac cu statură impunătoare şi sigur de sine, cu barbă înspicată, cu o căciulă de stofă tuflită pe frunte, cu faţa hotărîtă, cu privirea cutezătoare, cu semnul învingătorului pe frunte.

— Sînt Diegis, fratele lui Decebal, mă aflu aici din voia şi din porunca lui şi cuvîntul meu este cuvîntul pe care mi l-a dat şi nu fac altceva decît să împlinesc hotărîrea lui.

— Şi ce cere Decebal de la noi ?

— Nu cine ştie ce... Să te ţii tare la Roma, iar armatele să nu se mai arate pe la hotarele noastre. Să nu ne mai ceri oamenii care au venit la noi din imperiu... şi care vor veni de aici înainte.

— Fugarii şi năimiţii ?...

— Puteţi să le spuneţi cum vreţi, însă noi avem nevoie de ei... Dar aceştia nu ne ajung... Pentru pagubele pe care oştirea ta le-a făcut în ţara noastră, va trebui să ne dai nişte meşteri care să ne ajute să reparăm cetăţile şi să ridicăm altele. Şi ceva bani de cheltuială...

— Decebal pune imperiul să-i plătească tribut ?

— Dacă acest cuvînt vă sperie, n-aveţi decît să-l înlocuiţi cu altul. Pe noi dinarii Romei ne interesează, şi nu mai mult decît am fost obligaţi să cheltuim...

— Crezi că Senatul are să se învoiască ?

— Senatorii sînt numiţi de tine şi îl ai pe fiecare cu cîte ceva la mînă. De altfel Decebal s-a gîndit, dacă ai nevoie, să trimeată o solie care să ceară pace Senatului roman. Cu aşa ceva le astupi gura. Nu a fost supusă Dacia, dar aţi făcut din Decebal un prieten de nădejde.

În palatul său de la Roma, împăratul romanilor pune la cale încă un război împotriva Daciei, de data aceasta unul total, care să transforme pentru totdeauna țara în provincie a imperiului.

Prima încercare nu a fost decît așa, o expediție, ca să se vadă cam cum stau lucrurile, iar Cornelius Fuscus a pierit din vina și din prostia sa, ceea ce nu este o pagubă prea mare. Au pierit, ce e drept, și cîțiva soldați, dar nu mai mulți decît se pierd într-un marș mai lung, chiar și fără nici un fel de luptă. Atît Commodus cît și Domițian știau foarte bine că n-o să se apuce nimeni să numere cîți ostași au căzut și așa s-a și întîmplat. În Senat s-au ținut cuvîntări prin care împăratul ce se trăgea din dinastia Flaviilor, dar era cel mai strălucit dintre ei, merita recunoștința din partea patriei și o statuie, din marmoră și aur, încă din viață.

Se promiteau recompense mari soldaților, se dădeau asigurări pentru o pradă nemaipomenită. Un război care va îmbogăți imperiul și pe fiecare cetățean al său. Tettius Iulianus primește conducerea armatelor, însă cu condiția ca să i se lase mînă liberă sub conducerea nominală a Cezarului.

Dar Commodus își luase și el contramăsurile lui. Omul pe care îl găsi ca să-l supravegheze pe general din partea împăratului era unul din strategii din armata comandată de Titus la Ierusalim. Își petrecuse apoi cîțiva ani ca iscoadă în Dacia, la început în chip de negustor roman, apoi vîrît printre fugarii care căutau adăpost peste Dunăre, unde erau primiți cu ospitalitate și plătiți bine, pentru lucrări de întărire și construire de drumuri și cetăți, de apeducte și ateliere de tot felul. De aceea Iulianus îl luase pe lîngă el ca pe cel mai bun sfătuitor. Și tocmai pe el îl cumpără Commodus și îl aduse în taină la împărat.

— Cunosc toate drumurile și toate apele, toate podurile și toate luncile, toate pădurile și toate dealurile, toate văile și toți munții, limba, obiceiurile, oamenii, îi spuse așa-numitul Catullus.

— Este adevărat că se cred nemuritori ? întrebă Domițian.

— Da, așa se cred... Dar cum și în ce sens este ceva care noi nu putem să pricepem, oricît ne-am stărui s-o facem.

Cezarul nu se opri asupra acestui punct.

Mai erau o mulțime de lucruri pe care voia să le afle și poate mai aproape de înțelegerea lui. Cum sînt întărite și apărate cetățile, cum sînt întocmite și comandate oștile, cum este condus statul, ce averi au dacii și cum se poate ajunge la ele. Însă, pînă una alta, trebuie să-și astîmpere o simplă curiozitate. După spaima trasă la Naissus observase că se trezesc în el niște mai vechi dorințe.

— Dar femeile lor cum arată ?

— Pot fi văzute la treburile gospodăriei, măcinînd grîul, țesînd inul și lîna, fie mînînd căruța. Tovarășe de nădejde ale soților lor în viață și în moarte. Dacii nu-și repudiază nevestele; nu este cunoscut la ei nici unul dintre acele obiceiuri urîte care au ajuns din Orient și la Roma.

— Frumoase ?

— Aproape toate blonde, își piaptănă părul spre spate sau îl acoperă cu o legătură de cap încît ascund partea sperioară a urechilor. Sînt îmbrăcate cu tunici cu mîneci largi și mici cute, răscroite în jurul gîtului și strînse pe mijloc, care ajung pînă la pămînt. Peste tunică au o mantie scurtă, cu sau fără mîneci. Aproape toate țin un copil de mînă sau poartă în brațe un prunc. Și în nici un caz nu te poți apropia de ele.

— De ce ? Strigă, te mușcă, te zgîrie ?

— Cine a încercat ? Dar se știe că ele se pricep să mînuiască armele la nevoie. Nu numai că țes și cos, că fac mîncare și își cresc copiii, că ies și la munca cîmpului și îngrijesc de vite, dar știu să-și apere onoarea chiar față de proprii lor soți, dacă este cazul. Ele nu aduc avere bărbatului și nici nu o păstrează pentru sine, ci pun totul laolaltă pentru copii, pentru toată familia și, așa cum nu este de conceput despărțirea soților, nu se concepe nici separarea averii. Cu cît sînt uniți mai mult, cu atît este fiecare mai liber, mai puțin supus toanelor celuilalt.

— O să vedem ce mai rămîne din toate astea atunci cînd vor fi sclavele noastre.

— N-o să vedeți prea multe. Ele preferă să cadă în luptă, ca și bărbații, iar, dacă nu mai au altă scăpare, se omoară cu sabia sau se apucă să bea otravă.

*

Părea o poveste care se repetă. Împăratul își așezase tabăra în același loc care era „foarte aproape și foarte departe" de Dacia, de unde „își conducea" armatele la război. În același cort căptușit primea ștafetele pe care le trimitea zilnic generalul. Știrile lui Tettius Iulianus erau foarte scurte și foarte clare : „Am trecut Danubiul". „Înaintăm de-a lungul rîului, așa cum a fost stabilit !" „Barbarii au atacat din nou, dar i-am respins." „Alt atac al dacilor, care nu ne-a oprit în loc." „Hărțuiți tot timpul de pîlcuri de călăreți, marșul continuă !" „Încă o bătălie cîștigată !" „Se opun cu îndîrjire, dar trecem peste ei !" „Nu ne dau nici o clipă de răgaz, trebuie să fim necruțători."

Încetul cu încetul Domițian începe să-și facă o idee mai clară despre războiul acesta cu dacii și chiar să i se contureze niște sentimente dacă nu de ură, cel puțin de răzbunare. Ca și cum ei ar fi fost de vină pentru drumurile desfundate, pentru apele repezi, pentru lipsa de hrană și de nutreț de care sufereau legiunile romane. Ca și cum oștirile romane s-ar fi aflat într-o călătorie care nu-i privea în nici un fel pe daci, iar aceștia se apucaseră să-i sîcîie și să le facă greutăți, așa, din senin. Ba, mai mult, se opuneau cu arma în mînă, lucru care nu putea să fie iertat și pentru care trebuia să fie neapărat nimiciți. Era și punctul de vedere al generalului : „Ne atacă mereu și trebuie să ne apărăm încontinuu". Dacă băștinașii erau cei care atacă, ostașii romani nu făceau altceva, săracii de ei, decît să se apere.

Informațiile secrete ale lui Catullus despre comandantul său erau, ce e drept, niște adevărate istorioare, care plăceau nespus împăratului. „Și atunci ce a făcut generalul ? Generalul i-a obligat pe ostași să-și scrie numele pe scut. Și i-a obligat să scrie pe scut și centuria din care fac parte, și legiunea. Cu litere mari, să se vadă de la distanță. Glumeții spun că a făcut acest lucru ca să-i învețe pe daci să citească. Dar el a luat această hotărîre ca să știe cine

este curajos, cine este laș, cine se avîntă în luptă, cine se ascunde în spatele altuia. Ca să știe pe cine să răsplătească și pe cine pedepsește. Treaba a mers un timp foarte bine. Dar de la o vreme se găsesc destui soldați care să-și fure scuturile.

Raportul cel mai lung al lui Tettius Iulianus și ultimul care a sosit a fost descrierea bătăliei de la Tapae : „Întreaga armată a lui Decebal a fost zdrobită, cucerirea Sarmizegetusei nu mai este decît o chestie de timp, în curînd întreaga Dacie îți va sta la picioare, iar regele ei va fi purtat în cortegiul triumfal."

*

Apoi, nimic. O zi, două, trei. Și cît de lungi erau aceste zile.

Cel care sosi era omul de încredere al Împăratului și al lui Commodus, în același timp cel mai de seamă sfătuitor al generalului, fostul strateg care cunoștea fiecare palmă de pămînt al țării pe care o cutreierase cîțiva ani de zile. Tettius Iulianus, marele comandant al armatelor romane, îi scria împăratului că nu-i mai este de nici un folos să-l țină pe lîngă el. Că o boală cu totul ciudată îl lovise pe bietul om și în halul în care se afla, mai mult încurca lucrurile pe acolo.

*

— Era un cîmp de morți, povestește Catullus. Și de la ei și de la noi. Un cîmp întreg... Se făcuse miezul nopții... Mă aflam printre cei care făceau de strajă... Deodată s-a ridicat un om din morți... Un dac vînjos, cu barbă, cu căciulă mică, turtită spre frunte... Am sărit cu toții asupra lui... Am tras cu arcurile, am aruncat cu sulițele și cu lăncile. L-am înconjurat cu săbiile în mînă. El a rîs. „Calul meu", a rostit netulburat... Și a venit un cal alb... Și dacul s-a urcat în spinarea calului... Și noi aruncam mereu cu sulițe, cu lănci și cu săgeți... Și el rîdea... „Întoarceți-vă la Roma și spuneți că Dacia nu poate fi cucerită !" Și calul său parcă nici nu atingea pămîntul.

În fața împăratului și a lui Commodus parcă își mai venise în fire. Vorbea destul de coerent și nimeni nu l-ar fi putut bănui că are mintea rătăcită.

— Cunosc toată Dacia, iar acest loc mai bine decît oricare altul. Am trecut pe acolo de nenumărate ori și mi-am însemnat totul în minte și nu găseam niciodată nimic schimbat. De data aceasta am fost trimis de general în recunoaștere. Aceeași pădure pe care o știam, neclintită de sute de ani. După cum este obiceiul generalului, a mai trimis și alte iscoade. Și nici un cercetaș n-a spus altceva decît că la cinci stadii de acolo, după un cot al drumului și la rădăcina unui deal, se află pe stînga o pădure deasă de stejar, iar pe dreapta un izlaz pe care pășteau oile...

Generalul a poruncit să pornim spre Sarmizegetusa. Am ajuns la cotitură și la rădăcina dealului. Se lăsase o ceață atît de deasă că de-abia se zărea drumul. Eram pregătiți pentru orice atac dar nu se întîmplă nimic. Treceau cohortele și centuriile una după alta spre cetatea de scaun a regelui dac, a cărui oaste o știam nimicită la Tapae. Cînd deodată cei care mergeau în față — și eu eram printre ei — s-au oprit și au dat de știre că drumul se surpă într-o rîpă dincolo de care se ridică o întăritură din trunchiuri de lemn.

„Ce înseamnă asta ?“ a strigat generalul la mine, pentru prima oară plin de furie. Dar eu nu văzusem niciodată așa ceva. Puteam să jur pe toți zeii că nu existase în ajun nici rîpa aceasta și nici stăvilarul de bușteni. Și celelalte iscoade la fel. Tocmai atunci s-a ridicat și ceața. Coroanele copacilor, pe care eu credeam că le văd prin fumegarea aceea vînătă și pe care credeam că le aud cum foșnesc, se mistuiau o dată cu ceața. Și cînd totul s-a limpezit, nu mai era acolo pădurea de stejari pe care o știam. În locul ei se afla o pădure de oameni. O pădure de luptători daci, care nu ne-au lăsat să ne gîndim mai mult de unde au putut să răsară. Știam cu toții că armata lui Decebal a fost nimicită în întregime la Tapae. Că el n-ar fi avut cum să strîngă alta, atît de numeroasă, decît dacă ar fi putut să prefacă stejarii din păduri în oameni...

— Scrie, îi porunci Domițian lui Commodus, că, nemaiavînd oameni, Decebal a retezat o pădure și a îmbrăcat trunchiurile copacilor în haine de ostași...

— Trăgeau în noi cu toate armele, unii stînd pe loc, alții aruncîndu-se asupra noastră. Generalul a dat ordin să trecem prin ei și peste ei, cu rîndurile strînse și cu scuturile alăturate. Era singurul lucru pe care-l puteam face, pentru că drumul era barat și-n față și în spatele nostru iar în dreapta se aflau niște smîrcuri în care ne-am fi împotmolit. Eram, după lupta de la Tapae, atît de istoviți că de-abia mai puteam mînui scuturile și de-abia ne mai puteam ține pe picioare și nici judecata noastră nu mai era prea limpede... Iar coaja aceea subțire de pămînt pe care pășteau oile, s-a crăpat ca o găoace de ou sub picioarele soldaților noștri. Și dacii aruneau în noi cu săgeți, cu lănci, cu pietre...

* * *

Printr-o ștafetă sosită în sfîrșit de la general, Tettius Iulianus raporta împăratului că vicleanul rege al barbarilor, care a scăpat ca prin minune de la Tapae, nemaiavînd nici oaste și nici curaj, a încercat să pună o capcană în calea legiunilor noastre viteze care s-au umplut de glorie în ultima luptă. Dar se înțelege că a fost spulberată și această rezistență. Generalul îl roagă pe împărat să vină în Dacia, pe drumul care este liber de acum cu toată oastea pe care a ținut-o în rezervă în tabăra sa de la Naissus, ca să intre împreună în Sarmizegetusa. Totodată îl roagă să fie chemate și legiunile din Panonia pentru ca țara supusă să poată fi cît mai repede curățită de toate resturile oștirii lui Decebal, să-l prindă viu pe rege și să pună mîna pe tezaur înainte de a putea fi ascuns.

Domițian trimite de îndată poruncă ca armata din Panonia să pornească spre Dacia. Și tocmai se pregătea și el de drum cînd îi sosi vestea că marcomanii și quazii, pe care vroia să-i pedepsească pentru că nu-i dăduse ajutor în războiul împotriva lui Decebal, s-au aruncat împotriva legiunilor din Panonia. Iar Decebal se arătase la Dunăre cu o oaste puternică și n-ar fi lipsit mult să treacă fluviul. Distanța dintre împăratul romanilor și regele dac se scurtase foarte mult. Era limpede că nimic nu-l putea opri pe Decebal să atace tabăra imperială...

*

Un ostaș care nu ținea de nici o centurie umbla prin tabăra împăratului, se agăța de tot omul ca să spună că a văzut cu ochii lui cum un dac s-a ridicat din morți, cum a încălecat pe un cal alb care plutea pe deasupra pămîntului și cum i-a trimis pe romani la împăratul lor să-i spună că Dacia nu poate să fie cucerită, și cum toate săgețile, sulițele și lăncile aruncate în el se întorceau în pieptul celor care le-au trimis. Și se mai jura că a văzut cu ochii lui cum stejarii dintr-o pădure bătrînă s-au prefăcut cu toții în luptători daci care s-au năpustit asupra legiunilor sub picioarele cărora se deschidea pămîntul ca să le înghită.

Oamenii care aveau mintea întreagă și țineau să-și păstreze capul pe umeri se fereau din calea lui și se făceau că nu vor să creadă și nici măcar să asculte asemenea plăsmuiri. Commodus luă și el măsuri ca povestea să nu se lungească și să nu se lățească, oricum să nu treacă peste întăriturile taberei. Fostul strateg al împăratului Titus fu găsit spînzurat într-un colț de tabără : la ce poți să te aștepți de la un biet om cu mintea rătăcită ? Totuși, se puteau auzi pe toate drumurile imperiului, pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale lui și de la o margine la alta a Romei, întîmplări cu daci care se ridicau din morți și cu păduri care se transformaseră în luptători.

*

Diegis venea ziua în amiaza mare, călare pe un cal cu adevărat alb și însoțit de oamenii săi din solie. Și din nou, ca într-o poveste luată de la cap, repeta aproape aidoma cele spuse într-un miez de noapte în cortul împăratului, după înfrîngerea lui Cornelius Fuscus : imperiul trebuia să plătească pagubele făcute dacilor în acest război și o dare anuală în semn de bunăvoință. Să nu-i ceară înapoi pe cetățenii romani care au trecut de partea dacilor, să îndepărteze armata de la hotare, să dea ajutor cu meșteri și bani pentru refacerea cetăților și construirea altora noi. La fel pentru drumuri și poduri și pentru multe alte nevoi.

Iar Domiţian se învoi, făcu legămînt că Dacia nu va mai fi atacată, umplu solia de daruri, puse o coroană de rege pe capul lui Diegis, în semn de recunoaştere a lui Decebal şi se felicită că a scăpat numai cu atît.

*

De-abia acum Commodus îşi dădu adevărata lui măsură. El fu cel care aranjă totul cu Domiţian să fie primit la Roma drept învingător al dacilor. Cortegiul era într-adevăr plin de strălucire. Unii îşi băteau joc în şoaptă de acest „fals triumf", de această „glorie ridicolă", şi au dat sărbătorilor învingătorului numele de „funeraliile morţilor din Dacia". Dar nimeni nu rostea asemenea vorbe cu voce tare. Senatul a ascultat cu gravitate citirea unei pretinse scrisori a lui Decebal, care implora pacea, iar serbările nu se mai isprăveau la Roma. Însă Commodus nu putuse să le treacă chiar pe toate pe sub ochii lui, iar oamenii săi de încredere cam săriseră peste cal. Altfel nu ar fi putut să se afle în comorile pretinse de la daci obiecte de fildeş şi colţi întregi de elefant şi nici nu ar fi putut să apară drept prizonieri oameni negri, cu buzele groase, cu nasul scurt şi cu părul creţ, cumpăraţi de prin Africa. Ca un răspuns la titlul de Dacicus al lui Domiţian, toţi sclavii fură numiţi de romani „dacus", poreclă care a rămas şi după moarte împăratului.

*

Bărbatul aşezat pe piatra afumată, care ţinea pe braţe şi pe genunchi ceva înfăşurat în pînze, poate un copil, poate altceva, îşi ridică ochii spre bărbatul încovoiat pe o rădăcină de zid în ruină.

— Şi tu eşti împăratul care a fost urcat pe tron ca să spele ruşinea pe care eu am aruncat-o asupra imperiului.

— Eu nu am participat la înlăturarea ta, nici nu mă aflam la Roma în noaptea aceea cînd ai fost înjunghiat.

— Dar dacă aş fi scăpat cu viaţă şi aş fi început un război civil, m-ai fi sprijinit cu armata pe care o aveai sub comandă ?

— Nu... Recunosc, asta nu !

— Deci și tu m-ai acuzat de slăbiciune pentru că nu i-am supus pe daci ?

— Și eu...

— Mă puteți însemna cu fierul roșu pentru multe altele... Am retezat cîteva capete — ca să-l păstrez pe al meu... Mi-au plăcut femeile, dar toate au venit la mine de bunăvoie, n-am siluit pe nimeni... Mi-a plăcut să petrec — știam că viața este scurtă... M-am proclamat cenzor pe viață — ca să nu mă cenzureze altcineva pe mine... Mă puteți arde pentru orice cu fierul roșu, dar nu pentru că nu i-am supus pe daci. Dacii nu puteau fi învinși.

Omul de pe rădăcina de zic clătină din cap, obosit.

— Dar dacă ne aflăm aici la Sarmizegetusa înseamnă că tu ai reușit...

Se ridică de pe piatra lui afumată și, legănîndu-se pe picioarele desculțe, se apropie de celălalt și întinse brațele.

— Dezleagă-mă !

Era încătușat cu brățări de aramă la glesne și la încheieturile mîinilor.

— Scapă-mă de acest fruct al păcatului meu.

Și se văzu atunci că ceea ce purta el înfășurat ca pe un copil în scutece, nu era decît un butuc de lemn, legat cu lanțuri la încheieturile mîinilor și picioarelor sale.

— Nu pot s-o fac, zise cu tristețe împăratul.

V

— Și acum între noi doi, spuse Ulpiu Traian, după ce se descotorosi de Domițian.

Noaptea îngrămădi din umbrele ei un morman de ceață din care nu se distingea încă nimic.

— Față în față ! zise împăratul.

Grămada aceea de negură se strînse și se înfășură și dădu la iveală un colț de zid de cetate în ruină pe care, îndoit ca un semn de întrebare, apărea un bărbat cu mantia aruncată pe umeri.

— De fapt cu tine ar fi trebuit să încep. Dar te-am lăsat la urmă pentru că mi-a fost teamă de ce poți să-mi spui.

Două colțuri de zid de cetate în ruină, unul în fața altuia. Doi bărbați, unul ca și celălalt. Și noaptea care parcă s-a oprit pe loc chiar în crugul ei.

— Stă scris, începe Ulpiu Traian, că ai fost pus la cîrma Romei, în vîrful puterii imperiului, tocmai ca să cucerești Dacia definitiv și pentru totdeauna. Stă scris că, așa cum Cato cel bătrîn își încheia toate cuvîntările în senat cu vorbele : „Cartagina trebuie distrusă", tu adăugai la sfîrșitul deciziilor tale : „Așa precum voi preface eu Dacia în provincie romană". Stă scris că ai ajuns pînă sub zidurile Sarmizegetusei, unde ai învins definitiv oastea lui Decebal. Stă scris că te-ai înapoiat apoi la Roma, unde ai fost serbat în triumf și ai luat și numele de Dacicus, adică cel care i-a înfrînt pe daci. Dar dacă așa stau lucrurile, cum de nu ai pus stăpînire atunci pe această țară ? De ce nu ți-ai împlinit hotărîrea cu care ai plecat la drum ? Ce a mai rămas din cuvintele acelea solemne, din acel jurămînt : „Așa cum voi preface eu Dacia în provincie romană ?" Cu cît este mai mică vina ta decît a lui Domițian, care și el, stă scris, a bătut oastea lui Decebal, a ajuns pînă sub zidurile Sarmizegetusei, s-a întors învingător la Roma și a celebrat triumful ? Darius I al perșilor nu a putut să cucerească Dacia. Orice s-ar spune, Alexandru Macedoneanul nu a putut nici el, acuma știu că chiar așa stau lucrurile. Crassus și Domițian s-au dovedit și ei neputincioși, în fața tăriei acestui popor. Cezar n-a ajuns să încerce. Dar tu ?

Bărbatul care sta încovoiat pe un colț de zid afumat la miezul nopții în fața lui Ulpiu Traian își înalță ușor fruntea.

— Mă acuzi ?

— Încă nu a îndrăznit nimeni. Nici măcar nu a murmurat cineva. Ce a fost făcut, a rămas bun făcut pentru toți. Împăratul știe el ce face. Împăratului nu i se cere socoteală.

— Pe tine te întreb, mă acuzi ?

— Eu da, am dreptul. Dar înainte de a te acuza, vreau să știu : De ce ?

Celălalt bărbat de pe un alt colț de zid de cetate în ruină rămîne multă vreme tăcut, cu fruntea pe genunchi.

Apoi ridică ușor capul și îl privește drept în ochi pe împărat.

— Pentru că nu s-a putut altfel.

Și tac amîndoi și noaptea și timpul s-au oprit din curgerea lor.

— Erai singurul care putea să o facă, zice într-un tîrziu Ulpiu Traian.

— Dar de ce ? Crezi că eu m-am născut cu stea în frunte ? Ceilalți erau cu mult mai în măsură să o facă.

*

Se iviră cîțiva copii, cu straie curate și fără să lase urme pe cenușă. Nici nu le păsa de ce se petrece în jur, făceau parte din alt timp și din altă lume.

Arătă apoi spre un băiat cu părul roșcat, cu fruntea nu prea lată, cu nasul lung, drept și fin, cu privirea plină de mîndrie.

— Se numește Alexandru, numele n-ar spune nimic, dar s-a născut în palatul regelui Filip al II-lea. Regina-mamă a făcut tot ce a putut să-i vîre copilului în cap că este de origine divină, chiar fiu al zeului Iupiter-Ammon. Cu o minte iscoditoare, a avut și norocul celor mai buni dascăli ai strălucitei Elade, printre care chiar pe neîntrecutul Aristotel. Și a mai avut șansa ca la 20 de ani să se urce pe tronul tatălui său și în fruntea celei mai puternice armate din acel timp.

Apoi o corabie de călători și de marfă se încropește din cenușă și unul dintre băieți se urcă pe puntea ei. Dar în largul mării își fac apariția pirați. Pe puntea vasului lor tînărul continuă să citească și să-și facă exercițiul de gimnastică. Piraților care îl iau în rîs le spune că, după ce se va răscumpăra, îi va urmări și îi va spînzura de catarg.

— Ros încă de pe acum de ambiții, îl prezintă bărbatul de pe colțul de zid. Nu are un tată care să-i deschidă drumul în viață, dar este nepotul lui Marius, șeful partidului popular, de șapte ori consul, care îi lasă o frumoasă zestre politică. Va ajunge să aibă în mîinile lui toată puterea Romei și n-a lipsit mult să fie încoronat. Se numește Caius Iulius Cezar, un nume pentru eternitate. Octavianus, pe care îl vezi alături, va fi lăsat moștenitorul său prin tes-

tament și va ajunge primul împărat, princeps rei publicae și princeps senatus, censor și pontifex maximus, Imperator Caesar Augustus divi filius, primul împărat al romanilor.

Fără să-și dea seama că sînt priviți, copiii își vedeau liniștiți de treburile lor. Unul dintre ei, cu părul blond și încîrlionțat, cu fața bucălată, durduliu, cu privirea blîndă, zîmbea tot timpul, fără să știe de ce.

— Să nu ne luăm după aparențe, spuse bărbatul din fața lui Ulpiu Traian. Copilul este foarte inteligent și tot pe atît de crud, și de perfid. Tată său, Flavius Vespasianus, tocmai a fost numit comandantul armatelor imperiale care urma să reprime răscoala izbucnită în Iudeea. Dacă ar fi presimțit împăratul Nero că peste doi ani îi va lua locul pe tron, i-ar fi făcut vînt generalului în lumea umbrelor, așa cum a făcut cu Seneca, Lucanus, Petronius și atîția alții, bănuiți și nebănuiți. Pare el cam molîu, dar Domițian va urca pe tron ca fiu și frate de împărat.

De pe colțul său de zid afumat Ulpiu Traian mai vede acolo, în cenușă, și alți copii, iar bărbatul din fața sa nu așteptă să i se ceară să-i prezinte.

— Băiatul acela frumos, care se acompaniază cu o liră, va fi chiar teribilul împărat Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus. Stă scris că în prima lui tinerețe a trecut și el Danubiul, împotriva dacilor apuli. Ceilalți doi sînt Sextus Aelius Catus și Tiberius Plautius Silvanus Aelianus, ajunși consuli și proconsuli și despre care stă scris că au pătruns în Dacia și au strămutat pe malul drept al fluviului, unul 50 000 iar al doilea o sută de mii de băștinași cu femeile, copiii, principii și regii lor. Dar să nu-l uit pe Marcus Licinius Crassus, fiul lui Crassus, care strînsese cea mai mare avere din cîte s-au văzut la Roma. După cum vezi, toți aceștia au avut un drum cu mult mai scurt decît mine pînă la putere și au avut-o cu mult mai de vreme în mînă.

Ulpiu Traian tăcea și asculta și, cînd celălalt se opri, făcu semn cu mîna că drept este tot ce a spus.

— Pe ei să-i întrebi de ce nu au pus stăpînire pe Dacia, strigă bărbatul acela din fața împăratului, parcă vrînd să ceară el socoteală.

— I-am întrebat !

Stăteau față în față, cu capetele plecate. Dar cînd unul dintre ei își ridică fruntea, celălalt făcu la fel și în același timp, parcă ar fi ascultat de același impuls. Ulpiu Traian îl privi drept în luminile ochilor, pătrunzîndu-l pînă în adîncul sufletului.

— Acum e rîndul tău !

Glasul îi era la fel de neîndurător ca și privirea. Numai de undeva din străfunduri, se ridica o șoaptă care nu ajungea pînă pe buze : „Nu am încotro !"

*

Undeva departe, foarte departe de fluviul sfînt al dacilor se năștea, în anul 806 de la fondarea Romei, sub soarele uscat al Hispaniei, un băiat care a primit numele de Traian. În vremea aceasta pe sub poalele codrilor umbroși din țara în care oamenii se cred nemuritori, un alt băiat se juca prin iarba verde și mustoasă sau poate umbla călare pe un cal alb. Nu știu de ce îmi vine în minte că se juca prin iarba verde și mustoasă și umbla pe un cal alb, poate unde stau prea multă vreme înțepenit pe acest colț de zid și e prea multă cenușă în jurul meu și prea e totul pîrjolit. Oricum, se afla pe aici un băiat liber ca păsările cerului, căruia îi dăduseră numele : Decebal. Nici unul dintre ei și nimeni pe lume nu știa că cei doi băieți sînt atît de legați unul de altul, că destinele lor se vor împleti atît de strîns.

...M-am născut într-un scurt timp de pace și de liniște, de înflorire a imperiului, pe vremea principatului lui Claudiu, cînd mulți oameni de jos, chiar foști sclavi, eliberați prin răscumpărare sau prin bunăvoința stăpînilor, primeau din partea statului funcții pe măsura istețimii lor. Familia mea nu era chiar atît de jos dar nici nu avea o origine ilustră, prin strămoși sau prin avere. Singura ei mîndrie era corectitudinea, numele rămas nepătat, cu toate că vremurile erau tulburi. S-au găsit apoi oameni care să spună și să povestească despre mine că am pornit de jos și că mi-am creat drum prin viață cu sabia și cu lancea ca un simplu soldat. Lucrurile nu stau chiar așa. Am îmbrățișat într-adevăr meseria armelor, pentru că la vremea aceea era cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac. Îm-

păratul Claudiu căzuse răpus de soția sa Agrippina, care o făcuse ca să-l urce pe tron pe fiul ei, faimosul Nero. Oricum, în vremea lui numai departe de Roma și numai sub scutul armelor mai puteai să-ți păstrezi demnitatea și să te ridici în rang pe merite, fără să fie nevoie să te lingușești și să te maimuțărești. Așa se face că tatăl meu m-a luat sub comanda lui într-o legiune din Siria, unde mi-am început drumul în viață ca tribun militar.

Dintr-o margine în altă margine a imperiului. De sub soarele uscat al Hispaniei, sub soarele și mai fierbinte ale Siriei. De sub poalele munților de piatră stearpă, în marginea unui deșert de nisip. N-aș putea spune că n-am visat atunci o țară cu dealuri înverzite, cu păduri răcoroase, cu ape limpezi. Că n-am văzut chiar un băiat care umbla desculț prin iarbă sau călare pe un cal alb. Dar băiatul acela eram chiar eu, sau, dacă vrei, un alt eu al tînărului încă necopt, constrîns la rigorile de fier ale unei tabere militare de la o margine de imperiu. Oricum, eram atît de departe de Dacia, încît nu mă puteam gîndi serios că aș putea ajunge să calc pe pămîntul ei, cu atît mai puțin să-l întîlnesc vreodată pe tînărul acela pe care îl bănuiam că se află pe acolo.

Dar și mai departe decît de Dacia eram de coroana imperiului. Cum ar fi putut să-mi treacă așa ceva prin minte ? Este adevărat că acolo, sus, se petreceau niște lucruri cumplite și niște răsturnări sîngeroase. Dar de la Augustus și pînă la Nero, toți împărații au făcut parte din dinastia iulio-claudică. Evenimentele s-au tulburat foarte mult în acel răstimp de mai puțin de doi ani, cînd de la Nero la Vespasian, au căzut uciși în drumul spre coroană Iulius Vindex, care a pornit din Galia, Sulpicius Galba, care s-a îndreptat spre puterea imperială din Spania, Iulius Civilis, care s-a răsculat pe Rin, Aulus Vittellius, din Germania, Marcus Salvius Otho, care se afla cel mai aproape de Roma. Dar acești „împărați de o zi" s-au rostogolit unul după altul, făcînd loc, pînă la urmă, tot unui general, care a instaurat o altă dinastie, pe cea a Flaviilor. Este drept că și Flavius Vespasianus pornise destul de jos, ca nepot al unui simplu centurion, dar ajunsese tribun militar în Tracia, edil, pretor și chiar consul, apoi guvernator al provinciei Asia. Drumul acesta putea să-mi fie

deschis și mie. Pînă la consul, pînă la guvernator, pînă la comanda unor mari armate, orice alt vis ar fi fost o nebunie. Iar eu eram un om cu mintea sănătoasă. Un ostaș care a pornit din Spania, țară pe care romanii au cucerit-o și au transformat-o cu greu în provincie. Și care a dat Romei mulți oameni de seamă, poeți, oratori, filozofi, generali, senatori, consuli, dar nimic mai mult. Deoarece pentru acel mai mult trebuia să fiu cel-puțin născut la Roma. Așa că în gîndurile mele nu era imposibil să ajung în Dacia în fruntea unei armate. Dar în nici un caz ca împărat al romanilor.

*

— Cînd te-ai gîndit mai mult la această posibilitate de a intra în Dacia în fruntea unei oști ?

— Cînd Domițian se pregătea să treacă Dunărea.

— Și mai mult și mai mult ?

— După ce Domițian a fost învins.

— Sub domnia lui Domițian ai ajuns la unele dintre cele mai mari funcții și ranguri din imperiu, guvernator al Germaniei superioare.

— Să nu crezi că a fost o favoare din partea împăratului. Eu nu m-am numărat niciodată printre adulatorii lui.

— Se spune că Domițian n-a ridicat pe nimeni în rang decît pentru interesele sale.

— Este o acuzație ?

— Vreau să mă lămuresc și atîta tot.

— Da, avea un interes, și încă destul de mare, în treaba asta. Antonius Saturninus se ridicase împotriva împăratului în fruntea legiunilor pe care le comanda în Germania. Cu exact 20 de ani în urmă legiunile răsculate din Germania îl proclamau împărat pe generalul Aulus Vittellius. Iar Domițian ar fi putut să sfîrșească la fel ca Neron, pe care îl întrecuse prin guvernarea sa tiranică, prin presiunile pe care le exercita asupra senatului, prin faptul că se proclamase censor pe viață și prin atîtea alte abuzuri. Nu degeaba era poreclit Nero cel pleșuv sau Nero cel dolofan.

— Deci s-ar putea spune că și-a salvat capul și coroana.

— Am contribuit la înăbuşirea răscoalei lui Antonius Saturninus.

— Drept recompensă ai fost numit în locul lui şi ai fost făcut consul.

— Dar nu am fost în anturajul împăratului. Comanda trupelor din Dacia a fost încredinţată lui Corneliu Fuscus, un general mai mult ambiţios decît priceput, iar după înfrîngerea acestuia lui Tettius Iulianus, ce e drept un comandant destul de bun.

— Însă nu cel mai bun.

— N-am spus asta.

— În orice caz, ai fost ţinut la distanţă.

— Un ostaş disciplinat trebuie să asculte ordinele.

— Dar te-a durut faptul că armatele imperiului au fost învinse.

— Ca pe orice ostaş roman.

— Şi nu puteai să-i ierţi împăratului incapacitatea şi slăbiciunea.

— Niciodată nu m-am manifestat în acest fel.

— Dar ai fi dorit la cîrma imperiului un altfel de om.

— Nerva Cocceius, care i-a urmat, era unul dintre cei mai drepţi şi mai incoruptibili bărbaţi din Roma la data aceea.

— Dar avea 70 de ani. Şi nu putea să conducă o oaste la luptă. Exista cineva mai bun decît el pentru treaba aceasta. El şi-a dat seama de acest lucru şi te-a ales pe tine.

— Era un act particular, oricine poate să adopte un copil la Roma, un împărat are şi el acest drept.

— Un copil de 45 sau 46 de ani...

— N-am să-ţi ascund că am înţeles şi eu, ca toţi ceilalţi, că face acest lucru pentru a-mi lăsa conducerea imperiului moştenire.

— Şi ai primit...

— De ce mă descoşi atît?

— Te-a atras puterea.

— Nu ca s-o folosesc pentru mine. După cîte ştii, de cînd sînt împărat, nu mă duc lecticarii pe umăr, mărşăluiesc alături de soldaţi, ca mai înainte, mănînc din mîn-

carea lor, dorm în cort ca și ei. Iar la Roma nu-mi petrec timpul în desfătări, mesele îmi sînt scurte, somnul puțin, odihnă nu am, este atîta de mult de lucru. Cred că muncesc mai mult decît oricare cetățean roman și nu mă îndestulez mai mult decît el nici în avere, nici în plăceri.

— Ești singurul om care poate să salveze imperiul, ți s-a spus, și ai primit.

— Imperiul se clătina, într-adevăr.

— Ești singurul om care poate să pună stăpînire pe Dacia, și ai primit.

— Din convingere. Am crezut, într-adevăr, că așa este.

— Știai la ce te aștepți ?

— Niciodată o coroană nu a fost mai condiționată ca acum. Mi s-a oferit puterea anume ca să cuceresc Dacia. Meritele mele, atîtea cîte se strînseseră, erau o garanție. Dar chezășie stătea chiar capul meu. Nici unui împărat roman nu i s-a luat puterea ca să fie lăsat ca un simplu particular. Coroana imperială la Roma nu se ridică decît de pe un cap retezat.

— Chiar dacă nu te-ai bătut pentru ea, totuși ai primit-o.

*

Cum am trecut Dunărea, cred că asta vrei să știi ? Îți voi povesti imediat. Și, dacă poți să desprinzi ceva din această întîmplare, care să-ți lumineze mintea și să-ți liniștească sufletul, cu atît mai bine, se va deștepeni acest miez de noapte, va intra timpul în curgerea lui firească și voi putea și eu să mă ridic de pe acest colț de zid, mai am atîtea lucruri de făcut...

Dunărea nu este un curs de apă oarecare, dar eu am studiat-o în primul rînd din punctul de vedere al unui general care trebuie să-și treacă armata peste un fluviu în condiții de război. Am analizat toate forțările de cursuri de apă din bătăliile lui Alexandru cel Mare, Hannibal, Cezar, ca să pomenesc numai de cei mai vestiți generali. Dar nu numai pe acestea. Armatele imperiului trecuseră multe ape de-a lungul și de-a latul lumii, așa că aveai de

unde să înveți. De data aceasta nu putea să fie luată în calcul surpriza, care și-a dovedit de atîtea ori superioritatea. Noi nu ne apropiam de Dacia pe furiș, cu un grup mic de armată. Întreg imperiul era pus pe picior de război și aceasta însemna multe altele în afară de pregătirea armatei. Pe de altă parte știam că dacii sînt bine informați asupra mișcărilor și intențiilor noastre. În ciuda faptului că în această țară mișunau oamenii noștri, de la simpli negustori pînă la ofițeri deghizați în diferiți călători, am avut întotdeauna impresia că dacii știu mai multe despre noi decît știm noi despre ei. Cîteva întîmplări, din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat, vorbeau clar despre acest lucru. La vremea cînd Cezar se pregătea să pună stăpînire pe cetățile grecești de la Pontul Euxin pentru a se afla în coastele Daciei, Burebista i-a luat-o puțin înainte și a făcut el acest lucru. Nu mult după aceea, cu toate că nu se mai afla pe scena istoriei nici Cezar, nici Burebista, drept răspuns la pregătirea în taină a armatei din Moesia de a trece fluviul, regele Dicomes intră el în imperiu și ajunge pînă la Strymonul de Sus. Cînd în imperiu aveau loc luptele pentru putere, după doborîrea lui Nero, dacii au trecut din nou Dunărea, au cucerit mai multe castre și au spulberat o întreagă armată romană, fiind ucis însăși comandantul ei, Fonteius Agrippa. Lucru care se repetă pe vremea cînd Domițian făcea pregătiri să cucerească Dacia. Ca să se apere, regele Duras preia inițiativa și trimite dincolo de fluviu un grup de oaste se pare în frunte cu tînărul Decebal, care sfărîmă armata guvernatorului Moesiei, Oppius Sabinus, omorîndu-l chiar pe comandant.

De altfel drumul pînă la Dunăre a fost destul de lung. Mi-au trebuit trei ani și mai bine pentru aceasta. Una este să pregătești o armată pentru o expediție, alta un întreg imperiu pentru un război decisiv. Fusesem adus la putere cu acordul legiunilor din provincii și cohortelor de pretorieni de la Roma, deci al întregii armate, dar și al Senatului, tribunilor și al poporului. Tocmai pentru că am fost găsit drept cel mai potrivit bărbat din imperiu care să poată cuceri Dacia. Dar toți aceștia trebuiau făcuți să creadă că războiul Daciei nu era numai o treabă a împă-

ratului și a cîtorva legiuni. Ori îi lăsam pe daci în pace — iar lucrurile ajunseseră pînă acolo încît așa ceva nu mai era posibil — ori trebuia să învingem. Să-i fac să înțeleagă că noi nu căutăm în Dacia numai spălarea unei rușini lăsate de Domițian, ci cu mult mai mult. După nereușita lui Domițian multe popoare, atît de la graniță, cît și dintre cele mai supuse, ridicau capul, crezînd imperiul ros de slăbiciune. La Roma secase visteria și nu mai avea cu ce să fie umplută, negoțul se afla în suferință, construcțiile stagnau, aprovizionarea cu grîu se făcea tot mai greu, creșteau impozitele, salariile soldaților nu mai aveau din ce să fie plătite, pentru veterani nu se mai găsea pămînt bun, să fie împroprietăriți. Cucerind Dacia, imperiul s-ar dovedi puternic, iar aurul, grîul și pămîntul mănos al acestei țări ne-ar fi scos din toate încurcăturile.

Înainte de a încerca trecerea fluviului, am împănat cu armată toate provinciile din jurul hotarelor Daciei. Am refăcut toate drumurile care duc spre ea, am construit altele noi și erau acum toate pline de soldați și de care cu provizii și material de luptă. Alexandru cel Mare trecuse Dunărea într-o noapte, la adăpostul întunericului, cu cele patru corăbii ale Bizanțului, cu ajutorul luntrilor localnicilor, de care erau pline ambele maluri și cu burdufurile făcute din pielea corturilor. Nimic nu se potrivea. El parcă făcuse totul în joacă. Dar, norocul lui, nu fusese așteptat!

Pe mine dacii mă așteptau. Și știau că nu mă aflu acolo din întîmplare, că nu vreau să trec Dunărea pentru o scurtă expediție. Știau că va fi un război nimicitor, care pe care.

Ne-am ivit deodată de-a lungul întregului mal. Dacii trebuiau să creadă că sîntem în stare să încercăm pe oriunde. Cel mai puțin ar fi crezut, desigur, că am încerca pe acolo pe unde este mai ușor și pe unde s-a mai trecut și altă dată.

Aveam toate pregătirile făcute pentru trecerea oricărui fluviu, oricît de neobișnuit. Am adus mii de bărci în care și în pădurile din apropiere se ciopliseră scînduri, grinzi și panouri întregi care să fie așternute peste luntrile legate una de alta. Am adus o mulțime de otgoane groase și de funii subțiri, dar rezistente. Am ales soldații care știau să

înoate dezbrăcați și îmbrăcați, de asemenea arcași și sulițași, tot ce am găsit mai bun în întreg imperiul. Nu era vorba numai de un lanț de ostași înșirați pe mal. Grosul trupelor se afla în adîncime și dacii știau acest lucru. Am răzbit întîi pe la Lederata, exact pe unde trecuse Tettius Iulianus. De aici am pornit spre Arcidava, Berzobis, Aizizis, apoi am luat drumul Sarmizegetusei.

*

— Și ei ? Dacii ?

— Se băteau. Dar nu cu îndîrjire. Atacau scurt, fulgerător și dispăreau, ca să lovească din nou, cînd te așteptai mai puțin. Decebal nu voia să-și irosească forțele, să-și uzeze armata. Aștepta un moment mai bun. Sau mai de grabă, pregătise o mulțime de asemenea momente. Dar tactica pe care o alesesem eu era presiunea permanentă. Să înaintăm mereu, încet, dar sigur. Coloanele noastre erau ca niște șiruri de furnici care nu se mai isprăvesc. Pe urmele manipulelor sau centuriilor nimicite veneau mereu altele și altele, la fel de tenace și la fel de bine înarmate. Și așa am ajuns pînă sub zidurile Sarmizegetusei. Îmi dai acum drumul de pe acest colț de zid blestemat ?

— Nu !

— Ce vrei să mai afli de la mine ?

— Sînt încă departe de a înțelege ce te-a făcut să te retragi din Dacia după primul război, cînd, în aparență, aveai întreaga țară la picioare, cînd chiar Decebal a venit să ți se închine și cînd o asemenea hotărîre încălca jurămîntul pe care îl făcusei de a preface pămîntul de dincolo de Danubiu în provincie romană.

*

Cei doi bărbați tac cu capetele plecate. Frunțile lor sînt atît de apropiate încît par a se atinge.

— De ce vrei să înțelegi ce nu este de înțeles ?

Frunțile lor, ca două fălci de menghine, între care s-a înțepenit miezul nopții peste o cetate în ruină.

— Erai acolo și ai văzut totul.

— Eu pe tine te întreb.

— Erai acolo și ai văzut totul, la fel de bine.

— Te conjur să vorbești.

— Ai fost acolo, de ce te ascunzi ? Cînd au adus fata o priveai cu ochii mari, parcă erai bolnav, parcă erai vrăjit. Eu, împăratul romanilor, nu aveam voie să mă uimesc și nici să fiu descumpănit, dar tu, celălalt, care te pitulai după mine, îți lăsai inima să bată și tîmplele să-ți zvîcnească. Și acum vii să mă descoși pe mine, de ce așa, de ce nu așa ?...

Ca să aflu ce e cu dacii ăștia, nu pricepi ? Ca să aflu de ce nu au putut să fie definitiv învinși și cum aș putea să fac acest lucru.

— Cînd a fost adusă în cort sora lui Decebal...

— Da, eu aș putea spune că mi-am pierdut capul. Însă tu, Împăratul...

— Trebuia să nu mă tulbur...

— Și cînd ai văzut că fata a ajuns în fața ta, să te ucidă.

— Nu chiar să mă omoare.

— Să te piardă, tot una. Și cînd ai văzut că e gata s-o ia de la început și că nu se teme de moarte...

— Da, eram un ostaș, un împărat roman și nu trebuia să mă las impresionat.

— Ai zîmbit rece și ai spus : „Nimic nou sub soare !"

— Mucius Scaevola făcuse cam același lucru în fața regelui etrusc, pe care nu reușise să-l înjunghie...

*

Cum reușise să se strecoare pînă la cortul împăratului?

După bunul obicei roman, tabăra de noapte era înconjurată de un șanț destul de adînc, pe al cărui mal din interior se afla un taluz de pămînt întărit cu țăruși de lemn, formînd un adevărat meterez. În afara taberei se aflau avanposturile asigurate de „velites" iar în interior, înainte de a ajunge la praetorium, cortul generalului, trebuia să

treci prin cordoanele trupelor aliaților, apoi ale ostașilor romani din pedestrime, ale cavalerilor, după care urmau corturile de legați, tribuni și perfecți. Cum să treacă o fată, la miezul nopții, peste atîtea bariere, fără să fie simțită ? De-a lungul meterezului taberei făceau de strajă atîția soldați încît să se poată vedea bine unul cu altul iar la fiecare poartă se aflau în post cîte zece oameni înarmați. Și la fiecare dintre cele patru schimburi de străji, soldați călări înconjurau tabăra însoțiți de pedeștri, care să dea de veste dacă a fost găsit ceva în neregulă. Alți ostași stăteau de veghe la corturile ofițerilor și la cortul împăratului.

Din întîmplare, împăratul nu se afla în cort. Pentru că nu avea somn și, ca să-și limpezească gîndurile pentru a doua zi, ieșise sub cerul liber. Dezamăgită că nu-l găsește unde se aștepta, fata scoase un ușor geamăt sau un suspin. Ceea ce a fost de-ajuns ca să fie prinsă.

Nu se zbătea în mîinile soldaților. Sta dreaptă, cu fruntea sus. La lumina torțelor, o fetișcană cu părul auriu, cu ochii verzi-albaștri.

— Ți-e teamă, copila mea ?

Crezuse, poate, că o dezmeardă cu această întrebare blîndă ? Sau simțea nevoia să i se adreseze cu o voce părintească ? Firește, s-ar fi așteptat la orice, dar în nici un caz ca fata să înceapă să rîdă. Și nu era un rîs smintit, de om care își pierde cumpătul, nici unul de copil care a făcut o poznă fără să-și dea seama de gravitatea ei. Dimpotrivă, era un rîs superior, plin de satisfacția omului care se află mai presus de situație și de cei din jur. Dar un împărat nu are voie să se arate uimit și nici să-și iasă din sărite, deși simte că se repeta în sine întrebarea aceea care i se pare de-a dreptul nenoroadă : „ți-e teamă, copila mea ?". Ca și cum s-ar fi putut altfel cu o fată ce a încăput pe mîna străjilor împăratului pe care a vrut să-l ucidă, decît să-și simtă frica vîrîtă pînă în măduva oaselor. Ca și cum el ar fi putut, într-adevăr, s-o ierte și s-o ocrotească, s-o pună deasupra legii care cere să fie ucisă în chinuri grele.

Cînd termină de rîs, își ridică și mai mult fruntea și zise :

— Din noi doi, tu ești cel care tremură !

Asta era prea mult. Unul dintre ofițeri vru să astupe gura fetei, altul își ridicase spada. Împăratul le făcu semn să nu se pripească. Dar, spre mirarea lui, își dădu seama că tremură într-adevăr. Poate că noaptea era prea răcoroasă, iar el ieșise din căldura cortului fără să-și pună mantia. Poate din alte pricini. Oricum, un împărat nu are voie să tremure. Chiar dacă nu a lipsit mult ca să fie înjunghiat. Chiar dacă este puțin cam răcoare la miezul nopții. Și încă în fața ofițerilor și a străjerilor. Și în fața unei copile care îl înfruntă.

— Din noi doi, repetă fata, tu ești cel care s-a făcut galben ca ceara.

Fără să vrea își privi mîinile. Îi tremurau ușor și erau foarte palide. Iar un împărat nu are dreptul la așa ceva. Mai ales dacă este împăratul romanilor.

Căută să se stăpînească și să rostească vorbele la fel de calm și de blînd.

— Și ce te aduce la mine, copila mea ?

Toți cei de față aveau să-și amintească mai tîrziu de aceste clipe ca fiind cele mai pline de măreție din cîte au trăit. Împăratul lor vorbea de la o asemenea înălțime pînă unde nimeni nu ar fi putut ajunge cu gîndul și era atît de imperturbabil încît nici un zeu nu ar fi putut să-l egaleze. Și punea niște întrebări cu atîta tîlc, cu atîtea dedesubturi, încît biata lor minte de oameni obișnuiți nu putea să le înțeleagă rostul. Numai în urechile împăratului, după ce a rostit, întrebarea i se păru stupidă : „Ce te aduce la mine, copila mea ?"

— Îți cer inima, împărate !

— Inima ?

— Chiar așa !

Spusele acestea puteau să aibă mai multe înțelesuri și unui bătrîn soldat îi trecu prin minte că o nebună de fată s-a îndrăgostit pînă acolo încît a fost în stare să treacă de atîtea obstacole și de atîtea primejdii. Nu ar fi fost de mirare, faima lui Ulpiu Traian crescuse fără margini. Iar cînd dragostea și nebunia din dragoste merg mînă în mînă, totul este posibil. În vremea aceasta, unul din ofițeri își aducea aminte că undeva, în Orient, atîtea tinere femei se ofereau comandanților și chiar soldaților, ca să-și cruțe

viața, casa, averea, familia, poate chiar un amant. Chiar lui Ulpiu Traian îi flutură pentru o clipă prin fața ochilor întîmplarea aceea de demult cînd Cleopatra, copila regină a Egiptului, a ajuns în fața lui Cezar înfășurată într-un covor.

— Și cum vrei această inimă ?

Nu mai adăugă „copila mea", deși aceste cuvinte erau gata să se răstoarne singure.

— În vîrful pumnalului meu ar fi cel mai bine !

— Și acum, pentru că n-ai putut să-ți înfigi pumnalul în inima împăratului, ce crezi că va urma ?

— Știu că ai să mă supui la chinuri, apoi să mă ucizi.

— De ce ?

— Ca să afli cine m-a pus la cale, ca să mă obligi să-ți spun cîte ceva din secretele noastre, ca să mă pedepsești pentru ce am încercat. Începe, ce mai stai ?

— O, mîine am o zi grea, treaba aceasta ar dura foarte mult, noaptea este scurtă. Chiar și împărații trebuie să mai doarmă și ei cîte puțin.

*

— Dar n-ai dormit.

— Cel puțin am încercat.

Cele două colțuri de zid erau atît de asemănătoare încît unul nu ar fi putut să fie decît oglindirea celuilalt. Identici erau și cei doi bărbați care stăteau față în față, se întrebau, se ascultau sau tăceau împreună. Dar care era unul, care era celălalt ? Ar fi putut vreunul dintre ei să jure ; eu sînt împăratul ? Care dintre ei avea dreptul să spună : eu sînt cel care te-a chemat, eu sînt cel care poate să te trimită acolo de unde ai venit ?

— Dar n-ai dormit, repetă unul dintre ei.

— Cel puțin am încercat, îi răspunse aidoma celălalt.

— În schimb ea nu a putut să încerce.

— Și ce e cu asta ?

— Vreau să spun că fata, chiar dacă ar fi vrut să încerce să doarmă, nu ar fi putut, pentru că așa ai hotărît tu. Înseamnă că în lupta care începuse între voi ai cam trișat.

— Nu te grăbi să mă judeci prea aspru. Cînd fata a pornit cu pumnalul în mînă spre cortul împăratului știuse că nu-și va petrece în pat restul timpului pînă la ziuă, să doarmă liniștită. Deci ea a ales. În al doilea rînd, trebuia să conduc a doua zi toate armatele imperiului spre inima Dacici, eu, nu ea ; ori pentru aceasta aveam nevoie de o minte limpede. Și, în sfîrșit, de ce ar fi trebuit să am grija ei ? O adusesem eu la mine, o luasem sub protecția mea, o înfiasem ?

— Din momentul acela făceați parte din aceeași familie, erați legați unul de altul.

— Ascultă, eu te-am chemat anume ca să mă lămuresc...

— Pentru asta mă aflu aici.

— Să lăsăm, te rog, povestea asta cu fata, nu a fost decît un episod mărunt și neînseminat în războiul dacic.

— Dacă ar fi așa, n-am vorbi acum despre ea. Dar iată că te obsedează. Nu poți s-o elimini din gîndurile tale cînd vrei să afli de ce nu ai putut să supui Dacia definitiv.

— Așa este...

— Să ne întoarcem dar la noaptea aceea cînd o fată dacă...

— Sora lui Decebal.

— Sora lui Decebal, dar putea să fie oricare alta. S-a strecurat neobservată în tabără și a intrat în cortul împăratului cu un pumnal în mînă.

— A fost prinsă, dezarmată, tratată cu blîndețe și dată în pază.

— Iar împăratul s-a dus la culcare.

— Nimic mai firesc.

— Fata nu a fost supusă la torturi ca să se smulgă de la ea ce am fi vrut să aflăm.

— Adevărat.

— Din bunătatea împăratului.

— De ce nu ?

— De ce nu ? Pentru că ea se aștepta la acest lucru. Pentru că era pregătită să cîștige în această luptă. Pentru că de-abia acum începuse între voi o luptă care pe care.

Dar deocamdată, tu te-ai dus să te culci. În vreme ce știai că ea este supusă la cele mai cumplite chinuri.

— Am dat poruncă să nu i se facă nici un rău, să fie ținută sub pază și atîta tot, să nu se atingă nimeni de ea. Și porunca mea a fost ascultată.

— Dar pe cînd tu te aflai în cort tribunul militar l-a adus în forumul taberei pe un soldat care fusese bănuit că adormise în post.

— Un lucru obișnuit și necesar. Nici un soldat care adoarme cînd este pus de strajă nu scapă de pedeapsă.

— El era doar bănuit.

— Nu a fost condamnat fără judecată.

— O judecată expeditivă.

— Ce vrei, sîntem în vreme de război, nu e timp de procese lungi, în rîndul soldaților trebuie păstrată o disciplină de fier, de data aceasta se petrecuse un lucru foarte grav : un dușman ajunsese pînă la cortul împăratului...

— După ce s-a pronunțat sentința, tribunul militar l-a atins cu un băț pe condamnat.

— Adică a respectat procedura.

— Apoi soldații au început să-l lovească cu bîtele, din ce în ce mai tare, să-i zdrobească trupul, să-l omoare încetul cu încetul.

— Exact așa cum se procedează după legile noastre.

— Dar nu după ale ei. Pentru că fata aceasta, prizoniera ta, a fost adusă acolo să asiste la supliciu.

— Un supliciu care avea loc din cauza ei.

— Dar nu asta te interesa. Urmăreai, de fapt, s-o înfrîngi. Și pentru un moment chiar ai avut această satisfacție. Fata a început să tremure, a devenit palidă, și-a mușcat buzele, apoi nu a mai putut răbda și a izbucnit : „Nici cîinii nu se ucid așa !"

— „Nici cîinii nu se ucid așa !"

— Tremura așa cum tremurai și tu și era palidă, așa cum ai fost și tu, deci, din acest punct de vedere, nu te mai aflai în inferioritate. În plus, ea își mușca buzele, ceea ce nu ți se întîmpla ție. Iar tu vorbeai tot timpul cu o voce calmă, aproape paternă, ba chiar ai putut s-o numești „copila mea" pe fata care încercase să te suprime. Ea nu s-a putut stăpîni, a țipat.

— „Nici cîinii nu se ucid așa !“

— În vremea aceasta tu încercai să dormi în cort și toți soldații erau convinși că împăratul lor se află ca un zeu deasupra oamenilor și deasupra întîmplărilor și nimic nu poate să-l neliniștească. Dar eu nu puteam să stau liniștit. Mi-am părăsit așternutul, m-am înfășurat într-o mantie soldățească și m-am apropiat de locul acela.

— În zori mi s-a raportat că nu s-a mai întîmplat nimic neobișnuit.

— În afară de faptul că s-au tăiat capetele la cîte un soldat din zece.

— Comandantul legiunii a fost cel care a hotărît decimarea trupei. Pentru ce se făcuseră ei vinovați nu exista o astfel de pedeapsă.

— Soldații trași la sorți erau dezarmați și scoși în cîmp pe poarta decumană.

— Ca de obicei...

— Obiceiurile noastre. Fata a fost scoasă și ea pe această poartă blestemată.

— Aceea este singura poartă pe care sînt scoși condamnații la moarte dintr-o tabără militară romană.

— Ea nu era condamnată.

— Încercase să-l înjunghie pe împărat. Și chiar fără aceasta, fusese prinsă, devenise prizonieră, deci sclavă, iar după legile noastre sclavii pot fi uciși fără judecată. Însă nimeni nu putea să-i facă vreun rău în noaptea aceea.

— Nu a trebuit decît să fie martoră la execuție, și atîta tot... La lumina torțelor au fost retezate 12 capete. Unul cîte unul. Pe același butuc. Și de fiecare dată i se amintea fetei : din cauza ta. Bucură-te, împărate. Nu a putut rezista pînă la sfîrșit. Nu numai că tremura, dar era zgîlțîită ca de friguri.

8

În zori, sora lui Decebal a fost adusă în cortul imperial.

— Cum ai dormit, copila mea ? a întrebat-o împăratul fără asprime în voce.

— Dar tu ?

Ulpiu Traian se stăpîni din nou și trecu peste această sfidare.

— Ai vreo dorință ? întrebă el la fel de blînd.

— Numai cea care m-a adus aici.

— Inima mea...

— Pentru asta am venit.

— Dați-i un pumnal, hotărî împăratul.

Și i-l dădură.

Și fata îl aruncă spre pieptul împăratului. Să i se înfigă, șuierînd, chiar în inimă.

— I-am mai dat o șansă, spuse unul dintre cei doi bărbați care stăteau față în față pe două colțuri afumate de zid.

— În nici un caz șansa de a-și realiza dorința aceea. Orice soldat din armata romană se poate apăra cu scutul de un pumnal care se aruncă de la cîțiva pași. Iar tu erai împăratul și în fața ta se aflau mai multe scuturi. Ca să nu mai spunem că fata trecuse prin atîtea încît nu se mai putea conta pe precizia loviturii ei.

— Ce vrei să insinuezi ?

— Că nu i-ai dat pumnalul ca să-ți pui viața în primejdie.

— Poate din curiozitate să văd dacă mai încearcă încă o dată.

— Din curiozitate ca să vezi dacă și-l înfige în piept...

— Într-adevăr, știam că dacii de viță nobilă nu se lasă prinși, ca să fie luați în sclavie. Că, dacă au posibilitatea, beau otravă sau se înjunghie, numai să nu cadă vii în mîna noastră.

— Și ai crezut că ai cîștigat încă o dată. Că sora regelui Decebal nu a avut curajul să-și pună capăt zilelor.

— În orice caz, pumnalul ei nu m-a atins.

— Ce nu știi tu este că pumnalul zvîrlit de ea a trecut prin inima mea. Că rana aceea încă nu s-a vindecat...

*

Sora regelui a fost purtată pe drumuri, în mijlocul trupelor, într-un car atît de bine apărat încît nu ar fi putut ajunge nimeni pînă la ea. După trei zile, la un popas, a fost primită solia lui Decebal.

— Să fie adusă prințesa ! a poruncit împăratul.

Solii o priveau cum se apropie şi pe chipul lor nu se putea să se ascundă bucuria.

— După cum vedeţi — li se adresă Ulpiu Traian — este vie şi nevătămată. Dar, înainte de a asculta propunerile regelui vostru, pentru a o pune în libertate, ascultaţi voi condiţiile mele.

— Spuneţi lui Decebal, strigă fata, să nu se gîndească la mine.

— Luaţi-o de aici ! sună porunca.

Dar sora regelui se îndreptă păşind cu mîndrie spre solii daci.

Un ofiţer îi sări înainte şi îi puse vîrful sabiei în piept, ca s-o oprească.

Fata parcă nici nu aşteptase altceva. Se aruncă în sabie ca s-o pătrundă în inimă.

*

Am fost rănit atunci pentru a doua oară, spune unul dintre cei doi bărbaţi care stau aşa, faţă în faţă, într-un miez de noapte oprită pe loc. Şi inima mea mai sîngerează încă.

*

Totul fusese prevăzut. Ofiţerul zvîcnise înapoi mîna cu sabia şi se aruncase fulgerător la pămînt. Împăratul expediase fără nici un cuvînt solia lui Decebal. Important era că regele să afle că sora lui trăieşte. Acum nu-i mai rămînea decît să încerce s-o elibereze cu forţa armelor sau să asculte condiţiile cerute de împăratul romanilor.

Ulpiu Traian supraveghe personal pregătirea cortului în care avea să stea închisă fata. Nici un obiect cu care ar fi putut să-şi pună capăt zilelor. Pînă şi stîlpii cortului au fost înfăşuraţi în multe pînze, ca să nu se poată vătăma izbindu-se cu capul de ei. Patru ostaşi fără arme stăteau de strajă în interiorul cortului, s-o împiedice de la orice ar fi încercat ca să-şi vatăme trupul, să-şi pună viaţa în primejdie. Şi soldaţii aceştia ştiau că, dacă încalcă obligaţiile cît de cît, nu i-ar aştepta decît moartea prin ciomăgeală

sau decapitarea, iar fata se așezase pe jos, într-un colț, și nimeni nu putea să-și dea seama ce mai clocește în căpșorul ei frumos.

A fost adusă în cortul împăratului. Cu mîinile legate la spate, în curele, ca să nu poată face nimic decît să asculte și să răspundă.

Dar ea refuza să asculte și să răspundă. Trupul ei firav se afla acolo, sub privirile lor, însă cu mintea și cu sufletul era în altă parte.

— Nu te temi, asta vrei să ne faci să credem, spuse împăratul. Că nu te temi nici de moarte, nici de durere, nici de suferință. Dar oricît ai face pe grozava, ești o ființă plăpîndă, prea plăpîndă ca să reziști la durerea trupului și suferința sufletului. Nu te-am pus la cazne pentru că eu, împăratul romanilor, nu fac nici un lucru care să fie inutil. Inutil și nesăbuit a fost gestul tău de a încerca să mă suprimi. Soarta unui război ca cel pe care l-am pornit nu poate să se schimbe printr-o lovitură de pumnal a unei fetișcane. Chiar dacă ar fi ea sora regelui și, de bună seamă, că nu de la el ai dezlegare. După cum au ieșit lucrurile, și nu se putea să iasă altfel, ceea ce ai făcut tu nu numai că nu a adus nici un folos regelui și poporului tău, chiar le-a adus pagube. Se pare că Decebal ține cu orice preț să nu te trimit să fii vîndută sclavă la Roma. Aștept de la el o altă solie, care s-a și pornit spre noi. Iar pretențiile noastre vor fi acum și mai mari. De aceea vrem să te păstrăm cît mai proaspătă și cît mai frumoasă. În rest știm totul despre tine și anume că nu ai avea ce să ne spui, fiindcă nu știi nimic din ceea ce ne-ar interesa pe noi. Că ești o ființă ca oricare alta, cu sînge care curge și carne care doare. Că în fundul sufletului tău, îți mărturisești sau nu, ne ești recunoscătoare că te-am cruțat.

Îi fusese scos cordonul ca să un se sugrume cu el. Și în cămașa aceea acum foarte largă trupul ei părea, într-adevăr, foarte plăpînd. Îi fuseseră scoase acele și agrafele din păr și, sub șuvițele care atîrnau acum libere pe umeri și de-a lungul brațelor, părea într-adevăr o copilă care nu știe nimic din ce este pe lume. Și cum era așa, cu mîinile legate în curele, părea atît de vulnerabilă că ar fi vătămat-o numai apropierea unei primejdii, oricît de mică.

Dar ultimele cuvinte ale împăratului păru că le aude. Şi că vrea să le răspundă. Dacă nu era cumva o simplă întîmplare. În tăcerea care se lăsase, cînd toată lumea o privea şi îşi dădea seama că este cu adevărat o biată fiinţă care nu are cum să se ajute împotriva durerii şi a suferinţei, fata cu mîinile legate la spate se aplecă uşor asupra unei torţe şi lăsă să i se aprindă părul şi să ardă încet spre rădăcină. Iar după ce îi stinseră pălălaia care îi cuprinsese tot capul cu un întreg burduf de apă, fata se aplecă din nou deasupra flăcării, cu un număr gol. Sfîrîia şi crăpa pielea ei de copilă şi împăratul fu cel care nu mai putu să rabde.

— De-ajuns, răcni el ca un leu rănit.

Apoi, după ce se mai potoli, gîndindu-se la întîmplarea cu Mucius Scaevola, zise :

— Şi o să încerci să mă sperii acum că o sută de fete ca tine, fără teamă de suferinţă şi de moarte, sînt gata să facă orice pentru a mă opri din drum ?

— Nu o sută de fete. Un popor întreg, împărate !

*

— Cum îşi poate pune cineva capăt zilelor dacă nu are cu ce ?

— Nu ştiu. Dar fata aceasta vrea să moară şi se stinge încetul cu încetul. Şi orice am face noi, nu mai putem s-o ţinem în viaţă pînă la sosirea soliei lui Decebal.

*

Cele două colţuri de zid în ruină se apropiau din cînd în cînd atît de mult că intrau unul în altul ca două caiere de nor pe o margine de cer. Bărbaţii aceia care stăteau faţă în faţă şi îşi vorbeau şi se ascultau, se apropiau şi ei, frunte de frunte, gene de gene, buze de buze, trup de trup, pînă parcă se contopeau de nu mai rămînea decît unul, care să-se întrebe şi să-şi răspundă singur. Apoi iar se desprindeau uşor cele două colţuri de zid. Şi la fel cei doi bărbaţi, dar numai atît cît să nu poată avea loc şi să nu poată trece altcineva printre ei.

*

— Ai învins la Tapae și biruiai peste tot. Legiunile romane înaintau încet, dar nimic nu le stătea în cale. Erai stăpîn deplin pe situație și Roma nu mai aștepta decît asaltul final asupra Sarmizegetusei. Nu mai era decît o chestiune de timp ca Dacia să fie transformată în provincie romană.

— Și tu crezi la fel ?

*

Unul dintre cei doi bărbați și-a lăsat pleoapele peste ochi. Poate că a aţipit puţin. Celălalt veghează.

Un adevărat coșmar. Se face că Decebal a trecut fluviul, a distrus toate rezervele concentrate în Moesia, a tăiat toate drumurile imperiului care duc spre Dacia și se îndreaptă fulgerător chiar spre Roma. Se făcea că marea armată a imperiului nu mai căuta decît un loc de ieșire din această situație blestemată. Dar nu face altceva decît să rătăcească la întîmplare. Pretutindeni dacii ardeau și pîrjoleau totul în calea lor. Nici ajutoare, nici hrană, nici apă, nici fîn și grăunțe. Și nici o ștafetă care să vină, nici una care să poată să plece. Funinginee și cenușă. Pustiu de funingine și cenușă. Raţiile, din ce în ce mai mici, erau pe isprăvite. Soldaţii, cu feţele supte, cu buzele crăpate, cu ochii mistuiţi de febră, umblau ca niște năluci. Cei care cădeau se rugau de tovarășii lor să le curme agonia cu fierul armei. Dar chiar dacă ar fi vrut cineva să-i asculte, nu mai avea putere să o facă. Cădeau caii peste soldaţi și soldaţii peste cei ce se zbăteau laolaltă în cenușă.

*

— Decebal a trecut Dunărea în josul fluviului și s-a pornit să pustiască Moesia.

— Dar tu te-ai îmbarcat pe cîteva corăbii, ai coborît în apropierea Deltei și l-ai învins într-o mare bătălie, aruncîndu-l pe celălalt mal.

— Ceea ce nu știi tu este că eu nu am mai prins decît o parte din oastea lui, în timp ce se retrăgeau împreună cu

sarmaţii cei îmbrăcaţi în zale, cu cai cu tot, care îl întovărăşeau. Şi aceasta pentru că au venit cîteva zile de moină, de căldură ca în toiul primăverii. Începuse să crape şi să se rupă podul de gheaţă care lega cele două maluri ale fluviului. Şi dacii au trecut înapoi în pripă, ca să nu fie prinşi de dezgheţ dincolo. Dacă ar mai fi fost cîteva zile de iarnă obişnuită, visul acesta de spaimă în care rătăcim printr-un deşert de cenuşă, ar fi fost un coşmar real.

*

Cortegiul triumfal se forma în cîmpul lui Marte. Cum sta aşa, cu faţa spre Capitoliu, Ulpiu Traian avea în stînga mausoleul lui Augustus şi în dreapta arena lui Domiţian. În timp ce se lăsa îmbrăcat şi fardat, se gîndea, nu fără tristeţe, cît de trecătoare este gloria şi cît de mică este puterea. Un împărat poate să ridice viaţa oricăruia dintre supuşii săi, dar nu-i stă în putinţă să şi-o prelungească nici măcar cu o zi pe a sa. Vine inevitabil un timp cînd nu se mai alege decît un pumn de cenuşă din tot ce ai făcut.

Din aceste gînduri nu prea vesele, îl treziră sunetele tobelor, care anunţau că începe solemnitatea.

Înşiraţi de-a lungul drumului pe care avea să-l străbată cortegiul triumfal, cetăţenii Romei se înghesuiau ca să apuce un loc cît mai în faţă, să vadă cît mai bine. Era dreptul lor să asiste la acest spectacol, cel mai măreţ dintre toate cîte aveau loc în cetatea eternă. Trecuseră aproape 15 ani de la ultimul triumf, cel al lui Domiţian, care şi el se întorcea, chipurile, învingător din Dacia. Printre ei se vîrau liberti şi chiar destui sclavi, care primiseră învoirea stăpînilor. Nimeni nu se bătea mai aprig pentru un loc mai bun decît veteranii, bătrînii soldaţi lăsaţi la vatră, care se grozăveau ca şi cum ei ar fi cîştigat toate războaiele imperiului. În disputele destul de aprinse erau în stare să-şi scoată tunicile ca să-şi arate cicatricele rănilor primite. Noroc că nu se aflau prea mulţi la Roma, marea lor majoritate cultivîndu-şi loturile de pămînt primite prin provinciile îndepărtate. Cetăţenii mai bogaţi, familiile de patricieni aşteptau în faţa templelor sau în Forum. Dar şi gloata se îngrămădea acolo, cu toată ordinea pe care încercau s-o stabilească pretorienii. Mulţi bărbaţi şi băieţandri

se cățărau pe acoperișurile tavernelor și pe terasele caselor vecine.

Nimeni nu voia să scape un asemenea prilej. Numai cine nu a putut să iasă din casă nu a fost de față. Dar pînă seara toată Roma știa cum s-au petrecut lucrurile, pentru că se găseau destui povestitori.

În frunte veneau consulii și senatorii, urmau suflătorii din corn și apoi purtătorii de prăzi luate din țara învinsă. De data aceasta vasele de aur și de argint, grămezile de monede și de arme erau cu mult mai sărace decît în triumful lui Domițian, iar podoabele de fildeș și statuile lipseau aproape cu desăvîrșire. Însă cetățenii Romei își mai aminteau ce se spunea pe atunci și anume că împăratul scosese tot tezaurul la paradă ca să se creadă că adusese din Dacia o captură colosală.

După această pradă de război veneau taurii albi ca neaua, cu coarne poleite și cu panglici agățate de grumaz, însoțiți de preoții care urmau să-i sacrifice și de copiii care duceau vasele de aur pentru libații. Veneau apoi prizonierii în lanțuri, de data aceasta și ei destul de puțini și din care nu făcea parte nici regele și nici alte căpetenii.

În sfîrșit, împăratul, în chipul zeului Iupiter, cu tunica și toga de purpură, brodate cu aur, cu cununa de lauri pe cap, semeț în carul triumfal, ținînd în mîna dreaptă sceptrul de fildeș cu vulturul imperial. În jurul carului, actorii care dansau în sunetul lirei. În urma carului venea grosul acestui cortegiu, coloane de prizonieri făcuți de Decebal din rîndul soldaților lui Domițian, și pe care regele dac îi pusese în libertate de-abia acum ca o condiție de pace impusă de Traian. Cu capul ras, acoperiți cu scufa libertului, mulți dintre ei nu se arătau deloc bucuroși să defileze pe străzile Romei. Chiar împăratul aflase că ei nu au fost ținuți cu de-a sila, că le mergea bine printre daci și mulți ar fi preferat să rămînă acolo.

Cortegiul era încheiat de trupele de ostași biruitori, cu veșmintele curate, cu armele și coifurile lustruite, țanțoși și plini de trufie.

Era de făcut un drum destul de lung și de obositor, dar un împărat care se întoarce victorios din războaie trebuie

să se supună la această corvoadă chiar dacă a rămas în convingerea sa intimă un om simplu, căruia nu-i plac zgomotele de paradă.

Cortegiul pornit din Cîmpul lui Marte face un ocol spre dreapta, trece pe malul Tibrului, străbătînd cîmpul tîrgului de vite (Forum Boarium) acum măturat și curat ca în palmă, se oprește să aducă un omagiu în fața templului lui Hercule și ajunge în Circul cel Mare, despre care se spune că ar fi fost creat de Romulus o dată cu întemeierea Cetății. Cele trei rînduri de bănci ale sale erau înțesate de lume, cetățenii Romei cîntau, strigau, rîdeau, ridicau brațele, aruncau flori. Dar se auzeau și vorbe de zeflemea. unele destul de usturătoare.

Poate că unele dintre ele ajungeau pînă la urechile împăratului. Dar el sta drept și neclintit, ca o statuie, în carul său triumfal.

Cortegiul înaintează încet pe calea sacră, trece prin forum și urcă încet panta Capitoliului. De-abia aici, în vîrful colinei sfinte, în fața templului lui Iupiter cel Foarte Bun și Foarte Mare, al Iunonei și al Minervei, împăratul romanilor se trezește parcă dintr-un vis.

*

Se distrează Roma, dar nu se bucură. Împăratul simte că inima cetății nu bate cum trebuie. Dar nu are cum să afle ce vierme sapă la rădăcina acestui triumf, un triumf pe care nu l-a rîvnit, dar nici nu-i stă în putere să-l refuze. Roma trebuia să ia la cunoștință că s-a întors biruitor din Dacia. Cetatea eternă, care aștepta de cîțiva ani acest lucru cu sufletul mîhnit după înfrîngerea lui Domițian, se trezise și se înflăcărase o dată cu făgăduielile și cu pregătirile lui Traian și avusese de-a dreptul fierbințeală în cei doi ani de război. Venise timpul să răsufle ușurată. Să se răcorească. Să explodeze de bucurie. Și, în sfîrșit, să se liniștească în mîndria ei de stăpînă a lumii, biruitoare peste tot.

Împăratul ar vrea să știe ce se întîmplă acolo în mulțime și ce se întîmplă în coloana cortegiului în urma carului său sau ce nu se întîmplă, dar nu are cum, el trebuie să stea

țeapăn ca o statuie și semeț ca însuși Iupiter, zeul zeilor, cu privirea mîndră, ațintită înainte, cu vulturul de aur de pe măciulia sceptrului de fildeș ținut ca un șoim gata să-și ia zborul peste lume.

*

Dar bărbații aceia de pe zid, înfășurați în mantii soldățești, pot orice. Și unul dintre ei chiar plutește, nevăzut și nesimțit de nimeni, pe deasupra cortegiului și mulțimii de oameni.

Primul lucru care bate la ochi pentru orice om aflat azi la Roma, este numărul prea mare de foști soldați romani eliberați de daci. În memoria cetății așa ceva nu s-a mai întîmplat niciodată. De fapt acesta era cel mai de seamă argument că Ulpiu Traian a înregistrat o mare victorie asupra lui Decebal, că a fost spălată rușinea pe care Domițian o aruncase asupra imperiului. Dar Roma aflase că pentru ei veneau din Dacia, în urma armatei victorioase, cel puțin tot pe atîția schilozi. Romei nu i-a plăcut niciodată să-și poarte rănile. Nici să și le privească. Despre invalizii din război, despre marii mutilați, despre ciungi și orbi nu se vorbea cînd comandanții de oști sau împărații vorbeau despre bătăliile lor.

Important era să se știe cîți dușmani ai distrus, cîți sclavi ai adus, cîte cetăți ai ars, cît pămînt ai cucerit, ce averi ai jefuit. Și, ca să convingi cît de crîncene au fost luptele pe care le-ai condus și le-ai cîștigat, puteai să amintești și de soldații care ți-au fost uciși, despre moartea lor aveai voie să vorbești. Roma putea să se simtă mîndră de jertfele ei. Dar, cu toate că rănile se infectau repede și mulți ostași nu puteau să supraviețuiască, existau destui mutilați la Roma care nu făceau viața prea veselă. Și de data aceasta Roma se întreba, ce e drept de-abia în gîndul ei, doar în șoaptă, dacă a meritat să se plătească un asemenea tribut pentru a aduce acasă soldații pierduți de Domițian. Și mai aflase Roma că, pentru a-i salva pe acești prizonieri, căzuseră în luptă și își lăsaseră oasele sau cenușa, pe pămîntul Daciei, cel puțin de cinci ori pe atîția ostași viteji și vînjoși, și asta era cam mult. Numai o mînă de captivi daci și nici un nume cunoscut. Nici un nume

răsunător printre ei, nici un rege, nici o căpetenie, nici un mare comandant de oşti. Nu se mai întîmplase niciodată ca numărul soldaţilor romani eliberaţi să fie mai mare decît numărul prizonierilor făcuţi de la duşman. Nici măcar în cortegiul lui Domiţian, care falsificase totul, băgînd în cortegiu sclavi cumpăraţi pe toate pieţele lumii.

Dar ceea ce părea şi mai ciudat era că tocmai aceşti oameni pentru care se făcuseră atîtea sacrificii nu se arătau cît ar fi trebuit de bucuroşi de noua lor situaţie. Dimpotrivă, se simţeau foarte stingheri cum veneau aşa, îngrămădiţi, în cortegiu, cu capetele rase, cu scufii de liberţi. Ei fuseseră soldaţi ai imperiului roman, falnici şi viteji, şi dacă au căzut în lupta în care chiar comandantul lor a fost ucis, aceasta s-a întîmplat fie pentru că nu au fost prea bine conduşi, fie pentru că Decebal se dovedise un conducător cu mult mai iscusit. Nu aveau vreo vină nici că au căzut în mîna duşmanului, nici că s-a plătit atît de scump eliberarea lor. „Nu noi v-am chemat, de ce nu ne-aţi lăsat acolo ?“ Strigau, desigur, altceva, „Ave, Cezar !“, îl aclamau pe împărat dar pentru cine avea ochi de văzut era limpede că altfel gîndesc.

Apoi veneau ostaşii, falnicii soldaţi ai imperiului, care se întorceau victorioşi din Dacia. Cîntau şi scandau din mers elogii la adresa împăratului, dar şi mici cuplete satirice care se amestecau cu glumele şi vorbele răutăcioase rostite ici-colo în mulţimea celor adunaţi pe marginea drumului.

Sute sau poate mii de glasuri scandau că Ulpiu Traian este mai cinstit, mai drept şi mai bun păzitor al bunelor moravuri decît Octavianus Augustus şi decît Cato cel Bătrîn, supranumit Cenzorul, dar imediat se auzea o voce, singulară ce e drept şi destul de anonimă, care să întrebe :

„Ce făceai noaptea, Cezar,
Cu sora lui Decebal ?“

Ca întotdeauna umblaseră şi acum destule zvonuri care, purtate din gură în gură, căpătau tot mai multe înfăţişări. Unii spuneau în şoaptă că în ultima vreme împăratul, în loc să conducă oastea la lupta finală, se desfăta în cortul său cu o tînără prea frumoasă, care putea să fie sora re-

gelui dac, dar tot atît de bine o vrăjitoare de a lor, dacă nu chiar o zeiță care a luat această înfățișare ca să-l seducă și să-l facă să-și piardă mințile pentru a nu-i întrece pe zei în mărire și în fericire. Alții spuneau în taină că se punea cu adevărat la cale o căsătorie între împăratul romanilor și o soră sau o fiică a lui Decebal. ceea ce era, la urma urmelor, de crezut, deoarece și Augustus încercase chiar o dublă căsătorie, pe vremea altui rege dac. Asemenea alianțe prin femei erau chiar obișnuite la Roma. Caius Iulius Cezar își dăduse o fiică după Pompeius, Marcus Antonius se căsătorise cu sora lui Octavianus. Se dădeau chiar amănunte, cum că în felul acesta Traian devenea, de drept și de fapt, prin înțelegerile încheiate, moștenitor și succesor al lui Decebal, deci, Dacia va ajunge o provincie romană fără alte lupte și fără vărsare de sînge.

Se scanda în cor că este cel mai mare comandant de oști din cîți a cunoscut lumea, mai bun decît Alexandru cel Mare, Hannibal și Iuliųs Cezar, ca din nou să se audă undeva o voce :

„Unde este, Cezar,
Dacia lui Decebal ?"

Se elogia faptul că nu îngăduie abuzurile, că cere de la toți respectarea neabătută a datoriilor, cărora el cel dintîi se supune, cînd din nou se auzi vocea aceea, sau poate alta :

„Unde ți-e făgăduiala, Cezar,
Că-l aduci pe Decebal în lanțuri ?"

Pentru așa ceva nu ar fi trebuit să se supere nimeni, intra în obiceiul roman să fie luați în zeflemea triumfătorii, dictatorul Sylla fusese „un putregai călare", Caius Julius Cezar „Pleșuvul cel dezmățat", Domițian, „Nero cel dolofan" sau și mai și „Sacul de osînză", „Părintele nepoților săi". Și toate acestea erau permise, ba erau chiar încurajate în timpul triumfului, anume pentru a se mai scade cîte ceva din glorificarea celui adulat, ca zeii să nu devină invidioși și geloși pe fericirea și pe strălucirea lui și să întoarcă roata norocului.

Dar bărbatul acela de pe colțul de zid în ruină înțelese că de data aceasta era vorba de cu mult mai mult.

Nu era veselă Roma. Primele lucruri care se auziseră după sfîrșitul sărbătorilor fură că vor crește impozitele, că se vor cumpăra mai puține animale sălbatice pentru spectacolele de circ și că nu vor crește rațiile de grîu. Se mai află apoi că începe să se construiască un pod de piatră peste Dunăre, cel mai mare pod de piatră, poate chiar a opta minune a lumii. Mulți nu înțelegeau ce rost avea acest pod, pentru care se făceau atîtea eforturi și atîtea cheltuieli. Și unii chiar îndrăzneau să-și întrebe prietenii la ureche : „Ca să trecem noi la Decebal sau să treacă Decebal spre Roma ?" Își aduceau aminte că în iarna trecută, pe cînd Traian se afla înfundat în zăpezile Daciei, cutezătorul rege se aruncase peste podul de gheață al fluviului iar Roma fusese cuprinsă de aceiași fiori pe care îi cunoscuse pe vremea cînd Hannibal se îndrepta spre porțile ei. Alții glumeau că se face un pod cu totul și cu totul de aur pentru mireasa Împăratului, sora sau fiica regelui dac. Ba că această minune i-ar fi fost impusă împăratului de Decebal, ca să vadă dacă merita să i-o dea pe sora sau pe fiica lui, dar nu era de ajuns, pentru că mai urmau încă două încercări : un palat de cleștar pe fundul mării și o scară de fildeș pînă la cer.

Dintre toți locuitorii imperiului de cea mai mare atenție se bucură din partea Împăratului foștii oastași romani scoși din captivitatea dacilor. Ulpiu Traian își dăduse seama că sînt oameni neajutorați și dezorientați, străini printre ceilalți, priviți ca niște vinovați, ca niște ciumați. Unii prea bătrîni ca să mai fie înrolați, alții prea tineri ca să se bucure de drepturile veteranilor. Nu aveau rude, nici prieteni, nici patroni, unii dintre ei nu mai călcaseră pînă acum în Roma. Fură sprijiniți să deschidă hanuri și prăvălii, să facă negoț cu vite și legume, să intre în funcții de stat după priceperea și iscusința fiecăruia. Nu de alta, dar ei trăiseră printre daci nu mai puțin de 15 ani de zile. Era necesar să li se asigure la Roma un trai mai bun decît cel de acolo. Ca să nu aibă motive să spună lucruri bune despre daci, să-și povestească amintirile plăcute. Ba, dimpotrivă. Și anume la Roma, ca să nu fie scăpați din supraveghere pe tot întinsul imperiului, unde s-ar fi găsit

— De întrebarea aceasta tot nu poți să scapi, orice ai face, nu poți să scapi, spuse unul dintre cei doi bărbați de pe zidul în ruină : De ce nu ai cucerit Dacia ca s-o transformi în provincie romană, așa cum te-ai legat de la început ?

— La același lucru mă gîndeam și eu după triumf. Dar nu am avut prea mult timp să o fac. În curînd mi-au sosit vești că Decebal se răfuiește cu regii vecini care l-au trădat, alăturîndu-se nouă. Cu ce oaste, dacă oastea lui fusese desființată ? De unde atîta putere ca să-i bată pe aceștia, cînd el fusese învins ? De unde atîta curaj, cînd fusese umilit ?

— Poate că tocmai din această umilință...

— Cum de a putut să renască, într-un timp atît de scurt, din cenușa ei, această țară înfrîntă ?

— Cînd e vorba de daci, te poți aștepta la orice.

— Dar lucrul care m-a nedumerit și m-a întristat cel mai mult, a fost că foștii soldați romani pe care i-am eliberat din sclavie și i-am ajutat să-și facă un rost la Roma, s-au furișat de sub supraveghere și s-au întors la vechii lor stăpîni.

— Nu e de mirare. Ei nu au fost tratați acolo ca sclavii de la noi. Nu sînt vînduți, nu sînt biciuiți, nu sînt uciși după toanele stăpînilor. Dimpotrivă, se bucură de libertate și de respect și sînt plătiți să execute și să conducă lucrările de drumuri, de poduri, de aducțiuni de apă, de fortificații. Unii dintre ei au ajuns dascăli de școală sau instructori militari, alții scribi sau consilieri.

Mulți s-au căsătorit, au acolo familii, copii. Casa lor este în Dacia, iar țara aceasta patria lor.

— Sînt niște trădători.

— Din punctul de vedere al Romei, chiar așa. Dar pe tine altceva te roade : prin plecarea lor ai rămas fără cea mai importantă motivație a războiului din Dacia. Cu ce poți să mai justifici intrarea și retragerea ta din această țară ?

— L-am obligat pe Decebal să-și desființeze oastea.

— Dar și-a făcut-o la loc.

— L-am obligat să-și distrugă fortificațiile.

— Și le-a ridicat din nou. Cu ajutorul foștilor soldați romani eliberați de tine. Și ce nu știi, sau nu vrei să știi, este că destui cetățeni romani, care nu au fost niciodată sclavi și niciodată eliberați, au trecut Dunărea să se pună în serviciile lui Decebal.

— Știam. Ca să-i sperii pe cei care ar mai avea de gînd să încerce, au fost judecați toți fugarii la Decebal, de pe vremea lui Domițian și pînă acum.

— Și aruncați fiarelor în circ, să-i sfîșie de vii. Iar cînd nu mai pridideau fiarele, erau siliți să se ucidă între ei sau îi vînau gladiatorii.

— Justiția și-a spus cuvîntul. Pentru trădători nu există altă pedeapsă.

— Dar iată că nici aceasta nu i-a oprit pe unii să treacă la daci.

— Cînd îi va ajunge și pe ei brațul legii...

— Cînd îi va ajunge ? Știu și ei bine că în cazul acesta n-ar găsi îndurare. Dar cel mai grav lucru în treaba aceasta este că ei se simt la adăpost în Dacia. Adică sînt convinși că această țară nu va putea fi cucerită. Și sînt mulți care cred așa.

Stă scris că Decebal a trimis solie de pace la Împăratul romanilor, dar acesta nu a vrut să-i asculte, deoarece era formată numai din comați, adică oameni de rînd, ceea ce a fost privit drept o sfruntare.

Stă scris că, văzînd primejdia din ce în ce mai mare, s-a trimis încă o solie, de data aceasta cu mult mai numeroasă, alcătuită atît din tarabostes, adică nobili, cît și din comați, pe care împăratul, ale cărui armate mergeau din victorie în victorie, iarăși o respinge.

Văzînd că soarta armelor îi este statornic dușmană și că Traian va intra în cetatea de scaun, Decebal se hotărăște să se ducă el însuși spre a cere pace. Stînd cu măre-

ție în jilțul său, împăratul, înconjurat de generalii săi și de semnele puterii sale, îl privește pe regele dac, ai cărui însoțitori îngenunche în timp ce el se supune, rămînînd în picioare.

Stă scris că împăratul îi acordă de data aceasta pacea cu înțelegerea ca Decebal să înapoieze toate armele, mașinile și meșterii primiți de la romani, să predea prizonierii și fugarii trădători, să dărîme toate cetățile, să recunoască de prieteni și de dușmani pe prietenii și dușmanii imperiului roman și să nu mai primească nici un roman civil sau militar, în slujba sa.

*

— L-ai avut pe Decebal în mînă.

— Este adevărat.

— De ce nu l-ai prins să-l duci la Roma, în cortegiul triumfal ?

— Dar el venise de bună voie, nu fusese prins în luptă.

— Vercingetorix nu a fost nici el prins în luptă, dimpotrivă s-a predat de bună voie, s-a recunoscut învins, a cerut chiar clemență, dar aceasta nu l-a împiedicat pe Cezar, pe marele Cezar, să-l ferece în lanțuri, să-l pună să defileze în cortegiul său triumfal, ba chiar să fie ucis ca un taur de jertfă. La fel s-a întîmplat cu regele Iugurtha, care a fost purtat și sacrificat în triumful lui Marius. Cetățenii romani te-ar fi aclamat cu frenezie și nu ar mai fi fost nevoie de altă dovadă că ai supus Dacia.

— Deosebirea este că Decebal nu s-a predat, nu s-a recunoscut învins și nu a cerut clemență. El a venit să ne înțelegem asupra păcii, atîta tot.

— Și ce conta ? De ce trebuia să se recunoască el învins cînd te aflai cu oastea sub zidurile Sarmizegetusei ? De ce mai trebuia să aștepți să se predea cînd se afla în cortul tău, în mijlocul generalilor și armatei tale ? Nu ți-ar fi trebuit decît capul lui Decebal ca Dacia să cadă de la sine. Și acest cap îl aveai.

— Capul lui Decebal. Toată Roma vrea capul lui Decebal. Tot imperiul... Dar eu nu pot să-i rostogolesc acest cap la picioare.

L-a primit pe rege. Și l-a ascultat. Pînă la capăt. Spre uimirea și spre uluirea tuturor. Pentru că, de fapt, nu avea ce să asculte. Decebal nu venise să se predea, așa cum se așteptaseră toți generalii și toți soldații. Nu venise să-și supună țara, așa cum era normal în această situație. El nu făcea altceva decît să ceară romanilor să se întoarcă de unde au venit. Fără nici un alt om din rîndurile dacilor decît cei care au fost prinși pînă acum. Fără nici o altă despăgubire decît prada pe care au luat-o pînă acum. Și împăratul ascultă. Ascultă pînă la capăt. Ei fierbeau și simțeau că le sar spadele din teacă și el ascultă fără să se înfurie.

Apoi a poruncit să fie lăsați singuri.

Fără însoțitori, fără arme, fără tălmaci.

Și nu au făcut altceva decît să tacă.

Să se privească și să tacă.

Și, într-un tîrziu, împăratul a spus.

— Nu mă aflu aici decît ca să cuceresc această țară.

— Iar eu ca s-o apăr, a răspuns regele.

— Țara ta este cucerită aproape în întregime, nu mai ești stăpîn decît pe cîțiva pași de pămînt și noi nu mai avem nevoie decît de un singur asalt. Ce ți-a mai rămas ?

— Poporul !

— Poporul tău, fără tine, va fi ca un trup fără cap.

— Poporul nu este al meu, eu sînt al lui.

— Ce să înțeleg de aici ?

— Că dacă eu nu pot trăi fără el, el poate trăi fără mine.

— Venind încoace, erai sigur că n-am să dau poruncă să te pună în lanțuri ?

— Nu eram sigur. Dar mă bizuiam pe înțelepciunea ta. Știam că nu ți-ar fi de nici un folos. Poporul dac s-ar arăta și mai îndîrjit.

— În schimb poporul roman s-ar arăta foarte satisfăcut să-l vadă pe Decebal în cortegiul triumfal al împăratului.

— Venind încoace, mai știam încă un lucru : că Decebal nu va fi dus niciodată viu la Roma.

— Viu sau mort ! Îndîrjirea poporului tău n-ar mai fi de nici un folos.

— Tocmai aceasta este înțelepciunea pe care credeam s-o găsesc la tine, să-ți dai seama că un popor ca acesta nu se poate cuceri numai cu armele. Nu este de ajuns să te declari stăpîn pe cetățile, pe satele, pe casele, pe sanctuarele sale, pe pămîntul țării. Trebuie să găsești un drum spre sufletul lui.

— Și crezi că s-ar găsi acest drum ?

— Deocamdată nu. Cu timpul, cine știe... Dar cu marea ta înțelepciune, poți desigur să-ți dai seama că, la data asta, nu ai decît două posibilități : să nimicești acest popor, om cu om, și să rămîi cu un pămînt pustiu sau să-l lași să trăiască și să cauți o înțelegere cu el. Acesta nu este un popor care să se supună de teamă, pe care să-l înspăimînți cu capete tăiate, pe care să-l ții sub stăpînire cu frica de moarte. Dacii se cred nemuritori, este un lucru de mult știut...

*

— Trezește-te, împărate ! spuse unul dintre cei doi oameni de pe zidul în ruină.

— „Trezește-te, împărate !“ mi-am spus eu în palatul de la Roma, cînd am aflat că Decebal nu mai ține seama de obligațiile de pace.

— De ce ar fi ținut seama ? Nu era pentru el decît o constrîngere, de care trebuia să se elibereze.

— Crezusem, într-adevăr, că se poate găsi o punte de înțelegere spre inima acestui popor.

— Cu timpul.

— Dar acel timp nu exista. Dacii își refăcuseră armata, își reconstruiau cetățile, își recuceriseră teritoriile de la hotare pe care noi le dădusem ca răsplată regilor vecini pentru ajutorul lor, primeau din nou oameni din imperiu, își făureau arme. Pe de altă parte, visteria imperiului era mai secătuită decît oricînd, comerțul lîncezea, nu mai aveam din ce să-i plătim pe soldați, se împuținau mirodeniile și podoabele aduse din Orient pentru că lipsea aurul pe care să-l lăsăm în schimb, grînele soseau greu la Roma. Mulți începuseră să cîrtească, nu-și arăta nimeni

nemulțumirea în mod deschis, dar eu simțeam aceasta, începeam să devin împăratul care nu se potrivește acestui timp, cel care a dezamăgit și în care nu se mai poate avea destulă încredere. În primul rînd, Dacia avea aur și aceasta ne putea scoate din impas. În al doilea rînd, Dacia ne sfidase și acest lucru nu se putea ierta. În sfîrșit, Dacia era pentru imperiu o amenințare și acest lucru nu se putea îngădui.

— Dacă ar fi fost timp...

*

Soldații care fac de strajă pentru liniștea împăratului simt că le trece os prin os de atîta stat, de parcă s-ar afla acolo din timpuri care nu se mai țin minte.

— Al treilea cîntat al cocoșului, zice unul dintre ei, schimbînd greutatea pe celălalt picior.

— Hei, voi de acolo, trîmbița cocoșului a sunat a treia oară. Sculați-vă, a cîntat de trei ori cocoșul, rostește al doilea soldat privind peste cîmpul de morți.

— Cățelul pămîntului... Pentru ei nu mai contează decît cățelul pămîntului...

— Parcă a turbat cățelul pămîntului. Toată noaptea latră sub cenușă și sub ruine. Îl înnebunește mirosul de sînge.

— Cocoșul ăla cum de-a scăpat el să trîmbițeze deșteptarea peste ruine ?

— Și luna... Cum îi mai scaldă pe morți în lumina ei de var...

— Parcă ar vrea să-i spele... Să-i primenească...

— Împăratul a dat poruncă să nu se mai aleagă morții noștri de ai lor cînd sînt puși pe rug.

— Ar fi și greu, așa cum sînt, încleștați unii de alții.

— Pe rug se desprind unii de alții, parcă pentru a se privi o clipă în ochi. Și cum se mai miră !

— Cenușa lor și cenușa noastră, în pămîntul Daciei...

— Taci, te aude împăratul !

— Nu te teme... Împăratul nu-și ascultă decît gîndurile lui...

*

— Se luminează de ziuă, împărate!

Aghiotantul se afla acolo, nici prea departe, nici prea aproape, nici prea devreme, nici mai tîrziu decît trebuia.

— Se luminează de ziuă? se miră Traian.

— Într-adevăr, s-a lăsat o ceață, așa, ca o negură peste tot. Mi s-a părut o noapte foarte lungă, la toți ni s-a părut foarte lungă, de parcă ar fi fost ținută de cineva pe loc. Dar acum sînt semne că s-a pus roata vremii în mișcare, spuse aghiotantul, apoi tăcu, de parcă s-ar fi simțit vinovat. Nu mai vorbise niciodată atît de mult, despre lucruri atît de nelămurite. Se scutură și, ca unul revenit la treburile sale, începe să insiste pe alt ton. Ar fi timpul să te ridici de pe zidul ăsta. Vorbea cu o voce părintească și ocrotitoare... Să te cureți puțin de praf, de fumingine și de cenușă... Și să mănînci ceva, în curînd vin generalii după porunci, a sosit și delegația Senatului, trebuie să arăți ca un împărat învingător...

— Un împărat învingător, repetă Traian, cu vocea obosită și cu o undă de tristețe.

— O, Cezar, de asta depind foarte multe...

— Ce s-ar mai putea întîmpla?

Aghiotantul nu răspunse, dar împăratul înțelese ce era de înțeles.

— Dacă Roma nu mai are nevoie de mine ca împărat, eu mă pot întoarce printre ostași unde, fie vorba între noi, mă simt mai în apele mele.

— Blestemul este că trebuie să fiți împărați pînă la moarte. Dacă ai apucat să-ți pui coroana pe creștet, nu ți-o mai ia nimeni de acolo decît cu cap cu tot. Ori ții bine hățurile puterii în mînă, ori te rostogolești în țărînă...

*

— Împăratul este capul imperiului. El hotărăște, el conduce, zice unul dintre cei doi bărbați de pe cele două colțuri afumate de zid.

— Un cap care nu poate să facă altfel decît simte, doreste și cere trupul pe care stă.

— Iar uriașul trup al imperiului, vrei să spui, avea fierbințeală.

— Și nu numai atît, dar dintr-o zi în alta putea să intre în convulsii.

— Și acest trup înfierbîntat simțea că boala lui este făcută anume pentru un singur leac, asta vrei să spui.

— Ei, bine, trupul acesta nu trebuia lăsat să pornească încoace orbește, ca un bivol care, cuprins de năduşeală, se aruncă în baltă, tîrînd carul după el. Era datoria mea să-l conduc.

— Și să-l vindeci. Dacă buruiana de leac trebuia smulsă din rădăcină, uscată, frecată în palme, făcută praf și pulbere, acest lucru nu contează, asta vrei să spui, nu ?

*

Decebal era un comandant de oști cum puțini au fost pe lume și un bun conducător de țară, acest lucru îl dovedise în lupta cu armatele lui Domițian, iar pe mine mă convinsese încă din primul război. Dar de data aceasta i-ar fi trebuit un imperiu tot atît de mare și o oștire tot atît de numeroasă, ori așa ceva încă nu exista pe lume. Țara lui putea să fie cuprinsă de zeci de ori în întinderea imperiului nostru și oricare din armatele noastre dintr-o provincie sau alta avea mai multe cohorte și legiuni, iar imperiul roman număra zeci de provincii, aproape de la un ocean la alt ocean și de la pustiul fără sfîrșit al Africii pînă la Rin și la Dunăre.

Și tot acest imperiu și toate aceste armate se aflau sub ascultarea și la dispoziția mea pentru cucerirea Daciei. Și pentru că făcusem în așa fel să fie liniște la Roma, în provincii și la toate hotarele, cum nu aveam a mă teme de nici un fel de tulburare în această vreme, puteam să îndrept asupra lui Decebal toată forța imperiului și oștirii sale.

Nu puteai să vezi nici un soldat roman singur pe drumurile Daciei. Încotro priveai, coloanele noastre, ca un fel de reptile uriașe, cu multe picioare, acoperite de solzii scuturilor, cu spinarea plină de cucuile metalice ale coifurilor,

cu țepi ca de arici, fiecare cît o suliță. Am ales aceeași tactică din primul război, să înaintăm continuu și uniform, în șiruri nesfîrșite, pe toate drumurile, pe toate văile, pe coastele și pe crestele dealurilor. În felul acesta Decebal nu avea posibilitatea nici să mă atragă într-o cursă cu întreaga armată și nici să mă oblige la o bătălie decisivă într-un loc anume ales de el. Tot ce puteau să facă dacii erau luptele de hărțuială. Apăreau pe neașteptate și loveau năprasnic. Și deseori ne trezeam că ne-a dispărut cîte un corp de oștire de parcă l-ar fi înghițit pămîntul sau ar fi fost spulberat de vînt. Dar veneau alte cohorte din urmă care ocupau locurile rămase goale în coloanele aflate în marș. Mai rău era noaptea. De fiecare dată atacau taberele pe tăcute, treceau șanțurile, îi loveau pe ostași chiar în corturi și le luau caii. Totul se petrecea fulgerător, pînă cînd să luăm noi armele în mînă, ei și dispăreau. N-aș vrea să spun că acest lucru stîrnea panică sau că vîra spaima în ostașii romani. Dar acești ostați curajoși și viteji nu erau lăsați să doarmă, să se odihnească. Și aceasta noapte de noapte, de ajungeau să umble ziua ca niște bolnavi care de-abia își țineau locul în coloană. Și care se apărau fără vlagă cînd erau atacați. Dar am dat poruncă să facă pază toți ostașii din tabără în patru schimburi, iar ceilalți să nu iasă din cort decît la ordinul comandanților. În felul acesta fiecare soldat putea să doarmă trei sferturi din noapte, chiar dacă se dădeau lupte la marginea taberei.

Nu era în intențiile mele să nimicesc întreg poporul dac. De fapt nu erau uciși decît cei care cădeau în luptă. Nu i-am urmărit pe cei care se desprindeau de noi, din încleștare, în primul rînd ca să nu ne împrăștiem, așa cum ar fi dorit-o ei. Nu făceam altceva decît să înaintăm mereu, dintr-o margine în alta a țării și să distrugem numai ce ne stătea în cale și încerca să ne oprească. Numai că ei încercau să ne taie drumul și să ne arunce înapoi cu orice preț. Pe măsură ce înaintam, nu aveam de a face numai cu ostași, se aruncau în luptă, cînd nu te așteptai, cete de femei și de copii și aceasta fără porunca regelui. Și nu aveai încotro, trebuia să înaintezi, să înaintezi mereu, ei singuri erau de vină că se aruncau asupra noastră. Războiul devenea pentru ei din ce în ce mai mult al tuturor.

— Nu venisem în ţara asta să mă lupt cu femeile, cu copiii, cu bătrînii, cu invalizii.

— Dar te-ai bătut şi cu ei.

— Pentru orice ostaş roman asta era o ruşine şi se simţea batjocorit.

— Cu atît mai mult împăratul.

— Dar ce puteam să facem, trebuia să înaintăm.

— Vorbele acestea au fost auzite de multe ori : dă cineva năvală într-o ţară străină, apoi se plînge că este atacat şi dă vina masacrului pe care îl face pe seama celor care se apără la ei acasă.

— Sînt gata să jur pe toţi zeii că nu am trimis să fie scotocite satele prin care nu am trecut ca să fie vînate femeile şi copiii !

— Nu te grăbi, s-ar putea să juri strîmb.

— O singură dată... O singură dată am trimis un detaşament... O iscoadă de a noastră îmi adusese la cunoştinţă că într-o mică aşezare din fundul unei văi, femeile dace îi torturează pe soldaţii romani prizonieri, arzîndu-i de vii la flacăra torţelor, în miezul nopţii.

— De ce o făceau ?

— Din ură, din răzbunare, poate ca să se vindece de spaimă.

— Şi ele ce au mărturisit ?

— Oamenii mei nu le-au mai găsit acolo. În schimb soldaţii aceia spuneau că femeile dace le-au cercetat rănile la lumina torţelor, le-au pus leacuri şi i-au pansat. Ce mai aveau de gînd, nu se ştie...

*

Armata romană căzu asupra Sarmizegetusei dinspre răsărit. În faţa cetăţii, oastea dacilor. Nu se ştie cine a început atacul. Prima legiune se organiză din mers în formaţie de luptă. Fiecare cohortă avea în frunte cîte un manipul din zece rînduri de cîte şase soldaţi înarmaţi cu suliţe uşoare. Ei înaintau cu paşi hotărîţi, aruncînd din mers cu suliţele lor uşoare asupra dacilor şi pregătindu-se să lupte corp la corp cu săbiile lor scurte, cu două tăişuri.

Dar, respinşi, ei se retrăgeau ordonat prin intervalele lăsate de manipulele din a doua linie, care le luau locul în luptă. Pe a treia linie se aflau „triarii", soldaţii cu suliţi lungi, care, cu un picior îngenuncheat, cu scutul mare sprijinit de umăr, cu lăncile împinse înainte, formau un fel de zid viu peste care duşmanii nu ar fi trebuit să treacă.

Cădeau ostaşi de o parte şi de alta. Dacii atacau cu înverşunare măturînd din faţa lor centuriile, manipulele şi cohortele duşmane. Dar rămăşiţele acestora se retrăgeau şi se mistuiau fără panică printre unităţile care veneau din urmă. Şi veneau mereu şi mereu altele, ca valurile unei mări răsculate de furtună. Şi iar şi iar, în aceleaşi rînduri strînse, în aceleaşi grupuri compacte. Ca şi cum nu ar fi fost de ajuns, împăratul aruncă în luptă pe aripi şi trupele de auxiliari, formate din multe seminţii ale lumii, din rîndurile popoarelor cucerite sau ale celor prietene. Şi care luptau călare sau pe jos, fiecare în felul său, unii cu praştia, alţii cu arcul cu săgeţi.

Mulţi dintre daci aveau arme romane, dar luptau şi cu sabia lor încovoiată, şi foloseau tot atît de bine coasele, furcile, securile, secerile, bîtele noduroase şi parii ascuţiţi.

*

Niciodată nu s-au mai văzut atîţia morţi la un loc. Şi atîta sînge. Se lupta peste trupuri de om. Dar aruncam mereu alte şi alte cohorte şi legiuni în bătălie. Şi cînd mi-am dat seama că dacii nu mai au rezerve, am ştiut că am învins. Oricît erau ei de viteji, nu puteau să reziste pînă la nesfîrşit. Nu se temeau de moarte, dar fiecare dintre ei era hotărît să nu cadă pînă nu trimite în lumea umbrelor cît mai mulţi soldaţi romani. Cît mai mulţi. Dar cîţi ? Dacă fiecare dac din cîţi se aflau acolo ar fi ucis cîte o sută dintr-ai noştri. Dacă ar fi ucis o mie, tot mai eram. Aduceam mereu trupe din spate. Şi rîndurile lor se răreau şi se subţiaseră văzînd cu ochii.

Aş fi putut spune că am învins. La căderea serii o parte din oastea dacilor s-a închis în cetate, alta a pornit spre munţe. Terenul pe care ne-am luptat a rămas în mîinile mele. Un cîmp de morţi. Un cîmp de sînge.

*

— De ce taci ? întrebă unul dintre cei doi bărbați care stau față în față pe cele două colțuri de zid și ruină.

— Și ce-ai vrea să-ți mai spun ? Toate acestea le știi, de ce să ți le mai spun ? Simți și tu în nări mirosul de sînge și fumul rugurilor pe care ard oștenii morți. Laolaltă. Da, cine să stea să-i mai aleagă ? Și de ce să-i culeagă numai pe ai noștri ? Îi puteam lăsa pe ai lor, pradă păsărilor și cîinilor rătăciți ?

Au căzut într-adevăr mulți, prea mulți și de o parte și de cealaltă. Ce-ai fi făcut dacă ai fi fost în locul meu? Tocmai asta vreau să știu de la tine, ce ai fi făcut dacă ai fi fost în locul meu ? Și de ce mă îndepărtează tocmai această mare bătălie de cucerirea și supunerea definitivă a Daciei ?

*

Se făcea că în jocul vălătucilor de fum care se ridicau de pe ruguri, vede niște soldați care plutesc prin aer, ușori ca niște fulgi, cu mîinile și cu picioarele îndepărtate de trup.

Se făcea că totul încremenește, între cer și pămînt, un zid uriaș de morți.

Și că împăratul nu poate să treacă mai departe.

*

— De ce taci ? Ce vrei să mai știi ?

Nu-i răspunse nimeni. Și cînd își ridică privirea bărbatul celălalt nu mai era acolo în fața lui. Nu mai era nici colțul acela afumat de zid pe care stătuse. „Am petrecut o noapte întreagă în tovărășia umbrelor, își zise împăratul, și nu s-a lămurit aproape nimic. Au venit rînd pe rînd Alexandru, Cezar, Augustus, Crassus, Domițian. Și cum au venit, așa s-au dus. Acolo, în împărăția lui Hades. A venit și s-a dus și el. Și m-a lăsat cu atîtea întrebări nerostite. Și cu atîtea răspunsuri așteptate."

— Ai grijă de Decebal, auzi vocea celuilalt.

— Unde ești ?

— Ai grijă de Decebal, repetă glasul acela pe care împăratul parcă nu-l prinsese în urechi, că venise de undeva, dinlăuntrul său, de parcă celălalt s-ar fi tras în acest trup cu gîndurile lui cu tot. Și ce nu putea să deosebească împăratul era înțelesul exact al acelor cuvinte. Să fi fost vorba de un avertisment ? Dar atunci de ce nu a spus limpede : „Ferește-te de Decebal" ? Sau poate a vrut să-i amintească faptul că datoria lui acum este să-l prindă pe rege, dacă se poate viu, ca să-l ducă în cortegiul său triumfal la Roma ? Sau măcar să-i trimită capul desprins de trup, ca să fie rostogolit la picioarele senatorilor ? Sau a fost așa, un fel de rugăminte, să se poarte bine cu regele învins ?

*

Nu aveam decît să fac un semn ca el să rămînă în viață. Sau să nu fac semnul acela.

Stătea acolo, pe meterezele cetății, mîndru și trist. Cu platoșa de luptă, dar fără coif și cu mîinile goale. Deși cîlții suri ai nopții nu se risipiseră pe de-a întregul, îi deslușeam chipul destul de bine. Era chiar el, nu mai încăpea nici o îndoială. Decebal îl adusese, într-adevăr, la vedere, așa cum îl cerusem. Cîteodată noi doi ne puteam înțelege. Vreau să spun regele dac și împăratul romanilor.

Cu Pompeius Longinus m-am înțeles întotdeauna. Încă din copilărie. Am pornit la drum, în același timp, sub ocrotirea tatălui meu, care îl privea ca pe copilul lui. La vîrsta marilor jurăminte, ne-am jurat să nu ne despărțim pînă la moarte. Și să facem totul unul pentru altul. Cel mai bun prieten pe care l-am avut vreodată. Și singurul care mi-a rămas.

Mîndru ca oricare dintre noi. Nici un ostaș roman nu trebuie să ceară îndurare, să implore să fie cruțat, dacă a căzut în mîna dușmanului...

— „De ce ești trist, Cnaeus Pompeius Longinus ?", aș fi vrut să-l întreb. Dar n-avea cum să mă audă. Și cum să-mi răspundă. Pompeius Longinus se afla acolo, pe meterezele Sarmizegetusei, fără arme, între sulițele dacilor.

Al doilea om din imperiu. Pentru fidelitatea lui. Pentru prietenia noastră. Dar mai înainte de toate, pentru meritele lui. Ajunsese la cele mai înalte rangur și în cele mai

mari funcții sub cei trei împărați din dinastia Flaviilor. Îl remarcase chiar Vespasian, Titus îi prevăzuse un viitor strălucit iar Domițian l-a menținut printre comandanții armatelor. A ajuns pe treapta cea mai de sus în imperiu, în afară de cea pe care stă împăratul, adică a fost consul chiar cu un an înainte de a mi se acorda mie această cinste. Cred că Marcus Cocceius Nerva l-ar fi putut alege tot atît de bine pe el ca să-i fie fiu adoptiv și succesor la cîrma imperiului.

Eram sigur că, dacă se va întîmpla ceva cu mine, el este cel mai potrivit să-mi ia locul. Îl și pregăteam în acest scop. Îi împărtășeam tainele mele, îi ceream sfatul în toate, îi încredințam cele mai importante misiuni, chiar pe aceea de a fi reprezentantul sau înlocuitorul meu.

Într-un fel, și de data aceasta se afla tot în locul meu, acolo, între sulițele dacilor, de unde nu l-ar fi putut salva de la moarte decît un semn pe care Decebal îl aștepta de la mine. Și eu întîrzii să fac semnul acela...

*

„Spuneți lui Decebal că între noi nu mai poate fi nici un fel de înțelegere. Aștept să-mi deschidă porțile cetății și ale tezaurului și să se predea fără condiții cu întreaga sa armată !"

Era după lupta din fața Sarmizegetusei. Nu puteam porni asaltul asupra cetății înainte de a ne aduna morții și răniții. Și erau atîția morți și atîția răniți... Și atunci, de sus, de pe ziduri, s-a făcut un semn că ni se trimite o solie. Și chiar aceasta mi-au cerut solii, o întîlnire cu regele dac, pentru a ne înțelege asupra păcii.

Dar chiar dacă aș fi dorit eu, o asemenea înțelegere nu mai putea avea loc. Sînt împrejurări cînd un împărat este sclavul imperiului său. Iar Roma voia țara lui Decebal cu rege cu tot.

*

Adunăm morții și oblojim rănile celor care au rămas în viață, la lumina torțelor și la lumina lunii. Acesta este tot răgazul pe care i l-am dat regelui dacilor.

Și, pentru o clipă, se întîmplă imposibilul. Porțile cetății se deschid larg. Pe cergi de lînă albă, un munte de aur. Adunate și aliniate frumos, la porunca regelui lor, oștile dacilor își aruncă armele la picioare și apoi se lasă împinse, ca niște turme, de sulițele soldaților mei, care le mînă spre Roma, în timp ce Decebal se pleacă la picioarele împăratului. Ar trebui ca momentul să fie foarte măreț, dar mă simt foarte încurcat. Ba chiar derutat. Nu știu ce să fac cu el. Dar îmi aduc repede aminte că împăratul romanilor nu are voie să dea dovadă de slăbiciune și nu trebuie să șovăie. Poruncesc să fie făcut prizonier. Și chiar îl voi duce în cortegiul meu, așa cum au făcut cu alți regi ai lumii Marius sau Iulius Cezar. Și chiar mă simt mîndru că am luat această hotărîre. Nu a fost chiar un vis. Gîndul meu o luase înainte, vedeam ceea ce doream să se întîmple. Dar nu s-a întîmplat așa...

*

Și ce de morți. Și ce de răniți. Și cetatea stă acolo în fața noastră, tăcută, neclintită, cu porțile ferecate.

Între mine și Decebal nu mai poate avea loc nici o înțelegere. O știe și el tot atît de bine. Atunci de ce a vrut să ne mai întîlnim încă o dată ? Ce a vrut să-mi mai spună ?

I-am trimis solia înapoi repetînd că nu aștept decît să mi se deschidă porțile cetății și porțile tezaurului, să capituleze necondiționat regele cu întreaga armată. Știam că Deeebal nu se va preda. Și știam că va trebui să luăm cu asalt Sarmizegetusa. Dar, mai întîi, trebuia să ne facem loc, nu puteam să călcăm peste trupurile celor căzuți.

De ce a vrut Decebal să ne mai întîlnim pentru ultima oară ?

*

Nu l-am dezlegat să se ducă la întîlnirea cu regele. Dar nici nu m-am împotrivit. I-am spus ceva cam în felul acesta : „Dacă aș fi în locul tău, cred că aș încerca".

Poate că nici nu am rostit aceste cuvinte dar mi-a umblat prin minte acest gînd.

Dacă mi-ar fi spus ce pune la cale, aş fi luat măsuri să nu i se întîmple nimic rău.

*

Era pe la miezul nopţii, tot mai adunam la morţi şi tot mai ardeau rugurile cînd a mai sosit o solie de la Decebal. Nu e nici o supărare că n-am vrut să ne întîlnim, îmi trimitea regele vorbă, ne putem înţelege şi aşa, tot ce aveam de făcut era să despresor cetatea şi să-mi trec întreaga armată peste Dunăre. Lucru pe care mi-l cere şi Cnaeus Pompeius Longinus.

„Nu cred !" am strigat ca un leu care este gata să turbeze. „Regele nostru poate să mai aibă răbdare pînă mîine dimineaţă", mi-a răspuns liniştit cel mai bătrîn dac din solie.

*

Cnaeus Pompeius Longinus. La vîrsta marilor jurăminte ne-am legat pînă la moarte să nu avem gînduri ascunse unul faţă de altul, să ne ajutăm în toate împrejurările, să ne dăm viaţa unul pentru celălalt dacă va fi nevoie.

*

Sta acolo, mîndru şi trist, pe meterezele cetăţii Sarmizegetusei. Aş fi vrut să-l privesc drept în luminile ochilor. Dar el privea undeva, departe, peste capetele noastre.

*

Încă o dată unul în locul celuilalt. După primul război îl lăsasem aici. Să supravegheze respectarea condiţiilor de pace din înţelegerea pe care am avut-o cu Decebal. Reprezentantul meu. Cu toate împuternicirile de la mine

că tot ce va face şi va desface va fi făcut şi desfăcut ca şi cum chiar eu le-aş fi înfăptuit. Dezlegat de orice control şi dezlegat de a da seama cuiva. S-au auzit mai tîrziu voci care cereau să fie tras la răspundere pentru că, sub ochii lui, Decebal şi-a refăcut armata, şi-a reconstruit cetăţile distruse, şi-a ridicat fortificaţii, a primit fugari din imperiu, i-a atăcat şi i-a pedepsit pe regii vecini care îşi călcaseră înţelegerile şi năvăliseră în ţara lui o dată cu legiunile romane.

„Pentru tot ce a făcut sau nu a făcut el, Longinus, acolo, în Dacia, este ca şi cum aş fi făcut sau n-aş fi făcut eu", le-am retezat vorbele cîrtitoare. Iar a-l învinui şi a-l judeca pe împărat, însemna crimă de majestate şi se plătea cu capul.

*

Nu mă hotărăsc să fac semnul acela. Şi nu mă hotărăsc să nu-l fac. N-aş vrea să-l pierd. Aş rămîne prea singur. O spune inima mea. Este adevărat că un împărat n-are voie să-şi asculte inima. Dar o spune şi mintea mea. Şi nu într-un moment de judecată pripită. De mult m-am convins că singurul om din imperiu care ar putea să-mi ia locul cu adevărat ar fi numai el. „Aduceţi aici pe Pompeius Longinus sau pe Ulpius Traian, pe care găsiţi mai repede", a poruncit bătrînul împărat Cocceius Nerva. Şi dacă oamenii lui nu ar fi dat întîi de mine, Longinus ar fi împăratul.

*

Parcă sînt tot eu, de două ori, o dată acolo, pe metereze, o dată aici, jos.

Şi jumătatea aceasta a mea, de aici, de jos, n-ar avea să facă decît un semn ca s-o elibereze pe cealaltă jumătate. Şi mă simt incapabil să iau o hotărîre. În schimb ştiu că jumătăţii aceleia de acolo, de sus, de pe zid, i-ar fi cu mult uşor să facă gestul care s-o pună în libertate pe cea de jos.

*

Îmi dau seama că nici pentru regele dac nu este mai ușor. Dar a mers prea departe și nu mai poate da înapoi. Și crainicul lui repetă, pentru a nu știu cîta oară că, dacă nu depresurăm cetatea și dacă nu începem retragerea peste Dunăre...

Decebal știe și el la fel de bine ca și mine că acest lucru nu se poate. Speră oare într-o minune ?

O minune aș vrea și eu să se întîmple. Oricare, numai să ne scoată din impas. Dar toată răspunderea asta este lăsată pe umerii împăratului. Numai el mai poate să facă miracole. Și ar fi, într-adevăr, un miracol să se întoarcă de sub zidurile Sarmizegetusei înainte de a încerca s-o cucerească.

*

„Ce crezi despre toate acestea, Cnaeus Pompeius ?", aș vrea să-l întreb.

Nu mă privește. Dar face cîțiva pași înainte. Și nu-l oprește nimeni. Se vede treaba că nici Decebal nu vede altă ieșire din situația aceasta. Încă o dată numai noi doi ne înțelegeam. Noi, împăratul romanilor și regele dac...

*

Cîțiva pași.
Și încă unul.
Răspunsul lui Longinus.
Ne lasă să-i ridicăm trupul de la rădăcina zidului.
Un rug numai pentru el.
Pe care-l așez cu mîinile mele.
De azi imperiul roman rămîne mai sărac.
Și Ulpiu Traian foarte singur.

*

Vin legănîndu-se greoaie spre porțile și spre zidurile cetății un fel de broaște țestoase mari cît o casă. Nu le este deloc ușor să înainteze pe terenul în pantă și acci-

dentat şi, mai ales, pentru că săgeţile oamenilor din cetate nu zboară în vînt. Dar unele reuşesc, totuşi, să se apropie. Şi atunci încep să roadă porţile şi zidurile şi să bată înfundat în ele ca nişte berbeci cu capul de bronz. De fapt sub carapacea aceea din bîrne groase de lemn, susţinută de grinzi bătute cruciş şi de stîlpi puternici, se află cîteva zeci de soldaţi romani, care se pun imediat pe lucru: unii încearcă să desprindă pietrele din zidărie, cu nişte gheare de metal aflate la capătul unor prăjini lungi, alţii sapă la rădăcina zidurilor, ca să le şubrezească, iar alţii mînuie un drug gros de lemn, suspendat pe funii, îl trag înapoi şi îi fac vînt înainte, izbind cu capul lui de metal în cetate. Ştiu ei bine, soldaţii aceştia, aşa au învăţat şi aşa au văzut: dacă reuşeşti să lipeşti magaoaia aceasta de zid, nu ţi se mai poate întîmpla nimic rău, pietrele aruncate de pe metereze nu pot să spargă acest scut puternic, apa fiartă şi smoala topită se scurg pe de lături şi nici focul nu se poate prinde de pieile crude de animale, întinse pe acoperiş tocmai cu partea însîngerată în sus. Dar toate acestea se potrivesc la exerciţiile de luptă şi se potrivesc la alte cetăţi. Dacii rostogolesc de pe crestele zidurilor nişte pietre atît de mari încît zdrobesc dintr-o singură lovitură aceste gînganii monstruoase din pîntecul cărora ţîşnesc soldaţii scăpaţi cu viaţă şi fug buimaci, care încotro, buni numai pentru a fi binecuvîntaţi cu cîte o singură săgeată.

În acelaşi timp cu broaştele ţestoase se apropie de ziduri un fel de turnuri uriaşe cu ostaşi înlăuntrul lor, căţăraţi pe schele, cu mici deschizături prin care să se tragă cu arcul sau să se arunce sulița, cu uşi care să se deschidă la comandă, de sus în jos, lăsîndu-se ca nişte podeţe pînă pe metereze. Clămpăneau în mers scuturile agăţate pe faţa turnului, ca nişte solzi pe o burtă de peşte şi era lucru ştiut că cei asediaţi sînt întotdeauna neputincioşi faţă de aceste cetăţi din lemn care se apropie ca o fatalitate. Însă dacii aruncau cu nişte funii care aveau cîrlige la cap, agăţau de moţ aceste turle uriaşe şi le trăgeau într-o parte sau alta de-a lungul zidului, pînă

cînd le răsturnau cît erau de înalte. Şi se împrăştiau uluiţi soldaţii scăpaţi cu viaţă şi nu era nevoie decît de o singură săgeată pentru fiecare.

Dar mai erau, una lîngă alta, balistele, care puteau să arunce cu pietre sau cu ulcele de seu sau de răşină chiar peste metereze, direct în cetate. Şi mai erau, una lîngă alta, catapultele care puteau să bată cu pietre în ziduri şi în porţi. Şi atît unele cît şi celelalte se aflau la o distanţă de metereze încît nu puteau ajunge pînă la ele nici pietrele aruncate cu mîna, nici suliţele şi nici săgeţile celor asediaţi. Şi era lucru ştiut din toate învăţăturile că aceste maşini de război tocmai de aceea sînt invulnerabile fiindcă nu poate ajunge duşmanul în nici un fel şi cu nimic pînă la ele. Dar dacii cunoşteau toate meşteşugurile războaielor romane şi, pentru că se aşteptau la aşa ceva, îşi făuriseră catapulte şi baliste în cetate pe care le ridicaseră pe postamente de pămînt pînă la înălţimea zidurilor. Şi maşinile de război ale romanilor sînt lovite înainte de a se aşeza bine pe poziţie.

Nu au dacii atîtea pietre aduse în cetate cîte maşini de război avem noi şi putem să mai aducem la Sarmizegetusa, cîte putem să reparăm şi chiar să construim aici cu meşterii noştri. Nu au cu ce să ni le sfărîme pe toate chiar dacă ar fi să-şi spargă toate stîncile şi să arunce cu ele în noi, chiar dacă şi-ar demola toate casele ca să zvîrle în noi pietrele din ele, chiar dacă şi-ar preface în bolovani tot muntele pe care se află cetatea lor. Dar ca să poţi să aduci alte broaşte ţestoase, alte turnuri de asediu, alte baliste şi alte catapulte, trebuie să dai la o parte rămăşiţele celor care au fost sfărîmate. Şi este adevărat că pentru acest lucru soldaţii noştri trebuie să treacă printr-o adevărată ploaie de săgeţi. Şi nici o săgeată de a dacilor nu nimereşte alături.

Am adus aici, în Dacia, cea mai mare armată pe care a comandat-o vreodată în luptă un imperator roman. Dar nu pentru ca să piară mai mulţi soldaţi romani decît în oricare război. Poate că nimeni nu a avut grijă de ostaşii lui mai mult decît mine, nimeni nu a pus atîta preţ pe

viața și pe sănătatea lor cît am pus eu. Cu fiecare soldat mort părea că a murit cîte ceva din propria mea ființă și fiecare rană primită de ei mă durea și pe mine. Tocmai de aceea am pregătit atît de bine acest război. Cu cît ai mai mulți soldați bine pregătiți, bine înarmați și bine conduși, cu atît vor pieri mai puțini : aceasta era convingerea mea. Și mîndria mea era să cuceresc cea mai puternică țară din cîte au fost supuse de romani, cu cele mai mici pierderi în oameni. Dar iată că aici, sub zidurile Sarmizegetusei, se toacă mai multă oștire romană decît la asediul oricărei alte cetăți. Trimiteam mereu alți și alți ostași să înlăture scheletele mașinilor de război sfărîmate și aduceam altele în locul lor, dar nici ele nu aveau o soartă mai bună, iar pentru fiecare om nu trebuia decît o singură săgeată. Și iar și iar, ca într-un vis urît, nu mai isprăveau pietrele, nu mai epuizau săgețile. De unde aveau atîtea ? .

Le făceam cîte o dată semn că ne îngăduie să ne adunăm morții și răniții : atunci ei nu ne mai săgetau, cu toate că stăteau cu arcurile întinse.

Și ne-am adunat atîtea rînduri de morți și de răniți că, dacă ar fi fost îngrămădiți unii peste alții, stiva lor s-ar fi ridicat mai sus decît zidurile cetății.

Am fi putut s-o ținem așa încă multă vreme, ca într-un vis urît care nu se mai sfîrșește, tot nu aveau ei, dacii; atîtea săgeți cîți soldați avea imperiul. Dar într-o clipă s-au rupt toate barierele, ostașii mei ajunseseră la capătul răbdărilor. Nu am rostit bine porunca și s-au repezit să ia cu asalt cetatea, cu scări de lemn și cu scări de funie, cu prăjini și funii care aveau cîngi la cap, unii după alții strigînd un „bara" care făcea să se cutremure munții. Toate coastele zidurilor Sarmizegetusei erau pline de soldați romani ca un mușuroi de furnici, se părea că nici săgețile, nici lăncile, nici apa fiartă, nici păcura aprinsă, nimic nu-i mai poate opri. Dar cu toate că urcau mereu, unii după alții, nu se întîmpla nimic dincolo de ziduri, de parcă s-ar fi topit cu toții acolo pe metereze, sau chiar mai înainte de a ajunge la ele. Și trîmbițele de

luptă sună mereu și vin alte și alte rînduri de soldați. Are imperiul destui „bara-bara-bara", din mii de piepturi pornește strigătul roman de luptă, nimeni nu șovăie. Să se termine o dată, trebuie să se termine „ba-ra, ba-ra, ba-ra"... Se cutremură văzduhul, ar putea să se spargă bolta cerului, dar zidurile cetății rămîn neclintite.

*

Este cu mult mai greu să oprești iureșul unui atac decît să-l pornești. Stau mult în cumpănă dacă se opresc elanul sau disperarea soldaților dezlănțuiți. Dar am pierdut prea mulți. Și comandantul moare cîte puțin cu fiecare dintre ei. Îl dor toate rănile celor care au rămas în viață. Și, în afară de aceasta, nu vreau să rămîn în istorie drept generalul care a cucerit o cetate cu prețul celor mai multe vieți de soldați. Iar eu mai sînt și împăratul romanilor. Și imperiul va mai avea nevoie de armate puternice.

Sună trîmbițele de încetare și de retragere.

Soldații mei se opresc din înaintare ca un val care se clatină nehotărît. Apoi încep să dea înapoi, mereu cu fața spre dușman, cu scuturile în apărare, cu sulița pregătită să arunce cu ea din mers.

Dar săgețile dacilor nimeresc mereu în plin.

*

De pe metereze dacii fac semn că vor să mai trimită o solie. Încă nu s-a făcut numărătoarea. Lupt în armata imperiului de pe vremea cînd eram de-abia un băiat. Dar nu am văzut niciodată atîția morți cîți au căzut în aceste zile sub zidurile Sarmizegetusei.

Resping solia.

După ce a pierdut atîta armată, împăratul nu mai poate să facă altceva decît să cucerească cetatea și țara dacilor.

*

Dar o cetate ca aceasta nu se poate cuceri decît cu chibzuință. Pun să se taie o pădure întreagă și îngrămădesc copacii într-un parapet care se înalță la o depărtare de zidurile cetății pînă unde nu pot bate nici săgețile, nici balistele sau catapultele lor. De fapt închid cetatea într-o altă cetate, cu un val de pămînt, de pietre și bușteni mai înalt decît zidurile ei. Din spatele acestui taluz și ascuns de privirile lor, începem să săpăm tunele, pe care le ducem pînă sub fundații, să le lărgim, să le umplem cu lemne uscate la care să le dăm foc. Și atunci, prăbușindu-se bolta tunelelor, se vor nărui și zidurile de deasupra, ca să dea năvală prin spărturi soldații gata pregătiți. În același timp lărgim mereu parapetul, cu alți bușteni, cu crengi, cu pămînt și cu pietre pe care le rostogolim pe partea dinspre cetate.

Este o treabă anevoioasă, dar de data aceasta Sarmizegetusa va fi cucerită.

*

Era o noapte cu lună plină. În fața noastră, cetatea semeață a dacilor, cu oamenii ei pe metereze. Știam că zilele ei sînt numărate. Tunelele săpate de noi nu mai aveau decît vreo douăzeci de pași pînă la temelia ei. Iar valul de pămînt se apropia mereu, și atunci cînd el va fi lipit de ziduri, ne vom afla la aceeași înălțime cu oamenii de pe metereze și ne vom putea lupta ca pe o cîmpie deschisă. Iar cînd noi vom fi pe creasta zidurilor, vom putea arunca în cetate, de sus, pietre, bușteni, suliți, săgeți, șomoioage aprinse.

Lucram și noaptea, atît la lărgirea parapetului cît și la săparea tunelurilor. Nu aveam de ce să ne temem. Toate porțile și toate zidurile sînt supravegheate. Dacă un pîlc de oaste ar ieși din cetate să ne atace, cu atît mai rău pentru ei. Sîntem pregătiți în orice clipă să nimicim chiar

întreaga armată care a încăput în cetate. Iar din altă parte nu are cine să ne atace. În spatele parapetului toate locurile sînt înțesate cu legiuni și cohorîte romane.

*

Au venit pe sub pămînt. Prin tunelele săpate de noi. Ghiciseră pe unde își croiau drum, săpaseră și ei altele, care au dat într-ale noastre, ne-au omorît oamenii, pe tăcute, și au ieșit în tabără cînd nu se aștepta nimeni la așa ceva.

Și poate că nu au scăpat decît pentru că ei îl voiau pe împărat viu. Pentru că eu aveam pe umeri o simplă mantie de soldat. Pentru că nu mă aflam în cort. Pentru că nu le-a trecut prin minte că împăratul s-ar putea afla la miezul nopții lungit pe creasta parapetului ca să cerceteze cu privirea cetatea dacilor la lumina lunii.

Dar de ce a poruncit Decebal să nu fiu adus la el decît viu și nevătămat ? De ce, cînd au dat peste mine, în retragerea lor, și singurul soldat care îmi sta în preajmă a început să strige : „Împăratul în pericol !", înainte de a cădea, de ce dacul care m-a recunoscut nu a spus decît atît : „Deci tu ești Traian", și a trecut pe lîngă noi ?

*

Am mai cerut încă o dată, prin crainic, să ni se deschidă porțile cetății, și să ni se predea regele, armata și tezaurul. Și, ca să știe la ce se așteaptă, i-am avertizat că, dacă nu se supun de bună voie, vom arde cetatea pînă la temelii, vom surpa toate zidurile și nu vom cruța pe nici unul dintre locuitorii săi.

Dar nu putem să facem nimic din toate acestea. Cînd ajungem pe metereze, zidurile cetății se surpă sub noi. Și toate clădirile care se aflau dincolo de întărituri, se prăbușeau în flăcări. Și nici măcar un singur om viu.

Și rămîne neîmplinit jurămîntul împăratului de a trece totul prin foc și sabie.

Îl întrebă și nu-i răspunse.

Îl chemă și nu veni.

Și el simți atunci mai mult decît oricînd nevoia de celălalt. Să fie aici, aproape, față în față, pe colțul lui de zid. Să-și întindă mîinile și să le pună pe umerii lui. Să-și treacă palma peste fruntea și peste obrajii lui. Să-i pipăie cu vîrful degetelor sprîncenele, ochii, buzele, bărbia, fruntea, tîmplele și iar ochii, sprîncenele... Să-i simtă respirația. Să-i simtă căldura.

Și de-abia atunci își dădu seama că nu-și întinsese niciodată mîinile să le pună pe umerii lui, să-și pipăie fața, să vadă dacă există acolo cu adevărat.

Dar să apară oriunde ar fi. Să nu rămînă singur în fața atîtor întrebări fără răspuns.

Îl mai chemă o dată și încă o dată.

Știa că nu va mai veni.

*

Se făcea că umblu de-a lungul unui rîu de munte cu gîndurile împrăștiate. Și că, tot umblînd așa pe marginea apei, am ajuns în dreptul unui vad. Și că aici, în dreptul vadului, rîul era mai lat, apa mai puțin adîncă și mai liniștită. Și că luna bătea pînă în fundul apei, luminînd pietrele și nisipul. Că chiar luna s-a așternut pe fundul apei, ca un uriaș denar de aur.

În realitate chiar umblam de-a lungul rîului, ca să-mi adun gîndurile. Trecuseră multe zile și trecuseră multe nopți de la căderea Sarmizegetusei. Decebal nici nu fusese găsit. Dar mai mult decît Decebal mă îngrijora faptul că nu aflasem unde este ascuns tezaurul dacilor. Poți să intri în triumf în Roma chiar fără un rege captiv. Dar fără comorile Daciei nu se poate. Visteria imperiului era istovită. Multe plăți erau amînate. O mulțime de oameni de vază ai Romei și-au pus averile în joc în acest război

și, dacă nu puneam mîna pe aurul dacilor, ar fi rămas ruinați.

Mii și mii de soldați își așteptau salariile și s-ar fi putut să caute să le dobîndească pe altă cale dacă nu găseam ascunzătoarea în care se aflau bogățiile strînse de regii dacilor. Mai erau cetățenii romani, mult mai mulți la număr, care plăteau impozite atît de grele pentru ducerea acestui război încît ajunseseră la capătul puterilor și fără aurul Daciei nu se mai putea conta pe ei. Și mai erau provinciile, aproape stoarse de vlagă pentru acest război, care încă stăteau liniștite, dar știam că n-ar mai fi putut să suporte dacă ar fi trebuit să geamă sub povara dărilor și după cucerirea unei țări atît de bogate cum era socotită Dacia.

Statul era plin de datorii și împăratul la fel. Mă împrumutasem cu sume mari la diferite persoane particulare, ba chiar la cămătari. Nu era un lucru nou. Și Cezar era dator vîndut înainte de a porni spre cele două Galii. Numai că Cezar s-a întors bogat la Roma. Și cu un rege care să fie sacrificat.

Chiar umblam aievea de-a lungul rîului și luna aceasta răsturnată în apă, cu desenele ei nelămurite, părea într-adevăr un denar uriaș de aur, căzut printre bolovanii de piatră.

Sub apa liniștită din vad se vedea foarte bine fundul de piatră și de nisip. Nisip, ca în orice vad, în fiecare zi stîrnit și ridicat, și pietre care, ca în orice vad, erau mereu mișcate, rostogolite, scrijelate, sparte de roțile carelor și de copitele vitelor. Dar acum totul se liniștise, apa, pietrele, nisipul. Și luna din albia rîului.

Și cum priveam așa nisipul de pe fundul apei, mi s-a părut că văd două luni în loc de una, fiecare ca un denar de aur. Și de la un timp încolo se făcea că fiecare bolovan de piatră, așa cum era el scrijelat sau spart de roțile carelor și de copitele vitelor, avea pe el un chip nelămurit, ca drahmele, ca denarii, ca talanții. Dar un împărat trebuie să știe să-și stăpînească închipuirea.

*

Am venit din nou, pe lumina zilei. Un vad ca toate vadurile, cu nisipul mereu stîrnit, cu pietrele mereu mișcate.

Și mă gîndii că, dacă ar fi să îngrop o comoară în albia unui rîu și aș urmări, se înțelege, să nu se poată descoperi acest lucru, n-aș alege decît un vad în care nisipul este stîrnit și pietrele mișcate din loc în loc de roțile carelor și de copitele vitelor.

*

Săpau soldații în albia secată a rîului, care fusese abătut pe altă vale. Atît praefectus fabrum, ofițerul care îi comanda, cît și oamenii săi, se pricepeau bine să construiască și să dărîme, doar fuseseră nelipsiți, în tot timpul războiului, de la lucrările de fortificare a taberelor, la repararea drumurilor, la lucrările de forțare a cursurilor de apă, la asediul cetăților.

Sub pietre și sub nisip dădură, la cîțiva pași, de niște ziduri boltite și tencuite, de pe care fugea apa, de parcă ar fi fost făcute din sticlă.

*

Comorile dacilor. Cupe și vase de ritual adunate din sanctuare și puse la adăpost de lăcomia cuceritorilor. Brățări, coliere, fibule de prins pînza și stofa hainelor, agrafe și ace de păr, totul numai și numai din aur și argint, lucrat cu multă măestrie, în chip de cerbi, de păsări, de șerpi, de flori, de animale fabuloase. Dar mai ales monede. Monede dacice, de la Dromichete, de la Burebista, de la Scorilo, de la Duras, de la Decebal, de la un șir întreg de regi și prinți cu chipuri de oameni, cu fel de fel de ornamente, dar mai ales cu un om călare sau stînd în picioare, alături de calul său.

Şi multe monede ateniene, spartane, thebane, din vechi cetăţi de pe ţărmul Pontului Euxin, din insule şi din Grecia, persane şi macedonene, siriace, babiloniene şi asiriene, celtice şi scitice, din Egiptul Ptolemeilor şi din întregul imperiu roman.

Fiecare piesă a fost notată şi înscrisă, cu greutatea şi valoarea ei, ca să fie totul înregistrat, să nu se piardă nimic, să nu se nască vreo bănuială.

*

Se făcea că venise din nou la vad la miezul nopţii. Groapa fusese astupată, rîul dat pe vechea lui albie.

Şi luna, tot aşa, ca un denar uriaş de aur, pe fundul apei.

Şi se făcea că tot privind aşa în apă, se vedea oglindit în întregime, în afară de capul care nu i se mai cunoştea dintre bolovanii de piatră.

Şi se făcea că luna de pe fundul apei aduce tot mai mult cu un cap de om fără trup.

Şi se făcea, sau nu se făcea, că luna aceea care aducea atît de mult cu un cap de om fără trup se rostogoleşte printre bolovani de piatră şi îşi caută iar loc pînă se aşază deasupra umerilor săi.

Şi acum el era de două ori, unul pe malul apei, ţinîndu-se drept pe picioare, celălalt, crescut din tălpile lui în partea cealaltă.

Şi cum privea aşa în albia rîului, de la un timp încolo nu mai ştiu care este el şi care este cel oglindit în apă. Îşi ridică mîinile să-şi pipăie capul, dar făcu la fel şi celălalt, trecîndu-şi palmele peste luna rotundă pe care o avea pe umeri.

Şi, ca să umple cu ceva golul acela din fundul rîului în care se petreceau lucruri atît de ciudate, aduse cu gîndul din nou acolo tezaurul dacilor. Ulpiu Traian nu mai văzuse niciodată atîta bogăţie la un loc. Poate că aşa arătase tezaurul Romei pe vremea lui Augustus, a lui

Nero, a lui Domiţian. Şi, ca să umple golul acela din apă şi să umple un gol de timp, Cezarul văzu cu ochii minţii acolo pe fundul rîului, cum tezaurul roman creştea şi se umfla cu monete şi cu obiecte de preţ din cetăţile şi de la popoarele cucerite. Şi tot aşa crescuseră şi se umflaseră tezaurele lui Darius, lui Filip, al atîtor regi şi împăraţi. Ulpiu Traian vedea cu ochii minţii, acolo, pe fundul apei, cum pentru visteria proprie dacii scormoneau în munţii lor după aur şi spăla nisipul din albia rîurilor, cum îl topesc în cuptoare şi îl toarnă în formele făcute de ei.

Dar mai vedea Cezarul că în tezaurul dacilor era mai mult aur venit din alte părţi decît cel scos din munţii lor, monete bătute la Atena, la Sparta, la Theba, la Roma, la Apollonia, la Tomis, la Callatis, la Odessos, la Histria, la Olbia. Dar şi mai de departe, de la Alexandria, cetatea din delta Nilului şi încă mai de departe, de la Susa şi Persepolis, trecute din mînă în mînă şi din veac în veac. Le vedea acolo Cezarul, pe fundul rîului, aşa cum le văzuse cînd au fost dezgropate şi cînd au fost încărcate în care. Şi în felul acesta tezaurul dacilor nu s-ar fi deosebit de celelalte, care aveau în ele atîtea monete şi atîtea obiecte aduse de la alţii. Dar Ulpiu Traian văzu acolo, pe fundul apei luminat de lună, herghelii întregi de cai mîndri şi înfocaţi şi cirezi întregi de boi albi, ciolănoşi şi cu coarnele mari şi multe turme de oi cu lîna lungă, butoaie de vin, turte de ceară, vase cu miere, stive de copaci pentru vase şi corăbii. Şi ştiu că din tot ce au adunat dacii în tezaurul lor nimic nu a fost adus cu sabia, fiecare dram de aur era plătit cu muncă şi cu sudoare. O avere curată, ca lacrima.

Dar toate acestea nu-i fură de nici un folos Cezarului pentru liniştea sa, pentru că, iată, venise el cu sabia.

Îşi alungă din minte toate aceste gînduri şi groapa aceea de pe fundul rîului rămase la fel de adîncă şi la fel de goală.

Şi în golul acela adînc se legăna celălalt bărbat, crescut din tălpile sale şi lui îi fu teamă că dintr-o clipă în

alta putea să se desprindă de sine și să cadă în hău și Cezarul încercă cu ochii minții să mai umple cu cîte ceva gropanul acela rămas pe fundul rîului ca un mormînt deschis. Ies pe toate drumurile și umplu toate forurile Romei cetățenii imperiului care se bucură și aclamă vestea pe care au primit-o că tot omul este scutit de impozite pe acest an, iar strigătele lor se urcă pînă la cer cînd află că vor mai și primi pe deasupra din aurul dacilor, cîte 650 de dinari fiecare. Dar, oricît sînt ei de mulți și oricît și-ar agita brațele și oricît ar aclama de tare, groapa aceea din fundul rîului din care a fost scos tezaurul Daciei rămîne aproape goală. Și atunci dă poruncă Cezarul să fie aduși zece mii de gladiatori care să se lupte în circ și să fie cumpărate unsprezece mii de fiare sălbatice, care să se sfîșie între ele sau să fie vînate în arenă în cinstea victoriei asupra lui Decebal. Dar nici cu zece mii de gladiatori și nici cu unsprezece mii de animale sălbatice și nici cu miile nenumărate de cetățeni ai Romei care umplu toate băncile circului și nici cu cele 123 de zile de sărbători și petreceri plătite din aurul dacilor nu se astupă groapa de la picioarele împăratului.

Încă mai trebuia pus ceva în groapa aceea și atunci Ulpiu Traian cumpără toate terenurile dintre Forumul roman și Colina Quirină, la apus de Forumul lui Augustus, pune să se niveleze toată această suprafață, un lucru ce părea imposibil, taie în adîncime dealul înlocuind panta lină cu o faleză abruptă, care trebuie consolidată cu un zid de sprijin. Un adevărat munte de pămînt se îngrămădește cu prilejul acestor lucrări, conduse de vestitul arhitect Apolodor din Damasc, cel care a construit și podul de piatră peste Dunăre. Dar groapa de la picioarele împăratului tot nu se umple. Piața este pavată cu blocuri mari de marmoră albă, iar de-a lungul laturilor sale se ridică portice făcute de marmoră colorată și împodobite cu scuturi și cu statui de daci captivi. În spatele porticurilor se deschid două hemicicluri, unde se întîlnesc scriitori, retori, filozofi și discipolii lor. Spre miazănoapte piața este mărginită de Bazilica Ulpiu, cea mai vastă

din Roma, „decorată cu marmoră albă de Luna, pentru placarea pereților, ca să-i facă mai strălucitori, marmoră de Pentelic, pentru frizele de deasupra coloanelor și pentru coloane, granit cenușiu, marmoră africană de culoare galbenă și multe feluri de marmoră cu nervuri și striați. La adăpost de zgomot și de mulțime, lîngă bazilică, se deschideau două biblioteci spre zona principală." Și încă nu era de ajuns să se umple golul acela în care se legăna, ca în cupa unui clopot. Cu aurul adus din războiul cu dacii, ar putea să fie construit un templu pentru zeul tuturor bătăliilor, Marte, protectorul legiunilor romane, sau un templu pentru Iupiter detunătorul, cel mai mare zeu dintre zei, sau pentru Venera, zeița străbună a romanilor.

Și se construi atunci cea mai mare columnă din cîte au fost ridicate vreodată, înfășurată într-o eșarfă de marmoră în care erau săpate scene chiar din acest război pe care împăratul încă nu știa dacă l-a terminat. Și din care lipsea această întîmplare cu Cezarul privind în golul din apă cum se legăna un bărbat crescut din tălpile sale. În schimb era acolo, cioplită în marmoră, o altă scenă, care nu avusese loc : se făcea că regele Decebal, înconjurat de soldați rămași la rădăcina unei stînci, unde căzuse rănit, își înfige sabia în piept ca să nu fie prins viu.

Și toate aceste minuni, piața pavată cu blocuri de marmoră, porticele decorate cu scuturi și cu statui, hemiciclurile cu filozofii, cu retorii și cu scriitorii lor, cele două biblioteci fără seamăn, bazilica fără pereche, se îngropară în pămînt, se acoperiră sub nisip și sub pietre și nu mai rămase la vederea împăratului decît scena aceea săpată în marmoră în care regele dacilor refuză să se dea prins. Peste care se suprapune alta, însă neclară, încă nedefinită, cu un centurion care s-ar apleca asupra regelui mort, ca să-i ia capul și o mînă, să le aducă împăratului pentru încredințare.

Și toți bolovanii aceia de piatră din vad, scrijelați de roțile carelor și de copitele vitelor, se văd acolo, pe fundul apei, în bătaia lunii, cu niște semne pe ei, care pot

fi ochi sau buze, frunte, arcade, tîmple, obraji, nas, bărbie.

Şi parcă n-ar mai fi nici o îndoială : toţi bolovanii aceia de piatră de deasupra mormîntului din care a fost scos tezaurul dacilor, sînt nişte capete retezate. Pînă şi luna de pe fundul apei s-a aşezat şi ea în grămada de bolovani, ca un cap retezat. Iar bărbatul acela care crescuse din tălpile Cezarului nu mai putea să fie văzut, aşa cum atîrna în apă, decît pînă la umeri.

Împăratul de-abia reuşi să-şi smulgă privirea din apă. Dar cînd o ridică spre cer văzu că luna cea adevărată sîngerează şi este sfîşiată de vîrcolaci...

*

Împăratul s-a aşezat din nou, numai el cu gîndurile lui, pe rădăcina aceea de zid în ruină. Şi aghiotantul apăru pentru prima dată atunci cînd nu avea nevoie de el.

— Trimisul Senatului vrea să te vadă.

— Să aştepte.

— Aşteaptă de aseară, nu mai are răbdare.

— Roma se grăbeşte ?

— Ar fi bine să-l primeşti.

— Adu-l încoace.

— Aici ?

— Aici, de ce nu ? Să vadă cu ochii lui cum arată Sarmizegetusa după război. Ca să aibă ce să povestească.

— Te găseşte plin de praf, de cenuşă şi de funingine... Şi pe buze ai cenuşă, şi pe pleoape... De schimbat nu aveai cu ce, că toate veşmintele ţi le-ai dat pentru feşe...

— Ave, Cezar, părinţii Romei te salută ! Părinţii Romei te încredinţează prin mine de încrederea şi respectul lor.

— Mulţumesc părinţilor Romei pentru încredere şi pentru respect. Dar cred că nu ai făcut un drum atît de lung şi atît de greu numai pentru aşa ceva.

— Senatul a primit, prin ştafete, rapoartele tale despre cucerirea Daciei.

— Era de datoria mea să-i ţin la curent pe venerabilii părinţi ai Romei de tot ce se întîmpla aici.

— Şi m-au trimis pe mine...

— Poţi să vezi cu ochii tăi, numai ruine şi cenuşă...

— Pentru asta vei fi primit la Roma în cel mai mare triumf din cîte s-au cunoscut.

— Nu-mi căutaţi un merit în asta. N-am vrut... Dar nu s-a putut altfel... Dacii ăştia s-au agăţat de fiecare palmă de pămînt, de fiecare piatră, de fiecare copac, de fiecare fir de iarbă.

— Senatul ştie că avem pierderi mari în oameni, în cai şi arme.

— Dacă asta face plăcere părinţilor Romei, au de ce să se bucure.

— Roma mai vrea şi alte dovezi că ai cucerit Dacia, definitiv şi în întregime.

— Am trimis spre Roma grîne, vin, ceară, miere, cai. Ieri am găsit tezaurul regelui îngropat într-o albie de rîu. A şi fost încărcat în care... Atîta aur şi argint nu a văzut niciodată Roma.

— Da, dar unde este Decebal ?

— Decebal... Aş vrea să ştiu şi eu... Zile de-a rîndul, zile şi nopţi a fost căutat printre morţi şi printre răniţi. Au fost scotociţi toţi munţii şi toate văile, dealurile, pădurile, pînă şi bîrlogurile fiarelor sălbatice. Nu l-am găsit...

— El există. Tu n-ai decît să-l prinzi. Şi să-l aduci la Roma.

*

Nu părăsise rădăcina aceea de zid cînd se apropie de el unul dintre cei mai de ispravă comandanţi de oşti pe care îi avea.

— Ave, Cezar...

— Ce e, generale, de arăți atît de abătut, de parcă ai fi speriat ? Nu-ți convine că s-a terminat războiul ?

— De-abia de acum începe greul.

— Asta așa e... Sînt multe de făcut pe aici...

— Cît timp a fost război, soldații ca soldații, mergeau la luptă fără murmur și cîrtire... Cine murea — murea, cine scăpa — scăpa... Fiecare știa la ce poate să se aștepte...

— Ai soldați curajoși, i-am văzut cum se bat...

— Erau... Erau curajoși. Dar acum, că nu mai au un dușman în față, cu care să se bată...

— Sînt prea obosiți... o să le treacă.

— Nu există decît un singur leac pentru boala asta.

— Care ?

— Capul lui Decebal... Atîta timp cît știu că regele nu a fost prins, ostașii nu vor avea liniște... Trebuie să punem neapărat mîna pe el, viu sau mort...

— Facem tot ce putem. Pînă una alta caută să-ți stăpînești soldații. Iei toate măsurile la care ai dreptul ca să înăbuși în față orice încercare de împotrivire.

— Asta și fac. În zori a fost decimată o centurie.

— Ce spui ?

— Chiar așa, din zece soldați unul a fost decapitat. Prin tragere la sorți... Plecase unul dintre ei fără să se mai întoarcă. Iar ei nu l-au oprit să dezerteze.

— Am cucerit Dacia iar acum ne ucidem între noi... Ce putere blestemată au ei dacă, chiar atunci cînd nu se mai luptă față în față, ne fac să ne pierdem capul ?

— Decebal... Atîta vreme cît dacii cred că el mai este în viață, trăiește și speranța lor că sînt de neînvins. Pune-l pe Decebal în lanțuri, arată-l dacilor, arată-l romanilor și, poate atunci, o să avem liniște.

Generalul salută scurt și numai pe jumătate și se întoarce la soldații săi. Rămas singur pe rădăcina aceea de zid în ruină, împăratul Traian își ridică fruntea înnegurată:

— De unde să te iau ?... Ce fel de om ești ?...

*

Aghiotantul se apropie ca să spună că a sosit o solie de la Roma cu două mesaje, unul pentru împărat, celălalt pentru delegatul Senatului, cerînd, de fapt, același lucru, să fie trimis Decebal.

— Părinții Romei și-au pierdut răbdarea.

— S-au întors de la Roma și oamenii mei de taină și am aflat tot ce se poate afla. Nu e vorba numai de Senat. Toată lumea la Roma și în întreaga Italie, ba chiar și în provincii, se interesează de Decebal, dacă este viu sau mort. Consulari, senatori, patricieni, cavaleri, plebe, liberți, negustori, meșteșugari, ostași, femei, copii, pretutindeni, în Senat, în for, în temple, pe străzi, la terme, în taverne, nu se mai vorbește decît despre așa ceva. Fie că a fost adusă de vînt, fie că a fost semănată de cineva cu dibăcie, sămînța aceasta a prins rădăcini, încolțește și înfrățește. Parcă toată viața lor nu ar mai depinde decît de acest lucru. Decebal, Decebal, toată ziua Decebal.

— Ei, bine, n-au decît să răstoarne toate statuile din Roma : dacă îl găsesc, eu nu-l pun în lanțuri și nu-l decapitez.

Reprezentantul Senatului este galben ca turta de ceară. În afară de mesajul Senatului a primit și vești confidențiale. Se învîrte pe lîngă Traian, frîngîndu-și mîinile. Se plînge. Se roagă. Caută argumente. Imploră. Senatul cere... Stăpînii lumii vor...

— Eu sînt împăratul ! se ridică Traian cu semeție.

Trimisul Senatului rămîne deocamdată mut. Apoi îi revine glasul. Și spune cu destulă îndrăzneală.

— Încă nu-ți dai seama că există cineva mai puternic decît tine ?

— Decebal !... Mai puternic acum decît oricînd, dacă poate să tulbure un întreg imperiu...

*

Aghiotanul se așază în apropierea împăratului pe o piatră afumată, așteptînd să i se ceară părerea. Și cum nu i se cere, rupe tăcerea cu de la sine putere.

— Sînt atîţia daci morţi, împărate... E plin pămîntul de ei...

— Daci şi romani...

— Şi romani, poate şi mai mulţi... Dar noi avem nevoie de un singur cap... Capul lui Decebal...

— De unde să-l iau ? zice cu tristeţe Traian, ţinîndu-l pe al său între palme. Apoi, deodată, parcă ars cu fierul roşu : Doar nu vrei să spui...

— Ba da...

Se aşază din nou pe colţul de zid şi îşi pleacă fruntea pe genunchi. Apoi sare şi rage ca un leu.

— Asta nu !

*

Împăratul primi vestea că undeva, departe de Sarmizegetusa, în cheile unui rîu a fost descoperită o cetăţuie pe un pinten de munte. Comandantul armatei din apropiere ceruse să i se deschidă porţile, dar fusese primit cu săgeţi. Aşa că nu-i rămăsese decît să înceapă asediul şi să-l vestească pe împărat. Şi să adauge că, după părerea lui, regele Decebal nu putea să fie decît acolo.

Porniră fără zăbavă, cu toţi soldaţii care mai erau buni de drum, cu cei o mie de pretorieni vînjoşi, sosiţi de la Roma pentru escortarea împăratului. Traian trimise ştafete în toate părţile să fie urnită într-acolo toată armata disponibilă. În drum adunară maşinile de aruncat pietre şi de aruncat săgeţi aprinse, berbecii de spart porţi şi ziduri, scările, funiile cu cîngi şi tot ce putea fi folosit pentru asalt.

Dar cetăţuia din cheile rîului era aşezată pe o stîncă uriaşă, care avea vîrful retezat parcă anume în acest scop. Nu puteai să arunci cu nimic în zidurile ei, nici cu mîna, nici cu maşina de pe crestele din jur, pentru că nici pietrele şi nici săgeţile nu ajungeau pînă acolo.

— Numai dacă am avea aripi am ajunge dincolo de ziduri — fu de părere prefectul pretorienilor.

— Pînă la urmă foamea și setea îi vor face să deschidă porțile, adăugă prefectul Romei.

— Dar asediul ar putea să țină cîteva luni, zise trimisul Senatului. Și cetățenii romani nu mai au răbdare...

— Ești unul dintre cetățenii romani, ba chiar un reprezentant al lor, ai vreo idee cum se poate cuceri cetatea aceasta ? îl întrebă împăratul căutînd să-și stăpînească vocea.

— Nu am, recunoscu trimisul senatorilor, pe un ton destul de îndrăzneț, dar asta e treaba ta.

*

După ce dădu ocol cetății pe crestele munților vecini, Ulpiu Traian se așeză pe o piatră.

— Nu avem aripi, dar nici ei nu au...

— Și pe unde au ajuns ei în cetate, putem să ajungem și noi, întregi aghiotantul... Dar cum au ajuns ?

Dar împăratul nu mai avu timp să caute un răspuns care rătăcea cine știe pe unde.

— Sună adunarea. Vreau să le vorbesc ostașilor ! porunci el scurt.

„Am cucerit Dacia, spunea împăratul, dar a mai rămas această cetățuie, în care se crede că s-a adăpostit și regele Decebal. Fără această cetățuie și fără regele dacilor nu se poate spune că Dacia a fost cucerită cu adevărat. Putem să lăsăm cetățuia aceasta aici, cu Decebal în ea ? Va fi foarte greu, de ce să vă ascund ? Ca să ne cățărăm pe ziduri trebuie, mai întîi, să coborîm în fundul acestei prăpastii atît de adînci că nici nu se vede unde se termină. Apoi să urcăm pe pereții drepți ai stîncii pînă la rădăcina zidurilor. Și de-abia de atunci încolo avem de a face cu o cetate ca acelea pe care le cunoaștem. Pînă acum fiecare soldat a fost nevoit să lupte pe viață și pe moarte. Cine a șovăit, cine a dat înapoi, cine a fugit, a fost pedepsit așa cum se întîmplă întotdeauna cu trădătorii. Cine a fost curajos și viteaz a fost răsplătit și încă o să mai fie, spunea

Ulpiu Traian în fața soldaților. Dar ultima cetate a dacilor, împreună cu regele Decebal, va fi cucerită numai cu soldații care vor să lupte de bunăvoie, nu din poruncă."

*

Erau așa de mulți voluntari că nu puteau să fie folosiți decît pe rînd. Dar se răreau atît de repede rîndurile încît nu aveau prea mult de așteptat.

Din fundul prăpastiei cetățuia de-abia se zărea sub bolta cerului. Odihniți și vînjoși, pretorienii, care au cerut și ei voie să participe la cucerirea cetății, au făcut o treabă bună, ajungînd să se cațere pînă sub rădăcina zidurilor, săpînd în piatră găuri în care să pui vîrful piciorului și bătînd scoabe de metal de care să se lege funiile. Dar pînă la urmă tot vechii soldați au fost cei care au ajuns primii înăuntru. Atîția cîți au mai rămas, au ajuns primii înăuntru. Trimisul Senatului, care a privit lupta de pe creasta unui munte vecin, mai înalt decît cetatea, avea să povestească mai tîrziu, în felul lui sec și rece : „Ostașii romani urcau pe peretele de granit al stîncii ca niște furnici care nu se mai isprăvesc, oricît le-ai mătura din cale. Cîte o dată coasta de piatră rămînea chiar goală, curățată de bolovanii ce se rostogoleau de sus, de săgețile, de apa fiartă, de torțele aprinse. Dar nu pentru multă vreme. Alte și alte gîngănii începeau să se cațere din nou, de parcă ar fi ieșit dintr-un furnicar fără sfîrșit. Bărbații daci, puțini la număr, repezi în mișcări dar stăpîniți din fire, nu-și cruțau viața decît ca să poată să răpună cîți mai mulți dușmani. Femeile îi îndemnau pe bărbați cu strigătele lor, le lăudau faptele, le legau rănile, le aduceau apă și merinde, cărau pietre, sulițe și săgeți. La fel făceau și copiii, cît de mici, fără să încurce pe nimeni și fiind numai de folos. Iar cînd ostașii romani ajunseră la metereze, luptau toți, bărbați, femei, bătrîni, copii." Trimisul Senatului mai povestea că a văzut femei care își aprindeau veșmintele și se aruncau în flăcări de pe creasta zidurilor peste pîlcurile de romani, ca să dea foc la cît mai mulți dintre ei,

iar cu ultimele puteri se agățau de un centurion sau de un decurion și nu-i dădeau drumul pînă cînd nu mureau amîndoi încleștați.

*

Cînd împăratul ajunse dincolo de porți cetatea era așternută cu trupuri de oameni, bărbați, femei, bătrîni și copii. Nici un dac nu renunțase la lupta atîta timp cît putuse să se țină pe picioare. Ba și de acolo, de jos, dacă mai avea o mînă pe care să poată s-o ridice.

— Sînteți liberi, fură primele cuvinte pe care le rosti Ulpiu Traian. Răniții vor primi îngrijiri și fiecare este liber să plece unde vrea.

Un dac bătrîn își ridică încet capul de jos.

— Unde să plecăm de pe vatra noastră ?

— Nu vă izgonește nimeni. Puteți să rămîneți la voi acasă...

— Sub călcîiul stăpînirii romane...

— În privința aceasta trebuie să am o înțelegere cu regele vostru...

— Regele nostru nu poate să tîrguie cu nimeni libertatea poporului său.

— Nu e vorba de nici un tîrg. Ar trebui să ne înțelegem și atîta tot.

Bătrînul dac își lăsă capul jos, cu urechea lipită de pămînt, de parcă ar fi vrut să asculte dacă se aud copitele vreunui cal care se apropie, care se îndepărtează.

— Arată-te, Decebal, știu că ești aici ! strigă împăratul. Dar în tăcerea care se lăsă nu îi răspunse nimeni.

— Știu că ești aici ! repetă Ulpiu Traian.

Fumul și funinginea înăbușea cuvintele împăratului, dar el continua să strige.

— Dacă ești viu, arată-te... Sau ești mort...

Apoi ca și cum n-ar mai fi încăput nici o îndoială.

— Decebal este mort !

— Decebal este mort ! repetară comandanții de oști adunați în jurul său.

— Decebal este mort, Decebal este mort, Decebal este mort ! strigau soldații de la unul la altul.

Bătrînul dac deschise pleoapele, și, de data aceasta, reuși să se ridice într-un cot.

— Ți-e teamă, împărate... La toți vă e teamă... Dar de ce ți-e frică nu scapi.... Decebal nu e mort...

— Dacă nu e mort, să se arate !...

— Speri în zadar... Decebal trăiește...

Împăratul încercă să rîdă, dar nu reuși cine știe ce.

— Dacă este viu, unde este ?

— Eu sînt Decebal, spuse bătrînul și se întinse pe pămîntul cetății ca un prunc în leagăn.

*

Îl căutaseră peste tot. Alergaseră după el ca după o nălucă. Dar l-au găsit. Nici nu se putea altfel. Cînd armata romană se punea în mișcare nu-i scăpa nimic. Soldații erau mîndri că tocmai ei au avut norocul să rămînă în viață pînă la prinderea regelui. Se vedeau de pe acum încărcați de glorie și răsplătiți cum n-au mai fost alții. Generalii și trimisul Senatului începeau să se liniștească.

Numai împăratul se întunecase la chip. Dorise atît de mult să-l găsească viu. Dorise atît de mult să stea de vorbă între patru ochi cu marele rege, pe care, oricum, l-a învins. Avea atît de multe de întrebat. Avea atît de multe de aflat. Se lăsă în genunchi, îi atinse pleoapele, buzele, fruntea.

— Deci așa arăți...

Apoi se înălță în picioare și se înfășură în mantia de soldat pe care cineva i-o aninase pe umeri.

— Decebal este mort, rosti el.

Îl mai privi o clipă în tăcere, apoi porunci.

— Ridicați-l !

Dar cînd soldaţii se aplecară asupra bătrînului se auzi o voce de aproape, de departe :

— Decebal trăieşte !

Înlemniră cu toţi.

— Eu sînt Decebal...

Căutară printre morţi şi printre răniţi pînă îl găsiră pe un bărbat cu barba uşor încărunţită şi cu o căciulă mică de stofă, tivită cu aur.

— Eu sînt Decebal ! repetă el fără sfială.

Dar de-abia făcură zid în jurul lui, că închise şi el ochii pentru totdeauna.

— Acum avem doi ! se plînse aghiotantul.

— Şi nici unul viu, îl completă prefectul pretorienilor.

Dar tocmai atunci se auzi un glas din colţul celălalt al cetăţii.

— Eu sînt Decebal !

Şi apoi alte şi alte voci :

— Eu sînt Decebal...

— Vor să-l acopere, spuse prefectul Romei, care de mulţi ani învăţase să conducă fel de fel de cercetări. Înseamnă că este pe aici, pe undeva şi ei vor să ne ţină pe loc pînă se face nevăzut. Lăsaţi-mă să încerc, poate aflu de la cineva unde putem să dăm de el. Întotdeauna se găseşte cîte cineva care să te pună pe urmele celui căutat...

Îi luă pe rînd pe toţi cîţi puteau să silabisească un cuvînt.

— Unde este Decebal ?

Le făgăduia răsplata cea mai mare pe care şi-o închipuia el şi îi ameninţa cu cele mai cumplite schingiuiri. Dar nimeni nu-şi mişca limba în gură decît ca să rostească :

— Eu sînt !

*

I se aduse împăratului un copil cam sub trei ani, care nu avea pe el decît o cămăşuţă atît de scurtă încît nu-i acoperea nici mijlocul măcar.

— Uneori se poate afla mai mult de la un ţînc decît de la un om mare, zise prefectul Romei şi îşi întinse mîinile să-l prindă pe băiat. Dar împăratul, care nu mai văzuse de mult un copil atît de aproape, se aplecă asupra puiului acela de om şi-l ridică cu blîndeţe în braţe.

— Poate şi tu vrei să spui că eşti Decebal ?

Dar copilul nu făcu altceva decît să gungure. Puţin se sinchisea el că se află la pieptul unui împărat. Ba, încă, cel mai mare împărat al celei mai mari împărăţii de pe lume. Îşi întinse mînuţele şi începu să pipăie fruntea bărbatului acela, tîmplele, arcadele sprîncenelor, nasul, obrajii, buzele, bărbia. De parcă ar fi vrut să ia cunoştinţă de el. De parcă ar fi vrut să-l ţină minte.

— Aduceţi stafide, ceru împăratul, de parcă uitase că mai există şi altceva de făcut. Dar tocmai atunci copilul rosti foarte limpede :

— Eu sînt Decebal !

Toţi cei de faţă tresăriră, în afară de Ulpiu Traian, care se aplecă pentru a-l pune pe băiat cu picioarele pe pămînt. Şi copilul începu să se îndepărteze fuguţa, de parcă ar fi alergat la sînul mamei. Şi era de mirare cum de-şi poate face loc printre morţii şi răniţii căzuţi de-a valma. Să juri, şi mai multe nu, că trupurile acelea se dau la o parte din calea lui să-i facă loc să treacă.

În faţa copilului se deschise o poartă pe care ei n-o văzuseră pînă atunci.

Şi parcă o punte de lumină urca din pragul acestei porţi spre bolta cerului.

După aceea, pe o muchie de deal, sub o poală argintată de nor, se ivi un călăreţ îmbrăcat în alb, pe un cal alb, care începu să sune din corn, parcă a jale, parcă a chemare.

*

Se făcea că se înfăţişează cineva care să spună că s-a descoperit o gură de peşteră. Nu se ştia unde duce şi nici dacă duce undeva, dar era acolo o gură de peşteră într-o coastă de munte, sub o rădăcină de zid de cetate.

Împăratul se ridică din așternut, își duse mîna la frunte, tot mai avea fierbințeală, se ridică, ameți puțin, se clătină pe picioare, dar se ținu bine, apoi crezu că se simte în putere. Vru să-și pună platoșa, coiful, umerarele, pulparele, tot ce poate să-l apere pe un luptător roman de suliță, de săgeți, de lănci, de spade, de pietre aruncate cu praștia, de orice ar fi putut să-l vatăme. Dar numai gîndul acesta îl făcu să le simtă prea grele pe trupul său și renunță. Își puse pe umeri mantaua aceea de soldat și ieși din cort.

Gura de peșteră era chiar acolo unde i se spusese.

Împăratul porunci să nu-l însoțească nimeni. Dacă nu se întoarce după trei zile și după trei nopți, să deschidă testamentul pe care l-a lăsat. Dar numai după trei zile și trei nopți.

La început nu se întîmplă nimic, împăratul înainta la lumina torței ca printr-un portic de templu sau un portic de casă. Și tocmai aceasta îl neliniștea că era prea multă liniște și nu se întîmplă nimic, și nu se împotrivește nimic, de parcă ar fi fost așteptat, de parcă drumul i-ar fi fost pregătit.

Și merse el ce merse și văzu că din galeria prin care trecea fără opreliști și fără întîmplări se deschideau alte guri de tunel, cînd ici, cînd colo și de la o vreme fu ispitit să încerce și altceva decît să se lase dus de drumul cel mai bun și mai drept, parcă anume pus la picioarele lui din altă voință.

Și chiar intră într-unul din aceste tunele și de ce înainta de aceea drumul devenea tot mai greu, ba urcînd în pantă, ba coborînd ca o pîrtie alunecoasă. Și începu să-i pîlpîie și torța, ca o prevestire, dar el nu se lăsă. Tunelul se strîmta tot mai mult și el trebui să se aplece, să se frîngă de mijloc, pereții erau jilavi, picioarele îi alunecau pe piatră, îl bătea în piept un fel de vînt rece, în rafale, torța se stinse, bîjbîia în întuneric, lilieci cu aripi moi sau păsări de noapte treceau în zbor pe lîngă el, frigul umed îl pătrundea pînă în măduva oaselor, îl dureau ochii de atîta întuneric, îi sîngerau palmele și își julise genunchii, dar

înainta mereu, fie ce o fi, trebuie să apuce să vadă ce se află la capul acestui coridor, că trebuie să existe ceva acolo care i se ascunde.

Şi nu ştiu dacă au trecut mai multe zile şi dacă au trecut mai multe nopţi de cînd bîjbîia aşa prin inima muntelui, dar după o cotitură văzu deodată undeva, departe, o fereastră de cer.

Şi merse şi merse şi văzu că gura acelei peşteri se deschide spre o întreagă lume, cu sate mari, cu grădini pline de pomi, cu dealuri domoale pe care păşteau turme de oi, cirezi de vite şi herghelii de cai, cu nesfîrşite lanuri de grîu, cu drumuri şi cu fîntîni la marginea şi la răspîntiile drumurilor. Şi îşi dădu seama că acolo se află dacii liberi, unde nu ajunsese încă să pună piciorul nici un soldat roman. Şi vru să se apropie mai mult dar tunelul se opri brusc la marginea unei despărţituri adînci în munte în fundul căreia trecea, vîjîind, un rîu năvalnic. Se cunoşteau locurile unde pe cele două maluri au fost rezemate cele două capete de pod sau de punte. Dar acum nu mai era în faţa lui decît un hău adînc, anume ca să nu poată să treacă el, să nu poată să treacă nici un străin.

Mai era un căpătîi de ţară de cucerit dincolo de bariera munţilor şi împăratul ştiu că, imediat ce se va întoarce în tabără, îşi va pune armatele în mişcare. Desigur că n-are să-şi vîre legiunile prin galeria aceea îngustă şi întortocheată de peşteră. Va ocoli munţii sau va trece peste ei, nimic nu este imposibil. Hannibal luase în piept zăpezile munţilor cu elefanţii lui şi cu nişte soldaţi deprinşi cu căldura de pe ţărmul mării şi din deşertul fierbinte.

Şi drumul nu-i fu mai lesnicios la întoarcere. Şi de-abia aştepta să ajungă în tabără, avea atîtea de făcut. Dar cu cît se grăbea mai tare cu atît nu avea nici un spor.

Se gîndi că poate au trecut cele trei zile şi trei nopţi.

Îi păru rău de ce scrisese în testament, anume să fie urcat la cîrma imperiului cel mai bun dintre romani. La urma urmei era el cel mai bun ? În primul lui testament îl indicase pe Longinus, dar acesta se aruncase de pe me-

terezele Sarmizegetusei. De aici înainte să hotărască soarta. Sau sabia. Oricum, cel care va pune mîna pe putere va fi hotărît să şi-o apere împotriva oricui. Chiar împotriva lui Marcus Ulpius Traianus, dacă acesta ar apărea în gura peşterii în care a dispărut.

Şi merse şi merse şi ajunse în galeria cea mare. Şi ştiu că dacă o ia la dreapta va ajunge în tabără, poate la timp ca să nu înceapă luptele pentru putere. Dar ce se află la partea cealaltă ? Poate că încă n-au trecut cele trei zile şi cele trei nopţi. Şi se pomeni că apucă în cealaltă parte.

Iar avea torţa în mînă. Cu o flacără bogată, care îi lumina drumul pînă departe.

*

Şi merse şi merse.

Şi ajunse într-un fel de pădure toată numai şi numai din copaci de lumină. Şi creşteau copacii aceştia de lumină, atît de jos, de pe podeaua de gheaţă, cît şi de sus, din bolta de piatră. Fără crengi, fără frunze, unul spre altul, cel de sus cu cel de jos, pînă se împreunau formînd un fel de coloane aşa cum nici o minte de om n-ar fi putut să iscodească. Şi dacă ciocăneai cu vîrful degetelor într-un asemenea copac — şi împăratul o făcu de mai multe ori — începea să cînte în şoaptă. Nici flautul, nici lira, nici naiul, nimic din lumea cunoscută lui nu putea să scoată sunete atît de minunate.

Şi merse ce mai merse şi dădu de un ochi de apă atît de limpede de parcă şi el ar fi fost făcut din lumină topită.

Iar deasupra acestui lac de cleştar se deschidea bolta de piatră sub cerul albastru.

Cerul cu soarele.

Cerul cu luna.

Cerul cu stelele.

Cu stele şi cu luceferi.

Şi din rotundul ochiului acela de apă şi de sub rotundul cerului porneau ca dintr-un butuc de roată patru rî-

uri limpezi, poate spre patru margini de țară sau patru margini de lume.

Și îl văzu.

Pe un fel de pat tăiat în stîncă.

Înfășurat într-o sarică de păstor albă ca zăpada.

Culcat pe o rînă, pe pledurile albe ca zăpada.

În jurul său, sfatul țării.

*

— Lumea asta este mare, ne vom găsi și noi un loc sub cer, așa cum și-au găsit atîtea seminții care au rătăcit dintr-o parte în alta.

— Dar noi nu sîntem una din acele seminții rătăcitoare, noi ne-am născut și am crescut pe pămîntul acesta, în el se află cenușa și oasele strămoșilor noștri.

— Pămîntul nostru nu mai este al nostru, au pus stăpînire pe el romanii.

Regele Decebal stă așa, într-o rînă, cu capul sprijinit în podul palmei și nu face altceva decît să-i asculte.

— Să ne aruncăm asupra lor cu mic cu mare și să ne luptăm pînă pierim cu toții. Mai bine să ne lăsăm trupurile aici, în pămîntul nostru, decît să ne pierdem mințile prin locuri străine.

— E mare și întinsă stepa de dincolo de hotare, cu oameni puțini și rari care se mută dintr-un loc în altul după turmele lor. Poate că au să ne îngăduie și pe noi, puțin pămînt pe care să-l desțelenim și să-l semănăm, puțin pămînt pentru casele și bordeiele noastre, pentru fîntînile și pentru rădăcinile pomilor și atîta tot.

— Și dacă nu ne lasă ?

— De ce să nu ne lase ? Nu le facem nici un rău. Vrem doar să trăim pe o bucată de pămînt, nu dăm năvală la ei, să-i supunem.

— Dar dacă vor încerca să ne supună ei pe noi ?

— Atunci n-am avea decît să ne apărăm.

— Decît să ne lăsăm oasele pe acolo, pe nu știm unde, tot mai bine să ne luptăm cu romanii în țara noastră.

— Ne-a mai rămas o parte de țară, dincolo de munți, în care romanii nu au pus piciorul pînă acum.

— Nu încă, dar au să sosească și acolo.

Regele își potrivi mai bine pe pledul alb ca zăpada cotul mîinii în care își sprijinea capul și toți tăcură, să-l asculte.

— De ce să pierim cu toții ? întrebă el cu vocea blîndă, obosită dar foarte clară.

— Dar ce ne-a mai rămas de făcut ? îi întoarse, bărbățește, întrebarea cel care vorbise ultima dată.

— Să nu murim, răspunse regele.

— Se știe de cînd lumea că dacii sînt nemuritori, numai trupul nostru poate să fie doborît și eu nu mă gîndeam la alceva.

— Au căzut destui, prea mulți, cei care au mai rămas trebuie să trăiască, nu pentru ei ci pentru urmașii noștri și urmașii lor. Aici și numai aici.

— Dar aici sînt romanii.

— Ei stăpînesc cu armele, voi trebuie să fiți stăpînii cu mintea, cu dragostea pentru acest pămînt și cu munca brațelor voastre.

— Sînt mulți și au să mai aducă și pe alții.

— Unde sînt celții, sciții, sarmații și alte seminții care s-au așezat printre noi, pe pămîntul nostru ? Le-au tăiat cineva capetele ? Au fost aruncați în prăpăstii ? Au fost arși sau îngropați de vii ? Nu au pierit așa, deodată, dar după cîteva rînduri de oameni s-au topit cu totul în poporul nostru, de n-a mai rămas din ei decît o poveste, cîteva nume și cîteva cuvinte.

— Cu romanii este altceva.

— Cu romanii poate să fie mai greu și poate să dureze mai mult. Ar fi fost mult mai bine să-i putem da afară din țară cu armele și să-i putem ține departe. Dar nu s-a putut și nu se mai poate. Acuma nu ne mai rămîne altceva de

tăcut decît să-i sorbim încetul cu încetul în fiinţa noastră. Numai aşa putem să-i învingem.

Bărbaţii aceia adunaţi acolo rămaseră un timp tăcuţi şi duşi pe gînduri, apoi spuseră, pe rînd, cu vocea apăsată :

— Aşa să fie !

*

— Porunca mea de pe urmă, spuse regele, ridicîndu-se şi mai mult în cotul în care se sprijinea, porunca mea este ca toţi dacii care şi-au părăsit satele să se întoarcă acasă. Să-şi reclădească casele arse şi distruse, să are pămîntul şi să-l semene, să facă, să crească şi să ţină copii sănătoşi şi frumoşi.

Şi nişte călăreţi îmbrăcaţi în alb porniră pe caii lor albi spre cele patru zări.

*

— Ai venit ! zise regele, fără să se ridice de pe pled.

Împăratul îl privi în tăcere de pe cealaltă margine a lacului de cleştar. Ar fi vrut să se aşeze pe ceva, dar nu era nimic pentru el pe acolo. Altceva ar fi vrut să răspundă sau măcar cu altceva să înceapă dar crescu în el mînia că trebuie să rămînă în picioare, ca un şcolar, că prea este primit ca unul aflat în trecere pe acolo, prea nu se ia în seamă că el este împăratul romanilor şi că se află pe pămîntul unei ţări pe care o va declara provincie romană.

— Ai rămas singur, spuse cu răutate în glas.

— Am rămas aşa cum am vrut şi cum este obiceiul pe aici.

— În sfîrşît, te-am găsit. Te-am căutat peste tot, dar te-am găsit. Eşti acum în mîna mea.

— Împăraţii romani uită cîte o dată că sînt şi ei oameni şi că nici unui om nu-i stă totul în putinţă.

— Aş putea să chem cîţiva soldaţi să te ridice pe sus, cu pleduri cu tot şi să te trimit spre Roma.

— Dacă vrei, poți să încerci... Unde sînt soldații aceia ? Sîntem aici într-un loc unde nici un străin nu are putere.

— M-ai atras într-o cursă, cum ai făcut și cu Longinus.

— Longinus a venit el singur la noi.

— Dar s-a rostogolit de pe zidul cetății.

— Nu l-am împins noi, tu l-ai tras jos pentru că n-ai făcut la timp semnul pe care-l așteptam.

— Cereai să-mi scot oștile din țara ta și să le trec dincolo de Dunăre, tocmai cînd mă aflam sub zidurile Sarmizegetusei.

— El a înțeles că acesta este singurul lucru înțelept.

— Pentru acest lucru ai vrut să ne întîlnim înainte de asaltul cetății ? Ca să mă convingi cît de înțelept este să fac cale întoarsă ?

— Longinus, dacă el ar fi fost împăratul, ar fi făcut acest lucru. Mă tem că un zeu supărat pe lume s-a amestecat în treburile noastre și numai așa se face că oamenii trimiși de Nerva au dat mai întîi peste tine.

— Adică din noi doi el ar fi fost un împărat mai bun ?

— Longinus a înțeles că imperiul roman ar fi avut de cîștigat, ba ar fi avut chiar nevoie de o Dacie puternică aici, la hotarul Dunării.

— De ce ? Ca să fim mereu amenințați ? Ca să existe în permanență primejdia că puteți porni spre Roma ?

— Aceasta este marea voastră greșeală, judecați toate popoarele cu aceeași măsură. Poporul meu nu a dus niciodată alte războaie decît ca să se apere. Dar acum tu deschizi cu adevărat drumul altor seminții spre Roma. Ia aminte ce-ți spun, nu va trece prea multă vreme și pe calea sacră a cetății eterne și pe cele șapte coline vor tropoti copitele cailor iar în Forum își vor ridica barbarii corturile.

— Iată un lucru care nu se poate.

— Ia aminte, din clipa cînd a fost cucerită Dacia, începe prăbușirea imperiului roman.

— De ce îmi spui toate acestea, știi că nu pot și nu vreau să las această țară necucerită. Și acum ce urmează

să se întîmple cu mine ? Ai să trimiți o solie să ceară părăsirea Daciei de către oastea romană în schimbul vieții și libertății împăratului ? Ia și tu aminte, Decebal, dacă Longinus a putut să se arunce de pe zid, aș putea și eu să mă azvîrl în lacul acesta limpede sau să găsesc altceva. în nici un caz nu te las să faci din mine obiect de tîrguială.

Și împăratul chiar încercă să se apropie de lac, dar picioarele îi erau grele ca de plumb.

— Tu singur ai căutat gura peșterii și te-ai vîrît în ea.

— Dar mă așteptai.

— Drept e, știam că vii.

— Ai și trimis oameni să-mi ceară răscumpărarea ? Sau ai de gînd să mă urci pe un zid, ca să le spun chiar eu acest lucru ?

— Numai Longinus ar putea să accepte acest schimb. Dar Longinus nu mai este. Și fără el Roma crede că Dacia face mai mult decît un cap de împărat.

— Capul împăratului pentru o provincie ?

— De ce nu ? La Roma au căzut multe capete, chiar de împărați și uneori pentru mai puțin decît o provincie.

— Ba cu mult mai mult, pentru un imperiu.

— Pe care l-a prins acum un fel de beție, crede că are neapărat nevoie de încă un cap așezat la temelia puterii lui.

— Da, se caută un cap pentru imperiu. Capul lui Decebal.

— Dacă vrei, încercăm cu capul lui Traian...

— N-ai să faci asta !

— N-am s-o fac. Fie chiar numai pentru că oricare altul ar fi mai rău pentru noi decît tine. I-ar trebui și lui puțină glorie, fără așa ceva nu se poate intra în triumf în Roma și pentru aceasta ar fi în stare să distrugă și ce a mai rămas.

— Și acum ce are să se întîmple cu mine ?

— Nimic altceva. Tu singur ai intrat în această peșteră, ca să-ți mai limpezești gîndurile...

Nu mai avea decît o singură teamă, să nu treacă cele trei zile și trei nopți înainte de a ajunge în tabără. Dar la întoarcere tunelul era destul de larg și destul de înalt, fără întortocheli și fără hîrtoape. Iar torța parcă i se aprinsese singură în mînă.

Nu se schimbase nimic în tabără. Ba, mai mult, parcă nici nu i se observase lipsa.

Se vesti peste tot că împăratul va da poruncile pentru Dacia.

Și toată lumea aștepta să le asculte.

*

Edictul imperial fu adus la cunoștință tuturor și nu se afla nimeni în afara obligației de a i se supune.

Înceta starea de război.

Dacia era declarată provincie romană, condusă de împărat printr-un legat al său.

Sub pedeapsa cu moartea, nici un dac nu va mai putea fi ucis.

Sub pedeapsa cu moartea, nici un dac nu poate fi prins, făcut prizonier, trimis în sclavie la Roma sau vîndut negustorilor de sclavi.

Sub pedeapsa cu moartea, nimeni nu mai avea voie să prade casele, sanctuarele, satele și cetățile, chiar dacă acestea erau părăsite.

Sub pedeapsa cu moartea, nimeni nu avea voie să jefuiască vreun om din Dacia, nici de vite, nici de grîu, nici de ceară, nici de miere, nici de podoabe, de nici unul din bunurile sale.

Orice familie și orice dac aflați în pribegie se puteau întoarce fără teamă la casele și în satele lor.

Soldații romani erau obligați să-i ajute pe pribegi să-și reconstruiască locuințele și să-și refacă gospodăriile dacă au avut de suferit de pe urma războiului.

Veteranii din legiunile și cohortele care au luptat în Dacia puteau să rămînă aici, primind loturi de pămînt, cu condiția să trăiască în pace cu populația băștinașă și să nu tragă foloase de pe urma ei.

Erau îngăduite căsătoriile, dar se pedepsea orice încercare de a sili pe cineva la această, fie cu forța, fie cu amenințarea, fie prin cumpărare.

*

„Ave, Cezar !" Legiunile și cohortele îl aclamau pe împărat.

— Toată lumea mulțumită ? îl întrebă acesta pe aghiotantul său.

— Cu unele excepții neînsemnate, dar pe care împăratul trebuie să le cunoască.

— Senatorii ?

— Încă n-am ajuns pînă acolo.

— Negustorii mărunți de sclavi și de alte chilipiruri, care n-au decît să se întoarcă cu mîna goală ?

— Și ei.

— Soldații care nu sînt încă sătui de pradă ?

— Unii dintre ei nu au scăpat de datoriile pe care le au la cămătari.

— Vor primi salarii sporite, ca să se poată achita de toate datoriile. Mai sînt și alții ?

— Ar mai fi...

— Veteranii care au uitat să lucreze pămîntul, sau n-au știut niciodată și s-au legănat în visul că nu vor avea altceva de făcut în gospodăria lor decît să dea porunci și să-și mîngîie cîte o nevastă tînără, luat cu forța ?

— Și ei...

— Tribunii și legații care cred că nu au strîns destulă glorie și destulă avere ?

— Și ei ?

— Generalii care cred că trebuie cucerit și colțul acela de țară de la miazănoapte, care a rămas liber, și care sînt de părere să-i punem în lanțuri pe toți oamenii din această țară ?

— Ei invocă obiceiul și dreptul roman de a nimici și a lua în sclavie întreaga populație a unei cetăți care nu vrea să se supună sau se răscoală.

— Dacia nu este o cetate.

— Dar se face de două ori vinovată, și pentru că s-a răsculat după primul război, călcînd condițiile de pace care le-au fost impuse, și pentru că nu vrea să se supună nici acum, în ultima clipă.

— Vorbești ca unul care ești de partea lor.

— Vorbesc ca unul care are datoria să-ți aducă totul la cunoștință, să nu-ți ascundă și să nu răstălmăcească nimic.

— Dar senatorii ?

— Mulți dintre ei murmură.

— Murmură, mîrîie, mormăie, asta o știu mai de mult, dar pun ceva la cale ?

— Încă nu îndrăznesc. Dar nu s-ar da înapoi.

— Cezar a asmuțit plebea împotriva lor și cînd s-a îndreptat cu armata spre Roma ei au părăsit Curia, însoțindu-l pe Pompeius.

— Dar Cezar a căzut ucis chiar la picioarele senatorilor, care au avut ambiția să pună din nou mîna pe putere.

— Antoniu și Octavianus s-au folosit de ei, cel din urmă numindu-l pe Cicero părintele său și salvatorul republicii.

— Însă nu a trecut mult și capul retezat al lui Cicero era pus pe tribună, în Curie, între brațele sale tăiate de la coate.

— Augustus a păstrat Senatul numai de formă, Tiberius nu i-a întărit puterea, Nero l-a desconsiderat.

— Dar Senatul l-a declarat pe Nero dușman al imperiului și el a fost silit să se sinucidă.

— Vespasian nu i-a acordat Senatului nici o putere, Titus nici o importanță, iar Domițian îi numea sau îi da afară pe senatori ca pe slujitorii săi, asta cînd nu le tăia capetele.

— Dar senatorii l-au ucis într-o noapte în palatul său, după ce au obținut promisiunea de la Cocceius Nerva, viitorul tău tată adoptiv, că va primi să fie împărat.

— Nici unul dintre împăraţi nu i-a dat Senatului atîta strălucire cît i-am dat eu şi acuma murmură ?

— Mîrîie, e gata să latre şi i-ar face plăcere să muşte.

— Şi ce e de făcut ?

— Să-i faci pe cei mai colţoşi să urle la lună.

— Nu prea ai respect pentru părinţii Romei şi ai imperiului.

— Sînt un om din popor, mi-am irosit copilăria printre femei şi prin toate locurile în care cetăţenii liberi ai Romei îşi petrec timpul pălăvrăgind, restul timpului l-am trăit prin tabere militare, iar soldaţii, după marşurile lungi făcute în tăcere, au un limbaj foarte colorat. Şi, dincolo de toate acestea, ştiu că rolul unui aghiotant este să-l mai şi amuze pe superiorul său.

— Nu prea ai reuşit...

— Mai ales în ultima vreme, cînd ai fost foarte îngîndurat, cînd nu aveai somn, cînd stăteai cîte o noapte întreagă pe un colţ de zid în ruină.

*

Se întorceau acasă dacii de prin păduri, de pe văi, de prin lunci, pe unde îi alungase urgia războiului. Nu se fereau de romani, dar nici nu săreau asupra lor. Le suportau prezenţa ca pe o iarnă grea, căruia n-ai ce să-i faci, tot ce-ţi rămîne este să reziști şi să aştepţi. Pînă una alta trebuiau să-şi refacă tot ce a fost distrus şi să ia totul de la cap, să are, să semene, să sape, să secere, să cosească. Apărură în curînd şi oamenii stăpînirii, ca să înregistreze tot omul, cu numele, cu vîrsta, cu membrii de familie, cu pămîntul, cu vitele, cu tot avutul. Ca să se cunoască bine situaţia. Dar nu era un an în care să se pună impozite. De altfel nici nu ar fi avut cum să fie plătite.

Ici-colo cîte un soldat roman lăsat la vatră începea să-şi înjghebe şi el gospodărie: Pe tot pămîntul Daciei se înălţaturau ruinele cetăţilor distruse, se curăţa de cioate pădurile arse, se reparau podurile şi drumurile, se construiau castre. Şi se plănuiau să se construiască o Sarmizegetusă, aproape de vatra celei vechi mult mai frumoasă.

Împăratul avea de ce să fie mulțumit. Vedea în toate acestea un început de așezare de lume nouă. O lume care lua ființă din puterea și din voința lui și la destinul căreia veghea ca totul să meargă bine. Toate celelalte, Roma cu senatorii și cu plebea ei, provinciile, serbările care se pregăteau, triumful, Forumul pentru care Apolodor din Damasc îi și prezentase planurile, se aflau undeva pe planul al doilea. Și lumea aceasta nouă se înfiripa într-adevăr. Și el se simțea puternic ca un zeu. Dar în gîndul său cel mai intim îi era recunoscător lui Decebal. Fără porunca lui poate că dacii nu s-ar fi întors niciodată la casele lor. Fără îndemnul lui ar fi mai curs încă sînge, și de o parte și de alta, pînă cînd țara ar fi rămas pustie. Fără să vorbească despre aceasta, ei doi, regele dac și împăratul romanilor, se înțeleseseră încă o dată. Această lume nouă se crea din voința amîndorura. Înfrînt, rănit, retras într-o peșteră departe de lume, ca să nu vadă nimeni cum își dă sfîrșitul, Decebal găsise calea prin care poporul lui să nu piară. Și nu mai știa cui să-i mulțumească Ulpiu Traian că nu căzuse capul acela pe care îl cerea tot imperiul.

*

Și totuși împăratul cedă. Și cedă tocmai atunci cînd nu mai exista nici o primejdie reală de a i se lua cîrma din mîini sau capul de pe umeri. Dar cînd nimeni nu mai amenința fățiș, toată lumea își pusese speranțele în el că poate să-l prindă și să-l aducă la Roma pe Decebal. În Forum, în taverne, în curie, pe toate drumurile și în toate casele numai despre asta se vorbea. Nimănui nu-i trecea prin minte că regele învins poate să scape în vreun fel. Ulpiu Traian, cel mai mare comandant de oști din cîți a cunoscut lumea, l-ar putea găsi și în gaură de șarpe.

„Mă simt obligat față de tine, i se adresă în gînd împăratul, dar am obligații mai mari față de imperiul pe care îl conduc. Și imperiul nu mai vrea și nu mai dorește altceva decît capul tău."

Și se dezbrăcă repede de toate simțămintele pe care le avea față de regele dac. De prețuirea pe care o avea

pentru el, de cinstea pe care trebuia să i-o arate. El nu va fi un simplu cetățean care să-și lase slobode sentimentele, să facă ce face după bunul lui plac. El era împăratul romanilor.

— Și chiar îi plăcea să-l vadă în cortegiul său triumfal pe Decebal, purtat pe o letică fără acoperiș, așezat într-o rînă pe sarica lui de oaie cu lînă albă ca zăpada. Nici un general roman nu a adus din războaiele sale un trofeu mai de preț. Exista un edict de pedeapsă cu moartea pentru oricine ar fi încercat să prindă și să facă sclav un om dac după încheierea războiului. Dar dacul acesta era Decebal, iar un împărat roman putea oricînd să redeschidă un război și să calce peste legile pe care le-a dat.

Știa de unde să-l ia. Și era atît de sigur de el încît îi asigură pe comandanții de legiuni pe care îi chemase în acest scop, pe reprezentanții Senatului, pe toți cei din jurul său că Decebal este ca și prins. Iar vestea începu să umble din om în om, fiecare mai punînd cîte ceva de la el, ba că regele dacilor a venit și s-a închinat la picioarele împăratului, ba că a fost o luptă dreaptă între ei doi, undeva, pe un vîrf de munte și Ulpiu Traian l-a silit să îngenunche și să implore iertare. Oricum, fusese deja prins, nimeni nu mai avea în privința aceasta nici o îndoială.

Decebal fusese prins. Se dezlănțui o adevărată beție de bucurie de la o margine la alta a imperiului.

*

Știa prea bine unde se află gura aceea de peșteră ascunsă după două tufe de liliac și o adevărată perdea de rugi de mure. Dar nu o mai găsi. În zadar puse să-fie scoase din pămînt toate tufișurile și să fie distrusă întreaga vegetație să fie dat pămîntul la o parte. Nu rămînea decît piatra seacă de gresie și de cremene.

Cercetară muntele pînă în vîrf și pe toate părțile. Se scotociră toți munții din jur. Nici o gură de tunel. Nici o urmă de peșteră.

„Ave, Cezar ! Ave, Cezar !" aclama un întreg imperiu. Dar Decebal nu putea fi găsit nicăieri.

Omul din prejma împăratului care îl ajuta să-şi pună şi să-şi scoată platoşa şi coiful, care îi pregătea patul să se culce, care gusta din mîncare şi din vin ca să moară el în cazul că ar fi fost otrăvite, era pentru Ulpiu Traian un fel de umbră însoţitoare căreia nu-i acorda nici o atenţie, după cum nu dădea atenţie nici propriului său trup.

Se termina războiul şi devotamentul său nici nu fusese luat în seamă. De fapt, se gîndi, ce făcuse el altceva decît să-l ajute pe împărat să se echipeze, să-i aştearnă patul, să-i guste mîncarea şi să-i facă rost de o mantie de soldat după ce şi-o dăduse pe a sa pentru feşe să fie pansate rănile soldaţilor ? Omul din umbră. Omul fără nume. Asta o să rămînă.

Îşi iubea împăratul. Se bucurase ca un părinte de copilul său care se scoală de pe boală cînd Ulpiu Traian se ridicase de pe colţul acela de zid în ruină pe care stătuse o noapte întreagă zgîlîiat de febră sau de friguri. Dar împăratul trecea din nou prin momente de cumpănă.

„Ave, Cezar, ave Cezar, Decebal a fost prins !"

*

Şi trecu un lanţ de munţi şi fu atacat tribul carpilor care făcea parte din dacii liberi. Fără alt motiv decît că s-ar putea să afle de la ei cum se poate ajunge la Decebal. Au murit mulţi oameni, şi de unii şi de alţii, dar, ca de obicei, nu s-a putut afla nimic.

S-a aşezat împăratul pe un colţ de stîncă, întunecat ca noaptea. Ajutorul său, omul din umbră, omul fără nume păşeşte tăcut şi îi pune pe umeri mantaua de soldat.

De-abia s-a stins zgomotul bătăliei.

E aşternut pămîntul cu morţi.

S-au strîns în jurul împăratului conducătorii de oşti. Sînt cu toţii îngrijoraţi. Nici urmă de Decebal. Împăratul a făgăduit. Dar împăratul este invulnerabil. Răspunderea ar putea s-o poarte oricine dintre ei. Şi nu este nici

unul care să nu poată fi învinuit de cîte ceva. Teama ascunsă bine acolo, înlăuntrul lor, ca să n-o vadă nimeni, iese din cînd în cînd la suprafață și nu poate să-i scape unui ochi ca al aghiotantului.

Și sînt cu toții niște generali vestiți. Și ce nume răsunătoare și pline de glorie, dar nu este în stare nici unul dintre ei să-l ajute pe împărat.

Și totuși cineva trebuie s-o facă.

„N-ar fi pentru prima oară cînd un om oarecare, fără faimă, fără nume, întoarce lucrurile în istoria lunii atunci cînd nici generalii, nici împărații nu mai au nici o putere", își zise aghiotantul.

*

— Capul lui Decebal !

Îl privise pentru prima dată cu luare aminte.

Și omul acesta subțirel, firav, fără nume, care nu fusese pentru el decît o pereche de mîini dibace ce-l ajutau pe împărat să se îmbrace și să se dezbrace și despre care nici nu se întrebaseră măcar dacă este un sclav, un libert sau un cetățean roman, omulețul acesta dacă nu era nebun...

— Capul lui Decebal și mîna dreaptă !

— Și puse un sac la picioarele împăratului și avea lîngă el un vlăjgan de centurion, ales parcă pe sprînceană, cu pieptul bombat, cu privirea înfocată.

Omulețul se apleacă asupra sacului, îi îndoaie pe îndelete marginile, le răsucește făcute colac, apoi își vîră mîinile în fundul lui și ridică un cap de dac cu barbă, cum erau atîția după această ultimă bătălie.

— Capul lui Decebal !

Și omulețul care ține în palmele mîinilor întinse capul acela de dac, crește deodată în ochii generalilor cît un munte de mare.

— Iar aceasta este mîna lui dreaptă.

Și cum rămîn toți cei de față cu respirația tăiată, aghiotantul împăratului așteaptă ca ei să-și mai vină în fire, apoi adaugă arătînd spre centurionul pe care l-a adus.

— El este viteazul !

Să fără să i se pună vreo întrebare, acesta, începe să spună pe nerăsuflate.

— Îl urmăream călare, toți ai lui au căzut uciși, iar el rănit, s-a rezemat de o stîncă. I-am strigat să se predea, în numele împăratului, care îi făgăduiește viața, dar el și-a străpuns pieptul cu sabia pe care o avea în mînă. I-am desprins capul și o mînă ca să le aduc împăratului pentru înștiințare și recunoaștere.

— Și pentru răsplată, zise Ulpiu Traian.

Centurionul nu se codi.

— Și pentru răsplată, răspunse el fără șovăială.

Spre înștiințare, răsplată și recunoaștere.

Înștiințarea avusese loc. Răsplata nu era greu de făcut. Dar tot greul răspunderii cădea pe umerii lui Ulpiu Traian. Ostașul acela tăiase un cap și o mînă și le vîrîse într-un sac. Un lucru care ar fi putut să-l facă oricine. Însă identitatea capului trebuia confirmată de împărat.

— Dar cine ești tu, viteazule, întrebă el ca să cîștige timp.

— Mă numesc Tiberius Claudius Maximus, răspunse ostașul scurt.

— Și de unde ești ?

— Din Philippi. Tatăl meu a luptat acolo.

— De partea cui ?

— Împotriva celor care l-au asasinat pe Cezar.

Și împăratul se văzu în situația că nu prea mai are ce să spună, adică nu prea mai are cum să amîne momentul cînd trebuie să autentifice fapta ostașului.

— Vei fi răsplătit cum se cuvine. În primul rînd vei avea dreptul să spui oriunde că tu ești cel care a adus capul lui Decebal în fața împăratului...

— Și dreptul să-și sape aceste cuvinte pe piatra funerară ? întrebă aghiotantul mai mult ca să adauge de la el acest favor în afară de cele pe care le făcea împăratul.

— Și acest drept, aprobă Ulpiu Traian, împreună cu atîția dinari încît să aibă cu ce să trăiască pînă atunci după pofta inimii.

Şi pentru că tot mai voia să amîne, îl mai întrebă.

— Ia spune, cum a fost ?

— Îl urmăream călare, toţi ai lui au căzut ucişi iar el, rănit, s-a rezemat de o stîncă. I-am strigat să se predea, în numele împăratului, care îi făgăduieşte viaţa, iar el şi-a străpuns pieptul cu sabia pe care o avea în mînă...

— Şi altceva ?

— I-am desprins capul şi o mînă ca să le aduc împăratului pentru înştiinţare şi recunoaştere.

— Şi altceva ?

— Îl urmăream călare, toţi ai lui au căzut ucişi, iar el, rănit...

— S-a rezemat de o stîncă, ştim asta.

— I-am strigat să se predea...

— Şi nu te-a ascultat...

— În numele împăratului, care i-a făgăduit viaţa...

Nu se putea scoate nimic mai mult de la el, centurionul repeta mereu aceeaşi poveste, care părea învăţată pe de rost.

— Bine, vei fi chemat să-ţi primeşti răsplata !

În timp ce Ulpiu Traian privea îndelung capul acela de dac oamenii din jurul său, stîlpii imperiului roman, stăteau cu sufletul la gură. Ce s-ar fi întîmplat dacă împăratul ar fi spus că nu este al lui Decebal capul acela ? Trebuia s-o ia de la cap, să înceapă din nou nebunia căutărilor, să scotocească toţi munţii, să treacă în stepa sciţilor, s-o ia spre nord, pînă la acea margine a pămîntului cu iarnă veşnică ? Va cere Senatul şi poporul înlocuirea la comandă a generalilor incapabili ? Se va răscula vreuna dintre legiuni ? Va trebui decimată vreo cohortă ? Vor fi tulburări la Roma sau în provincii ?

„Sorţii au căzut asupra ta", zise împăratul în gîndul său privind parcă vrăjit capul acela retezat.

Apoi ridică mîna spre ascultare.

— Recunoaşteţi acest cap ?

— Este capul lui Decebal ! strigară în cor toţi cei de faţă.

— Să se ia mărturie sub jurămînt de la fiecare, porunci împăratul.

Şi ei jurară pe rînd.

Apoi împăratul hotărî scurt, parcă vrînd să se elibereze :

— Capul lui Decebal !

— Un cap pentru un imperiu ! adăugă aghiotantul.

Dar generalii treceau pe lîngă el semeţi şi plini de sine de parcă mai cîştigaseră încă o bătălie, cea mai mare dintre toate. Şi omuleţul acela subţirel, cu mîinile pline de sînge, rămînea în urma lor, neluat în seamnă şi fără nume. Şi tot ce-i mai rămînea de făcut fu să caute o urnă de aur sau de argint. Capul care liniştea un întreg imperiu nu putea să fie purtat într-un sac de cînepă.

*

A fost cel mai măreţ triumf din cîte s-au văzut vreodată. Împăratul luase chipul lui Iupiter. Pe veşmintele lui şi pe carul aurit fuseseră agăţate amulete, cele mai multe reprezentînd virilitatea masculină, ca să ţină departe mînia şi invidia zeilor.

„Ave, Cezar, ave, Cezar, ave, Cezar..." Bărbaţi, femei, copii, toată suflarea Romei şi toţi trimişii provinciilor sau curioşii lor, din zeci de mii de piepturi o adevărată explozie de bucurie. Iar peste toate acestea ajungeau în rafale, din cînd în cînd, răgetele celor unsprezece mii de fiare sălbatice, care trebuiau să se sfîşie în arenă spre desfătarea stăpînilor lumii.

Via sacra. Panta Capitoliului. Sanctuarul.

Toată Roma părea cuprinsă de delir.

Tezaurul dacilor.

Capul lui Decebal.

Capul şi mîna dreaptă.

Mai multă strălucire şi mai multă măreţie nu puteau să încapă în cetatea eternă.

Dar în timp ce urca treptele templului lui Iupiter Capitolinul, Ulpiu Traian avea impresia că aude cum trosneşte din încheieturi cel mai mare imperiu al lumii.

Peste cîțiva ani, după ce adăugase imperiului încă cinci provincii, întinzînd hotarele de la un ocean la altul peste trei continente, Marcus Ulpius Traianus era lovit de o boală necruțătoare, ca și Alexandru Macedon. Se zice că în ultimele clipe i-ar fi conjurat pe cei din jurul său să transmită din generație în generație această învățătură : „Dacă va fi să cadă vreodată imperiul, poporul roman nu va putea supraviețui decît sorbindu-i în ființa sa pe cei veniți să-l stăpînească". Dar de unde știa aceasta n-a vrut sau n-a apucat să mai spună...

AU MAI APĂRUT
ÎN COLECȚIA

CUTEZĂTORII:

Mihail Joldea
CALEA ROBILOR — CUMPĂNA VULTURILOR

Dumitru Almaș
VOIEVODUL FĂRĂ TEAMĂ
ȘI FĂRĂ PRIHANĂ

Ioana Petrescu
MARCO POLO — MESSER MILIONE

Mircea Duduleanu
ACVILA ȘI CAPUL DE LUP

Lola Stere-Chiracu
CER ÎNSTELAT

Francisc Munteanu
DINCOLO DE ZIDURI

Raisa Boiangiu

ZANȚIALA, FIUL PĂMÎNTULUI

Marin Ioniță

RUGURILE DIN ZORI

Jack London

REVOLTA DE PE ELSINORE

Mihai Baia

NECLINTIȚII

Niculae Frânculescu

LA SUD DE RIO BRAVO

Radu Theodoru

STRĂMOȘII

Robert Louis Stevenson

SAINT-IVES SAU AVENTURILE UNUI PRIZONIER FRANCEZ

* * *

GOANA DUPĂ AUR

Lei 11,50

EDITURA ALBATROS